

Liksom i 12 och 13 kap. bör även i detta kapitel upptagas ett stadgande *Departements-
chefen.* för det fall att någon, efter att ha åstadkommit fara utan att därigenom ådraga sig ansvar, sedermera, då han har kommit till insikt därom, underlåter att göra vad skäligen kan begäras till farans avvärjande. Kommittén har begränsat stadgandet till vissa speciella fall som synt sarskilt praktiska. Några bärande skäl för en sådan begränsning synas dock knappast föreligga. Det torde sålunda exempelvis vara svårt att förstå, varför den som råkat sprida skadedjur ej skulle straffas om han underlåter att söka avvärja därmed följande allmän fara för djur eller växter. Då gränsen mellan oaktsamhetsbrotten och det brott som avses i förevarande paragraf är flytande, kan förslaget också genom nämnda begränsning vålla svårigheter i tillämpningen. Framkallande av fara genom sabotagehandlingar torde dock icke i detta sammanhang behöva medtagas. Å andra sidan är bestämmelsen i kommitténs förslag något för vidsträckt, i det att den enligt ordalagen ej förutsätter att allmän fara uppkommit i de fall som motsvara 6 och 7 §§ i departementsförslaget. Såsom kommittén förutsatt bör underlåtenhet att avvärja individuell fara icke behandlas i samband med allmänfarliga brott. Jag har låtit omarbete paragrafen i enlighet med de synpunkter, som jag nu framhållit. Därvid har jag även ansett, att det för straffbarheten uppställda villkoret att skada skall ha timat bör utgå. Inträdet av en utav den brottsliges vilja oberoende effekt bör icke få vara av avgörande betydelse för straffbarheten, låt vara att rekvisitet i praktiken icke torde ha någon nämnvärd betydelse.

10 §.

Under denna paragraf i kommittéförslaget ha inrymmts bestämmelser om försöksstraff vid brott mot förevarande kapitel. I sådant hänseende har kommittén såsom straffbara på försöksstadiet upptagit brotten mordbrand, härverk (motsvarande allmänfarlig ödeläggelse i departementsförslaget), sabotage, allmänfarlig förgiftning (motsvarande spridande av gift eller smitta i departementsförslaget) och förgöring.

Även i nu gällande rätt äro hithörande brott i jämförelsevis stor utsträckning straffbelagda redan på försöksstadiet. Så är enligt 19 kap. fallet med mordbrand, explosionsbrott, åstadkommande av skeppsbrott, fördärvande av fyr eller annat sjömärke, skadande av kanaler, slussar, spårvägar och dylikt, skadande av gruva, utspridande av smittosam kreaturssjukdom och förgiftande av kreatursfoder. Detsamma gäller enligt 14:19 andra stycket om förgiftning som medför allmän fara för människors liv eller hälsa.

Mot vad kommittén här föreslagit har i yttrandena icke gjorts någon annan erinran än att *föreningen Sveriges stadsdomare* uttalat sig för att försök till förgöring endast borde straffbeläggas såvitt fråga vore om försök till grovt sådant brott.

Kommitténs förslag till reglering av straffbarheten vid försök till brott *Departements-
chefen.* som avses i kapitlet synes mig riktigt avvägt och har utan ändring upptagits

i departementsförslaget. Vidare har här, på grund av brottens farliga natur, straff för förberedelse, stämpling därunder inbegripen, och underlåtenhet att avslöja brott föreslagits skola inträda i samma utsträckning som straff för försök.

11 §.

Nu ifrågavarande paragraf i kommittéförslaget upptager stadgande, att där någon, som ådragit sig ansvar enligt förevarande kapitel för det han framkallat fara, innan avsevärd olägenhet uppkommit frivilligt avvärjt denna, straffet må nedsättas under vad eljest bort följa å gärningen, dock att till lägre straff än straffarbete ej må dömas, om lägsta straff för brottet eljest är straffarbete i två år eller däröver. Var faran ringa och är icke brottet belagt med strängare straff än fängelse, skall dock enligt förslaget strafffrihet inträda.

En motsvarighet till det sålunda föreslagna stadgandet finnes för närvarande i fråga om eldsåsättande. I 19: 5, vari stadgas nedsatta straff för olika fall av eldsåsättande vid vilka elden blivit släckt innan den utbredd sig och gjort skada, föreskrives nämligen, att om gärningsmannen av egen drift själv eller genom tillkallad hjälp släckt elden, straffet efter omständigheterna må ytterligare nedsättas. Kommittén har ansett sig böra föreslå, att en dylik grund för straffnedsättning eller strafffrihet införes beträffande alla brott i kapitlet, vid vilka förutsattes att fara uppkommit. Bestämmelsen kommer därigenom att omfatta alla brott i kapitlet utom sabotage. Eftersom sistnämnda brott förutsätter att hinder eller störning åstadkommits, finnes nämligen icke i fråga om detta brott utrymme för tillämpning av stadgandet.

Justitiekanslersämbetet har uttalat sin tillfredsställelse med det i den här föreslagna paragrafens andra punkt upptagna stadgandet om strafffrihet vid fall av ringa fara. Emellertid har ämbetet vidare med anledning av bland annat detta stadgande funnit, att det till främjande av en enhetlig lagtillämpning syntes böra övervägas sådana instruktionella föreskrifter att överåklagarna erhöle antingen ett bestämmande eller ett rådgivande inflytande vid prövningen av hithörande åtalsfrågor.

Sveriges advokatsamfund har, under hänvisning till vad samfundet anfört rörande de likartade stadgandena i 12 och 13 kap. av förslaget, uttalat att det, om bestämmelsen skulle kunna få den ur kriminalpolitisk synpunkt önskvärda effekten att stimulera den brottslige till frivilligt avvärjande av faran, syntes önskvärt att utsträcka möjligheten till strafffrihet även till andra fall än sådana där faran var ringa och brottet icke belagt med strängare straff än fängelse. Bibehölles stadgandets av kommittén föreslagna lydelse, syntes strafffrihet icke kunna ifrågakomma vid andra i kapitlet upptagna fullbordade brott än allmänfarlig vårdslöshet. Det förefölle dock icke uteslutet att även i fråga om andra hithörande brott fall kunde förekomma, där det skulle vara rimligt att låta frivilligt tillbakaträdande medföra strafffrihet. Det låge ändock i sakens natur, att varken strafffrihet eller straffminskning kunde

ifrågakomma vid de grövsta av brotten annat än möjligen i något sällsynt undantagsfall. Den för brotten utmärkande primäreffekten torde nämligen praktiskt taget undantagslöst innebära avsevärd olägenhet.

Såsom justitiekanslersämbetet anført torde särskilda instruktioner för åkla-^{Departements-} garmyndigheterna böra övervägas för att såvitt möjligt säkerställa en enhetlig tillämpning av det nu förevarande och andra liknande stadganden i förslaget. Vad åter angår det av advokatsamfundet framförda önskemålet om utvidgning av den föreslagna straffriheten vid tillbakaträdande har jag förut ansett detta böra beaktas vid utformningen av de särskilda straffskalorna. I 12 och 13 kap. har jag tillgodosett önskemålet genom att vid de särskilda brotten i stor utsträckning upptaga straffskalor med högst fängelsestraff för ringa fall. De i förevarande kapitel upptagna brotten äro emellertid, med undantag av oaktsamhetsbrotten i departementsförslagets 5 och 8 §§, alltför grova för att några motsvarande stadganden skulle kunna meddelas.

I redaktionellt hänseende har förslaget jämkats något. Härvid har bl. a. synts lämpligt att, i överensstämmelse med kommitténs motiv, uttryckligen angiva, att paragrafen icke äger tillämpning beträffande brottet sabotage i 4 §.

20 KAP.

Om stöld och rån; så ock om egenmäktigt förfarande.

I detta kapitel, som erhöll helt ny lydelse genom 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrott, föreslås endast några smärre följdändringar.

3 §.

På grund av att den allmänna återfallsregeln i 4: 14 föreslås omformulerad, så att däri ej längre direkt talas om bodräkt utan blott om fall i vilka brott är ringa, har till paragrafen om bodräkt i förslaget fogats ett stadgande, att bodräkt i fråga om straff för återfall skall räknas som ringa stöld.

8 §.

Enligt kommittéförslaget skall, där någon utan rätt eller med missbruk av sin rätt från fastighet avskiljer och tager något som hör till denna, vad i 20 kap. är stadgat angående tillgrepp äga tillämpning, såvida ej brottet är att anse allenast såsom åverkan enligt 24: 2 i förslaget. Avhyser någon annan från fastighet eller rubbar eljest annans besittning av fastighet, såsom genom att anbringa eller bryta stängsel, genom att bygga, gräva, plöja, låta kreatur beta eller genom att upptaga väg, skall vad som stadgas om egenmäktigt förfarande eller självtäkt äga tillämpning.

I gällande lag stadgas i 20: 8, att tillgrepp av de viktigaste skogsprodukterna blir stöld, om värdet går över trettio kronor. Denna sedan 1875 gällande

regel infördes här vid 1942 års riksdag. Kommittén hade i sitt betänkande om förmögenhetsbrotten föreslagit, att 24 kap. skulle upphävas. Riksdagen beslöt emellertid, att de nuvarande reglerna om åverkan å fast egendom till vidare skulle bibehållas i huvudsak oförändrade. Första lagutskottet anförde i sitt i denna del av riksdagen godkända utlåtande (nr 18), att kommittén, som vid sitt fortsatta arbete hade att behandla skadegörelse, lämpligen i samband därmed kunde upptaga 24 kap. till förnyat övervägande.

Nu föreslår kommittén, att tillgrepp av de viktigaste naturprodukterna skall bedömas som den lindrigaste graden av skadegörelse, vilken i förslaget benämnes åverkan, om brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter vid brottet är att anse som ringa. Annars skola enligt förevarande paragraf i förslaget de vanliga bestämmelserna om stöld och andra tillgreppsbrott gälla. I förslagets 24: 2 angives vilka naturprodukter det är förbjudet att taga. Därav skall enligt kommitténs mening slutas, att det är lovligt att taga andra naturprodukter, exempelvis vilda bär, blommor och svampar.

Genom den här föreslagna paragrafen ersättes flertalet av de nuvarande särbestämmelserna om åverkansbrott med regeln, att fast sak skall behandlas lika som lös. Denna grundsats skall gälla ej blott tillgrepp från fastighet utan jämligt andra punkten i paragrafen även andra besittningsrubbningsfall. I sistnämnda punkt angivas exempel på några särskilt i fastighetsförhållanden praktiska fall. Det framhålles, att gärningen kan ske genom att anbringa eller bryta stängsel. Vidare nämnes uttryckligen såsom ett vanligt fall av egenmäktigt förfarande, att någon avhyser annan från fastighet.

Mot den i första punkten upptagna bestämmelsen om tillgrepp av naturprodukter har *justitiekanslersämbetet* anmärkt, att den efter ordalagen syntes bliva tillämplig å samtliga till en fastighet hörande naturprodukter, alltså även bär, blommor och svampar. Även *föreningen Sveriges häradsövdingar* har funnit en omredigering erforderlig, då det icke vore avsett att utvidga straffbarheten för olovligt tagande från fastighet till att avse andra produkter än de nu i 20: 8 och i den föreslagna 24: 2 uppräknade.

Mot det i andra stycket förekommande uttrycket »avhyser» har *Göta hovrätt* anmärkt, att orden avhysa och avhysning i regel begagnades, då någon på grund av myndighets beslut tvunges att avträda fastighet eller lägenhet och icke vid fall av egenmäktigt förfarande eller självtäkt; en jämkning av uttrycket syntes därför lämplig. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* har ansett i andra punkten böra angivas, att vad där omtalades skulle ha skett olovligen, på samma sätt som exempelvis i 22: 7 i förslaget utsagts.

*Departements-
chefen.*

På sätt nedan vid 24 kap. skall närmare utföras ansluter jag mig till förslaget att i huvudsak upphäva de nuvarande särbestämmelserna om åverkan å fast egendom. Att taga sådana naturprodukter som äro förbehållna jordägaren skall emellertid enligt förslagets 24: 2 i ringa fall bedömas som åverkan. I andra fall skola, enligt första stycket i förevarande paragraf, på till-

grepp av sådana naturprodukter som nyss nämnts tillämpas de vanliga reglerna i stöldkapitlet. Nämda stycke har i departementsförslaget begränsats till att avse de i 24:2 andra stycket uppräknade naturprodukterna för att markera att tagande av andra naturprodukter, exempelvis vilda bär, blommor och svampar, alls ej faller under strafflagens bestämmelser. Tagande av kulturprodukter faller direkt under de allmänna reglerna om stöld.

Att andra stycket allenast avser olovliga besittningsrubbingar har i departementsförslaget klargjorts genom en omformulering.

10 §.

Enligt 20:10 i gällande lag är försök straffbart vid stöld, grov stöld, rån, olovlig kraftavledning och egenmäktigt tillgrepp av fortskaffningsmedel. I 11 § samma kapitel upptagas bestämmelser om straff för förberedelse samt om förverkande av hjälpmedel.

Kommittén föreslår, att 11 § upphäves. Stadgandena däri skola nämligen enligt kommittéförslaget uppgå i de allmänna bestämmelserna om förberedelse till brott och om förverkande.

Även departementsförslaget upptager sådana allmänna regler om förverkande, att de därom i 11 § givna särskilda reglerna kunna utgå. Däremot erfordras med den i departementsförslaget valda tekniken särskilda regler om förberedelse. Dessa ha här som eljest inrymts i samma paragraf som försöksbestämmelserna, alltså 10 §, varför 11 § även enligt departementsförslaget upphäves. Bestämmelser om straff för förberedelse ha ansetts erforderliga vid stöld, grov stöld, rån och olovlig kraftavledning, dock att förberedelse i form av stämpling skall vara straffbar endast vid rån. Departementsförslaget upptager slutligen i paragrafen straff för underlåtenhet att avslöja rån.

21 KAP.

Om bedrägeri och dylik oredlighet; så ock om utpressning, ocker och häleri.

6 §.

Bland de inledningsvis återgivna yttrandena angående straffsatserna rör det av *Stockholms rådhusrätt* avgivna särskilt häleri. Rådhusrätten framhåller, att stöld av obetydligt belopp regelmässigt bedömes som snatteri, för vilket brott straffet är böter eller fängelse, medan häleri beträffande samma belopp bestraffas högst med straffarbete i två år. Härigenom blir preskriptionstiden för tjuven två år men för hälaren fem år, varjämte för den sistnämndes bestraffning vid rådhusrätt efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande fordras medverkan av nämnd.

På grund av denna anmärkning har i departementsförslaget för ringa fall av häleri upptagits en särskild straffskala, omfattande böter och fängelse.

8 §.

I enlighet med den i departementsförslaget valda tekniken för bestraffning av förberedelser har i förevarande paragraf upptagits stadgande om att förberedelse, dock ej i form av stämpling, skall vara straffbar vid bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning och ocker.

Den redan i gällande lag i andra stycket upptagna bestämmelsen om straff för viss förberedelse har allenast såtillvida jämkats, att beträffande straffet hänvisats till förberedelse i stället för försök.

22 KAP.

Om förskingring och annan trolöshet.

I enlighet med kommitténs förslag har i 7 §, som handlar om olovligt brukande, upptagits en regel om fastighetsförhållanden, svarande mot 20: 8 i förslaget men avseende det fall att det är fastighetens innehavare som gör sig skyldig till missbruk. Vad angår det fall att brukare från fastighet olovligen bortför gödsel, stråfoder, husbehovsvirke eller annat som han äger tillgodogöra sig allenast för fastighetens behov, bestraffas detta enligt 24: 7 i gällande lag såsom överskridande av nyttjanderätt men torde efter förslagens genomförande utan särskilt stadgande regelmässigt bliva att bedöma såsom olovligt förfogande enligt 22: 4.

Några särskilda bestämmelser om straff för förberedelse ha icke ansetts påkallade i detta kapitel. Förberedelse till förskingring eller trolöshet har vanligen formen av förfalskning eller liknande brott och kan då straffas enligt förslagens 12 eller 13 kap.

24 KAP.

Om skadegörelse; så ock om olovligt tagande av väg.

Eftersom 19 kap. i kommittéförslaget handlar om allmänfarliga brott, har sådan skadegörelse som ej innebär någon allmänfara flyttats från 19 till 24 kap. Skadegörelsebrottet har fördelats på tre grader, av vilka den lindrigaste benämnes åverkan.

De nu i 24 kap. givna särreglerna om åverkan å fast egendom skola enligt förslaget i huvudsak upphöra att gälla. I stället skola mera allmänt hållna regler meddelas. Enligt 24: 2 i förslaget skall tillgrepp av de viktigaste naturprodukterna bedömas som åverkan, alltså den lindrigaste graden av skadegörelse, om brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter vid brottet är att anse som ringa. Annars skall enligt 20: 8 i förslaget vad i 20 kap. är stadgat angående tillgrepp äga tillämpning, varigenom på sätt vid sistnämnda lagrum anmärkts flertalet av de nuvarande särbestämmelserna om åverkansbrott ersättas med allmänna regler. Av de nu i 24 kap. upptagna brotten bibehållas i kommittéförslagens 24 kap. allenast olovligt tagande av väg och olovligt fiske.

I systematiskt hänseende har *hovrätten över Skåne och Blekinge*, som förut omtalats, bland exemplen på en enligt hovrättens mening alltför schematisk kapitelindelning anfört, att skadegörelse som icke innebär allmän fara skall bedömas efter 24 kap., medan förefintligheten av allmän fara gör 19 kap. tillämpligt. *Sveriges trafikbilägares riksorganisation* har däremot funnit kommitténs motivering för den föreslagna ändrade fördelningen av vissa brott mellan 19 och 24 kap. vara övertygande. *Föreningen Sveriges stadsdomare* har ansett, att bestämmelserna om olovligt fiske borde i likhet med motsvarande bestämmelser om jakten överföras till specialstraffrätten.

Då jag biträtt förslaget att upptaga allmänfarliga brott i ett särskilt kapitel, 19 kap., måste även enligt min mening skadegörelse som icke innebär allmän fara flyttas till ett annat kapitel. Med hänsyn till sambandet mellan det allmänna skadegörelsebrottet och de nuvarande särreglerna om åverkan å fast egendom synas dessa båda frågor lämpligen kunna regleras i 24 kap. Jag ansluter mig alltså i huvudsak till den av kommittén föreslagna systematiken. Sedan bestämmelserna om olovligt jagande överflyttats till jaktlagen, synes det emellertid ej vara skäl att ens tillsvidare låta bestämmelserna om olovligt fiske kvarstå i 24 kap. Enligt departementsförslaget skola de därför överflyttas till fiskelagen och olovligt fiske följaktligen utgå även ur kapitelrubriken.

*Departements-
chefen.*

1 §.

Paragrafen innehåller huvudstadgandet om skadegörelse. Enligt kommittéförslaget skall var som förstör eller skadar sak till men för annans rätt till saken dömas för skadegörelse. Straffet är för normalfall fängelse eller böter.

Gällande lags allmänna skadegörelsebestämmelse i 19: 20 avser var som uppsåtligen förstör eller skadar annans egendom, fast eller lös. Straffet är för normalfall böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt kommittéförslaget förutsättes icke, såsom enligt gällande rätt, att saken tillhör annan. Ägaren bör nämligen enligt kommitténs åsikt icke strafflöst kunna skada saken till men för någon, till vilken han upplåtit exempelvis panträtt eller nyttjanderätt. Med sak åsyftar kommittén ej blott lös utan även fast sak.

Under framhållande av att tillämpligheten av bestämmelserna i 19 kap. blivit snävt begränsad har *Sveriges trafikbilägares riksorganisation* förklarat sig finna skadegörelsebrottets reglering väl avvägd; särskilt vore det av värde att normalstraffet i 1 § föreslagits till fängelse eller böter i stället för gällande lags böter eller fängelse.

Med hänsyn bl. a. till att de föreslagna bestämmelserna om skadegörelse även avse att i väsentlig mån ersätta gällande lags särskilda regler om åverkan å fast egendom synes det mig lämpligt att i lagtexten uttryckligen ange att skadegörelse kan avse både lös och fast egendom. I övrigt överensstämmer departementsförslaget med kommitténs förslag.

*Departements-
chefen.*

2 §.

I denna paragraf behandlas under namn av åverkan dels den lindrigaste svårhetsgraden av det i 1 § beskrivna skadegörelsebrottet, dels ock vissa tillgrepp av naturprodukter. Enligt kommittéförslagets första stycke skall skadegörelse, om den med hänsyn till skadans obetydlighet och övriga omständigheter vid brottet är att anse som ringa, bedömas som åverkan och straffas med böter. Enligt andra stycket skall den som å skog eller mark olovligen tager växande träd eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda eller ock vindfälle eller dylikt, som ej är upphugget eller berett till bruk, dömas för åverkan, om brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter vid brottet är att anse som ringa.

Bestämmelsen i förslagets första stycke har ingen direkt motsvarighet i gällande lag. Såsom vid 1 § framhållits nämnas dock i nuvarande 19:20 böter först i straffskalan för skadegörelse.

Tillgrepp av vissa naturprodukter bestraffas enligt 24:3 och 4 i gällande lag som åverkan. I 24:3 nämnes, att någon tager ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda av växande träd. Tillgrepp härav skall bestraffas som åverkan endast om värdet av det tillgripna ej går över 30 kr.; eljest skall, såsom vid 20:8 framhållits, 20 kap. tillämpas. Enligt 24:4 skall tillgrepp av vindfälle eller annat sådant, som ej till bruk upphugget eller berett är, straffas som åverkan oavsett det tillgripnas värde. Enligt 24:6 och 7 skall även en delägare eller brukare som tillägnar sig något av vad i 3 eller 4 § anges, oavsett dess värde, straffas för åverkan; på en förvaltare torde däremot de allmänna förskingringsbestämmelserna vara att tillämpa.

Enligt förslaget skola särbestämmelserna om åverkan å fast egendom såtillvida bibehållas, att den som å skog eller mark olovligen tager något av vad nyss uppräknats skall straffas för åverkan, om brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter vid brottet är att anse som ringa. Vid ringa brott likställas alltså sådana fall som endast innefatta skadegörelse å skogen eller marken och sådana i vilka gärningsmannen tillägnar sig något. Är brottet icke ringa, måste man däremot på vanligt sätt skilja mellan skadegörelse- och tillgreppsfall. I de förra fallen bliva bestämmelserna om skadegörelse och grov skadegörelse att tillämpa. För tillgreppsfallen åter gälla, såsom 20:8 i förslaget utvisar, bestämmelserna om stöld och andra brott i 20 kap. Tillämpning av snatteribestämmelsen är emellertid utesluten; åverkan har såvitt dessa produkter angår trätt i stället för snatteri.

I nuvarande 24:3 stadgas ansvar jämväl för den som olovligen faller, syrer eller bläcker träd å annans skog eller mark i uppsåt att trädet eller något därav sig eller annan tillägna eller olovligen tager där växande gräs eller torv. I denna del saknar stadgandet annan motsvarighet i kommittéförslaget än att tagande av växande träd jämställts med tagande av ris, grenar m. m. från växande träd. I övrigt skola de angivna gärningarna bedömas efter allmänna regler. Vad angår tillgrepp av växande gräs eller torv har det emellertid syntts kommittén motiverat av dessa naturprodukters värde

under nutida förhållanden att tillgrepp därav liksom tillgrepp av kulturprodukter bestraffas såsom stöld eller snatteri.

Av den i andra stycket bibehållna uppräknigen av naturprodukter vilkas tagande är förbjudet bör liksom hittills slutas, att det är lovligt att tillägna sig andra jämförliga naturprodukter, såsom vilda bär, blommor och svampar.

Straffet för åverkan är enligt 24: 3 och 4 i gällande lag böter eller fängelse i högst sex månader, vilket är samma straffskala som den nu enligt 19: 20 för skadegörelse normala. Under synnerligen försvårande omständigheter kan ådömande av straffarbete ifrågakomma enligt 24: 3 liksom enligt 19: 20. Enligt förslaget är straffet för åverkan allenast böter. Den föreslagna åverkansbestämmelsen avses emellertid skola få en mera begränsad räckvidd än de angivna lagrummen i gällande rätt. Synes gärningen förskylla frihetsstraff, bör brottet icke anses ringa och förevarande paragraf alltså icke tillämpas.

Mot avfattningen av första stycket i kommittéförslaget ha *föreningen Sveriges stadsdomare och rådhusrätten i Göteborg* anmärkt, att i uttrycket »med hänsyn till skadans obetydlighet» ordet »obetydlighet» borde utbytas mot »omfattning».

Vad andra stycket angår, har *föreningen Sveriges stadsdomare* ansett det mest rationella vara att genom civilrättsliga regler fastslå, var gränsen går mellan lovligt och olovligt tillägnande av skogens produkter och därefter överföra alla de olovliga tillägnelserna till 20 kap., där straffskalan för snatteri lämnade möjlighet till ett mildt bedömande av de verkligt obetydliga fallen. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* åter har förordat, att jämväl 24: 1 och 3 i förslaget skulle kunna med konsumtion av tjuvnadsmomentet tillämpas på tillgrepp av naturprodukter i sådana fall, då värdet av det tillgripna vore obetydligt men skadan å skogen betydande, t. ex. om någon i bestånd av ungskog toge ett stort antal toppar till prydnad eller för försäljning. Slutligen har *Göta hovrätt* ansett tillgrepp av gräs eller torv icke böra bedömas strängare än tillgrepp av övriga i paragrafen upptagna naturprodukter; skäl syntes exempelvis saknas att bedöma en olovlig grästäkt av begränsad omfattning, som företoges av en kaninägare, såsom snatteri och därmed bringa brottet under allmänt åtal.

Det synes mig lämpligt att, såsom förslaget innebär, uppdelas skadegörelse-brottet i tre grader och benämna den lindrigaste åverkan. *Departementschefen.*

I fråga om tillgrepp av naturprodukter synes anslutning till gällande rätt lämpligen kunna vinnas genom att, såsom kommittén föreslagit, hänföra ringa fall till åverkan i förslagets mening. Detta innebär, att tillgrepp i skog eller mark, varigenom gärningsmannen tillägnar sig något, skall, om brottet är ringa, likställas med sådana fall som endast innefatta skadegörelse å skogen eller marken. Härigenom bibehålles den hittillsvarande ordningen att behandla tillgrepp av naturprodukter lindrigare än tillgrepp av andra

saker på det sättet, att man i ringa fall bortser från gärningens egenskap av tillgrepp och blott fäster sig vid att den innebär skadegörelse. Däremot kan jag icke finna tillräckliga skäl att, såsom häradsövdingföreningen framkastat, nu införa nya specialregler om förhållandet mellan tjuvnads- och skadegörelsemomentet i mera allvarliga fall.

I paragrafens uppräknings av naturprodukter, vilken är av betydelse främst ur den synpunkten att därav kan utläsas den envar tillkommande rätten att taga andra naturprodukter än de uppräknade, ha i departementsförslaget medtagits även gräs och torv som utslutits i kommittéförslaget. Därjämte ha sten och grus, som enligt rättspraxis höra hit, uttryckligen omnämnts.

3 §.

I denna paragraf regleras det fall att skadegörelse med hänsyn till omständigheterna vid brottet är att anse som grov. För grov skadegörelse skall enligt förslaget dömas till fängelse eller straffarbete i högst fyra år. Vid bedömande huruvida skadegörelse är grov skall enligt förslaget särskilt beaktas om av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller om den övats på sak som har stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan eljest är synnerligen kännbar.

Stadgandet motsvarar i gällande lag närmast den i 19:20 givna föreskriften, att straffarbete i högst två år må ådömas, om av skadegörelse kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller grov skada å egendom eller gärningen eljest är förenad med synnerligen försvarande omständigheter. Emellertid omfatta de i begynnelseparagraferna av gällande lags 19 kap. meddelade föreskrifterna om mordbrand och andra strängt bestraffade brott även fall, i vilka ingen allmän fara föreligger. Förslagets 19 kap. är däremot begränsat till allmänfarliga brott. I fall, där det icke föreligger någon sådan fara som 19 kap. i förslaget förutsätter men avsevärd skada skett, böra eldsåttanden och liknande gärningar enligt förslaget i regel bedömas som grov skadegörelse. Straffmaximum har därför föreslagits till fyra års straffarbete.

Sveriges trafikbilägares riksorganisation har anfört, att biltrafikföretagens dyrbara vagnmateriel, som ofta nog måste lämnas utan omedelbar tillsyn, vore utsatt för särskilda risker samt att skadegörelse därå vore till förfång även för den trafikerande allmänheten. Riksorganisationen har därför hemställt att antingen sådana fall tillfördes förslagets 19 kap. eller ock ett förtydligande tillägg gjordes till förevarande paragraf.

Departements-
chefen.

Paragrafen har utan någon saklig ändring upptagits i departementsförslaget. På de skäl *Sveriges trafikbilägares riksorganisation* anfört torde skadegörelse å biltrafikföretagens dyrbara vagnmateriel ofta böra bedömas som grov skadegörelse. Någon föreskrift härom kan emellertid icke lämpligen upptagas i själva lagtexten.

4 §.

Enligt denna paragraf i kommittéförslaget skall den, som olovligen tager väg över annans tomt eller plantering eller över andra ägor vilka kunna skadas därav, dömas för olovligt tagande av väg till böter.

Motsvarande stadgande i gällande lag, 24: 11, innehåller att den som tager olovlig väg eller gångstig över annans tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas, skall böta högst femtio kronor.

Genom den föreslagna ändringen av brottsbeskrivningen avser kommittén att klargöra, att olovligt tagande av väg över tomt eller plantering skall vara straffbart oavsett om skada kunnat ske men beträdande av andra ägor endast i den mån de kunnat skadas. Dagsböter skola enligt förslaget användas vid detta liksom alla övriga brott i strafflagen utom fylleri och förargelseväckande beteende.

Liksom skadegörelse enligt förslaget är straffbar vare sig den avser annans *Departements-* egendom eller eljest är till men för annans rätt synes olovligt tagande av väg *chefen.* böra straffas oavsett om äganderätten till marken tillkommer annan. I departementsförslaget har paragrafen jämkats i enlighet härmed. Att tagande av väg för att vara straffbart måste vara till men för annans rätt till marken framgår tillräckligt tydligt av uttrycket »olovligen». I övrigt innebär den i departementsförslaget vidtagna jämkningen av lydelsen ingen ändring i sak.

5 §.

Enligt 6 § i kommitténs förslag skall försök till grov skadegörelse straffas enligt vad i 3 kap. stadgas.

Försök till det allmänna skadegörelsebrottet är för närvarande icke straffbart. Däremot stadgas straff för försök till mordbrand, åstadkommande av förödelse medelst sprängämne och åtskilliga andra i det nuvarande 19 kap. upptagna brott. Såsom vid 3 § framhållits bliva enligt förslaget åtskilliga brottsfall av sistnämnda slag att bedöma icke efter förslagets 19 kap. utan såsom grov skadegörelse. Med hänsyn bl. a. till sådana fall har kommittén föreslagit, att försök till grov skadegörelse straffbeläggas.

Sveriges trafikbilägares riksorganisation har uttalat, att intet vore att erinra mot det av kommittén föreslagna stadgandet.

På grund av att åtskilliga i gällande lag såsom mordbrand, åstadkommande av explosion eller därmed jämförliga brott straffbara fall enligt förslaget bliva att bedöma såsom grov skadegörelse anser jag såväl försök som förberedelse till sådant brott böra vara straffbart. Att även förberedelse, dock ej i form av stämpling, skall kunna straffas har i departementsförslaget på grund av den valda tekniken omnämnts här, medan i kommittéförslaget av den allmänna regeln i 3: 2 framgick att förberedelse kunde straffas i motsvarande omfattning. I departementsförslaget har även underlåtenhet att avslöja grov skadegörelse straffbelagts under förevarande paragraf. *Departements-* *chefen.*

6 §.

Enligt 7 § i kommittéförslaget må åverkan eller olovligt tagande av väg, där brottet endast förnärmat enskilda rätt, ej åtalas av allmän åklagare med mindre landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat. I samma paragraf har kommittén även föreslagit en åtalsregel beträffande olovligt fiske.

Skadegörelse, olovligt tagande av väg och annan åverkan äro enligt 19: 20 och 24: 15 i gällande lag, i den mån de endast förnärma enskilda rätt, målsägandebrott.

I stället skall enligt förslaget sådan överåklagarprövning som nu stadgas i 21: 11 och 22: 10 införas för olovligt tagande av väg och åverkan, såväl åverkan i form av tillgrepp i skog eller mark som lindrig skadegörelse i allmänhet. I sina båda svårare grader har skadegörelsebrottet, vilket i den föreslagna utformningen även omfattar många allvarliga brottsfall, föreslagits skola ligga under allmänt åtal.

I anledning av att enligt denna paragraf åverkan, som endast förnärmar enskilda rätt, ej utan vidare får åtalas av allmän åklagare har *Sveriges trafikbilägares riksorganisation* uttalat, att skadegörelse å biltrafikföretags i rörelsen använda egendom alltid borde anses falla under allmänt åtal, när dels ett sådant brott regelmässigt borde anses som grov skadegörelse eller skadegörelse, dels ock, om tillämpning allenast av åverkansbestämmelsen undantagsvis skulle ifrågakomma, åverkan å exempelvis ett busslinjeföretags hållplatsskylt förnärmade ej blott ägarens rätt utan även den trafikerande allmänhetens rätt till upplysning om trafikförhållandena.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till den utformning skadegörelsebrottet i förslaget erhållit synes det lämpligt att dess båda svårare grader utan vidare förläggas under allmänt åtal men att åverkan, som endast förnärmar enskilda rätt, icke får åtalas av allmän åklagare annat än om överåklagare finner det påkallat ur allmän synpunkt. Jag kan icke dela Sveriges trafikbilägares riksorganisations mening att åverkan å trafikföretags egendom alltid skulle falla under allmänt åtal, men allmänhetens intresse i dylika fall kan givetvis ofta vid överåklagarprövningen leda till att allmänt åtal finnes påkallat.

Åtalsregeln beträffande olovligt fiske har, liksom straffbestämmelsen där-
om, överflyttats till fiskelagen.

25 KAP.

Om ämbetsbrott.

1 §.

I kommittéförslagets 25 kap., som handlar om ämbetsbrott, upptager 1 § ett såsom tjänstemissbruk betecknat brott. Brottet består i att ämbetsman missbrukar sin myndighet eller eljest sin ställning genom att företaga eller

underlåta tjänsteåtgärd med uppsåt att tillfoga det allmänna eller någon enskild skada eller förfång. Från paragrafens tillämpningsområde göres undantag för sådana fall, där gärningen utgör förskingring eller annan trolöshet eller eljest är särskilt belagd med straff. Straffet är avsättning eller suspension. Om skäl äro därtill, skall tillika dömas till fängelse eller straffarbete i högst två år. I ringa fall skall straffet vara allenast böter.

2 § i kommittéförslaget behandlar grovt tjänstemissbruk, för vilket straffet skall vara avsättning jämte straffarbete i högst sex år. Till ledning för bedömandet huruvida brottet är grovt anges i den av kommittén föreslagna lagtexten, att det skall särskilt beaktas, om ämbetsmannen vid rättsskipning vrängt lag eller vid påläggande eller uttagande av allmän utskyld, avgift eller sportel för egen vinning tillfogad annan synnerlig skada.

Dessa paragrafer jämte 5 § i kommittéförslaget, som handlar om tjänstefel, innehålla de grundläggande bestämmelserna om generella ämbetsbrott och motsvara 16 och 17 §§ i gällande lag. Det mot tjänstemissbruk svarande brottet behandlas nu i 16 §. Det beskrives där så, att ämbetsman uppsåtligen förbryter sig i sitt ämbete för egen fördel eller för att annan gynna eller skada eller eljest till kränkning av allmän eller enskild rätt eller säkerhet eller ock, i sådan avsikt, uppsåtligen underlåter sin ämbetsplikt.

Kommittén har uteslutit det flertydiga och obestämda uttrycket »i sitt ämbete» och till grund lagt allenast bestämmningen åsidosättande av tjänsteplikt. Denna för de generella ämbetsbrotten gemensamma förutsättning har direkt uttalats i lagtexten beträffande tjänstefel i 5 § av kommitténs förslag. I 1 § framgår motsvarande fordran av brottsbeskrivningens uttryck att ämbetsmannen missbrukar sin ställning genom att företaga eller underlåta tjänsteåtgärd. Vad angår skillnaden mellan tjänstemissbruk och tjänstefel, göres denna icke som i gällande rätt beroende av förhandenvaron av visst syfte. I stället fordras i 1 § objektivt, att ämbetsmannen missbrukar sin myndighet eller eljest sin ställning, vilket avser att vara en motsvarighet till den för trolöshet mot huvudman gällande bestämmingen att någon missbrukar behörighet att företräda huvudmannen eller eljest sin förtroendeställning. Liksom vid trolöshet åsyftas i första hand rättsliga förfoganden, t. ex. att en domare meddelar vrång dom eller en överordnad myndighet ger sina underordnade oriktiga instruktioner. Vid sidan därav avser bestämmelsen att omfatta sådana åtgärder av faktisk karaktär vartill möjlighet öppnats för ämbetsmannen genom hans ställning, t. ex. att använda tjänstebil till en nöjesresa.

Enligt 25: 18 i gällande lag skola allmänna brott i ämbetet föranleda straff efter dels annat lagrum än 25 kap., dels ock 25: 16 eller 17. Enligt kommittéförslaget skall i stället en ämbetsmans allmänna brott, vare sig det sker i eller utom ämbetet, föranleda — förutom allmänt straff — avsättning eller suspension allenast i fall som angivas i 7 §. Från kommittéförslagets 1 och 5 §§ äro alltså uteslutna alla sådana fall då ämbetsmannen genom att föröva ett allmänt brott åsidosatt sin tjänsteplikt. I 1 och 5 §§ uttryckes denna betydande begränsning av tillämpningsområdet genom undantag för gärningar som

eljest äro särskilt belagda med straff, varvid i 1 § såsom praktiskt viktiga exempel tillfogats förskingring och trolöshet. Emedan tjänstemissbruk gjorts subsidiärt i förhållande till trolöshet, kommer missbruk i ekonomiskt hänseende av tjänsteställning i stor utsträckning att hänföras under trolöshetsbrottet. Straff för tjänstemissbruk skall emellertid enligt förslaget inträda, om gärningen icke medför förmögenhetsskada eller denna träffar annan än huvudmannen.

Straffsatsen i nuvarande 25:16 upptager endast ämbetsstraff med tillägg av böter såsom lägsta straffart. Förslaget, som för ringa fall stadgar allenast böter, öppnar för svårare fall möjlighet att till det primära ämbetsstraffet lägga ett frihetsstraff, fängelse eller straffarbete i högst två år. Detta motiveras med dels en jämförelse med straffet för trolöshet, dels ock att stadgandet även ersätter vissa speciella ämbetsbrott vid vilka straffet redan nu kan uppgå till ämbetsstraff och frihetsstraff i förening, t. ex. uttagande av för höga utskylder eller olaga avkortning av utskylder enligt 25:9 och 10.

Av samma skäl som föranlett skärpning av straffsatsen i 1 § i förhållande till nuvarande 25:16 har förslaget uppställt grovt tjänstemissbruk såsom ett svårare brott. Liksom vid ett flertal centrala brottstyper angivas i förslagets lagtext några exempel på grovt brott vilka allenast äro vägledande och icke uttömmande. Exempelen äro hämtade från ett par speciella ämbetsbrott i nuvarande 25 kap., nämligen lagvrängning vid rättsskipning i 1 § och obefogat uttagande av allmän utskyld m. m. för egen fördel i 9 §.

Med avseende å 1 § har *hovrätten över Skåne och Blekinge*, som funnit brottsbeteckningen »tjänstemissbruk» mindre lyckad, anmärkt, att tjänstemissbruk icke borde beskrivas med orden »genom att företaga eller underlåta tjänsteåtgärd», då även användande av tjänstebil till nöjesresa enligt motiven fölle under bestämmelsen. *Landsorganisationen i Sverige* har ifrågasatt, huruvida icke brottseffekten borde tillmätas större betydelse i ansvarshänseende än genom faktiskt beaktande vid straffmätningen.

Att enligt kommittéförslaget från tillämpningsområdet undantagits sådana fall, där gärningen utgör förskingring eller trolöshet eller eljest är särskilt belagd med straff, har i allmänhet icke mött någon erinran i de avgivna remissyttrandena. *Länsstyrelsen i Blekinge län* har såsom känt förhållande anfört, att det nuvarande bedömandet av allmänna brott i ämbetet icke kunde anses tillfredsställande med hänsyn till den i förekommande fall föreliggande faran för dubbelbestraffning. Mot den av kommittén valda utvägen för frågans lösning finner länsstyrelsen ingen principiell erinran böra göras. *Landsfogden i Värmlands län* har särskilt såsom en förtjänst hos förslaget framhållit, att kommittén därigenom sökt motverka risker för dubbelbestraffning. Även *hovrätten över Skåne och Blekinge* har funnit den föreslagna principen i stort sett lämplig. Emellertid borde den enligt hovrättens mening icke tillämpas så strikt som lagtexten och motiven syntes åsyfta. Det vore önskvärt, att bestämmelserna om tjänstemissbruk och tjänstefel kunde användas när gärningen väsentligen framstode såsom ett

ämbetsbrott. Ett sådant fall föreläge, då en ämbetsman uppträdde för-olämpande mot person som sökte honom i tjänsten. Handlingssättet syntes främst innefatta tjänstefel. Den omständigheten att han tillika förbrutit sig mot 16 kap. framstode såsom så oväsentlig, att tillämpning allenast av sistnämnda kapitel jämte 8 § i kommittéföreläggningens 25 kap. förefölle konstlad.

Vidkommande straffbestämmelserna har *landsorganisationen i Sverige* uttalat, att någon meningsskiljaktighet knappast kunde råda om behovet av skärpt straffansvar för ämbetsmän. Det vore ett obestriddigt allmänt intresse, att lojalitet och effektivitet så långt möjligt garanterades i den offentliga tjänsten. Vad man kunde ifrågasätta vore, om det syfte de hithörande lagreglerna fullföljde verkligen krävde att ämbetsstraffen vid de självständiga ämbetsbrotten bibehölles såsom primära och obligatoriska straffarter eller om de icke genomgående borde erhålla karaktären av skyddsåtgärder. Nu föresloges att ämbetsstraff skulle tillämpas i första rummet och att allmänt straff skulle tilläggas »om brottet det förtjänar». Varken av kriminalpolitiska skäl eller med hänsyn till oavsätlighetsregeln i § 36 regeringsformen syntes det vara påkallat att avsättning bibehölles som primärt straff. Från synpunkten av det allmännas intresse vore det tillräckligt, att lagen gäve möjlighet att från tjänsten skilja en olämplig eller ovärdig befattningshavare. Det riktiga syntes landsorganisationen vara, att det allmänna straffet även för de självständiga ämbetsbrotten del uppställdes såsom primärt straff med ämbetsstraff som alternativ eller som fakultativ påföljd, om sådan i tjänstens intresse vore påkallad. För att icke upptaga ämbetsstraff såsom obligatoriskt och primärt straff talade också det förhållandet, att ämbetsansvar i många fall åvilade även arbetstagare utanför den offentliga tjänsten, varvid avsättning och suspension undandroge sig statlig myndighets verkställighet.

De i 2 § angivna exemplen på grovt tjänstemissbruk ha syntes *hovrätten för Övre Norrland* knappast vara lämpliga. Ett angivande exempelvis av lagvrängning såsom grovt tjänstemissbruk kunde ingiva den felaktiga föreställningen, att dylikt brottsfall vore mera typiskt för brottet i fråga, vilket förvisso icke vore händelsen. Exemplifieringen syntes därför hovrätten böra helt utgå.

Det synes mig lämpligt att, såsom kommittén föreslagit, inleda kapitlet om ämbetsbrott med det svårare av de generella ämbetsbrotten, vilket i gällande lag behandlas först i 16 §. Vid sidan om detta brott, i förslaget benämnt tjänstemissbruk, och det lindrigare generella ämbetsbrottet tjänstefel upptager förslaget blott två speciella ämbetsbrott, nämligen tagande av muta och brott mot tystnadsplikt. Erfarenheten visar, att de nu i 1—15 §§ av 25 kap. upptagna bestämmelserna om speciella ämbetsbrott sällan komma till användning. Detta gäller i ännu mycket högre grad än förut, sedan de särskilda reglerna om ämbetsmannaförskingring i 11 och 12 §§ upphävts i samband med 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrott. Enligt denna skall ämbetsmannaförskingring medföra ansvar dels för förskingring en-

*Departements
chefen.*

ligt de allmänna reglerna i 22 kap. och dels för ämbetsbrott enligt 25: 16. Häremot har endast framställts den invändningen att, när den brottslige ställning av ämbetsman skall beaktas såsom en försvärande omständighet redan vid utmätande av straffet för förskingring, det i viss mån innebure en dubbelbestraffning att vid sidan därav jämväl tillämpa ansvar för ämbetsbrott. I förslaget har därför till alla brott utsträckts den beträffande förskingring genomförda ordningen, att allmänna brott i tjänsten icke skola bestraffas enligt särskilda straffbestämmelser i 25 kap. utan enligt de vanliga reglerna i andra kapitel. Vid sidan därav skall emellertid enligt förslaget tillämpas en i en senare paragraf i kapitlet given regel om möjlighet att i mån av behov avsätta eller suspendera den brottslige. Då det ofta är svårt att avgöra, huruvida ett allmänt brott skett i eller utom tjänsten, har sistnämnda regel gjorts tillämplig även på brott utom tjänsten och ersätter alltså jämväl den i nuvarande 2: 18 givna regeln om avsättning eller suspension av den som dömes till straffarbete. Med vissa undantag, till vilka jag återkommer i det följande, ansluter jag mig, såsom jag redan inledningsvis framhållit, till den av kommittén sålunda föreslagna nya systematiska ordningen för behandling av ämbetsbrotten. Att i 25 kap. inrymts även vissa stadganden om påföljder av ämbetsmäns brott, som förut upptagits i strafflagens allmänna del, synes mig enbart vara till fördel och jag vill i detta hänseende gå ännu något längre än kommittén.

Beträffande brottsbeskrivningen vid tjänstemissbruk torde bestämningen att det kan ske »genom att företaga eller underlåta tjänsteåtgärd» icke leda tanken i rätt riktning. Den är, såsom i ett yttrande framhållits, ägnad att vålla tvekan t. ex. för det fall att någon använder tjänstebil till en nöjesresa. I departementsförslaget har därför endast angivits, att tjänstemissbruk kan ske »genom handling eller underlåtenhet». Som exempel på tjänstemissbruk genom underlåtenhet kan nämnas, att en åklagare underlåter att åtala brott som någon vän till honom begått. I redaktionellt hänseende torde även böra vidtagas den ändringen att uttrycket »sin myndighet eller eljest sin ställning» förenklas så att alternativet »sin myndighet» får utgå.

Utöver att missbruk av tjänsteställning skall föreligga fordrar kommittén »uppsåt att tillfoga det allmänna eller någon enskild skada eller förfång». I likhet med landsorganisationen i Sverige anser jag emellertid större avseende böra fästas vid huruvida den av gärningsmannen åsyftade skadan inträffat eller ej. Ansvar för tjänstemissbruk synes mig lämpligen böra begränsas till sådana fall då förfång verkligen uppkommit. På grund härav har brottet i departementsförslaget beskrivits så, att ämbetsman missbrukar sin ställning till förfång för det allmänna eller någon enskild. Att uppsåt förutsättes behöver icke särskilt angivas.

Vad angår det i paragrafen upptagna förbehållet för det fall, att gärningen eljest är särskilt belagd med straff, torde det vara lämpligt att på detta sätt angiva att de generella ämbetsbrotten äro subsidiära i förhållande till allmänna brott i strafflagen och i författning utanför denna lag. Då en straffbestämmelse i särskild författning enligt vad där sägs är tillämplig alle-

nast om gärningen icke kan medföra straff enligt allmän lag, föreligger emellertid intet hinder att tillämpa ansvar för tjänstemissbruk. Bestämmelserna om tjänstemissbruk och tjänstefel torde också kunna användas, då ett klart ämbetsbrott föreligger och gärningen visserligen tillika innefattar överträdelse av bestämmelse gällande även för andra än ämbetsmän men denna överträdelse vid sidan om ämbetsbrottet framträder som så obetydlig att man kan helt bortse därifrån. I det av hovrätten över Skåne och Blekinge berörda fallet, att en ämbetsman förolämpar någon som söker honom i tjänsten, synes det mig emellertid naturligt, att gärningen skall, såsom följer av förslaget, medföra i första hand allmänt straff för ärekränkning, vartill i andra hand lägges avsättning eller suspension i den mån sådan påföljd finnes påkallad.

I och för sig kunde det vara tilltalande att fullfölja denna ordning över hela linjen och, såsom landsorganisationen i Sverige ifrågasatt, belägga även de egentliga ämbetsbrotten i första hand med allmänt straff samt låta avsättning och suspension vara skyddsåtgärder, vilka domstolen aldrig skulle vara pliktig utan blott ha möjlighet att tillämpa i andra hand. Mistning av tjänsten för alltid eller på viss tid framträder emellertid såsom den naturliga och enda behövliga reaktionen mot ämbetsbrott i så många fall, att det skulle verka konstlat att frångå den nuvarande ordningen enligt vilken avsättning och suspension äro verkliga och i första hand stadgade ämbetsstraff. Jag har därför stannat vid kommitténs förslag, att tjänstemissbruk i första hand skall straffas med avsättning eller suspension, vartill i andra hand, om skäl därtill äro, kan läggas fängelse eller straffarbete i högst två år.

Slutligen ha de av kommittén angivna exemplen på grovt tjänstemissbruk, i enlighet med vad hovrätten för Övre Norrland anfört, ansetts vara alltför speciella och därför fått utgå ur lagtexten. Vid sådant förhållande har den kvarvarande bestämmelsen om grovt tjänstemissbruk icke synts böra upptagas i en särskild paragraf utan inrymts i ett andra stycke av 1 §.

2 §.

I 3 § av kommitténs förslag upptages ett stadgande om straff för ämbetsman eller f. d. ämbetsman som mottager, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig förmån för sin tjänsteutövning. Brottet benämnes tagande av muta. Beträffande straffsatsen hänvisas till 1 §.

Paragrafen motsvarar första stycket av 5 § i gällande lag. Där stadgas straff för ämbetsman som för sin ämbetsutövning mottager, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning. Kommittén föreslår, att straffbarheten utsträcker till fall där ämbetsmannen lämnat sin tjänst. Vidare betecknas det vederlag, som förutsättes för brottet, icke belöning utan förmån, varmed avses att tydligare utmärka att det kan vara fråga om annan förmån än ekonomisk belöning.

Straffet är enligt gällande lag avsättning eller sådant straff jämte fängelse eller straffarbete i högst två år; vid mildrande omständigheter må dock

dömas till suspension eller böter. Då denna straffsats väsentligen överensstämmer med den för tjänstemissbruk föreslagna, har kommittén här upptagit en hänvisning till 1 §.

Angående det straffbara området har *hovrätten över Skåne och Blekinge* här liksom vid bestickningsbrottet i 10 kap. ifrågasatt en utvidgning till den som ännu icke tillträtt en med ämbetsansvar förenad befattning men väntades göra detta.

Justitiekanslersämbetet har anmärkt, att benämningen tagande av muta icke vore fullt egentlig för det fall att någon låte åt sig utlova muta.

Landsorganisationen i Sverige har funnit, att en differentiering av straffsatsen i paragrafen syntes böra ske med hänsyn till om den avsedda ämbetsåtgärden varit rättsstridig eller ej; endast i det förra fallet syntes uppsåtet nog kvalificerat att motivera tillämpning av straffet i 1 §.

*Departements-
chefen.*

På enahanda skäl som anförts vid 10: 6 i förslaget finner jag vid tagande av muta liksom vid bestickning lämpligt att som beskrivning på den otillbörliga förmånen bibehålla gällande lags uttryck »muta eller annan otillbörlig belöning». Vad angår det av hovrätten över Skåne och Blekinge berörda fallet att någon tager muta för utövningen av en befattning som han ännu ej tillträtt, skall bestickning i dylikt fall vara straffbar enligt 10: 6 i departementsförslaget. Jag föreslår i analogi härmed i nu förevarande paragraf ett tilläggsstadgande, enligt vilket straff skall drabba även den som tagit muta för sin tjänsteutövning innan han erhöll befattningen. Tilläggsstadgandet är alltså tillämpligt på den som tagit muta innan han blivit förordnad eller vald och som sedermera verkligen erhållit befattningen.

Då redan i gällande lag med muta som lämnas för att påverka tjänsteutövning likställes efterföljande belöning, synes det följdriktigt att, såsom förslaget innebär, utsträcka det straffbara området även till det fall att ämbetsmannen mottagit belöningen först efter det han lämnat sin tjänst. I sådant fall kan emellertid det för ämbetsbrott i första hand stadgade straffet av avsättning eller suspension från tjänsten icke tänkas komma till användning, och det synes mig därför icke så lämpligt att hänföra fallet under samma straffskala som övriga fall. Jag har fördenskull upptagit stadgandet om förutvarande ämbetsman som gör sig skyldig till gärning som här avses i ett särskilt andra stycke med uttryckligt angivande att endast allmänt straff i sådant fall skall tillämpas.

Som brottsbeteckning torde »tagande av muta» kunna godtagas.

Straffsatsen har i kommittéförslaget angivits genom en hänvisning till 1 §. Även departementsförslaget hänvisar, frånsatt det redan berörda fallet med förutvarande ämbetsmän, beträffande straffsatsen allenast till 1 §, men denna upptager i departementsförslaget i motsats till kommittéförslaget även straffskalan för grova fall av tjänstemissbruk. Den skärpning av straffet för tagande av muta som härigenom sker synes påkallad med hänsyn till att sistnämnda brott ofta kan framträda såsom det allvarligaste av

alla ämbetsbrott. Den av landsorganisationen i Sverige efterlysta differentieringen allteftersom den avsedda ämbetsåtgärden varit rättsstridig eller ej får regelmässigt ske vid straffmätningen. Har muta tagits för rättsstridig tjänsteutövning, kan detta vara ett skäl att tillämpa straffskalan för grovt brott, men det torde icke vara lämpligt att göra tillämpning av en strängare straffsats obligatorisk då fråga är om rättsstridig tjänsteutövning. En gränsdragning mellan rättsstridig och icke rättsstridig tjänsteutövning i förevarande fall bjuder nämligen ofta betydande svårigheter. Om en ämbetsman tagit muta för att förorda en viss kandidat vid en utnämning, är det exempelvis vanligen svårt att avgöra, huruvida själva förordet är rättsstridigt eller om det skäligen kan antagas att ämbetsmannen skulle ha utan muta förordat samma person såsom den mest meriterade. Om ämbetsmannen finnes ha gjort sig skyldig till oriktig tjänsteutövning, bör han dömas till ansvar för både tagandet av muta och tjänstefelet.

3 §.

I 4 § av kommittéförslaget stadgas straff för ämbetsman eller förutvarande ämbetsman som yppar vad han är pliktig att hemlighålla eller olovligt utnyttjar sådan hemlighet. Brottet benämnes brott mot tystnadsplikt, och paragrafen skall, liksom bestämmelserna om tjänstemissbruk och tjänstefel, tillämpas allenast där ej gärningen eljest är särskilt belagd med straff. Straffet är suspension eller avsättning. Om skäl äro därtill, tillägges fängelse. I ringa fall ådömas allenast böter.

Brytande av tystnadsplikt upptages icke såsom särskilt brott i strafflagens nuvarande 25 kap. men kan straffas enligt de allmänna bestämmelserna i 16 och 17 §§. Kommittén har ansett en särskild bestämmelse påkallad dels därför att sekretessplikten bör gälla flera offentliga funktionärer än som eljest äro underkastade ämbetsansvar, dels ock därför att strafflatituden bör vara mildare än för tjänstemissbruk men strängare än för tjänstefel.

Landsorganisationen i Sverige har uttalat, att det förefölle som om man i paragrafen hade anledning till en differentiering med hänsyn till vederbörandes uppsåt, möjligen också, även här, med hänsyn till den skada som eventuellt förorsakats av brottet; att endast uppsåtliga brott avsåges framginge av motiveringen men syntes lämpligen böra komma till uttryck också i lagtexten. *Landsfogden i Värmlands län* har i anledning av paragrafen funnit förtjänt av påpekande, att tystnadsplikt borde kunna brytas i samband med vittnesutsaga eller vid skyldighet att avslöja brott, vilket syntes böra framgå tydligare än den föreslagna lagtexten gäve vid handen. Mot rubriceringen »brott mot tystnadsplikt» har *hovrätten över Skåne och Blekinge* anmärkt, att denna benämning icke kunde anses utgöra en riktig beteckning för alla därmed avsedda gärningar, eftersom här skulle ingå icke blott yppande av hemlighet utan även obehörigt utnyttjande av sådan.

Departements-
chefen.

I den av kommittén föreslagna paragrafen har jag icke funnit skäl göra annan ändring än att bestämmelsen om förutvarande ämbetsmän här, liksom i nästföregående paragraf, upptagits i ett särskilt stycke. Vederbörlig hänsyn till uppsåtet vid och skadan av brottet får tagas vid straffmätningen. Det torde icke vara lämpligt att här särskilt angiva, att för straffbarhet förutsättes uppsåtlig gärning samt att straffbarhet kan vara utesluten därför att gärningen på särskild grund är rättsenlig. Ett angivande i vad mån vittnesplikt och andra processuella skyldigheter upphäva tystnadsplikt hör t. ex. hemma i rättegångsbalken och icke i strafflagen.

Som brottsbeteckning synes mig uttrycket »brott mot tystnadsplikt» vara användbart, då även den som utnyttjar en hemlighet för egen del i viss mån kan sägas begå ett brott mot sin tystnadsplikt.

4 §.

Kommittén har i 5 § av sitt förslag under beteckningen tjänstefel upptagit det enkla generella ämbetsbrottet. Brottet, vilket liksom tjänstemissbruk gjorts subsidiärt i förhållande till särskilda allmänna brott, beskrives så, att ämbetsman åsidosätter vad honom åligger enligt lag, instruktion eller annan författning, särskild befallning eller tjänstens beskaffenhet, evad det sker med uppsåt eller av oaktsamhet, oförstånd eller oskicklighet.

Brottsbeskrivningen motsvarar den i nuvarande 17 § givna att ämbetsman visar vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i sitt ämbete. Kommittén har emellertid ansett det vara mera upplysande att hänvisa till att brottet innefattar åsidosättande av tjänsteplikt än till att det sker i ämbetet. Då icke alla uppsåtliga generella ämbetsbrott äro tjänstemissbruk, har i förslaget angivits att tjänstefel kan ske med uppsåt eller av oaktsamhet. Genom att under oaktsamhet i nuvarande 25:17 hänföras icke blott såsom eljest i strafflagen vårdslöshet och försummelse utan även oförstånd och oskicklighet straffbelägges jämväl uraktlåtenhet att sörja för kunskaper, insikter och färdigheter som erfordras för tjänstens utövning. Denna utvidgade begreppsbestämning, som tjänar att framtvunga viss standard hos ämbetsmännen och som visat sig väl motsvara det praktiska behovet, har i förslaget bibehållits genom den i sak oförändrade beskrivningen oaktsamhet, oförstånd eller oskicklighet.

Straffsатserna i förslaget överensstämma i stort sett med gällande lags. I anslutning till rättspraxis har emellertid kommittén föreslagit ett uttryckligt stadgande att, om felet är ringa, domstolen må utan att döma till straff förklara att ämbetsmannen förfarit felaktigt.

Mot förslaget har *landsorganisationen i Sverige* anmärkt, att åtskillnad borde göras mellan uppsåtligt tjänstefel och dylik förseelse av oförstånd eller oskicklighet. Om »uraktlåtenhet att sörja för kunskaper, insikter och färdigheter» över huvud kriminaliserades i syfte »att framtvunga viss standard hos ämbetsmännen», vore det knappast rimligt eller välbetänkt att likställa

dylika försummelse med medvetet och uppsåtligt åsidosättande av tjänsteplikt.

I anledning av att kommittéförslaget för grovt tjänstefel icke upptager annat straff än avsättning har *justitiekanslersämbetet* anmärkt, att vid sådant förhållande beträffande detta brott icke funnes något utrymme för tillämpning av stadgandet i 6 § om den som ej längre innehade sin tjänst och att den avgångne ämbetsmannen alltså skulle gå helt fri från straff. Även *Stockholms rådhusrätt* har funnit, att förslaget borde kompletteras i nämnda hänseende.

Den i kommittéförslagets sista punkt upptagna bestämmelsen att, där felet är ringa, domstolen må utan att döma till straff förklara att ämbetsmannen förfarit felaktigt har *Sveriges advokatsamfund* ansett böra utgå. Självfallet borde icke varje fel i tjänsteutövningen bedömas och bestraffas såsom tjänstefel, men detta borde framgå av brottsrekvisiten och framginge även i förslaget av kravet på oaktsamhet, oförstånd eller oskicklighet. Huruvida en icke straffbar tjänsteåtgärd vore riktig eller ej, finge fastställas i annan ordning än en brottmålsprocess. Liknande synpunkter ha framförts av *landsorganisationen i Sverige*, vilken funnit nu rådande rättspraxis problematisk. Förslaget vore väl ur tjänstemännens synpunkt att föredraga framför den nuvarande praxis, vilken betydde att svaranden betoges möjlighet att få förförklaringen underställd prövning av högre rätt. Om åklagaren skulle få möjlighet att inskränka sig till en »fastställetsetalan», vilken han senare eventuellt utvidgade till ett yrkande om ansvar, måste landsorganisationen emellertid bestämt motsätta sig kommitténs förslag. Även eljest vore detta oegentligt. Innebure icke »felet» åsidosättande av tjänsteplikt eller kunde icke svaranden tillvitas vare sig oförstånd eller oskicklighet, föreläge alls icke något förfarande om vilket domstol hade att uttala sig. *Svenska landskommunernas förbund* har däremot ansett det enbart vara till fördel att genom förslaget skapades ett medel att i sådana fall, då den administrativa besvärsrätten av olika anledningar vore ineffektiv, med de allmänna domstolarnas hjälp bringa klarhet i tvivelaktiga rättsfrågor.

I anledning av ett uttalande av kommittén att domstolen vid förklaring allenast att ämbetsmannen förfarit felaktigt icke vore förhindrad men å andra sidan icke heller alltid skyldig att utdöma skadestånd har *Svea hovrätt* ifrågasatt, huruvida man kunde undgå att alltid utdöma skadestånd på grund av det kategoriska stadgandet i strafflagen 6:1, vilket därför borde omredigeras.

Kommitténs brottsbeskrivning har i departementsförslaget bibehållits i fråga om gärningens objektiva sida utom såtillvida att ordet »föreskrift» insatts i stället för »befallning». Sistnämnda ord för nämligen tanken på militära förhållanden, i vilka emellertid underlåtenhet att lyda befallning betraktas som ett från det allmänna tjänstefelet skilt brott. Vad angår den subjektiva sidan har det icke ansetts lämpligt att ange att brottet kan ske uppsåtligen, eftersom de utpräglade uppsåtsfallen såsom tjänstemissbruk

*Departements-
chefen.*

hänförs till 1 §. Beträffande oaktsamhetsfallen torde särskilt böra nämnas fel som begås av oförstånd och oskicklighet. Då oaktsamhet brukar användas som sammanfattande beteckning på culpösa fall, synes det icke vara lämpligt att, såsom kommittén gjort, samordna oaktsamhet med oförstånd och oskicklighet. I stället synes ordet försummelse, varunder vårdslöshet kan anses inbegripen, kunna användas. Brottets subjektiva sida beskrives därför i departementsförslaget med att åsidosättandet av tjänsteplikten sker av försummelse, oförstånd eller oskicklighet. Denna beskrivning torde icke utesluta sådana uppsåtliga fel i tjänsten som undantagsvis icke skola bestraffas enligt 1 §.

I straffsatsen har suspension införts som alternativ även för grovt tjänstefel, varjämte, med tanke på sådana fall i vilka tjänstefelet är mycket grovt men befattningen av föga värde för innehavaren, tillagts en möjlighet att ådöma, förutom avsättning eller suspension, även fängelse. Härigenom tillgodoses också den av justitiekanslersämbetet och Stockholms rådhusrätt framförda anmärkningen, att tillämpligt straff eljest skulle saknas för den som ej längre innehade sin befattning.

För kommitténs förslag, att domstolen beträffande ringa fel må utan att ådöma straff förklara att ämbetsmannen förfarit felaktigt, kunna otvivelaktigt vissa skäl anföras. Därigenom skulle tillgodoses det emellanåt föreliggande praktiska behovet av att kunna erhålla ett domstolsavgörande, huruvida en tjänsteåtgärd varit riktig eller oriktig. I rättspraxis har detta behov föranlett domstolarna att i domskälen uttala, att en ämbetsman förfarit felaktigt men att felet icke är av beskaffenhet att föranleda ansvar; domslutet utmytnar sedan i att talan om ansvar lämnas utan bifall. Det av kommittén föreslagna stadgandet innebär, att domstolens förklaring av detta innehåll skulle flyttas från domskälen till domslutet. Detta skulle medföra, att förklaringen ensam för sig skulle kunna dragas under högre rätts prövning. Emellertid kunna, såsom landsorganisationen och advokatsamfundet framhållit, även skäl mot förslaget anföras. Ett domstolsförfarande, som icke skulle avse frågan om en tjänsteåtgärd är straffbar utan om den i och för sig är oriktig, är icke förutsett i nya rättegångsbalken. Såsom Svea hovrätt påpekat skulle ett sådant stadgande som kommittén föreslagit också nödvändiggöra följdändringar i skadestandsreglerna. Det har därför synts mig rådligast att icke upptaga frågan till behandling i lag utan liksom hittills överlämna dess lösande åt praxis.

5 §.

I 8 § av kommittéförslaget upptages ett stadgande för det fall att ämbetsman genom allmänt brott åsidosatt sin tjänsteplikt. Stadgandet innebär — förutom en åtalsregel — att fängelse intill två år må ådömas, oaktat så högt straff eljest ej kunnat följa å brottet.

Enligt 25: 18 i gällande lag skola allmänna brott i ämbetet föranleda straff efter dels annat lagrum än 25 kap., dels ock 25: 16 eller 17. Såsom vid 1 § framhållits skola däremot enligt förslaget bestämmelserna om tjänstemiss-

bruk och tjänstefel icke tillämpas, när allmänt brott föreligger. Förutom att avsättning eller suspension enligt senare paragraf i förslagets 25 kap. i vissa fall kan inträda såsom påföljd skola de allmänna straffbestämmelserna tillämpas, och sambandet med ämbetet beaktas blott såsom en försvårande omständighet eller sålunda som grund för straffskärpning. Kommittén har ansett detta vid högre straffskalor i stort sett kunna ske inom de vanliga straffsatserna samt därför i denna paragraf upptagit allenast en till lägre straffskalor begränsad möjlighet till straffhöjning, innebärande att maximum av böter eller fängelse under två år höjes till fängelse i två år.

Den av kommittén föreslagna principen har, såsom vid 1 § anförts, i allmänhet icke mött någon erinran i de avgivna remissyttrandena. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har funnit principen i stort sett lämplig och *länsstyrelsen i Blekinge län* samt *landsfogden i Värmlands län* ha som en förtjänst hos förslaget framhållit, att risker för dubbelbestraffning därigenom undanröjdes. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har emellertid påpekat svårigheten för rättsskipningen att utan ledning av utfärdade instruktioner eller andra föreskrifter kunna bedöma, om ett allmänt brott innebure åsidosättande av tjänsteplikt, eftersom tjänstepliktens innehåll vore synnerligen varierande för olika funktionärskategorier.

Mot kommitténs utformning av paragrafen har *hovrätten över Skåne och Blekinge* erinrat, att en åtalsbestämmelse och en straffbestämmelse icke borde stå i samma mening.

I likhet med flertalet hörda myndigheter och sammanslutningar har jag anslutit mig till kommitténs förslag att begränsa tillämpningsområdet för bestämmelserna om självständiga ämbetsbrott till sådana fall, då endast ämbetsman — eller likställd — kan vara gärningsman. Har åter en ämbetsman begått en gärning vilken innefattar brott även för andra än ämbetsmän, bör den omständigheten att han därigenom åsidosatt sin tjänsteplikt i första hand inverka på straffet för det allmänna brottet. Denna princip har synts mig så viktig, att stadgandet därom i departementsförslaget upptagits omedelbart efter bestämmelserna om de självständiga ämbetsbrotten, alltså före reglerna om möjlighet att använda avsättning eller suspension såsom påföljd vid sidan om det allmänna straffet.

I fråga om stadgandets utformning håller jag, i likhet med kommittén, före att den försvårande omständigheten att tjänsteplikt åsidosatts i allmänhet kan beaktas inom de vanliga straffsatserna — häri inbegripna straffskalorna för grova fall. Ett särskilt stadgande torde erfordras allenast för att giva möjlighet att vid de lägsta straffskalorna gå upp till ett maximum av två års fängelse. Såsom länsstyrelsen i Gävleborgs län framhållit kan det stundom vara svårt att avgöra, om en ämbetsman genom ett allmänt brott åsidosatt sin tjänsteplikt. Denna svårighet är en kännbar olägenhet i gällande rätt, där gränsdragningen är avgörande för frågan om ansvar för ämbetsbrott skall ådömas eller ej. I förslaget, där den endast är avgörande

*Departements-
chefen.*

för en fakultativ möjlighet att skärpa straffet, behöver svårigheten icke tillmätas större betydelse. I tveksamma gränsfall kan domstolen alltid stanna vid att utmäta straffet inom den vanliga straffsatsen. Endast då den vanliga skalans maximum överskrides behöver förevarande paragraf åberopas.

Den av kommittén i detta sammanhang upptagna åtalsregeln har i departementsförslaget flyttats till 12 §.

6 §.

Denna paragraf svarar mot paragrafen med samma ordningsnummer i kommittéförslaget. Därstädes har upptagits ett stadgande, att om den som enligt bestämmelserna i de föregående paragraferna i kapitlet förskyllt avsättning eller suspension ej längre innehar sin tjänst och mistning därav alltså ej kan ådömas, hänsyn därtill skall tagas vid prövning av frågan, huruvida och till vilket mått annat straff som kan följa å brottet må ådömas, och att i sådant fall fängelse skall kunna ådömas i stället för böter. Vidare har kommittén här föreslagit en bestämmelse, att om den brottslige förskyllt avsättning, detta skall utsättas i domen.

Den sålunda föreslagna paragrafens innehåll är betingat av att kommittén i de flesta fall bestämt straffsatserna för de självständiga ämbetsbrotten sålunda, att ämbetsstraff användes i första rummet och att allmänt frihetsstraff tillagts i andra rummet, om brottet det förtjänar. Såsom komplement till dessa straffsatter har en särskild straffmättningsregel blivit erforderlig för den händelse att ämbetsmannen, då han skall dömas till straff, icke längre innehar sin tjänst. För sådana fall har kommittén här, i stället för den nuvarande bestämmelsen i 2: 17 om ett allmänt ersättningsstraff av böter eller fängelse i högst sex månader, föreslagit att det i latituden för ämbetsbrotten upptagna allmänna straffet direkt utmätas på sådant sätt, att detta straff ensamt för sig motsvarar brottslighetsgraden vid ämbetsbrottet. Denna straffmätning innebär enligt kommitténs motiv, att om ämbetsstraff skulle varit tillfyllest för brottet, i stället skall dömas till ett likvärdigt allmänt straff och att, om brottet förskyllt både avsättning och frihetsstraff, i stället skall tillämpas ett i samma mån svårare allmänt straff. Den tillagda föreskriften att fängelse skall kunna ådömas i stället för böter har motiverats med att, därest straffsatsen för ämbetsbrottet såsom i fråga om tjänstefel endast innehåller ämbetsstraff jämte dagsböter, sistnämnda straffart icke alltid skulle lämna utrymme för att utmäta ett mot avsättning eller suspension svarande straff. Den sist i paragrafen upptagna bestämmelsen om utsättande i domen av att den brottslige förskyllt avsättning är avsedd att möjliggöra, att enligt pensionsförfattningarna förlust av pensionsrätt anknytes till sådan förklaring i dom liksom för närvarande till dom enligt strafflagen 2: 17.

Paragrafen är i kommittéförslaget avfattad uteslutande med tanke på det fall att ämbetsmannen icke innehar mer än en allmän befattning. För den händelse att han innehar flera sådana befattningar skola enligt förslaget de

regler tillämpas som uppställts i 2: 16. Enligt vad kommittén där föreslagit skall, om den som förskyllt avsättning innehar flera befattningar, han dömas förlustig var och en av dem, där ej domstolen beträffande viss befattning finner skäl förklara att han ej avsättes därifrån; i sådant fall skall, om skäl äro därtill, kunna dömas till suspension från den befattningen. Vidare har upptagits ett stadgande, att om den som förskyllt suspension innehar flera befattningar, domstolen skall pröva vilka av dessa suspensionen skall avse. De nu ifrågakvarande stadgandena ha avseende även å befattningar som den brottslige erhållit efter begäendet av brottet men före domen. Vad sålunda föreslagits innebär en omläggning av de nuvarande bestämmelserna. Enligt 2: 16 i gällande strafflag innebär nämligen ämbetsstraff principiellt endast mistning av den befattning, vari ämbetsbrott förövats. Därutöver gäller emellertid enligt nuvarande 2: 18 att, om någon förbrutit sig i viss befattning och för det brottet förskyllt avsättning, han tillika skall dömas förlustig annan allmän befattning, som han innehaft vid brottets begående. Därest omständigheterna det föranleda, må han dock bibehållas i befattningen; i sådant fall kan, såvitt fråga är om ämbete eller tjänst, dömas till suspension. Under hänvisning till de i 2: 16 föreslagna reglerna har kommittén uttalat, att vid den i nu ifrågakvarande paragraf föreskrivna straffmätningen hänsyn skall tagas till alla de befattningar vilka regelrätt skolat omfattas av ämbetsstraffet men vilka ämbetsmannen frånträtt så att de ej kunna inbegripas däri. För det fall åter att en ämbetsman visserligen lämnat den tjänst han innehade vid tiden för ämbetsbrottet men i stället före domen befordrats eller eljest övergått till en annan befattning innebära nyssnämnda bestämmelser i kommittéförslagets 2: 16, att såsom ämbetsstraff i allmänhet bör ådömas mistning av den nya befattningen. Jämväl sådana fall omfattas av den nu förevarande paragrafen.

I anledning av denna paragraf i kommittéförslaget har *justitiekanslers-ämbetet* anmärkt att det, eftersom den avgångne ämbetsman, som gjort sig skyldig till ämbetsbrott, under alla omständigheter borde drabbas av straff, icke syntes riktigt att hänsyn till avgången skulle tagas vid prövning av frågan »huruvida» annat straff än ämbetsstraff skulle ådömas. *Föreningen Sveriges stadsdomare* ävensom *rådhusrätten i Göteborg* ha med tillfredsställelse hälsat borttagandet av den nuvarande bestämmelsen i 2: 17 om ett allmänt ersättningsstraff men ha likväl funnit, att en viss bristfällighet syntes vidlåda även kommittéförslaget i nu förevarande hänseende. Det hade nämligen vid tillämpningen av de nuvarande bestämmelserna ofta tett sig som en orättvisa, att den som genast tagit följderna av sina brottsliga gärningar genom att frivilligt avgå från sin tjänst och därför icke kunde dömas till avsättning, skulle få sitt allmänna straff skärpt, medan den som kvarstode i tjänsten och dömdes till avsättning icke drabbades av sådan skärpning. Under åtal ställda ämbets- och tjänstemän hade i regel ej heller kunnat tänka sig, att en dylik omständighet kunde inverka på deras straff. Det vore i belysning härav icke tillfredsställande, att det av kommittén föreslagna stadgandet uppenbarligen

syftade till en straffhöjning i hithörande fall. *Socialstyrelsen* åter har, under uttalande att förslaget innebure en erkännansvärd förenkling av de nu gällande, ganska otillfredsställande bestämmelserna om ersättningsstraff, framhållit betydelsen av att ändamålsenliga och rättvisa principer bleve gällande på detta område, icke minst med hänsyn till de fall där en ämbetsman som förbrutit sig frivilligt lämnade sin tjänst innan åtal blivit väckt.

I anledning av 2: 16 har icke i yttrandena gjorts någon annan anmärkning än att *Göta hovrätt* påfordrat jämkning av lagtexten med hänsyn till att vid avsättning ej, såsom kommittéförslaget efter orden medgåve, borde få göras undantag för den befattning vari det brott förövats som förskyllt avsättningsstraffet.

*Departements-
chefen.*

I anslutning till gällande lag men i olikhet mot kommittén finner jag, att ämbetsstraffen vid egentliga ämbetsbrott i första hand böra avse endast mistning av den befattning, vari ämbetsmannen förbrutit sig. Det synes nämligen mest överensstämmande med ett naturligt betraktelsesätt, att ett ämbetsbrott icke utan särskilda skäl skall få draga med sig mistning av även andra befattningar än den, till vilken brottet hänför sig. Endast i den mån ämbetsmannen genom brottet visat sig olämplig att fortsätta utövandet av andra befattningar, som av honom innehavas, torde föreligga anledning att låta ämbetsstraffet utsträckas till att avse även sådana befattningar. I departementsförslaget har följaktligen den i 2: 16 av kommittéförslaget upptagna regeln utgått. I stället ha i ett första stycke av nu förevarande paragraf upptagits regler om sådana fall, då ämbetsmannen innehar annan eller andra befattningar än den vari han förbrutit sig. Till en början behandlas i första punkten det fallet att den som enligt bestämmelserna i 1—4 §§ förskyllt avsättning eller suspension från tjänsten har i dennas ställe fått högre tjänst med likartade arbetsuppgifter eller annan likartad befattning. För detta fall föreslås, att avsättning eller suspension från den nya befattningen skall ådömas. Med den befattning vari ämbetsbrottet skett jämställs alltså annan likartad befattning som den brottslige erhållit i dennas ställe. Ämbetsbrottets inverkan på andra befattningar blir däremot väsentligen att bedöma ur samma synpunkter som böra anläggas i fråga om verkan av ämbetsmans allmänna brott på hans befattningar överhuvud. Den brottslige torde böra avsättas från en sådan befattning, om han genom brottet visat sig uppenbarligen icke vara skickad att utöva befattningen, och suspenderas, om han eljest i avsevärd mån skadat det anseende innehavaren av den befattningen bör äga. En regel av detta innehåll har upptagits i andra punkten av nu förevarande paragraf. Enligt departementsförslaget skall det alltså icke såsom enligt 2: 18 i gällande lag vara regel, att avsättning från den tjänst vari brottet skett utan vidare leder till avsättning även från andra av den brottslige innehavda befattningar. Omvänt öppnar förslaget möjlighet att låta suspension från den tjänst vari brottet skett leda till avsättning från annan befattning, vilket stundom kan vara påkallat. En suspenderad tjänsteman kan t. ex. böra avsättas från en kommunal förtroendesyssla.

Med att någon innehar eller erhållit en befattning förstås, såsom framgår av 25: 13 i departementsförslaget, att han blivit förordnad eller vald. Det är alltså icke nödvändigt, att han tillträtt befattningen.

I paragrafens andra stycke har därefter inrymts det fallet att ämbetsmannen ej innehar befattning från vilken han bort skiljas och att det således ej kan dömas till avsättning eller suspension jämlikt bestämmelserna i 1—4 §§. För detta huvudfall har jag funnit den av kommittén föreslagna regeln sakligt välgrundad och upptager följaktligen här bestämmelsen att hänsyn till omöjligheten att ådöma ämbetsstraffet skall tagas vid prövning av frågan, huruvida och till vilket mått annat straff som kan följa å brottet må ådömas. Justitiekanslersämbetets anmärkning mot att denna formulering förutsatte, att prövningen även skulle kunna utmynna i att intet allmänt straff ådömdes, har jag icke funnit mig kunna tillmötesgå. I vissa fall, särskilt då den felande ämbetsmannen föregripit åtalet genom att själv begära sitt avsked och då brottet icke varit av beskaffenhet att böra medföra annat straff vid sidan om ämbetsstraffet, skulle det nämligen otvivelaktigt vara obilligt, om vederbörande bleve dömd till allmänt straff som skulle ha uteblivit om han icke avgått från tjänsten. Det synes därför vara önskvärt att öppna en möjlighet för domstolen att icke ådöma allmänt straff. Detta lär kommittén även ha avsett med förslaget, ehuru stadsdomarföreningen och rådhusrätten i Göteborg såsom en brist i förslaget anmärkt att så ej vore fallet.

I departementsförslaget har icke upptagits den av kommittén föreslagna regeln att, när möjligheten att ådöma ämbetsstraff bortfallit, skalan för det allmänna straffet utvidgas att inrymma även fängelse där i det föregående endast stadgats böter. En sådan regel har nämligen blivit överflödig genom att i departementsförslagets 4 § upptagits möjlighet att ådöma fängelse för grovt tjänstefel. Slutligen har, med tanke på det eventuella behovet av att i pensionsförfattningarna kunna anknyta förlust av pensionsrätt till en dom varigenom konstateras att en ämbetsman som redan avgått från sin befattning förskyllt avsättning därifrån, här liksom i kommittéförslaget upptagits föreskriften, att om den brottslige förskyllt avsättning, detta skall utsättas i domen. Även i nu förevarande sammanhang må emellertid understrykas vad jag förut uttalat om önskvärdheten av sådan ändring i pensionsförfattningarna, att avsatta befattningshavare kunna bevaras vid intjänade pensionsförmåner.

7 §.

I denna paragraf har kommittén upptagit bestämmelser rörande den utsträckning i vilken en ämbetsmans allmänna brott skall medföra att han för alltid eller på viss tid skiljes från innehavd befattning. Enligt detta stadgande i kommittéförslaget skall till en början ämbetsman, vilken dömes till straffarbete för annat brott än mot 25 kap., tillika avsättas; därest särskilda skäl föranleda det, skall han dock kunna bibehållas i tjänsten och i sådant fall kunna dömas till suspension. I fortsättningen har upptagits en föreskrift, att om ämbetsmannen förskyllt fängelse eller böter och han genom brottet

visat sig vara ovärdig eller eljest uppenbarligen icke skickad att utöva tjänsten, avsättning eller suspension skall ådömas. Slutligen har tillagts bestämmelsen, att i nu ifrågavarande båda fall den förlust ämbetsmannen lider genom avsättningen eller suspensionen skall beaktas vid bestämmandet av annat straff för brottet och att böter som eljest skolat följa å brottet kunna bortfalla.

Vad kommittén sålunda föreslagit i 25: 7 motsvaras i gällande rätt av 2: 18 samt av två särskilda stadganden i 8: 31 och 25: 20.

Enligt 2: 18 skall den som för allmänt brott dömes till straffarbete tillika dömas till avsättning från ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, som han vid brottets begående innehade. Därest omständigheterna föranleda det, skall han dock kunna bibehållas i befattningen och skall i sådant fall kunna dömas till suspension från ämbete eller tjänst men icke från annan allmän befattning. I denna del innebär kommittéförslaget sålunda icke några andra ändringar än att bestämmelsen utvidgats till att omfatta även den som efter begäendet av ett allmänt brott men före domen erhållit ställningen av ämbetsman samt att möjligheten att tillämpa suspension utsträckts till alla allmänna befattningar. Genom den i förslaget använda redaktionen avses emellertid enligt kommitténs motiv att tydligare än i den nuvarande lagtexten utmärka att ämbetsmannens bibehållande i tjänsten skall tillämpas allenast som ett undantag vilket skall vara påkallat av särskilda skäl.

I nuvarande 8: 31 och 25: 20 finnas åter upptagna bestämmelser om att i vissa fall ämbetsstraff skall inträda som påföljd även då befattningshavare för allmänt brott dömes till lägre straff än straffarbete. Enligt 8: 31 skall sålunda vad i 2: 18 stadgas gälla även där någon för brott mot 8 kap. dömes till fängelse. I 25: 20 föreskrives, att ämbetsman, till vars ämbete hör att undervisa eller uppfostra ungdom, skall dömas till avsättning eller suspension, om han enligt 18 kap. 6 § 1 mom. eller 10 § dömes till fängelse för otukt med ungdom, som han i kraft av sitt ämbete eller eljest hade till undervisning eller uppfostran, eller enligt 18 kap. 13 § dömes till ansvar för någon tukt och sedlighet sårande gärning, därav synnerlig fara för sådan ungdoms förförelse kom. Påföljden avsättning eller suspension skall också, om det med hänsyn till hans ämbetsuppgift finnes påkallat, kunna ådömas, där han i annat fall än nu sagts dömes till fängelse enligt 18 kap. Kommittén har ansett, att det krav på oförvitlighet som sålunda i den nuvarande strafflagen anknutits till vissa speciella brottstyper borde utbyggas till en generell regel. En förebild för denna har kommittén funnit i 8 § lagen om straff för ämbetsbrott av präst, varest bl. a. stadgas, att om präst för brott utom ämbetet blivit genom laga kraft ägande utslag dömd till böter eller fängelse och brottet är sådant att hans prästerliga anseende därigenom fläckas eller spilles, han särskilt skall dömas till varning, mistning av ämbetet på viss tid eller avsättning. På motsvarande sätt har kommittéförslaget öppnat möjlighet att, när ämbetsman för allmänt brott dömes till fängelse eller böter, därjämte ådöma avsättning eller suspension. Ämbetsstraffet skall emellertid i dessa fall icke tillämpas som regelmässig påföljd utan allenast efter sär-

skild prövning, att ämbetsmannen genom brottet visat sig vara ovärdig eller eljest uppenbarligen icke skickad att utöva tjänsten.

Eftersom vid allmänna brott, även sådana som förövas i samband med tjänsten, ämbetsstraff enligt förslaget helt betingas av uppgiften att skydda den offentliga tjänstens integritet, uppkommer här icke något behov av ersättningsstraff för det fall att ämbetsmannen icke längre innehar tjänsten. Den som gjort sig skyldig till förskingring i tjänsten och avgått från denna före domen skall sålunda icke erhålla strängare straff än om han allttjämt haft kvar befattningen och i domen kunnat avsättas därifrån. Däremot har kommittén funnit erforderligt att upptaga den sist i förevarande paragraf inrymda särskilda regeln om tillgodoräkning av ämbetsstraffet vid utmätandet av det allmänna straffet. Till motivering härav har kommittén anfört, att det allmänna straffet enligt förslaget i första hand skulle bestämmas av svårhetsgraden hos det allmänna brottet, därvid ett möjligen föreliggande samband med tjänsten skulle komma i betraktande såsom en försvårande omständighet. Härav följde, att när ämbetsmannens ställning dessutom påkallade ett särskilt ingripande med avsättning eller suspension, dessa senare påföljder av brottet icke obetingat borde få karaktär av ett tillägg till strafflidandet. Tvärtom överensstämde det med principerna för tillämpningen av andra skyddsåtgärder i straffrätten att beakta den förlust ämbetsstraffet innebure vid bestämmandet av straffet för brottet. Härigenom vunnos också överensstämmelse med grunderna för straffmätningen vid de självständiga ämbetsbrotten. Emedan vid dem såsom straff användes i första rummet ämbetsstraff och därutöver i mån av behov allmänt straff, komme i sistnämnda fall den straffreaktion som svarade mot brottslighetsgraden att utgöras av ämbetsstraff och allmänt straff i förening. På motsvarande sätt komme enligt den föreslagna regeln, sedan domstolen avgjort vilken inverkan det allmänna brottet måste medföra på ämbetsmannens ställning, straffet att bestämmas genom en enhetlig straffmätning. Därvid kunde förekomma, att ett mera ingripande ämbetsstraff, som påkallades av hänsyn till tjänstens integritet, funnes vara tillfyllest ur straffsynpunkt. Med hänsyn till sådana fall hade upptagits föreskriften att allmänt straff, som stannade vid böter, skulle kunna bortfalla. Någon anledning att göra skillnad mellan allmänna brott med och utan samband med tjänsten föreläge därvid enligt kommitténs mening icke. Om en fylleriförseelse, exempelvis på grund av upprepade återfall, ansåges böra föranleda avsättning eller suspension, borde fylleriböterna kunna bortfalla, oavsett huruvida förseelsen ägt rum under tjänsteutövning eller utom tjänsten.

I anledning av denna paragraf ha till en början *justitiekanslersämbetet*, *Stockholms rådhusrätt* och *Sveriges advokatsamfund* förordat, att i paragrafens första punkt uttrycket »dömes till straffarbete» utbyttes mot »förskyllt straffarbete». Eljest skulle nämligen med hänsyn till bestämmelsen i paragrafens andra stycke om ämbetsstraffets reducerande inverkan på det allmänna straffet tvekan kunna uppkomma rörande lagrummets rätta tillämpning

i sådana fall, då en ämbetsman förskyllt straffarbete men den förlust han skulle lida genom ett ådömande av ämbetsstraff befundes böra medföra att han i stället för straffarbete dömdes till fängelse.

Den ökade användning av ämbetsstraff, som föreslagits genom upptagande av möjligheten att ådöma sådant så snart en ämbetsman för allmänt brott förskyllt fängelse eller böter, har hälsats med tillfredsställelse av *överståthållarämbetet*. Enligt ämbetets mening vore det nämligen önskvärt, att möjlighet bereddades att i större utsträckning än för närvarande från tjänsten skilja ämbetsman som begått brott varigenom han visat sig uppenbart olämplig att utöva sin befattning. I samma riktning har *generaltullstyrelsen* uttalat sig, i det styrelsen framhållit att stränga krav på hederlighet och pålitlighet måste ställas beträffande tulltjänstemän som hade att bevaka fartyg och gods. Om en sådan tjänsteman bleve dömd till fängelse eller böter, kunde, även om brottet föröfvats utom tjänsten, omständigheterna vid dess begående likväl giva vid handen att vederbörande icke vore skickad att utöva sin tjänst. Styrelsen ansåge det därför vara av synnerlig vikt, att i sådana fall avsättning eller suspension skulle kunna ådömas. Även *länsstyrelsen i Gotlands län* har uttryckt tillfredsställelse med förslaget i nu ifrågasvarande hänseende.

Justitiekanslersämbetet har däremot ifrågasatt, huruvida det icke vore väl hårt att en ämbetsman som gjort sig skyldig till ett allmänt brott, vilket endast förskyllt böter, skulle kunna dömas till avsättning. För sådan händelse vore i varje fall önskvärt att domstolen finge möjlighet att skilja vederbörande från befattningen med rätt för honom att under vissa förutsättningar komma i åtnjutande av pension. Även *föreningen Sveriges häradshövdingar* har givit uttryck åt betänksamhet inför förslaget att ämbetsstraff skulle kunna tillgripas så snart en ämbetsman för allmänt brott förskyllt fängelse eller böter. Föreningen har framhållit, att antalet straffstadganden utom strafflagens område under senare år ständigt ökat. Enligt det nu förevarande förslaget skulle även inträda en väsentlig ökning av straffbuden i strafflagen. Brottsstatistiken utvisade redan en tendens till stigande brottslighet, och det finge numera antagas att även bland den stora krets personer, som enligt förslaget skulle inrymmas under begreppet ämbetsmän, funnes många som någon gång gjorde sig skyldiga till brott, antingen mot strafflagen eller mot någon specialförfattning. Därest man överhuvudtaget ville bibehålla principen om ämbetsmäns oavsättlighet, måste man tveka inför det nu ifrågasvarande stadgandet i förslaget, som särskilt i tider av inre politiska motsättningar kunde missbrukas och tjäna som en genväg för kringgående av grundlagens bestämmelser i nämnda hänseende. Den uppställda förutsättningen att ämbetsmannen skulle ha visat sig vara ovärdig eller eljest uppenbarligen icke skickad att utöva tjänsten inrymde möjlighet till olika tolkningar allt- eller tillfälliga skiftningar i åskådningssättet hos majoriteten av medborgarna. I varje fall ansåge sig föreningen böra förordna, att stadgandets räckvidd begränsades till att avse sådana fall, då det allmänna brottet förskyllt frihetsstraff. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* ävensom *landsfogden i Uppsala län* ha likaledes funnit, att avsättning enligt nu förevarande paragraf endast

borde följa på urbota straff. Om ytterligare möjligheter att på grund av olämplighet skilja en ämbetsman från sin tjänst ansåges erforderliga, syntes föreskrifter därom böra lämnas i administrativ ordning, varvid mistning av rätten till pension icke borde ifrågakomma. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har uttalat, att det föreslagna stadgandet om möjlighet att avsätta eller suspendera ämbetsman, som genom allmänt brott förskyllt fängelse eller böter, borde mildras till att avse endast sådana fall, då ämbetsmannen med hänsyn till arten av tjänsten måste anses genom brottet ha visat sig olämplig att utöva densamma. Även *länsstyrelsen i Gävleborgs län* har uttryckt betänksamhet inför nu ifrågavarande stadgande och därvid hänvisat till svårigheten för domstolarna att avgöra, när en ämbetsman genom ett begånget brott kunde anses ha visat sig vara ovärdig eller eljest uppenbarligen icke skickad att utöva tjänsten. Jämväl *landsorganisationen i Sverige* har uttalat sig mot den föreslagna utökningen av möjligheten att ådöma ämbetsstraff. Landsorganisationen kunde icke finna tillräckliga skäl att frångå de nuvarande mera restriktiva reglerna, så mycket mindre som för tillämpning av det nu ifrågavarande stadgandet i förslaget icke krävdes att det allmänna brott för vilket ämbetsmannen dömdes ägde samband med tjänsten. Även om sådant samband föreläge, måste den svävande förutsättning som uppställts för tillämpning av ämbetsstraff i fängelse- och bötesfallen befaras leda till godtycklighet och rättsosäkerhet.

Justitiekanslersämbetet har vidare funnit, att vissa betänkligheter kunde resas mot den i paragrafens första stycke andra punkten medgivna möjligheten att låta straffet för en ämbetsman, som genom brott visat sig ovärdig eller eljest uppenbarligen icke skickad att utöva tjänsten, stanna vid suspension. Samma erinran har framförts av *hovrätten för Övre Norrland*, som emellertid även uttalat att suspension otvivelaktigt borde kunna ådömas i fall, liknande dem kommittén här angivit. Såsom förutsättning syntes exempelvis kunna angivas, att ämbetsmannen genom brottet i väsentlig mån skadat det anseende hans tjänst borde äga. Även *socialstyrelsen* har i nu ifrågavarande hänseende funnit den föreslagna lagtexten giva anledning till anmärkning och har framhållit, att det av kommittén såsom förebild åberopade stadgandet i 8 § lagen om straff för ämbetsbrott av präst, varest talades om att brottet vore sådant att vederbörandes prästerliga anseende därigenom fläckades eller spilldes, icke obetingat förutsatte samma höga grad av olämplighet för tjänsten som de av kommittén använda ordalagen. *Överståthållarämbetet* har funnit, att i de av kommittén här beskrivna fallen ämbetsstraffet borde få stanna vid suspension endast om särskilda skäl föreläge.

I anledning av den i paragrafens andra stycke föreslagna bestämmelsen om tillgodoräknande av ämbetsstraffet vid utmätande av det allmänna straffet har *Göta hovrätt* ifrågasatt, huruvida icke en sådan regel i vissa fall kunde komma att medföra privilegiering av ämbetsmans allmänna brott i jämförelse med sådant brott av befattningshavare i enskild tjänst utan ställning av ämbetsman. Skillnaden i behandlingen hade motiverats med att avsätt-

ning innebure en vida allvarligare förlust än avskedande ur enskild tjänst. Med hänsyn till den trygga ställning som flertalet privata tjänstemän numera åtnjöte kunde emellertid ett avsked på grund av brott i tjänsten väl jämföras med avsättning från allmän tjänst. Särskilt anmärkningsvärd skulle en olikartad straffrättslig bedömning te sig, där en enskild befattningshavare och en ämbetsansvar underkastad tjänsteman i stort sett fullgjorde samma funktion, såsom fallet vore exempelvis med en kassör hos en enskild bank och motsvarande befattningshavare i riksbanken eller i hypoteksbank. Hovrätten förordade därför, att den föreslagna regeln gjordes fakultativ och att dess tillämpning sålunda finge bero av omständigheterna i det särskilda fallet. Jämväl *länsstyrelsen i Uppsala län* har, under framhållande av att även en i enskild tjänst anställd person kunde bliva avskedad på grund av brott, uttalat att samma påföljd vid sidan av det egentliga straffet borde kunna drabba en ämbetsman, om domstolen med det allmännas intresse för ögonen prövade så vara skäligt. För det allmänna rättsmedvetandet skulle det sannolikt te sig stötande, om ämbetsmannens egentliga straff bleve lägre därför att han samtidigt dömdes till avsättning eller suspension. Den föreslagna regelns tillämpning skulle dessutom möta stora svårigheter, om i lagen icke upptoges något stadgande, som kunde tjäna till ledning vid bedömandet av relationen mellan ämbetsstraffet och det allmänna straffet. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har å andra sidan givit uttryck åt den uppfattningen att vid utmätandet av det allmänna straffet borde beaktas hela det lidande, som tillfogades ämbetsmannen genom avsättningen eller suspensionen. Det i detta sammanhang av kommittén använda ordet »förlust» vore med hänsyn härtill icke tillfredsställande, eftersom det möjligen kunde anses åsyfta endast ekonomisk förlust. *Föreningen Sveriges stadsdomare* ävensom *rådhusrätten i Göteborg* ha såsom en brist i förslaget anmärkt, att däri föreskrivits tillgodoräknande endast av ådömd avsättning eller suspension utan att sålunda den ämbetsman som frivilligt avgått i anledning av sitt brott skulle komma i åtnjutande av motsvarande avräkning å det allmänna straffet.

*De partements-
chefen.*

Beträffande den i förevarande paragraf behandlade frågan, vilka verkningar i fråga om ämbetsstraff som böra knytas till ett allmänt brott av ämbetsman, har jag till en början i likhet med kommittén funnit, att en dom å straffarbete på samma sätt som för närvarande bör medföra avsättning från allmän befattning, såvida icke särskilda skäl tala för den brottsliges bibehållande i tjänsten, och att i sistnämnda fall bör kunna dömas till suspension. Vad härefter gäller frågan om inverkan av allmänt brott, varigenom en ämbetsman förskyllt endast fängelse eller böter, ha otvivelaktigt beaktansvärda synpunkter anförts mot införandet av en så vidsträckt möjlighet att här ådöma ämbetsstraff som kommittén föreslagit. Häradshövdingföreningen har befarat att principen om ämbetsmäns oavsättlighet skulle bliva alltför uttunnad, om alla av ämbetsmän begångna allmänna brott, även sådana som icke ägde samband med tjänsteutövningen, skulle

kunna medföra domar å avsättning eller suspension. Det är emellertid att märka, att även andra allmänna brott än sådana som i det särskilda fallet förskylla straffarbete kunna indicera en hög grad av olämplighet för fortsatt tjänsteutövning hos den ämbetsman som gör sig skyldig till dem. Böt-fälles en skollärare för sedlighetssårande beteende eller en taxeringstjänsteman för falskdeklaration, kan det exempelvis vara nödvändigt att den brottslige avlägsnas från tjänsten. Att meddela speciella bestämmelser för alla sådana fall synes knappast möjligt. På grund härav har jag i princip anslutit mig till den av kommittén föreslagna utvidgningen av möjligheten att tillgripa ämbetsstraff vid ämbetsmans allmänna brott. Den nödiga garantien mot missbruk härav synes mig kunna vinnas genom att i anslutning till 6 § såsom närmare förutsättningar för tillämpning av ämbetsstraff, då ämbetsman genom allmänt brott förskyllt fängelse eller böter, uppställa, att ämbetsmannen må dömas till avsättning allenast om han genom brottet visat sig uppenbarligen icke vara skickad att utöva sin tjänst och till suspension endast såvida han eljest i avsevärd mån skadat det anseende som innehavaren av hans befattning bör äga. Genom denna formulering undviks det i kommittéförslaget använda uttrycket »ovärdig» att utöva tjänsten, vilket kan föra tanken på ett mera abstrakt bedömande; bedömandet bör tydligen i varje särskilt fall ske med hänsyn till beskaffenheten av den befattning varom fråga är. Vidare undanröjes den i några yttranden påtalade formella oegentligheten, att det enligt ordalagen i kommittéförslaget skulle kunna stanna vid suspension oaktat ämbetsmannen visat sig vara ovärdig eller eljest uppenbarligen icke skickad att utöva tjänsten.

Det må framhållas, att förevarande paragraf i departementsförslaget är tillämplig jämväl, om någon, efter det han lämnat viss tjänst, dömes till ansvar enligt 2 § andra stycket eller 3 § andra stycket i departementsförslaget och vid tiden för domen innehar annan befattning.

Vad slutligen angår kommitténs förslag om tillgodoräknande av ämbetsstraffet vid utmätandet av det allmänna straffet, har häremot i yttrandena framförts kritik från skilda synpunkter. Å ena sidan har anförts, att ett sådant stadgande skulle innebära en opåkallad privilegiering av ämbetsmän i förhållande till befattningshavare i enskild tjänst, vilka även kunde väntas bliva avskedade till följd av brott. Å andra sidan har anmärkts, att icke blott den som dömdes till avsättning eller suspension utan även ämbetsman som i anledning av begånget brott frivilligt avginge från sin tjänst borde komma i åtnjutande av avräkning på det allmänna straffet. I anledning härav må framhållas, att den föreslagna lagtexten endast utsäger att den förlust ämbetsmannen lider genom ådömandet av avsättning eller suspension skall beaktas vid bestämmandet av annat straff för brottet och att därvid böter som eljest skolat följa å brottet må bortfalla. Denna formulering lämnar uppenbarligen domstolen stor frihet vid bedömandet vilken reducerande inverkan ämbetsstraffet skall få utöva på det allmänna straffet. Det är sålunda icke nödvändigt, att någon sådan reduktion överhuvud äger rum. Tydligt är också, att domstolen, för den händelse ämbetsmannen före domen

skulle ha frivilligt avgått från sin befattning, är oförhindrad att låta även detta förhållande inverka på straffmätningen. Som skäl för att låta böter bortfalla, då avsättning eller suspension ådömes, må särskilt framhållas, att det ofta måste te sig hårt med en ytterligare ekonomisk belastning för dem, vilkas lön indragits genom suspension eller som helt förlorat sitt hittillsvarande levebröd genom avsättning. Stadgandet om böters bortfallande innebär så tillvida icke heller någon fullständig nyhet i strafflagen, som åtskilliga hithörande fall för närvarande äro att bedöma efter särskilda straffbestämmelser i 25 kap. med böter som lägre och avsättning eller suspension som högre straff i en och samma skala. I betraktande härav har jag icke funnit den nyssnämnda kritiken böra föranleda någon ändring i vad kommittén föreslagit i nu förevarande hänseende. Icke heller synes mig det av kommittén här använda ordet »förlust», såsom i ett yttrande gjorts gällande, kunna missuppfattas som om det skulle avse endast ekonomisk förlust.

I några yttranden har även anmärkts, att det — sammanställt med den sist berörda straffreduceringsregeln — tedde sig oegentligt att det först i paragrafen föreskrevs att den som dömdes till straffarbete skulle avsättas. Om avsättningen skulle verka reducerande på det allmänna straffet, kunde det ju tänkas att detta nedsattes till fängelse, varför det skulle vara riktigare att i den tidigare bestämmelsen använda uttrycket »förskyllt straffarbete». Den anmärkning har jag icke funnit erforderligt att tillmötesgå, enär det knappast lär komma i fråga att, vid tillämpning av allmänt straff, med hänsyn till ämbetsstraffet övergå från straffarbete till fängelse.

8 §.

Paragrafen motsvarar 9 § i kommittéförslaget. Kommittén har där upptagit ett stadgande, att om en ämbetsman, som dömes till straff efter strafflagen, för gärningen ålagts bestraffning av förvaltningsmyndighet, beslutet där-om skall vara förfallet. Vidare har kommittén föreslagit, att om ämbetsmannen jämlikt beslutet varit i mistning av tjänsten, hänsyn därtill må tagas vid bestämmande av det straff, som enligt lag skall följa å brottet, och att, om han vidkänts mistning av lön eller erlagt böter, beloppet skall gå till betalning av ådömda böter eller, såvitt detta ej kan ske, utbetalas till honom.

I motiven till det sålunda föreslagna stadgandet har kommittén till en början framhållit, hurusom för närvarande strafflagens bestämmelser om ämbetsbrott och olika disciplinära ansvarsbestämmelser, vilkas tillämpning ankommer på förvaltningsmyndigheterna, äro självständigt tillämpliga oberoende av varandra. Emellertid framginge tydligt av såväl förarbetena till strafflagen som bestämmelserna om förfarandet vid åläggande av disciplinstraff, att ett tjänstefel principiellt skulle medföra ansvar endast av ettdera slaget. Garantierna härför vore likväl uteslutande av processuell natur och icke uttömmande. I detta avseende föreläge en skillnad allteftersom domstolsförfarande eller disciplinärt förfarande först tillämpades. Därest åtal vid domstol anhängiggjorts först och frågan om ådömande av ämbetsansvar avgjorts i

detta förfarande, måste förvaltningsmyndighet anses förhindrad att ingå i prövning, huruvida samma gärning skulle medföra disciplinärt ansvar. Detta hinder föreläge vare sig domstolens avgörande gällt ämbetsstraffet såsom huvudstraff eller såsom påföljd i samband med ådömande av allmänt straff för brottet. Däremot kunde disciplinär bestraffning ådömas, då domstol väl ådömt allmänt straff men icke ingått i prövning av fråga om tillämpning av ämbetsstraff. Med hänsyn till innehållet i nuvarande 2: 18 föreläge sålunda beträffande brott i allmänhet möjlighet till efterföljande disciplinär bestraffning, dels då brottet icke förskyllt straffarbete och därför överhuvud icke kunnat medföra ämbetsstraff, dels också då straffarbete ådömts men yrkande om ämbetsstraff icke blivit framställt och prövat av domstolen. I dessa fall inträdde emellertid icke någon dubbelbestraffning. Förhållandet vore allenast, att ett allmänt brott, för vilket allmänt straff ådömts, föranledde åläggande av särskilt disciplinärstraff på grund av brottets karaktär av klandervärt uppförande eller eljest angrepp på den offentliga tjänstens integritet. Om däremot ett tjänstefel först föranlett disciplinär bestraffning, finge domstol icke desto mindre anses oförhindrad att pröva gärningens brottslighet enligt strafflagen och i överensstämmelse därmed ådöma straff.

Kommittén har därefter uttalat, att kommittén funnit sig icke böra rubba det principiella förhållandet mellan ämbetsstraff enligt strafflagen och bestraffning i disciplinär ordning. Enligt kommittéförslaget skall sålunda vid sammanträffande mellan domstolsförfarande och disciplinärt förfarande dubbelbestraffning vara utesluten, såvida domstolsförfarandet gått förut. Liksom för närvarande skall emellertid, om domstol sakfällt ämbetsman för allmänt brott utan att pröva frågan om ämbetsstraff som påföljd av brottet, förvaltningsmyndighet vara oförhindrad att enligt generella föreskrifter om disciplinär bestraffning för klandervärt uppförande eller dylikt ålägga sådan bestraffning. Då åter sammanträffande uppkommer därigenom att ett tjänstefel först blivit föremål för disciplinär beivran och därefter åtalas vid domstol, skall disciplinförfarandet alltjämt icke utgöra hinder mot att även domstol prövar ansvarsfrågan. Kommittén har härom anfört, att det vore en viktig garanti för rättssäkerheten att domstols bedömande av ett ämbetsbrott icke begränsades av vidtagna disciplinära åtgärder från förvaltningsmyndighets sida. Då kommittén emellertid vidare funnit att den dubbelbestraffning, som därigenom kunde uppkomma, i gällande rätt gjort sig alltmer praktiskt kännbar och enligt förslaget kunde förväntas komma att ytterligare aktualiseras genom utvidgandet av möjligheten att domstolsvägen ådöma ämbetsstraff såsom påföljd av allmänt brott, har kommittén ansett angeläget att förebygga sådan dubbelbestraffning genom den här upptagna föreskriften om återgång av beslut om disciplinär bestraffning för den händelse ämbetsmannen för samma förseelse skulle dömas till straff enligt 25 kap. strafflagen.

I anledning av vad sålunda föreslagits har *länsstyrelsen i Uppsala län* funnit, att enligt förslaget dubbelbestraffning skulle kunna uppstå i sådana fall,

då domstol icke ingått i prövning av frågan om ämbetsstraff och förvaltningsmyndighet därefter ålägger disciplinär bestraffning. I dessa fall kunde nämligen blotta möjligheten av en efterföljande disciplinär åtgärd icke inverka på domstolens straffmätning.

Departements-
chefen.

Att kommittén i 25 kap. inryckt ett stadgande, varigenom förhållandet mellan ämbetsstraff enligt strafflagen och disciplinär bestraffning genom beslut av förvaltningsmyndigheterna reglerats, finner jag tillfredsställande. I detta sammanhang må till en början framhållas att, då i stadgandena om de speciella ämbetsbrotten förut i kapitlet säges att de ej skola gälla då gärningen är särskilt belagd med straff, härmed ej avses det fall att förseelsen enligt särskild bestämmelse må bestraffas av förvaltningsmyndighet i disciplinär ordning. Undantagen avse att för domstol klargöra, att den skall i första hand döma enligt den *speciella* straffbestämmelse som må finnas och endast om sådan saknas tillämpa den mera generella bestämmelsen.

Ett stadgande om hänsynstagande till att ämbetsmannen för samma gärning dömts till bestraffning av förvaltningsmyndighet synes mig välmotiverat till undvikande av dubbelbesträffning. I ett yttrande har framhållits, att även enligt kommittéförslaget kunde sägas bestå en möjlighet till dubbelbesträffning. Enligt 7 § i förslaget skall nämligen ämbetsstraff som ådömes såsom påföljd av allmänt brott kunna inverka reducerande på det allmänna straff som i första hand skall följa på brottet. Om i något fall domstolen underlåte att pröva frågan huruvida ett allmänt brott borde medföra ämbetsstraff, kunde tydligen icke bliva tal om att reducera det allmänna straffet av hänsyn till möjligheten att disciplinär bestraffning senare av förvaltningsmyndighet kunde åläggas ämbetsmannen för den gärning varom i målet varit fråga. Skulle därefter sådan disciplinär bestraffning följa, kunde alltså resultatet bliva, att ämbetsmannen gått miste om en reducering av det allmänna straffet vilken skulle ha inträtt om domstolen utmätt såväl detta straff som ett mot disciplinstraffet svarande ämbetsstraff. Med anledning härav vill jag framhålla, att domstolen skall, oberoende av om åklagaren särskilt yrkat det, *ex officio* pröva vilka påföljder som kunna komma i fråga med anledning av visst brott. Enligt 7 § i departementsförslaget, som i denna del överensstämmer med kommittéförslaget, har domstol befogenhet att döma till avsättning eller suspension, även om brottet ej föranleder högre allmänt straff än böter. Frågan om avsättning eller suspension bör alltså städse ha prövats av domstolen, när den dömer till ansvar. Härav torde följa, att administrativ myndighet icke torde ha befogenhet att såsom disciplinstraff ådöma avsättning eller suspension i något fall när brottet varit föremål för domstols prövning. En annan sak är, att den administrativa myndigheten kan ha befogenhet att av annan anledning än såsom påföljd av brott skilja vederbörande från tjänsten.

Den av kommittén föreslagna avfattningen av stadgandet synes mig emellertid mindre lycklig, enär den lätt kan ingiva föreställningen att här skulle lösas ett större frågekomplex än som är avsett. Utgångspunkt för stadgan-

det är, att den som redan bestraffats av administrativ myndighet på lämpligt sätt skall få räkna sig detta till godo, om åtal väckes vid domstol; däremot har man ej velat ge den bestraffade rätt att hos domstol söka omprövning av straffet. Det av kommittén använda uttrycket, att förvaltningsmyndighetens beslut skall vara förfallet, synes emellertid till en början kunna leda till den missuppfattningen, att verkställighet som ägt rum skulle gå åter och alltså exempelvis en person, som blivit avsatt, återinsättas i sin tjänst. Ett sådant radikalt avsteg från vad som nu gäller är jag icke beredd att förorda. Har avsättning enligt förvaltningsmyndighets lagakraftvunna beslut verkställts, synes detta, såsom kommittén också torde ha åsyftat, böra bestå och i sådant fall blir icke 8 § utan 6 § sista stycket i departementsförslaget att tillämpa. Vad angår det fallet att administrativ myndighet ålagt suspension, är kommittéförslaget såtillvida otydligt som det ej ger klart vid handen att domstolen må avstå från att ådöma suspension, om den finner det tidigare suspensionsstraffet tillfyllest. En sådan befogenhet måste emellertid tillerkännas domstolen.

Vad därefter angår det föreslagna stadgandet, att beloppet av disciplinärt innehållen lön eller erlagda böter skall gå till betalning av senare av domstol ådömda böter eller, såvitt det ej kan ske, återbetalas, kan detta stadgande tolkas så, att restitution alltid skulle ske, även i den mån domstolen frikänner eller utmäter lägre straff. Frågan om ersättning åt oskyldigt dömda synes mig emellertid ej lämpligen kunna upptagas i förevarande paragraf, som avser undvikande av dubbelbestraffning. Jag har därför uteslutit nämnda stadgande. Det torde vara tillfyllest, att domstolen må förklara att böter, som eljest skolat ådömas, skola bortfalla. Att detta kan inverka på bötesfördelningen synes mig vara av mindre betydelse.

I kommittéförslaget har det föreslagna stadgandet mot dubbelbestraffning inskränkts till det fallet att domstolen ådömer straff enligt strafflagen. Denna begränsning synes emellertid ej sakligt grundad. Motsvarande behov att undvika dubbelbestraffning uppkommer, när domstol skall döma till ansvar jämlikt något lagrum i specialstraffrätten.

Paragrafen synes på grund av det anförda först böra upptaga en regel, att domstol har att taga hänsyn till disciplinär bestraffning vid bestämmande av straff för samma brott. Såvitt angår frihetsstraff, torde detta hänsynstagande, liksom i 7 § sista stycket, böra vara begränsat till straffmätningen inom straffskalan. Däremot böra böter och suspension kunna helt bortfalla, så att domstolen i stället för att ådöma sådant straff blott förklarar redan ådömd disciplinär bestraffning vara tillfyllest. Sist i paragrafen torde böra upptagas stadgande, att verkställighet av disciplinärt straff ej får ske efter det domstols dom i målet vunnit laga kraft. Härav följer, att om det disciplinärt ådömda straffet till äventyrs icke blivit verkställt när domstolen dömer och icke heller kan antagas bliva verkställt innan domstolens dom vinner laga kraft, domstolen självfallet icke må taga hänsyn till disciplinstraffet vid straffmätningen. Utan särskilt stadgande lär vara tydligt,

att om verkställighet av förvaltningsmyndighetens beslut påbörjats när domstolens dom vinner laga kraft, den skall omedelbart avbrytas.

9 §.

I 10 § av sitt förslag har kommittén upptagit ett stadgande, att om ämbetsman utan lov eller tillkännagivet förfall avhållit sig från tjänstgöring och ej kunnat med kallelse träffas eller inställas, han skall dömas till avsättning från den tjänst från vilken han uteblivit, där han ej återkommer innan tre månader förflutit från det kallelse i allmänna tidningarna ågått.

Stadgandet överensstämmer med nuvarande 25:19. I anledning av dess upptagande i förslaget har *länsstyrelsen i Älvsborgs län* ifrågasatt, huruvida stadgandet, som egentligen icke tillhörde strafflagstiftningen, rätteligen borde upptagas i 25 kap. Måhända borde det i stället få sin plats i övergångsbestämmelserna till förslaget. *Generaltullstyrelsen* har som en brist i paragrafen framhållit, att det icke utsagts huruvida kallelsen i allmänna tidningarna skulle utfärdas av domstol eller av den myndighet, varunder den försvunne ämbetsmannen lydde. Styrelsen funne det böra ankomma på domstol att utfärda kallelsen. Även i övrigt syntes det styrelsen, att tvekan kunde råda angående vad som erfordrades för att en ämbetsman skulle kunna avsättas enligt det ifrågasvarande stadgandet.

*Departementens-
chefen.*

Det förekommer, om ock endast i sällsynta undantagsfall, att en ämbetsman förfallolöst avhåller sig från tjänstgöring utan att han kan dömas till ansvar för tjänstefel. På grund av hans bortovaro kan det nämligen vara omöjligt att fastställa huruvida tjänstefel föreligger eller ej eller i allt fall att delgiva honom stämning. Förevarande stadgande avser att tillgodose det praktiska behovet av att från tjänsten kunna skilja en bortovarande ämbetsman, även om bortovaron icke kan beivras såsom ämbetsbrott. Stadgandet synes stå i ett tillräckligt samband med straffbestämmelserna om ämbetsbrott för att liksom hittills få sin plats i 25 kap. I anledning av vad generaltullstyrelsen anmärkt har i departementsförslaget uttryckligen föreskrivits, att kallelsen å den försvunne ämbetsmannen skall utfärdas av domstolen.

10 §.

Enligt vad kommittén i sin 11 § föreslagit skall, där någon medverkat till tjänstemissbruk, tagande av muta eller brott mot tystnadsplikt utan att åsidosätta egen tjänsteplikt, under iakttagande av medverkansreglerna i 3 kap., dömas till allmänt straff som stadgats för ifrågasvarande ämbetsbrott. För det fall att den medverkande själv är ämbetsman har vidare föreslagits, att jämväl reglerna i 25 kap. om ämbetsstraff såsom påföljd till allmänt straff skola träda i tillämpning. Slutligen har kommittén här även upptagit en bestämmelse om att för medverkan till tjänstefel endast den må straffas som därigenom själv åsidosatt tjänsteplikt.

Bestämmelserna i det nuvarande 25 kap. äro i princip tillämpliga blott på den som är underkastad ämbetsansvar. Härifrån utgör emellertid till en bör-

jan 25: 5 andra stycket ett undantag. Enligt detta lagrum straffas nämligen den som till ämbetsman för hans ämbetsutövning lämnar, utlovar eller erbjuder muta eller annan otillbörlig belöning. Vidare har nyssnämnda i 25 kap. härskande grundsats i viss mån genombrutits genom 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrotten. Denna reform innebar nämligen, att gärning, som förutom att den innefattar ämbetsbrott varom förmåles i 25: 16 jämväl utgör allmänt brott, skall bestraffas med tillämpning av såväl 25: 16 som det lagrum vari stadgas straff för det allmänna brottet, exempelvis 22: 5. Eftersom medverkan till allmänt brott är straffbar, medförde reformen, enligt vad kommittén uttalat, en väsentlig utsträckning av medverkansansvaret. I kommittéförslaget motsvaras 25: 5 andra stycket av 10: 5 (10: 6 i departementsförslaget), varest upptagits stadgande om straff för bestickning. Någon motsvarighet till den situation, som föreligger beträffande 25: 16, finnes åter icke i kommittéförslaget, eftersom enligt detta såsom ämbetsbrott behandlas endast sådana brott, vilka icke tillika utgöra allmänna brott.

Kommittén har nu bland de nya medverkansreglerna i 3 kap. upptagit den bestämmelsen att straff, som är stadgat för gärning av syssloman, gäldenär eller annan i särskild ställning, skall drabba jämväl den som jämte honom medverkat till gärningen. Frågan om den straffrättsliga behandlingen av medverkan vid ämbetsbrott har med hänsyn härtill för kommittén iklätt sig formen av ett spörsmål, huruvida skäl finnes att för ämbetsbrottens del stadga undantag från nyssnämnda bestämmelse bland de allmänna medverkansreglerna. Ett sådant undantag har kommittén funnit böra uppställas för tjänstefel. I fråga om dessa de lindrigaste ämbetsbrotten skall sålunda enligt kommittéförslaget straffas endast sådan medverkan som innebär åsidosättande av den medverkandes egen tjänsteplikt. Däremot har kommittén funnit motiverat att beträffande övriga ämbetsbrott bestraffa även andra medverkande än sådana vilka genom sin medverkan kränka egen tjänsteplikt. I dessa fall skall emellertid enligt kommittéförslaget straffmätningen för den medverkande ske endast utifrån det allmänna straff som stadgats för ämbetsbrott av ifrågavarande slag. Skulle den medverkande vara ämbetsman utan att han likväl genom sin medverkan åsidosatt någon tjänsteplikt, skall härtill komma ämbetsstraff enligt samma regler som då ämbetsman sakfälles för allmänt brott.

Såsom kommittén framhållit torde det vara motiverat, att den som anstiftar tjänstemissbruk eller är behjälplig därvid, med vetskap om att gärningen innebär sådant brott och med uppsåt att tillfoga det allmänna eller någon enskild förfång, blir straffad härför även om han själv icke är underkastad ämbetsansvar. Detsamma gäller den som förleder en ämbetsman till brott emot tystnadsplikt eller hjälper honom vid sådant brott. Den som enligt 10: 6 i departementsförslaget gjort sig förfallen till ansvar för bestickning skall naturligtvis ej straffas för medverkan till tagande av muta; detta framgår av att den allmänna medverkansregeln i förslagets 3: 4 är tillämplig allenast där ej annat följer av vad för särskilda fall är föreskrivet. Om mutan icke läm-

*Departements-
chefen.*

nats till ämbetsmannen själv utan till någon anhörig, kan det däremot vara påkallat att straffa den sistnämnde för medverkan till tagande av muta. Det synes alltså föreligga behov av ett stadgande om straff för utomståendes medverkan till tjänstemissbruk, brott mot tystnadsplikt och tagande av muta. Mot kommitténs förslag härom ha icke framkommit några anmärkningar i yttrandena. Då bestämmelserna synas mig innefatta en tillfredsställande reglering av medverkansansvaret vid ämbetsbrott, ha de utan några sakliga ändringar upptagits i departementsförslaget.

11 §.

I 12 § av kommittéförslaget har inrymts bestämningen av vilka befattningshavare som skola vara underkastade ämbetsansvar. I sådant hänseende har kommittén till en början upptagit ett stadgande, att med ämbetsman i strafflagen skall förstås domare, annan statens tjänsteman vilken endast medelst rannsaking och dom kan avsättas från sin syssla samt den som har sådan förtroendesyssla varifrån Konungen må entlediga honom. Vad som sägs om ämbetsman skall enligt kommittéförslaget också gälla den som eljest, för stat eller kommun, handhar förvaltningsuppgift eller förrättar tjänst eller tjänsteärende, varmed är förenad arbetsledning eller annan självständig verksamhet, eller som är satt att biträda vid upprätthållande av allmän ordning eller säkerhet eller vid verkställighet av dom eller annat beslut av myndighet eller delgivning. Detsamma har vidare föreslagits skola gälla om den som vid statlig, kommunal eller av Konungen godkänd eller särskilt tillåten inrättning förestår verksamhet för vård av dem, som äro berövade friheten, eller för allmän samfärdsel eller är satt att deltaga i vården eller i driften av samfärdseln. Därefter har upptagits en bestämmelse, att den som sitter i nämnd eller jury vid domstol eller i taxerings- eller prövningsnämnd eller som är förordnad eller vald till ledamot av beslutande statlig eller kommunal församling skall vara underkastad ämbetsansvar för tagande av muta och brott mot tystnadsplikt ävensom de i 7 och 8 §§ i kommittéförslaget upptagna reglerna om ämbetsstraff såsom påföljd till allmänt straff och om skärpt straff för allmänt brott, som tillika inneburit åsidosättande av tjänsteplikt. Slutligen har kommittén tillagt en föreskrift, att i övrigt ämbetsansvar skall gälla såvitt Konungen för befattningshavare vid viss allmän inrättning förordnar därom.

I den nu gällande strafflagen är begreppet ämbetsman bestämt i 10: 1 andra stycket, enligt vilket lagrum med ämbetsman förstås den som är försedd med Konungens fullmakt å ämbetet eller innehar ämbete av lika värdighet eller är lagligen satt i sådan ämbetsmans ställe samt domare, ändå att han ej blivit förordnad av Konungen. Bestämmelserna om straff för ämbetsbrott i 25 kap. gälla emellertid enligt 22 § i samma kapitel utom för ämbetsmän även för åtskilliga andra kategorier befattningshavare. Av statliga befattningshavare nämnas sålunda här tjänstemän som lyda under ämbetsmyndigheterna och andra som äro förordnade att förrätta ämbets- eller tjänsteärenden. I fråga om kommunala befattningshavare upptagas dels de som äro satta

att förvalta kommunernas angelägenheter, varmed avses förvaltningsorganen i motsats till de beslutande församlingarna, dels de tjänstemän som lyda under dessa förvaltningsmyndigheter samt andra som äro förordnade att för-
rätta kommunal tjänst eller tjänsteärende. Vid tillämpningen av dessa stad-
ganden har i rättspraxis gränsen nedåt för ämbetsansvaret i fråga om stat-
liga och kommunala befattningshavare kommit att bestämmas huvudsakligen
av två ledande synpunkter. För det första har ämbetsansvar icke ansetts
föreligga då en tjänst uteslutande innefattar osjälvständig verksamhet såsom
arbetare eller biträde i arbete under annans ledning eller biträde på expe-
dition eller i liknande göromål. Som exempel härpå kunna anföras fast an-
ställd civilarbetare vid flottan, vaktmästare vid kyrka och vid folkskola,
sjuusköterskebiträde och eldare. För det andra har tjänst med osjälvständig
verksamhet likväl ansetts grunda ämbetsansvar, då verksamheten antingen
innefattar någon offentlig maktutövning eller inom kommunikationsverken
angår förhållandet till allmänheten. Ämbetsansvar har sålunda tillämpats
på bl. a. exekutionsbetjänt, polisman, brevbararbiträde, stationskarl och sta-
tionskarlsaspirant. Beträffande andra befattningshavare än sådana i statlig
eller kommunal tjänst gäller enligt 25: 22 ämbetsansvar i första rummet för
dem som handha förvaltningen av allmänna, av Konungen stadfästade kas-
sors, verks eller andra inrättnings- eller stiftelsers angelägenheter. Slutligen
gäller enligt samma lagrum ett partiellt ämbetsansvar vid vissa enskilda kom-
munikationsinrättningar, nämligen kanal- eller slussverk eller annan sådan
vattenbyggnad eller järnvägsanläggning. Förutsättning härför är, att Konung-
en förordnat om anläggningens fridlysning enligt 19: 11. Ansvar är begrän-
sat till det speciella ämbetsbrott som består i underlåtenhet eller försummelse
av åliggande till förekommande av olyckshändelse (25: 15) och omfattar, i
likhet med vad som gäller vid motsvarande statliga och kommunala inrätt-
ningar, samtliga anställda.

Kommittén har såsom sin uppfattning uttalat att ämbetsansvaret, såvitt an-
ginge det centrala område som avsåge befattningshavare i stat och kommun,
borde bibehållas väsentligen vid den omfattning det erhållit enligt nuvarande
lagstadganden och utvecklingen i rättspraxis efter strafflagens tillkomst. I
fråga om dessa befattningshavare är sålunda den av kommittén föreslagna
lagtexten väsentligen avsedd endast att på ett mera bestämt och vägledande
sätt än i nuvarande 25: 22 angiva vilka personalkategorier som skola omfat-
tas av ämbetsansvaret. Härvid har till en början upptagits en bestämning
av begreppet ämbetsman, som ansluter sig till den för närvarande i 10: 1
andra stycket meddelade. Därefter har med ämbetsman jämställts den som
eljest för stat eller kommun handhar förvaltningsuppgift. Vid angivandet,
vilka slag av tjänster och tjänsteärenden för stat eller kommun som i övrigt
skola medföra ämbetsansvar, har kommittén sökt giva en närmare bestäm-
ning i överensstämmelse med den förut beskrivna utvecklingen i rättspraxis.
Medtagits har sålunda dels all tjänstgöring, varmed är förenad arbetsledning
eller annan självständig verksamhet, dels också osjälvständig tjänstgöring
inom vissa uppräknade områden, för vilka är utmärkande att den ställiga

eller kommunala verksamheten riktar sig utåt mot enskilda medborgare eller mot allmänheten. I sistnämnda hänseende har först nämnts upprätthållande av allmän ordning eller säkerhet samt verkställighet av dom eller annat beslut av myndighet eller delgivning. Därefter har upptagits vårderna av personer som äro berövade friheten samt driften av allmänna kommunikationsinrättningar. Eftersom emellertid verksamhet av dessa båda slag även kan bedrivas av enskilda organisationer och kommittén ansett att jämväl i sådant fall fullständigt ämbetsansvar borde föreligga, har nu förevarande punkt i paragrafen gjorts tillämplig på envar som vid statlig, kommunal eller av Konungen godkänd eller särskilt tillåten inrättning förestår verksamhet för vård av dem, som äro berövade friheten, eller för allmän samfärdsel eller är satt att deltaga i vårderna eller i driften av samfärdseln. I fråga om de enskilda kommunikationsinrättningarna innebär detta en utvidgning av ämbetsansvaret till att omfatta driften i dess helhet och icke endast såsom enligt nuvarande 25:22 den egentliga säkerhetstjänsten till förekommande av olycksfall. Vad åter angår befattningshavare hos andra enskilda organisationer än nu nämnts har kommittén icke upptagit någon motsvarighet till det nuvarande allmänna stadgandet i 25:22 om fullständigt ämbetsansvar för förvaltningen av allmänna av Konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättningars eller stiftelsers angelägenheter. I stället har kommittén funnit lämpligt att i hithörande fall göra ämbetsansvaret beroende på individuell prövning genom det sist i paragrafen upptagna stadgandet, att utöver vad förut i paragrafen sagts ämbetsansvar skall gälla såvitt Konungen för befattningshavare vid viss allmän inrättning förordnar därom.

Vad slutligen angår den av kommittén här även upptagna regeln om visst ämbetsansvar för den som sitter i nämnd eller jury vid domstol eller i taxerings- eller prövningsnämnd eller är förordnad eller vald till ledamot av beslutande statlig eller kommunal församling, motsvaras denna bestämmelse i nu gällande lag av 2:18, enligt vilket lagrum ämbetsstraff såsom påföljd vid ådömande av straffarbete för allmänt brott skall inträda förutom för den som är underkastad ämbetsansvar enligt 25 kap. även för innehavare av annan allmän befattning, vare sig den beror av val eller av förordnande. Utan att avse någon saklig förändring beträffande den personkrets utanför de av nuvarande 25 kap. omfattade befattningshavarna, som sålunda för närvarande är underkastad ett partiellt ämbetsansvar enligt 2:18, har kommittén här sökt giva en direkt beskrivning av densamma. I överensstämmelse med den föreslagna nya systematiken beträffande ämbetsstraffen, vilken bl. a. innebär att nuvarande 2:18 ersatts med de i 25 kap. upptagna reglerna om ämbetsstraff såsom påföljd till straff för allmänt brott och om skärpning av straff för allmänt brott, varigenom ämbetsman åsidosatt sin tjänsteplikt, har kommittén genom det nu ifrågavarande stadgandet gjort dessa regler tillämpliga på den här beskrivna kretsen av befattningshavare som ej äro ämbetsmän. Härutöver har kommittén emellertid även funnit påkallat att låta dessa personer bliva underkastade jämväl ämbetsansvar enligt stadgandena om straff för tagande av muta och brott mot tystnadsplikt.

Vad kommittén i förevarande paragraf föreslagit har, som förut inledningsvis framhållits, givit anledning till åtskilliga erinringar med hänsyn till ämbetsansvarets återverkan inom arbetsrätten.

Härutöver har *hovrätten över Skåne och Blekinge* funnit oegentligt, att begreppet ämbetsman i paragrafens första punkt bestämts såsom befattningshavare vilken endast medelst rannsaking och dom kan avsättas från sin tjänst. Eftersom bestämningen avsåge att klargöra just vilka som skulle kunna dömas till ämbetsstraff, vore enligt hovrättens mening gällande lags definition i 10:1 andra stycket att föredraga.

Generaltullstyrelsen har ansett, att det i varje fall inom styrelsens verksamhetsområde kunde möta svårigheter att avgöra vad som skulle förstås med att handhava förvaltningsuppgift och huruvida viss tjänst vore förenad med självständig verksamhet. Framför dessa av kommittén föreslagna uttryckssätt föredroge styrelsen det i gällande lag använda uttrycket »tjänstemän, som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda».

Vidare har *föreningen Sveriges häradshövdingar* funnit oriktigt, att nämndeman hänförs till befattningshavare som endast underkastats begränsat ämbetsansvar enligt den föreslagna paragrafens andra stycke. Att nämndemans ansvar i fråga om själva domfällandet vore inskränkt till sådana fall, då nämnd överröstade domaren, borde icke här få vara avgörande.

Beträffande avfattningen av lagtexten i paragrafen har *justitiekanslersämbetet* funnit tveksamt, huruvida av denna framginge att, på sätt kommittén i motiven uttalat, även för järnvägsdrift arbetande kraftverk vore hänförliga till inrättningar för allmän samfärdsel.

Det straffrättsliga ämbetsansvaret har i åtskilliga viktiga hänseenden tillagts betydelse vid utformningen av arbetsrätten. Sålunda utesluter ämbetsansvar tillämpning av lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt. Vidare anses även möjligheten att ingå kollektivavtal vara beroende av om de arbetstagare, som avtalet skulle avse, omfattas av ämbetsansvar eller ej. Då från flera håll påyrkats en allmän översyn av ämbetsansvarets återverkningar inom arbetsrätten och en sådan översyn även synes mig vara av behovet påkallad, har jag, såsom jag redan inledningsvis framhållit, i avvaktan härpå funnit riktigast att i fråga om kretsen av dem som äro underkastade ämbetsansvar icke för närvarande föreslå några ändringar, som kunna få återverkningar inom arbetsrätten. På grund av vad sålunda anförts upptager den nu förevarande paragrafen i departementsförslaget till en början i ett första stycke dels en bestämning av begreppet ämbetsman som jag funnit kunna erhålla den lydelse kommittén föreslagit, dels ock härutöver endast ett stadgande att vad som sägs om ämbetsmän även skall gälla de personalkategorier som i gällande lag angivas i 25:22 första stycket.

Därefter har i ett andra stycke införts bestämmelser om partiellt ämbetsansvar för den som är förordnad eller vald till ledamot av beslutande statlig eller kommunal församling eller sitter i jury vid domstol eller i taxerings- eller prövningsnämnd. Däremot har här, med anledning av den av härads-

*Departements-
chefen.*

hövdingföreningen framställda anmärkningen, nämndeman uteslutits. Nämndeman skall sålunda, i den mån ämbetsansvar för honom icke är uteslutet till följd av den särskilda regeln att endast nämnd som överröstar domaren svarar för sin dom, vara underkastad fullständigt ämbetsansvar (jfr nya rättegångsbalken 16:7 och 29:7). I fråga om det partiella ämbetsansvarets innehåll har jag icke funnit anledning frångå vad kommittén förordat. Då det torde vara förenat med praktiska olägenheter att döma valda förtroendemän till suspension, har jag emellertid upptagit ett särskilt stadgande häremot beträffande dem som äro underkastade partiellt arbetsansvar (jfr vad som anförts under 2:15 i departementsförslaget).

Slutligen har i paragrafens tredje stycke upptagits en bestämmelse, att om den, som är anställd vid av Konungen stadfäst, för allmän samfärdsel avsedd inrättning, åsidosätter vad honom ålegat till förekommande av olyckshändelse, skall gälla vad i 5 och 7 §§ stadgas. Härigenom har tillgodosetts behovet att tills vidare bibehålla motsvarighet till gällande lags stadganden i 25:15 och 25:22 andra stycket.

12 §.

Enligt 8 § i kommittéförslaget må ämbetsmans allmänna brott varigenom han åsidosatt sin tjänsteplikt städse åtalas av allmän åklagare.

Såsom vid 5 § i departementsförslaget erinrats har *hovrätten över Skåne och Blekinge* framställt anmärkning mot att denna åtalsregel upptagits i samma mening som en straffbestämmelse.

*Departements-
chefen.* På grund av den framställda anmärkningen har bestämmelsen om att brott varigenom gärningsmannen åsidosatt sin tjänsteplikt alltid hör under allmänt åtal flyttats till nu förevarande paragraf.

I motiven till det i paragrafen om brott mot tystnadsplikt gjorda förbehållet för det fall att gärningen vore särskilt belagd med straff har kommittén uttalat, att därav följde att den i specialstraffrättsliga bestämmelser om brott mot tystnadsplikt flerstädes uppställda åtalsbegränsningen, enligt vilken allmänt åtal berodde av målsägandes angivelse, komme att fortbestå. En erinran om att sådana åtalsbegränsningar skola gälla även mot huvudregeln i nu förevarande paragraf synes mig erforderlig och har därför tillagts som en andra punkt i paragrafen.

13 §.

I 2:17 i kommittéförslaget har upptagits ett stadgande, att om den som blivit till straff dömd före domen blivit förordnad eller vald till en befattning och denna ej blivit i domen nämnd, särskild talan om avsättning eller suspension från befattningen må föras.

*Departements-
chefen.* För det fall att den som dömts till straff innehar befattning, från vilken han på grund av brottet kunnat bliva avsatt eller suspenderad, utan att likväl frågan härom blivit prövad i domen, öppnar nu förevarande paragraf i

kommittéförslaget möjlighet att genom särskild talan i efterhand få denna fråga upptagen till bedömning. Särskild talan om avsättning eller suspension skall emellertid uppenbarligen icke behöva väckas, om det mål i vilket den ofullständiga domen meddelats är anhängigt i högre rätt och underrättens dom icke vunnit laga kraft i förevarande del. Överrätten bör i så fall vara pliktig att till prövning upptaga jämväl frågan om den brottsliges avsättande eller suspenderande från en i underrättens dom icke omnämnd befattning. Detta gäller även befattning, som den dömda erhållit efter det att underrättens dom meddelades men innan den vunnit laga kraft. Då paragrafen i den av kommittén föreslagna lydelsen möjligen skulle kunna föranleda missförstånd, har en jämkning av lagtexten ägt rum. Vidare har en särskild regel om preskription av sådan talan om avsättning eller suspension som här är i fråga synts vara erforderlig och tillagts i stadgandet. Paragrafen har slutligen befunnits böra få sin plats icke i 2 kap. utan i 25 kap.

Övergångsbestämmelserna.

Den nya lagstiftningen kräver följdändringar i strafflagstiftningen för krigsmakten. Då denna är föremål för en genomgripande omarbetning som ej kan genomföras förrän tidigast vid 1948 års riksdag, torde med ikraftträdandet av nu förevarande förslag böra anstå till den 1 januari 1949. Jag har sålunda icke ansett mig böra upptaga det förslag till följdändringar i strafflagen för krigsmakten som kommittén framlagt i särskilt betänkande (SOU 1945: 28).

I övergångsbestämmelserna föreslås till en början under punkt 1 upphävande av lagarna den 9 juni 1927 innefattande förbud att sprida efterbildning av penningssedel, den 15 juni 1934 om förbud mot vissa sammanslutningar och den 13 december 1940 om straff för sabotage.

Även kommittén har föreslagit upphävande av de nämnda båda lagarna av 1927 och 1940, vilkas innehåll i departementsförslaget motsvaras av stadgandena i 12: 10 och 19: 4. Beträffande lagen om förbud mot vissa sammanslutningar har kommittén funnit, att det nu föreslagna stadgandet om straff för olovlig kårverksamhet i strafflagen 9: 7 ersatte bestämmelserna i 1934 års lag med undantag av vad där stadgades om förverkande och beslag. Ehuru kommittén föreslagit allmänna bestämmelser om förverkande i 2 kap. strafflagen och ehuru beträffande beslag allmänna bestämmelser synts kommittén lämpligen böra meddelas i administrativ ordning, har kommittén likväl ansett att de speciella bestämmelserna härom i 1934 års lag tills vidare borde bibehållas. Enligt 4 § i denna lag skall vapen, ammunition, utrustning och dylikt, som påträffats hos någon som förbrutit sig mot lagen, vara förverkat. Enligt 6 och 7 §§ skall egendom, som skäligen kan antagas vara förverkad enligt lagen, tagas i beslag av polismyndigheten. Kan ägaren anträffas, skall åtal följa inom en månad; om så ej sker, går beslaget åter. Därest åter ägaren icke kan anträffas, skall ett kungörelseförfarande tillgripas och länsstyrelsen därefter avgöra, huruvida beslaget skall stå fast eller ej.

Kommittén har erinrat om att processlagberedningen framlagt förslag till ändrad lydelse av 1934 års lag i vissa delar (SOU 1944: 9 s. 159 och 1944: 10 s. 393). De av processlagberedningen föreslagna ändringarna ha föranletts av att i 17 § promulgationslagen till nya rättegångsbalken såsom en huvudregel upptagits, att talan om förverkande skall riktas mot ägaren av vad som tagits i beslag. Beredningen har emellertid ansett, att i 1934 års lag alltså jämt borde finnas möjlighet att förklara egendom förverkad i rättegång mot den som tilltalats för brott mot lagen, även om han ej är egendomens ägare och denne ej instämts. Härvid torde processlagberedningen främst ha åsyftat sådana situationer, då en ertappad ledare eller medlem av viss kår förnekar att han själv är ägare till anträffade vapen och i stället som ägare uppger någon okänd eller flyktad person. De av beredningen föreslagna ändringarna i 1934 års lag, vilka hänföra sig till 6 och 7 §§ däri, avse sålunda att även efter ikraftträdandet av nya rättegångsbalken möjliggöra att det skulle kunna dömas till förverkande av egendom, varom nu är fråga, i mål där ansvarstalan riktas mot annan än egendomens ägare.

Enligt det nu föreliggande förslaget till ändringar i strafflagen ha i 2:17 upptagits allmänna bestämmelser om förverkande. Första stycket av paragrafen ger bl. a. möjlighet till förverkandeförklaring beträffande egendom som använts såsom hjälpmedel vid brott, under förutsättning att ägaren förövat gärningen eller medverkat därtill. Enligt andra stycket kan även eljest dyrk, falskt mynt eller annat föremål, som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan befaras komma till brottslig användning, förklaras förverkat. Tydligt är att vid olovlig kårverksamhet vapen, som innehas av kårmedlemmarna, i allmänhet skola kunna förklaras förverkade med stöd av första stycket i den nu återgivna förverkandeparagrafen. Skulle emellertid en kårmedlem icke själv äga hos honom anträffade vapen och dessa icke heller tillhöra någon annan som deltagit i kårverksamheten, kan fråga uppkomma om tillämpning av andra stycket i paragrafen. Det är emellertid att märka, att härför kräves att vapnet på grund av sin särskilda beskaffenhet skall vara ägnat för brottslig användning. Detta får väl anses gälla t. ex. om en kulspruta eller handgranat i privat ägo men däremot icke om ett vanligt skjutvapen. Jag vill emellertid framhålla, att vapenkungörelsen den 22 juni 1934 torde ge möjligheter att komma tillrätta med hithörande fall. Bland annat kan nämnas, att denna kungörelse stadgar ett särskilt förfarande som medför egendomens förverkande i fall, då ett vapens ägare icke är känd eller kan anträffas (23 §).

I betraktande av vad nu anförts synes icke föreligga något behov av särskilda förverkandebestämmelser beträffande vapen som kunna sättas i samband med olovlig kårverksamhet. Icke heller synes det vara erforderligt med processuella särregler för det fall att vapnens ägare icke själv kan instämmas i målet. Jag har alltså funnit mig kunna förorda fullständigt upphävande av 1934 års lag om förbud mot vissa sammanslutningar. Annan utrustning för illegala kårer än vapen och ammunition, som omfattas av vapenkungörelsen, torde icke erbjuda några sådana praktiska problem att särskilda förverkandebestämmelser därom erfordras.

I övrigt ha de av kommittén föreslagna övergångsbestämmelserna — med undantag för punkt 5 — i huvudsakligen oförändrat skick upptagits i departementsförslaget. Under punkt 2 har kommittén föreslagit, att där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagstiftningen, denna i stället skall tillämpas. I överensstämmelse med vad kommittén uttalat i motiven torde uttryckligen böra stadgas, att vad i § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen stadgas om att förbrytelse som där sägs skall anses enligt 8: 4 SL i stället skall avse 8: 10 nya lagen. I punkt 3 ha de icke straffrättsliga bestämmelserna om upprors och upplopps stillande samt om församlingsfrihet i nuvarande 10: 12 och 10: 15 upptagits i väsentligen oförändrat skick. Frågan om behovet av ändrade riktlinjer för bestämmelserna i dessa ämnen kan icke upptagas till behandling i detta sammanhang. På ett par punkter har emellertid lydelsen av förevarande ålderdomliga bestämmelser ansetts böra jämkas. I fråga om rätten för krigsmanskap att bruka våld har kommittén uteslutit kravet på att skingringsbefallning skall ha givits tre gånger i Konungens namn. Det skall sålunda vara tillfyllest att sådan befallning givits »Ijudeligen». Jag har endast moderniserat språket något. Sålunda har nyssnämnda ord utbytt mot »högt och tydligt». Stadgandet i nuvarande 10: 10 andra stycket om att upprorsman, som dräpts, skall ligga ogill har synts mig så föråldrat att det bör utgå. Ett sådant fall bör icke behandlas annorlunda än då våld eljest brukats av polismyndighet eller krigsmanskap. Såsom punkt 4 har upptagits det i nuvarande 24: 1 givna civilrättsliga stadgandet, att vad någon olovligen sått eller planterat å annans jord tillfaller jordens laglige innehavare. Vidare har kommittén i samma punkt upptagit en bestämmelse, avsedd att ersätta stadgandet i nuvarande 25: 13 att förman i uppbördsverk skall straffas med avsättning eller suspension, om han av underordnad uppbördsman eller redogörare lånar medel som ej höra till uppbörden. Då det icke kunde anses lämpligt att i allmänna strafflagen bibehålla ett så speciellt straffstadgande, förordade kommittén i stället en bestämmelse av instruksionsnatur att förman i uppbördsverk ej må låna medel av underordnad uppbördsman eller redogörare, ändå att medlen ej höra till uppbörden. Det föreslagna stadgandet synes emellertid med den nya uppbördsorganisationen knappast behöfligt. I den mån behov av särskild föreskrift i ämnet yppar sig torde sådan lämpligen kunna meddelas i administrativ ordning.

Kommittén har slutligen såsom punkt 5 upptagit vissa bestämmelser, som synts erforderliga med utgångspunkt från att förslaget skulle genomföras före processreformen. Emellertid är avsett, att nya rättegångsbalken skall träda i kraft den 1 januari 1948 och således före kommitténs förslag. Denna punkt skall sålunda utgå.

Följdförfattningar.

Förslag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om straffregister.

Då återfallsreglerna enligt 4:14 SL i kommittéförslaget utsträckts till att gälla även brott mot 12 eller 24 kap. SL, har en motsvarande ändring av kommittén föreslagits i lagen om straffregister.

I det av rådhusrätten i Göteborg avgivna yttrandet över förslaget har rådhusrätten föreslagit upphävande av den i nu förevarande paragraf av lagen om straffregister ingående bestämmelsen, att uppgift till straffregistret skall lämnas angående den som med tillämpning av strafflindringsregeln för person under 18 år i 5:2 strafflagen dömes till böter för brott, varå enligt lag kan följa straffarbete. Någon rationell grund för detta stadgande syntes nämligen rådhusrätten knappast föreligga och det vore ägnat att leda till egenomliga resultat. Följande exempel härå kunde anföras. En person under eller över 18 år tillgrepe 10 kronor och dömdes i anledning härav för snatteri till böter, understigande 60 dagsböter. Om han av det stulna skänkt en krona till någon under 18 år, som ägt vetskap om tillgreppsbrottet, skulle denne kunna jämlikt 5:2 och 21:6 dömas för häleri. Eftersom å häleri enligt 21:6 kunde följa straffarbete skulle i detta fall uppgift till straffregistret lämnas beträffande häleraren men icke beträffande förövaren av snatteriet, eftersom straffet för snatteriet stannat under 60 dagsböter.

*Departements-
chefen.*

Då 24 kap. strafflagen icke medtagits i 4:14 i departementsförslaget, har det fått utgå även här.

Vad rådhusrätten i Göteborg anført har icke föranlett något förslag till ytterligare ändring i lagen om straffregister, eftersom frågan om vilka uppgifter som skola lämnas till registret angående personer, dömda med tillämpning av 5:2 strafflagen, icke hör hemma i nu förevarande sammanhang. Det må emellertid med anledning av det av rådhusrätten andragna exemplet påpekas, att de därmed åsyftade fallen komma i ett annat läge om, såsom jag vid 21:6 strafflagen föreslagit, straffet för ringa fall av häleri bestämmes till fängelse eller böter.

Förslag om ändrad lydelse av 3 § lagen angående utlämning av förbrytare.

Enligt förevarande stadgande i dess nuvarande lydelse må utlämning ej ske för brott, som förövats inom Sverige eller å svenskt fartyg utom riket. Begäres någons utlämnande för delaktighet i brott, vilket förövats utomlands, må dock i särskilt fall utlämning medgivas jämväl där delaktighetsbrottet är att anse såsom begånget i Sverige eller å svenskt fartyg utom riket. Enligt den föreslagna nya bestämmelsen i 1:1 SL skall medverkan genom gärning i Sverige till utomlands förövat brott anses begånget både här och utrikes. Undantagsbestämmelsen i 3 § utlämningslagen har med hänsyn härtill befunnits böra erhålla en formellt jämkad avfattning.

Jag vill påpeka att någon ändring icke gjorts i lagens 4 §. I andra stycket av denna stadgas, att för gärning, varom i 10 kap. strafflagen förmåles, utlämning ej må medgivas, där ej gärningen, bedömd enligt strafflagen i övrigt, skulle vara att anse såsom brott, varför utlämning jämlikt bestämmelserna i den förevarande paragrafen må ske. Detta stadgande kommer efter de nu föreslagna strafflagsändringarnas genomförande att avse endast brotten i det nya 10 kap. De från det äldre 10 kap. till 11 kap. överförda upplopps-brotten skola sålunda i fortsättningen kunna föranleda utlämning i samma utsträckning som brott i allmänhet, såvida icke i det särskilda fallet hinder möter till följd av vad i 7 § av utlämningslagen stadgats om att utlämning ej må ske för politiskt brott.

Förslag angående ändrad lydelse av 27 § lagen om ungdomsfängelse.

Hänvisningen i detta lagrum till påföljd som avses i 2:20 strafflagen har i anslutning till de nya bestämmelserna i 2 kap. strafflagen ändrats till att avse förverkande. Vidare har här uttrycket »förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning» utbytt mot »avsättning eller suspension».

Förslag angående ändrad lydelse av 21 § lagen om tvångsuppfostran.

I detta stadgande ha vidtagits samma ändringar som i 27 § lagen om ungdomsfängelse.

Förslag angående ändrad lydelse av 20 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

I detta stadgande ha vidtagits samma ändringar som i 27 § lagen om ungdomsfängelse och 21 § lagen om tvångsuppfostran. Det må anmärkas i detta sammanhang, att en motsvarande ändring blir erforderlig i 26 § lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom. Förslag till denna ändring har dock ej upptagits här, eftersom nämnda paragraf i lagen om villkorlig dom ändock i en nära framtid torde bliva föremål för ändring i samband med omarbetningen av krigslagarna.

Förslag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen.

I förevarande paragraf av epidemilagen stadgas för närvarande, att den som i olika närmare angivna hänseenden bryter mot bestämmelser i lagen skall straffas med böter från och med fem till och med ettusen kronor, där ej å förseelsen strängare straff är utsatt i allmänna strafflagen. I 19:8 SL i departementsförslaget har upptagits ett stadgande av innebörd att med fängelse eller böter skall straffas bl. a. den som av grov oaktsamhet framkallar allmän fara för människors liv eller hälsa genom att överföra eller sprida allvarlig sjukdom. Då den förut återgivna paragrafen i epidemilagen bestraffar

överträdelser, vilka närmast äro att betrakta såsom blott ordningsföreseelser, bör paragrafen i enlighet med de synpunkter på förhållandet mellan strafflagen och specialstraffrätten som jag utvecklat vid 19: 5 SL i departementsförslaget kunna tillämpas i konkurrens med nyssnämnda i 19: 8 föreslagna strafflagsbestämmelse. På grund härav förordar jag borttagandet ur 28 § epidemilagen av föreskriften om att paragrafen skall vara subsidiär i förhållande till strängare bestämmelse i strafflagen. Samtidigt har straffet befunnits böra angivas till dagsböter.

Förslag om ändrad lydelse av 12 § epizootilagen.

Epizootilagen hänvisar för närvarande beträffande straff för överträdelse av lagen eller enligt densamma meddelade föreskrifter till allmänna strafflagen, varmed förstås 19: 17 andra stycket SL. Såsom vid 19: 8 SL i departementsförslaget framhållits äro emellertid de där föreslagna nya straffbestämmelserna så tillvida av mera begränsad räckvidd, att de för sin tillämplighet förutsätta att genom överträdelsen vållats allmän fara. I anledning av motsvarande stadgande i kommittéförslaget har kommittén föreslagit, att i epizootilagen skulle stadgas särskilt straff i form av dagsböter för förseelse mot lagen, dock med tillägget »där ej å förseelsen strängare straff är i allmänna lagen utsatt».

Kommitténs förslag i denna del har givit *generaltullstyrelsen* anledning erinra, att motsvarande ändringar syntes böra ske i 25 § kungörelsen den 9 december 1898 (nr 127) angående vad iakttagas bör till förekommande av smittosamma husdjursjukdomars införande i riket, 8 § kungörelsen den 22 juni 1911 (nr 57) angående bestämmelser att iakttagas vid införsel av vissa varor från främmande land eller del därav, som förklarats smittat av smittosam mul- och klövsjuka, 3 § kungörelsen den 11 oktober 1920 (nr 671) angående förbud mot införsel till riket av levande höns, gäss, ankor, kalkoner och duvor från land eller del därav, som förklarats smittat av smittosam mul- och klövsjuka, samt 3 § kungörelsen den 23 november 1920 (nr 728) angående förbud mot införsel till riket från land eller del därav, som förklarats smittat av smittosam mul- och klövsjuka, av levande djur, tillhörande hästsläktet.

*Departements-
chefen.*

I likhet med kommittén finner jag de föreslagna bestämmelserna i 19: 8 strafflagen nödvändiggör utsättandet av särskilt straff i epizootilagen. Denna straffbestämmelse synes mig emellertid liksom motsvarande stadgande i epidemilagen böra kunna tillämpas i konkurrens med 19: 8. Något undantag för det fall att å förseelsen utsatts strängare straff i allmänna strafflagen har följaktligen icke gjorts i departementsförslaget. I anledning av generaltullstyrelsens påpekande om erforderligheten av följdändringar i åtskilliga administrativa författningar må framhållas, att behovet av sådana följdändringar får tillgodoses i administrativ ordning.

Förslag om ändring i brandlagen.

Bestämmelsen i 12 § brandlagen, att ingen må så handhava eld eller eldfarligt föremål att brand därav lätt kan uppstå, samt därtill hörande straffstadgande i 19 § brandlagen ersättas av 19: 5 SL i departementsförslaget. Såsom vid sistnämnda lagrum framhållits, kan därför förstnämnda bestämmelse i brandlagen upphävas.

Förslag angående ändring i lagen om rätt till fiske.

Kommittén har i förslaget till ändringar i strafflagen under 24: 5 upptagit stadganden om straff för olovligt fiske. Härtill har i 24: 7 andra stycket av kommittéförslaget lagts en bestämmelse om att olovligt fiske skall liksom nu vara angivelsebrott.

I anledning av vad sålunda föreslagits har icke i yttrandena framkommit någon annan anmärkning än att *föreningen Sveriges stadsdomare* förordnat, att ifrågavarande bestämmelser, liksom förut skett med motsvarande stadganden om straff för olovlig jakt, överfördes till specialstraffrätten.

Mot det sakliga innehållet i de av kommittén här föreslagna stadgandena *Departements-
chefen.* har jag icke funnit anledning till någon erinran. Med beaktande av den av stadsdomarföreningen anlagda synpunkten har jag emellertid ansett lämpligt att bestämmelserna om straff för olovligt fiske i likhet med straffbestämmelserna mot olovlig jakt icke upptagas i allmänna strafflagen utan i speciallagstiftningen, varest de befunnits lämpligen böra inrymmas i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske. De ha där upptagits i en ny paragraf, betecknad 17 a §. Paragrafen torde ej i alla hänseenden ansluta så väl till fiskelagen i övrigt som önskvärt vore men jag har ej ansett behöfligt att nu söka bättre samarbeta bestämmelserna, eftersom fiskelagen ändock är föremål för revision.

Förslag angående ändrad lydelse av 37 § lagen om gemensamhetsfiske.

Straffbestämmelsen i förevarande paragrafs första stycke är enligt dess nuvarande lydelse tillämplig endast under förutsättning att den gärning, varom är fråga, icke är belagd med straff i allmänna strafflagen. Då det här åsyftade lagrummet i strafflagen, 24: 14, enligt departementsförslaget ersatts med ett stadgande i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske, har hänvisningen i 37 § lagen om gemensamhetsfiske ändrats i överensstämmelse härmed.

Förslag angående ändrad lydelse av 29 § lagen om rätt till jakt.

I 29 § 2 mom. första stycket lagen om rätt till jakt hänvisas för närvarande till 24: 6 SL. Då detta lagrum enligt det nu framlagda förslaget skall upphävas, föreslås att straffsatsen, dagsböter, direkt anges i jaktlagen.

Förslag angående ändrad lydelse av 15 § lagen om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

En i 15 § denna lag ingående hänvisning till 24: 6 strafflagen har till följd av de nu föreslagna ändringarna i strafflagens 20 och 24 kap. ändrats till att avse dessa båda kapitel.

Förslag angående ändrad lydelse av 59 § lagen om ägofred.

Enligt 59 § första stycket i förevarande lag skall med dagsböter straffas den som uppsåtligen bryter antingen mot bestämmelsen i 10 § tredje stycket om förbud att från fastighet med andel i gemensamt bete utsläppa flera hemdjur på betesmarken än som skäligen kunna vinterfödas å fastigheten eller mot betesförbud till skydd för skogsåterväxten varom förmäles i 11 §. Samma straff stadgas i 59 § andra stycket, där någon i strid mot bestämmelsen i 13 § fjärde stycket uppsåtligen nyttjar till bete i regleringsområde ingående mark, som tillhör honom eller varå han äger särskild betesrätt, utan att erforderlig hägnad hålles omkring marken. I tredje stycket av 59 § stadgas därefter 5—50 kronors böter, om sådan förseelse sker av oaktsamhet. Fjärde stycket i paragrafen innehåller slutligen en regel om konkurrens med allmänna strafflagen.

I 24: 8 SL stadgas för närvarande straff för den som med uppsåt olovligen släpper kreatur på annans ägor eller missbrukar betesrätt å samfällid mark. Sådana brott skola enligt förslaget bedömas, om gärningsmannen är annan än fastighetens innehavare, såsom egenmäktigt förfarande samt eljest såsom olovligt brukande. Denna allmänna regel kan emellertid icke tillämpas på oaktsamhetsfall, varför det erfordras en motsvarighet till nuvarande 24: 9, varest stadgas straff för den som vållar att kreatur olovligen inkommer på annans ägor. Kommittén har därför föreslagit, att detta stadgande skulle flyttas till 59 § tredje stycket ägofredslagen och att i samband därmed vidtoges vissa jämkningar i sistnämnda paragrafs lydelse i övrigt. Vad angår uppsåtlig överträdelse av stadgandet i 10 § tredje stycket ägofredslagen skulle, om särskild straffbestämmelse ej införts i lagen, brottet ha varit underkastat straff enligt 24: 8 strafflagen. Enligt vad kommittén framhåller ansågs emellertid vid ägofredslagens tillkomst lämpligt att i dess 59 § sammanföra föreskrifter om ansvar för dylikt missbruk av betesrätt såväl då det varit uppsåtligt som när det skett av vållande, varvid straffen bestämts i överensstämmelse med 24: 8 och 9 SL. Då enligt förslaget 24: 8 för här ifrågavarande fall ersattes med den allmänna regeln i 20: 8, har kommittén ansett att också den särskilda straffbestämmelsen för uppsåtlig överträdelse av stadgandet i 10 § tredje stycket borde ersättas med en hänvisning till 20: 8. I sammanhang härmed har kommittén även funnit, att föreskriften om ansvar för brott mot betesförbud enligt 11 § lämpligen kunde överföras till andra stycket av 59 § samt att, då därefter endast detta stycke komme att avse förseelse som tillika kunde innefatta brott mot straff-

lagen, konkurrensregeln i fjärde stycket borde hänföras endast till andra styckets fall.

Vad kommittén sålunda föreslagit har icke föranlett annan erinran i yttrandena än att *hovrätten över Skåne och Blekinge*, med den motivering som återgivits vid 9: 3 strafflagen i departementsförslaget, förordat borttagandet av den sistnämnda konkurrensregeln.

Vad kommittén här föreslagit står i överensstämmelse med vad lagrådet år 1941 förordat i samband med granskningen av förslaget till den nya lagstiftningen om förmögenhetsbrotten (prop. 4/1942 s. 199). Mot att i 59 § första stycket lagen om ägofred införa en hänvisning till 20: 8 strafflagen talar emellertid den omständigheten att enligt 60 § andra stycket förstnämnda lag böter som ådömas för förseelse mot 59 § i första hand skola tillfalla skogsvårdskassan och endast om skogsvårdsstyrelse ej övar tillsyn över skogsvården tillkomma kronan. Genom förslaget skulle böterna i stället komma att i vissa fall städse tillfalla kronan. Någon giltig anledning att göra en sådan skillnad synes ej föreligga. På grund härav har jag funnit lämpligast att icke nu föreslå några ändringar i första och andra styckena i 59 § lagen om ägofred. I paragrafens tredje stycke förordar jag däremot samma ändring som kommittén föreslagit. Jag har icke i anledning av vad hovrätten över Skåne och Blekinge anmärkt funnit tillräckliga skäl att borttaga den särskilda konkurrensregeln i paragrafens fjärde stycke, vilken klargör förhållandet mellan allmänna strafflagen och specialstraffrätten i nu förevarande fall. *Departements-
chefen.*

Utöver de nu upptagna följd författningarna erfordras även ändringar i strafflagen för krigsmakten och lagen om straff för ämbetsbrott av präst. Beträffande den senare lagen kommer särskilt förslag att inom kort framläggas på grundval av ett betänkande som straffrättskommittén avgivit i denna del (SOU 1945: 29). Även i grundlagarna — särskilt tryckfrihetsförordningen — torde böra företagas åtskilliga jämkningar med anledning av förslaget om ändring i strafflagen.

Förhållandet till nya rättegångsbalken påkallar däremot icke nu slutlig reglering, eftersom alla före dess ikraftträdande erforderliga lagändringar torde böra företagas i ett sammanhang. Anmärkas må emellertid här, att eftersom enligt de föreslagna nya bestämmelserna i 2: 17 andra stycket SL brott icke längre är förutsättning för där avsett förverkande, en utvidgning av den nuvarande bestämmelsen om beslag i 27: 1 nya rättegångsbalken synes erforderlig.

Av processuella bestämmelser ha endast reglerna om forum privilegatum berörts i yttrandena över det nu förevarande lagförslaget. *Justitiekanslers-ämbetet* har nämligen uppmärksammat, hurusom genom den nya utformningen av stadgandena om ämbetsbrott bestämmelserna om forum privilegatum för vissa slag av sådana brott erhållit en förändrad innebörd, i det

att sådant forum endast komme att tillämpas i fråga om de självständiga ämbetsbrotten i 25 kap. Då emellertid bestämmelserna om forum privilegiatum i vederbörande instruktioner för närvarande i allmänhet torde gälla generellt för »fel och försummelse i tjänsten», förefölle det ovisst huruvida den berörda inskränkningen av forum privilegiatum verkligen skulle komma till stånd, såvida icke ändring skedde i instruktionerna.

Beträffande behovet av följdförfattningar i övrigt har frågan om den nya lagstiftningens inverkan på landsfogdeinstruktionens fördelning av målen mellan landsfogdarna och distriktsåklagarna berörts i det av *föreningen Sveriges landsfogdar* avgivna yttrandet. Föreningen har i detta hänvisat till att i samband med 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrotten vissa ändringar företogs i landsfogdeinstruktionen med avseende på distriktsåklagarnas åtalsrätt. Tveksamhet hade emellertid uppstått, huruvida landsfogden eller distriktsåklagaren i första hand skulle åtala grovt bedrägeri medelst förfalskning. Instruktionsändringarna hade även lett till vissa inkonsekvenser. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 oktober 1943 hade föreningen närmare berört hithörande spörsmål samt bl. a. föreslagit att åtalsrätten för samtliga förfalskningsbrott skulle överflyttas på landsfogde, liksom rätten att åtala bedrägeri, förskingring och trolöshet mot huvudman, under förutsättning att gärningsmannen vid brottets utförande begagnat falsk handling eller vilseledande bokföring. Då den nu föreslagna lagstiftningen även torde förutsätta ändringar i landsfogdeinstruktionen, ville föreningen föreslå att av de enligt förslaget i 12 kap. strafflagen upptagna brotten endast grov urkundsförfalskning och penningförfalskning bleve s. k. landsfogdebrott. Samtidigt härmed borde dock stadgas, att grovt bedrägeri, grov förskingring och grov trolöshet mot huvudman skulle åtalas av landsfogde, därest gärningsmannen vid brottets utförande begagnat sig av grov urkundsförfalskning eller vilseledande bokföring. I övrigt hänvisade föreningen till sin förenämnda skrivelse.

*Departements-
chefen.*

I anledning av vad justitiekanslersämbetet anmärkt må framhållas, att den omläggning som nu föreslagits i fråga om ämbetsbrottens systematik även utan ändring av de processuella bestämmelserna synes medföra, att förskingring, trolöshet eller annan allmän förbrytelse i tjänsten oavsett den brottsliga tjänsteställning skall upptagas vid vanligt brottmålsforum i underrätt. En sådan tolkning överensstämmer bäst med ordalagen i 2 kap. 2 § och 3 kap. 3 § nya rättegångsbalken, som omtala hovrätts och högsta domstolens behörighet att upptaga ämbetsbrott. Endast de självständiga ämbetsbrotten, för vilka straff stadgas i det nya 25 kap. SL, kunna nämligen för framtiden anses omfattade av bestämmelserna om forum privilegiatum för förbrytelser i tjänsten. Om en ämbetsman åtalas för flera brott, av vilka något skall omedelbart upptagas av högre rätt, må emellertid enligt 19 kap. 6 § nya rättegångsbalken åtal för samtliga brotten upptagas av den högre domstolen.

Vad landsfogdeföreningen anfört synes mig vara förtjänt av övervägande.

Frågor om administrativa följdändringar till det nu föreliggande lagförslaget kunna emellertid, såsom förut framhållits, icke upptagas i förevarande sammanhang utan komma att behandlas i särskild ordning.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha upprättats förslag till

- 1) lag om ändring i strafflagen,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister,
- 3) lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfångelse,
- 5) lag angående ändrad lydelse av 21 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran,
- 6) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt,
- 7) lag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443),
- 8) lag om ändrad lydelse av 12 § epizootilagen den 12 april 1935 (nr 105),
- 9) lag om ändring i brandlagen den 15 juli 1944 (nr 521),
- 10) lag angående ändring i lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske,
- 11) lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 30 juni 1913 (nr 97) om gemensamhetsfiske,
- 12) lag angående ändrad lydelse av 29 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt,
- 13) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter, samt
- 14) lag angående ändrad lydelse av 59 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Förslag
till
Lag
om ändring i strafflagen.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 20 och 21 §§, 7 kap., 14 kap. 19, 20 och 20 a §§, 16 kap. 1—6 och 14 §§, 18 kap. 14—16 §§ samt 20 kap. 11 § strafflagen skola upphöra att gälla, *dels* att 1 kap. 1 och 3 §§, överskriften till 2 kap., 2 kap. 8 och 15—18 §§, 3 kap., 4 kap. 2, 6, 7 och 14 §§, 5 kap. 13 och 15 §§, 6 kap. 3 och 5 §§, 8—13 kap., 14 kap. 2, 7, 10, 18, 38 och 45 §§, överskriften till 15 kap., 15 kap. 25 §, överskriften till 16 kap., 19 kap., 20 kap. 3, 8 och 10 §§, 21 kap. 6 och 8 §§, 22 kap. 7 § samt 24 och 25 kap. strafflagen skola erhålla ändrad lydelse¹ på sätt nedan angives, *dels ock* att i strafflagen skola införas följande paragrafer, nämligen i 5 kap. en paragraf, betecknad 19 a §, samt i 15 kap. sex paragrafer, betecknade 26—31 §§, av nedan angiven lydelse.

1 KAP.

1 §.

Inländsk man — — — åtalas må.

Brott anses begånget där den brottsliga handlingen företogs eller någon för straffbudets tillämplighet avgörande verkan av handlingen inträffade eller, vid försök, skulle hava inträffat.

3 §.

Ej må någon utan Konungens förordnande åtalas för brott, för vilket han utom riket undergått straff eller skyddsåtgärd. Där till frihetsstraff på viss

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 8 § SFS 1942: 378 och 15—18 §§ 1936: 244, beträffande 3 kap. 1917: 382 och 1942: 378, beträffande 4 kap. 2 och 7 §§ 1938: 251, 6 § 1945: 873 och 14 § 1942: 378, beträffande 5 kap. 15 § 1926: 70, beträffande 6 kap. 5 § 1942: 378, beträffande 8 kap. 1940: 356 ävensom 1942: 103 och 378 samt 1944: 314, beträffande 9 kap. 1906: 19 s. 8, 1921: 288, 1931: 327 och 1940: 356, beträffande 10 kap. 1887: 82 s. 1, 1906: 19 s. 8 och 42 s. 1, 1921: 288, 1931: 327, 1933: 185, 1936: 327, 1938: 251, 1940: 356, 1942: 378 och 1944: 416, beträffande 11 kap. 1890: 33 s. 1, 1930: 199, 1931: 327, 1935: 288, 1936: 327 och 1942: 378, beträffande 12 kap. 1890: 33 s. 1, 1906: 19 s. 8, 1931: 327, 1937: 242 och 1942: 378, beträffande 13 kap. 1937: 242, 1938: 251 och 1942: 378, beträffande 14 kap. 2, 10 och 18 §§ 1942: 378 samt 45 § 1943: 277, beträffande 15 kap. 25 § 1942: 378, beträffande 19 kap. 1890: 33 s. 1, 1900: 49 s. 5, 1910: 70 s. 1, 1919: 429, 1921: 288, 1931: 327, 1936: 244, 1937: 242 och 1942: 378, beträffande 20—22 kap. 1942: 378, beträffande 24 kap. 1875: 46 s. 1, 1931: 327, 1938: 274 och 1942: 378 samt beträffande 25 kap. 1915: 438, 1931: 327, 1933: 185, 1936: 244, 1938: 251, 1941: 838, 1942: 378 och 1944: 167.

tid eller böter dömes, äge domstolen förordna om avräkning för straff eller skyddsåtgärd, som han undergått, efter ty prövas skäligt.

2 KAP.

Om straff, som efter denna lag ådömas må; så ock om förverkande.

8 §.

Böter ådömas i dagsböter. Antalet dagsböter bestämmes efter brottets beskaffenhet och vare minst en, högst etthundratjugu, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs. Dagsboten fastställs i penningar till belopp från och med en till och med trehundra kronor, efter ty prövas skäligt med hänsyn till den sakfälldes inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Är brottet ringa, må dagsbotens belopp därefter jämkas. Minsta bötesstraff vare fem kronor.

Där enligt lagen böter äro för särskilt fall bestämda till visst högsta belopp, ådömes dock straffet omedelbart i penningar, ej under fem kronor.

Böter tillfalla kronan.

15 §.

Särskilda straff för dem som innehava ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, äro:

- 1) Avsättning.
- 2) Suspension.

Suspension innebär mistning av befattning för viss tid, ej under en månad eller över ett år, och medför under denna tid förlust av de rättigheter och förmåner som följa med befattningen. Suspension må ej verkställas medan den dömda undergår frihetsstraff.

16 §.

Muta så ock för främjande av brott avsett förlag eller vederlag och annat dylikt, som lämnats eller mottagits då det i denna lag är särskilt belagt med straff, skall förklaras förverkat till kronan; utgjordes egendomen av annat än penningar och finnes den ej i behåll, må i stället värdet förklaras förverkat. Vad nu sagts gälle dock ej mot den som i god tro förvärvat här avsedd egendom eller särskild rätt därtill.

Har någon eljest av gärning, som i denna lag är belagd med straff, haft vinning, som ej motsvaras av skada för enskild, må han efter ty prövas skäligt förpliktas att utgiva däremot svarande belopp till kronan.

17 §.

Vad som använts såsom hjälpmedel vid gärning, som i denna lag är belagd med straff, eller frambragts genom sådan gärning må, såvitt ägaren eller någon som han satt i sitt ställe uppsåtligen förövat gärningen eller medverkat därtill, förklaras helt eller delvis förverkat till kronan, om det är påkallat

till förebyggande av brott eller om eljest särskilda skäl föreligga och det ej är uppenbart obilligt; finnes egendomen ej i behåll, må i stället värdet förklaras förverkat. Samma lag vare om hjälpmedel, varmed någon tagit befattning som innebär i denna lag straffbelagd förberedelse till brott. Vad nu sagts gälle dock ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt därtill.

Ändå att fall, varom i första stycket sägs, ej är för handen, må dyrk, falskt mynt eller annat föremål, som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan befaras komma till brottslig användning, förklaras förverkat.

I stället för förverkande äge rätten föreskriva åtgärd till förebyggande av missbruk.

18 §.

Är straff förfallet, må talan angående påföljd som avses i 16 eller 17 § av åklagare väckas allenast om landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen finner det vara ur allmän synpunkt påkallat.

3 KAP.

Om försök, förberedelse och medverkan till brott.

1 §.

Har någon påbörjat utförandet av visst brott utan att detta kommit till fullbordan, skall han i de fall lagen utsätter straffas för försök till brottet, såframt fara förelegat att handlingen skulle leda till brottets fullbordan eller sådan fara endast på grund av tillfälliga omständigheter varit utesluten.

Straffet sättes under vad som bort följa å den fullbordade gärningen, dock att till straffarbete på livstid må dömas i de fall som i lagen särskilt utsätts och att lägre straff än straffarbete ej må ådömas, där minsta straff för det fullbordade brottet är straffarbete i två år eller däröver.

2 §.

Den som, med uppsåt att själv utföra eller eljest främja straffbelagd gärning, lämnar eller mottager penningar eller annat såsom förlag eller vederlag för brottet eller ock anskaffar, förfärdigar, lämnar, mottager, förvarar, fort-skaffar eller tager annan dylik befattning med gift, sprängämne, vapen, dyrk, förfalskningsverktyg eller annat sådant hjälpmedel, skall i de fall lagen utsätter straffas för förberedelse till brottet, där han ej förskyllt straff för medverkan till fullbordat brott eller försök. I vissa fall som särskilt angivas straffas ock stämpling som förberedelse. Med stämpling förstås, att någon söker anstifta annan, i samråd med annan beslutar eller ock åtager eller erbjuder sig att utföra gärningen.

Straffet sättes under vad som bort följa å den fullbordade gärningen och må ej sättas högre än till straffarbete i två år, med mindre å det fullbordade brottet kunnat följa straffarbete i åtta år eller däröver.

3 §.

Straff för försök eller förberedelse till visst brott skall ej ådömas den som frivilligt, genom att avbryta gärningens utförande eller annorledes, föranlett att brottet ej fullbordats. Den som tagit olovlig befattning med hjälpmedel må ej dömas till straff för förberedelse, om han frivilligt förebyggt den brottsliga användningen av hjälpmedlet. Ej heller må straff för förberedelse ådömas, om faran för brott var ringa.

Vad nu sagts skall ej gälla, där annat följer av vad för särskilda fall är stadgat.

4 §.

Straff som är stadgat för viss gärning skall, där ej annat följer av vad nedan sägs eller för särskilda fall är föreskrivet, tillämpas ej blott å den som utfört gärningen utan jämväl å annan som främjat denna med råd eller dåd. Den som ej är att anse såsom gärningsman dömes, om han förmått annan till utförandet, för anstiftan av brottet och eljest för medhjälp därtill.

Envar medverkande bedömes efter det uppsåt eller den oaktsamhet som ligger honom till last. Straff som är stadgat för gärning av syssloman, gäldenär eller annan i särskild ställning skall ock drabba den som jämte honom medverkat till gärningen.

5 §.

Har någon förmåtts att medverka genom tvång, svek eller missbruk av hans ungdom, oförstånd eller beroende ställning eller ock medverkat allenast i mindre mån, må hans straff nedsättas under vad eljest bort följa å gärningen; i ringa fall skall ej till straff dömas. Samma lag vare, då fråga är att straff som är stadgat för någon i särskild ställning skall tillämpas å annan medverkande.

6 §.

Underlåter någon att i tid anmäla eller eljest avslöja straffbelagd gärning som är å färde, när det kan ske utan fara för honom själv eller någon av hans närmaste, skall han i de fall lagen utsätter straffas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är stadgat för den som allenast i mindre mån medverkat till sådan gärning, och må ej i något fall dömas till högre straff än straffarbete i två år.

Underlåta, i annat fall än första stycket avser, föräldrar eller andra uppfostrare eller förmyndare att från straffbelagd gärning hindra den som står under deras vård eller lydnad, när det kan ske utan fara för dem själva eller deras närmaste och utan anmälan till myndighet, dömes för underlåten tillsyn enligt vad i första stycket är stadgat, dock må straffet ej sättas högre än till fängelse.

Ej må till straff för underlåtenhet att avslöja brott eller för underlåten tillsyn dömas, med mindre den gärning som var å färde så fortskridit att straff kan följa därå.

7 §.

Straff som lagen utsätter för det fall att någon genom brott bereder sig vinning eller tillägnar sig något skall jämväl tillämpas, då gärningsmannen avsiktligen bereder annan vinning eller tillägnar annan något.

4 KAP.

2 §.

Gemensamt straff bestämmes med tillämpning av de för brotten i lag stadgade straffsatserna; dock må straffet i den svåraste tillämpliga straffarten höjas intill vad som svarar mot de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra. Är det svåraste av de högsta straffen fängelse eller straffarbete på viss tid, må det straffet ej överskridas med mer än två år. Böter såsom gemensamt straff må ej överstiga etthundraåttio dagsböter eller femhundra kronor; dagsböter ådömas, om sådant straff är stadgat för något av brotten. Ej må gemensamt straff understiga det svåraste av de lägsta straffen.

6 §.

Vid tillämpning — — — räknas lika.

Vid beräkning av högsta gemensamma straff för brott, varå kan följa fängelse eller straffarbete, samt brott, som ej är belagt med svårare straff än böter, skall bötesstraff anses motsvara det fängelse som skolat följa vid böternas förvandling. Vid beräkning av högsta och lägsta gemensamma straff i dagsböter, där något av brotten är belagt med böter omedelbart i penningar, skall varje påbörjat bötesbelopp av fem kronor anses lika med en dagsbot.

Uppkommer vid — — — dagatal förfaller.

7 §.

Vad i 1—4 §§ är stadgat om gemensamt straff skall i tillämpliga delar gälla, där någon för flera brott förskyller avsättning eller suspension från samma befattning. Suspension såsom gemensamt straff må bestämmas högst till ett år.

Har någon för skilda brott förskyllt avsättning eller suspension och allmänt straff, varde straffen ådömda jämte varandra; dock må ej jämlikt 25 kap. 1—4 §§ dömas till böter, där den brottslige för annat brott förskyllt avsättning eller suspension och sådant straff provas vara tillfyllest.

14 §.

Begår någon, efter det han genom laga kraftvunnet utslag blivit dömd för brott som i 12, 20, 21, 22 eller 23 kap. sägs, sådant i dessa kapitel avsett brott, vid vilket särskilt stadgande finnes för det fall att brottet är grovt eller att brottet är ringa, skall straffet för återfall, som ej tillhör högsta svårhetsgra-

den av brottet, bestämmas enligt stadgandet för närmast högre svårhetsgrad, där ej med hänsyn till brottens beskaffenhet, den tid som mellan dem förflutit eller eljest särskilda skäl äro mot straffhöjningen. Ej må dom å lägre bötesstraff än sextio dagsböter tillräknas någon till sådan straffhöjning.

Utländsk straffdom må tillmätas samma verkan som svensk.

5 KAP.

13 §.

Dör förbrytare, förfalle allt straff. Äro böter, under den brottsliges livstid, ålagda genom laga kraft ägande dom och har till gäldande därav även under hans livstid lös egendom tagits i mät eller satts i allmänt förvar, skola dock böterna utgå av den egendomen.

Påföljd som i 2 kap. 16 eller 17 § sägs må, om det finnes skäligt, ådömas utan hinder av förbrytarens död.

15 §.

För brott som i 25 kap. 1—5 §§ sägs vare straffet förfallet, om åtgärd för brottets beivrande ej blivit vidtagen inom fem år och brottet icke är belagt med svårare allmänt straff än straffarbete i två år.

19 a §.

Talan om ådömande av påföljd som i 2 kap. 16 § eller 17 § första stycket sägs må, där straff är förfallet, ej väckas senare än tio år från det brottet begicks.

6 KAP.

3 §.

För lidande, som genom brott mot personliga friheten, eller genom ärekränkande gärning, må anses någon tillskyndat, skall ock vedergällning givas.

Den som är saker till ärekränkande gärning må, där den andre äskar det, efter omständigheterna dömas att erlægga kostnad till tryckning i allmän eller ortens tidning av den dom, varigenom denne vunnit upprättelse.

5 §.

Hava flera medverkat till brott, svare de en för alla och alla för en till skadestånd.

8 KAP.

Om brott mot rikets säkerhet.

1 §.

Den som, med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande

makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas, företager handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande, dömes för högförräderi till straffarbete på livstid. Var faran ringa, skall till straffarbete från och med fyra till och med tio år dömas.

Där någon, med uppsåt att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, företager handling som innebär fara därför, straffes ock för högförräderi som i första stycket sägs.

2 §.

Den som, då riket är i krig, hindrar, missleder eller förräder rikets eller med riket förbunden stats krigsmakt eller del därav, förleder därtill hörande krigsfolk till modlöshet eller myteri, fördärvar eller förräder försvarsverk, fabrik, bro, fartyg eller annat som har avsevärd betydelse för försvaret, genom osann framställning sprider sådan misströstan bland allmänheten att försvaret kan avsevärt försvåras, begår annan dylik förrädisk gärning som är till avsevärt men för försvaret eller ock åt främmande makt till men för riket anskaffar krigsfolk, förnödenheter eller understöd, dömes för krigsförräderi till straffarbete på livstid; var faran ringa, skall till straffarbete från och med fyra till och med tio år dömas. Samma lag vare, där svensk medborgare, då riket är i krig, bär vapen mot riket eller annorledes gör tjänst åt fienden i verksamhet eller uppgift av avsevärd betydelse för fiendens krigföring.

3 §.

Förövas gärning som i 2 § sägs av oaktsamhet, dömes till fängelse eller, om brottet är grovt, till straffarbete i högst fyra år.

4 §.

Där den, som fått i uppdrag att för riket förhandla med främmande makt eller eljest bevaka rikets angelägenheter hos någon som företräder främmande makts intresse, missbrukar behörighet att företräda riket eller eljest sin förtroendeställning och därigenom orsakar riket avsevärt men, dömes för trolös diplomati till straffarbete på livstid eller från och med två till och med tio år.

5 §.

Svensk medborgare som utan tillstånd av Konungen eller den han bemyndigat låter bruka sig såsom ombud för främmande makt i diplomatisk angelägenhet som rör riket, så ock envar som i föregiven egenskap av behörigt ombud inlåter sig i underhandling om sådan angelägenhet med någon som företräder främmande makts intresse, dömes för egenmäktig diplomati till fängelse eller straffarbete i högst två år. Var riket i krig, skall till straffarbete i högst fyra år dömas.

Innebar brottet fara för rikets självbestämningsrätt eller dess fredliga förhållande till främmande makt, dömes till straffarbete från och med ett till

och med sex år eller, om riket var i krig, från och med fyra till och med tio år eller på livstid.

6 §.

Den som, med uppsåt att gå främmande makt tillhanda, obehörigen anskaffar, vidarebefordrar eller eljest för annan röjer uppgift rörande försvarsverk, vapen, förråd, import, export eller annat, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för försvaret eller för folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest för rikets säkerhet, dömes, evad uppgiften är riktig eller ej, för spioneri till straffarbete i högst sex år eller, om brottet är ringa, till fängelse. Samma lag vare, där någon med uppsåt som nu sagts obehörigen framställer eller tager befattnings med skrift, teckning eller annat föremål som innefattar sådan uppgift.

7 §.

Är spioneri med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grovt, dömes för grovt spioneri till straffarbete från och med fyra till och med tio år eller på livstid.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen var av särskilt farlig beskaffenhet med hänsyn till pågående krig eller rörde förhållande av synnerlig vikt eller om den brottslige röjde vad som på grund av allmän eller enskild tjänst betrots honom.

8 §.

Förövas, beträffande uppgift av hemlig natur, gärning som i 6 § sägs utan uppsåt att gå främmande makt tillhanda, dömes för obehörig befattnings med hemlig uppgift högst till straffarbete i två år eller, om riket var i krig, högst till straffarbete i fyra år.

Röjer någon av grov oaktsamhet uppgift som avses i 6 § och som är av hemlig natur, dömes för vårdslöshet med hemlig uppgift till fängelse eller böter eller, om riket var i krig, högst till straffarbete i två år.

9 §.

Den som, med uppsåt att gå främmande makt tillhanda, efter åtagande eller mot ersättning bedriver verksamhet för anskaffande av uppgifter som röra annan främmande makts militära förhållanden och äro av hemlig natur, dömes för militärt spionage mot främmande makt högst till straffarbete i två år.

10 §.

Den som offentligen skymfar främmande makt eller dess regering, flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken så ock den som med våld, hot därom eller missfirmlig gärning förgriper sig mot främmande makts representant eller gör intrång i lokal som innehaves av främmande makts repre-

sentation eller gör skada därå eller å egendom som där finnes, dömes för kränkande av främmande makt till fängelse eller till straffarbete i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter.

11 §.

Värvar någon utan Konungens tillstånd här i riket folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst eller förmår folk att olovligen begiva sig ur riket för att taga sådan tjänst, dömes för olovlig värvning till fängelse eller böter eller, om riket var i krig, till straffarbete i högst två år.

12 §.

Den som av främmande makt eller någon som handlar i dess intresse mottager penningar eller annat understöd för att genom utgivande eller spridande av skrifter eller annorledes påverka den allmänna meningen om statsskicket eller om åtgärder i rikets inre eller yttre styrelse, dömes för tagande av utländskt understöd till fängelse eller straffarbete i högst två år.

13 §.

Försök eller förberedelse till brott som i 1, 2, 4, 6 eller 7 § eller 8 § första stycket sägs så ock underlåtenhet att avslöja brott som avses i 1, 2, 4, 6 eller 7 § straffes efter ty i 3 kap. stadgas; dock må för försök dömas till straffarbete på livstid, där sådant straff kunnat följa på det fullbordade brottet. Såsom förberedelse till brott som avses i 1, 2, 4, 6 eller 7 § anses ock stämpling.

14 §.

Där någon, som med hänsyn till vad honom är veterligt, meddelad varning eller eljest bort inse att brott som i 1, 4, 6 eller 7 § sägs är å färde, medverkar till gärningen, straffes med fängelse eller böter eller, om riket var i krig, högst med straffarbete i två år.

Samma lag vare, där någon, som bort inse att brott mot 1, 2, 4, 6 eller 7 § är å färde, underlåter att avslöja vad som är honom kunnigt, när det kan ske utan fara för honom själv eller någon av hans närmaste.

15 §.

Allmän åklagare må ej utan Konungens lov väcka åtal för brott som avses i 9—11 §§.

16 §.

Där det med hänsyn till krigsfara, vari riket befinner sig, eller andra av krig föranledda utomordentliga förhållanden finnes påkallat, äger Konungen förordna, att vad i detta kapitel stadgas för det fall att riket är i krig skall äga tillämpning jämväl då brott förövas under annan tid.

9 KAP.

Om högmålsbrott.

1 §.

Där någon, med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, företager handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande, dömes, där det ej är högförräderi, för uppror till straffarbete på livstid. Var faran ringa, skall till straffarbete från och med fyra till och med tio år dömas.

2 §.

Förövar någon misshandel å Konungens person eller å regent som är satt i Konungens ställe eller brott mot Konungens eller regentens frihet, dömes för majestätsbrott till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år.

Sker sådant brott mot annan medlem av konungahuset, dömes till straffarbete i högst sex år. Är brottet grovt, skall till straffarbete från och med fyra till och med tio år eller på livstid dömas.

Berövar man någon av de nämnda livet, dömes till straffarbete på livstid.

3 §.

Talar eller skriver någon smädiligen eller förgriper sig eljest med missfirmig gärning mot Konungen eller annan medlem av konungahuset, dömes till fängelse eller böter.

4 §.

Skymfar någon offentligen riksstyrelse, som är satt i Konungens ställe, Konungens statsråd eller riksdagen, dess avdelning eller utskott, dömes till fängelse eller böter.

5 §.

Den som offentligen skymfar Sveriges flagga eller vapen eller annat rikets höghetstecken, dömes för skymfande av rikssymbol till böter eller fängelse.

6 §.

Där någon, med uppsåt att brott skall förövas mot allmän säkerhet eller medborgerlig frihet, samlar eller anför väpnat manskap eller håller det samlat eller förser manskap med vapen, ammunition eller annan dylik utrustning eller övar det i vapens bruk, dömes för väpnat hot mot laglig ordning till straffarbete från och med sex till och med tio år.

7 §.

Den som bildar eller deltagar i sammanslutning, som måste anses vara avsedd att utgöra ett sådant maktmedel som militär trupp eller polisstyrka och

som icke med vederbörligt tillstånd förstärker försvaret eller ordningsmakten, eller ock för sådan sammanslutning tager befattning med vapen, ammunition eller annan dylik utrustning, upplåter lokal eller mark för sammanslutningens verksamhet eller understödjer sammanslutningen med penningar eller på annat sätt, straffes för olovlig kårverksamhet högst med straffarbete i två år.

8 §.

Där någon genom stympning eller annorledes gör sig oduglig, för längre eller kortare tid, till tjänstgöring som han skolat fullgöra vid krigsmakten eller eljest för rikets försvar eller ock genom att föregiva sjukdom eller medelst annat vilseledande undandraget sig sådan tjänstgöringsskyldighet, dömes för svikande av försvarsplikt högst till straffarbete i två år eller, om riket var i krig, högst till straffarbete i fyra år.

9 §.

Försök till brott som i 1, 2, 6 eller 8 § sägs så ock förberedelse till brott som i 1, 2 eller 6 § sägs eller underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. stadgas; dock må för försök dömas till straffarbete på livstid, där sådant straff kunnat följa på det fullbordade brottet. Såsom förberedelse anses ock stämpling.

10 §.

Allmän åklagare må icke utan Konungens lov åtala brott som i 2 § sägs, med mindre någon genom brottet ljutit döden, eller brott som avses i 3 §, ej heller försök eller förberedelse till brott mot 2 § eller underlåtenhet att avslöja sådant brott.

10 KAP.

Om brott mot allmän verksamhet.

1 §.

Förgriper sig någon med våld eller hot därom å innehavare av ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, då denne är i tjänsteutövning eller för att tvinga honom till tjänsteåtgärd, hindra honom därifrån eller hämnas därför, dömes för våld eller hot mot tjänsteman till straffarbete i högst fyra år eller fängelse; är brottet ringa, vare straffet böter. Samma lag vare, där någon sålunda förgriper sig mot den som innehaft ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar var förenat, för vad denne däri gjort eller låtit.

Vad nu sagts om befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, skall ock gälla befattning, vars innehavare enligt Konungens förordnande skall åtnjuta samma skydd.

2 §.

Den som, annorledes än i 1 § sägs, för att tvinga eller hindra någon, som åtnjuter skydd enligt nämnda paragraf, i utövningen av hans befattning eller hämnas därför otillbörligen företager gärning, som för honom medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar därmed, dömes för förgripelse mot tjänsteman till fängelse eller böter. Är brottet grovt, skall till straffarbete i högst fyra år eller fängelse dömas.

3 §.

Vad i 1 och 2 §§ stadgas skall ock gälla, om någon på sätt som i nämnda paragrafer sägs förgriper sig mot den som är eller varit kallad att biträda där avsedd befattningshavare vid förrättning.

4 §.

Den som, utan att fall är för handen som förut i detta kapitel är sagt, genom att sätta sig till motvärn eller eljest med våld söker hindra utövningen av befattning som avses i 1 §, dömes för våldsamt motstånd till fängelse eller böter.

5 §.

Den som offentligen skymfar myndighet eller annat organ som äger besluta i allmänna angelägenheter, dömes för skymfande av myndighet till böter eller fängelse.

Förgriper man sig, i annat fall än första stycket avser, med smädelse eller annan missfirmelig gärning mot någon, som åtnjuter skydd enligt 1 §, och sker det i eller för hans befattning, straffes för missfirmelse av tjänsteman såsom i första stycket sägs.

6 §.

Där någon lämnar, utlovar eller erbjuder muta eller annan otillbörlig belöning för utövning av befattning varmed ämbetsansvar är förenat, straffes för bestickning högst med straffarbete i två år.

7 §.

Den som vid val till allmän befattning eller vid annan utövning av rösträtt i allmänt ärende söker hindra omröstningen eller förvanska dess utgång eller eljest otillbörligen inverka på omröstningen, dömes för otillbörligt verkande vid röstning till fängelse eller böter. Är brottet med hänsyn till att det innefattar missbruk av tjänsteställning eller eljest att anse som grovt, skall till fängelse eller straffarbete i högst två år dömas.

Den som mottager, låter åt sig utlova eller begär otillbörlig förmån för att rösta på visst sätt eller icke rösta i allmänt ärende, dömes till böter eller fängelse.

8 §.

Söker någon obehörigen förskaffa sig kännedom om vad som angående utövning av rösträtt i allmänt ärende skall hållas hemligt, dömes för brott mot rösthemlighet till böter.

9 §.

Den som med våld eller hot därom angriper någon för det han hos domstol eller annan myndighet gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller eljest vid förhör hos myndighet avgivit utsaga eller för att hindra honom i sådan sak, straffes för övergrepp i rättssak högst med straffarbete i två år. Samma lag vare om den som med annan åtgärd, som medför lidande, skada eller eljest olägenhet, eller med hot därom angriper någon för det han avlagt vittnesmål eller eljest avgivit utsaga vid förhör hos myndighet eller för att hindra honom i sådan sak.

10 §.

Där någon döljer den som förövat straffbelagd gärning, hjälper honom att undkomma, undanröjer bevis om gärningen eller på annat dylikt sätt motverkar hans befordran till straff, skyddsåtgärd eller motsvarande åtgärd, dömes för skyddande av brottsling högst till straffarbete i två år.

Insåg han icke men hade skälig anledning antaga att den andre var brottslig, straffes med böter.

Make, trolod, syskon, skyldeman i rätt upp- eller nedstigande led, den som i första svågerlag är lika nära förenad med den brottslige, adoptivföräldrar eller adoptivbarn, fosterföräldrar eller fosterbarn må ej fällas till straff efter denna paragraf.

11 §.

Tager man lös den som är anhållen eller häktad, fånge eller annan som ej äger vistas på fri fot, eller främjar annorledes hans flykt, dömes för främjande av flykt till fängelse eller till straffarbete i högst fyra år. Är gärningen att anse som ringa, såsom med hänsyn till att rymlingen ej var skyldig till brott, hans brottslighet ej av allvarlig beskaffenhet eller hjälpåtgärden av mindre farlig art, vare straffet böter eller fängelse.

Försök straffes efter ty i 3 kap. stadgas.

12 §.

Den som bryter mot förbud att sälja eller skingra gods eller att utgiva annans gods, rubbar gods som blivit satt i kvarstad, utmätt eller beslagttaget, skadar eller borttager myndighets anslag eller insegel eller eljest öppnar vad myndighet tillslutit eller ock överträder annat dylikt myndighets förbud, dömes för överträdelse av myndighets bud till böter eller fängelse.

Vägrar någon inträde som förrättningsman äger fordra, dömes till böter.

13 §.

Där någon obehörigen utövar vad som hör till befattning varmed ämbetsansvar är förenat, dömes för obehörig tjänsteutövning till fängelse eller böter. Är brottet med hänsyn till att gärningsmannen ville skaffa sig obehörig vinning eller eljest att anse som grovt, skall till straffarbete i högst fyra år eller fängelse dömas.

14 §.

Den som, utan att fall är för handen som i 13 § sägs, obehörigen giver sig ut för att innehava där avsedd befattning, dömes för föregivande av allmän ställning till böter eller fängelse. Samma lag vare, där någon obehörigen bär uniform eller tjänstetecken för att giva sig sken av att tillhöra krigsmakten eller annan kår i det allmännas tjänst eller kår, vars verksamhet avser allmän samfärdsel eller allmänhetens förseende med vatten, ljus, värme eller kraft.

Den som obehörigen giver sig ut för advokat, straffes med böter.

11 KAP.

Om brott mot allmän ordning.

1 §.

Stör folksamling allmän ordning genom att ådagalägga uppsåt att, med förenat våld, sätta sig upp mot myndighet eller eljest framtvunga eller hindra viss åtgärd och åtlyder folket ej myndighets befallning att skingra sig, straffes för upplopp, anstiftare och anförare med straffarbete i högst fyra år och annan deltagare i folksamlingens förehavande högst med straffarbete i två år.

Skingrar sig folkmängden på myndighets befallning, straffes anstiftare och anförare högst med straffarbete i två år.

2 §.

Har folksamling, med uppsåt som i 1 § sägs, gått till förenat våld å person eller egendom, dömes, evad myndighet var tillstädes eller ej, för våldsam upplopp, anstiftare och anförare till straffarbete i högst tio år och annan deltagare i folksamlingens förehavande högst till straffarbete i fyra år.

3 §.

Underlåter deltagare i folksamling som stör allmän ordning att efterkomma för ordningens upprätthållande meddelad befallning eller intränger på område som för sådant ändamål fridlysts eller avspärrats, dömes, där ej upplopp föreligger, för ohörsamhet mot ordningsmakten till böter eller fängelse.

4 §.

Där någon genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller söker hindra allmän gudstjänst, annan allmän andaktsövning, begravn-

ning eller dylik akt, domstols förhandling eller annan statlig eller kommunal förrättning eller ock allmän sammankomst för överläggning, undervisning eller åhörande av föredrag, dömes för störande av förrättning eller allmän sammankomst till böter eller fängelse.

5 §.

Var som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som sprides eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller eljest söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet, dömes för uppvigling till böter eller fängelse. Sökte han förleda till brott varå straffarbete kan följa, må till straffarbete i högst fyra år dömas. Är den skyldige i följd av uppmaningen förfallen till straff för förberedelse eller medverkan till brott, gälle vad i 4 kap. stadgas.

6 §.

Den som bland allmänheten sprider falskt rykte eller annat osant påstående som är ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet, folkförsörjningen eller allmän ordning och säkerhet eller att undergräva aktningen för myndighet eller annat organ som äger besluta i allmänna angelägenheter, straffes för samhällsfarlig ryktesspridning högst med straffarbete i två år.

7 §.

Den som offentligen skymfar sådant som av kyrkan eller erkänt trossamfund hålles heligt, dömes för brott mot trosfrid till böter eller fängelse.

8 §.

Där någon obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar lik eller avlidens aska, öppnar grav eller eljest gör skada eller ofog på grav eller annat de dödas vilorum eller på gravvård, dömes för brott mot griftefrid till fängelse eller böter.

9 §.

Den som på allmän plats, evad det är utom- eller inomhus, uppträder berusad så att det framgår av hans åtbörder eller orediga tal, dömes för fylleri till böter, högst femhundra kronor.

10 §.

Var som, i annat fall än förut i detta kapitel är sagt, för oljud på allmän plats eller eljest offentligen betar sig på sätt som är ägnat att väcka förargelse hos allmänheten, dömes för förargelseväckande beteende till böter, högst femhundra kronor.

11 §.

Anordnar någon för allmänheten äventyrligt spel om penningar eller penningvärde eller tillåter sådant spel i lokal som han upplåtit åt allmänheten,

straffes med fängelse eller böter. Deltager någon i äventyrligt spel som anordnats för allmänheten eller eljest äger rum i lokal vartill allmänheten har tillträde, dömes till böter.

12 §.

Den som, genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, utsätter djur för otillbörligt lidande, dömes för djurplågeri till böter eller fängelse.

12 KAP.

Om förfalskningsbrott.

1 §.

Var som, genom att skriva annan, verklig eller diktad, persons namn, falskeligen förskaffa sig annans underskrift eller annorledes, framställer falsk urkund eller ock falskeligen ändrar eller utfyller äkta urkund, dömes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för urkundsförfalskning till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Såsom urkund anses protokoll, kontrakt, skuldebrev, intyg och annan handling, som upprättats till bevis eller eljest är av betydelse såsom bevis, så ock legitimationskort, biljett och dylikt bevismärke.

2 §.

Där urkundsförfalskning med hänsyn till omständigheterna vid brottet är att anse som ringa, skall för ringa urkundsförfalskning dömas till fängelse eller böter.

Vid bedömande huruvida urkundsförfalskning är ringa skall särskilt beaktas, om urkunden är av mindre vikt, såsom kassakvitto, pollett eller dylikt mottagningsbevis, eller om gärningen skett för att förhjälpa någon till hans rätt.

3 §.

Är urkundsförfalskning med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grov, skall för grov urkundsförfalskning dömas till straffarbete från och med ett till och med sex år.

Vid bedömande huruvida urkundsförfalskning är grov skall särskilt beaktas, om den avser myndighets arkivhandling av vikt eller urkund som är särskilt betydelsefull i den allmänna omsättningen, såsom obligation, aktiebrev eller inteckningshandling, eller om gärningen eljest är av särskilt farlig art.

4 §.

Den som förstör, gör obrukbar eller undanskaffar urkund varöver han ej äger förfoga, straffes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för undertryckande av urkund med straffarbete i högst två år eller fängelse. Är brot-

tet grovt, dömes till straffarbete i högst fyra år. I ringa fall vare straffet fängelse eller böter.

5 §.

Där någon utan lov anbringar eller eljest förfalskar namnteckning eller annan signatur på alster av konst eller konsthantverk eller på annat dylikt verk och därigenom ger sken av att annan bestyrkt sig vara upphovsman till verket, dömes för signaturförfalskning till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Är brottet ringa, vare straffet fängelse eller böter.

6 §.

Var som eftergör inom eller utom riket gällande penningssedel eller mynt eller annorledes förfalskar sedel eller mynt, dömes för penningförfalskning till straffarbete i högst fyra år. Är brottet grovt, skall till straffarbete från och med ett till och med åtta år dömas. I ringa fall vare straffet fängelse eller böter.

7 §.

Eftergör någon inländskt eller utländskt frimärke, beläggningsstämpel eller annat offentligt eller för allmänheten avsett värdeämärke eller ock offentlig inländsk eller utländsk kontrollmärkning på mått, vikt, vara, handling eller annat, eller anbringar någon falskt sådant märke eller falskeligen äkta märke eller förfalskar någon eljest sådant märke eller det märkta, straffes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för märkesförfalskning med straffarbete i högst två år eller fängelse. Är brottet grovt, skall till straffarbete från och med ett till och med sex år dömas. I ringa fall vare straffet fängelse eller böter.

8 §.

Där någon falskeligen anbringar märke eller annat föremål som kan tagas för gällande gränsmärke eller fixpunkt eller annat märke för plan- eller höjdmätning å land eller i vatten eller ock flyttar, borttager eller förstör något sådant, dömes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för förfalskning av fast märke till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Är brottet ringa, vare straffet fängelse eller böter.

9 §.

Den som åberopar falsk urkund, utbjuder eller håller till salu verk med falsk signatur, utprånglar falsk sedel eller falskt mynt, begagnar falskt värde- eller kontrollmärke, åberopar falskt fast märke eller eljest gör bruk av något som förfalskats på sätt ovan sägs, straffes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för brukande av det förfalskade såsom hade han själv gjort förfalskningen.

10 §.

Sprider någon i annat fall än i 9 § sägs bland allmänheten föremål som lätt kunna förväxlas med gällande penningssedel, mynt eller offentligt värdeämärke, dömes för spridande av efterbildning av sådant föremål till böter.

11 §.

Försök eller förberedelse till brott som i 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 eller 9 § sägs så ock underlåtenhet att avslöja brott som avses i 6 § straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Skulle brottet vara att anse som ringa, må dock ej dömas till straff enligt vad nu sagts.

12 §.

Har någon, som ådragit sig ansvar enligt 1—10 §§, innan avsevärd olägenhet uppkommit frivilligt avvärjt den fara i bevishänseende som gärningen innebar, må straffet nedsättas under vad eljest bort följa å gärningen. Var faran ringa och är brottet ej belagt med svårare straff än fängelse, vare fri från straff.

13 KAP.

Om mened och falskt åtal; så ock om annan osann utsaga.

1 §.

Var som under laga ed eller försäkran som avgives i eds ställe lämnar osann uppgift eller förtiger något varom han är pliktig yttra sig, dömes för mened till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år. Är brottet med hänsyn till omständigheterna att anse som grovt, såsom då det sker med uppsåt att oskyldig må fällas till urbota straff eller eljest synnerlig skada tillfogas annan, skall till straffarbete från och med två till och med åtta år dömas. Där någon lämnat osann uppgift angående sådant varom han ej var pliktig yttra sig eller brottet eljest är att anse som ringa, vare straffet fängelse eller böter.

2 §.

Den som vid förhör under sanningsförsäkran i rättegång lämnar osann uppgift eller förtiger något varom han är pliktig yttra sig, dömes för osann partsutsaga till straffarbete i högst två år eller fängelse. Där någon lämnat osann uppgift angående sådant varom han ej var pliktig yttra sig eller brottet eljest är att anse som ringa, vare straffet böter eller fängelse.

3 §.

Begår någon av grov oaktsamhet gärning som i 1 eller 2 § sägs, dömes för ovarsam utsaga till böter eller fängelse.

4 §.

Prövas utsaga som avses i 1—3 §§ vara utan betydelse för saken, skall ej till straff dömas.

5 §.

Väcker någon åtal med uppsåt att oskyldig må bliva sakfälld, dömes för falskt åtal till straffarbete i högst två år eller fängelse. Där gärningen med

hänsyn till omständigheterna är att anse som grov, såsom då åtalet avser svårt brott eller innefattar missbruk av tjänsteställning, skall till straffarbete i högst sex år dömas. I ringa fall vare straffet fängelse eller böter.

6 §.

Den som väcker åtal ehuru han icke har sannolika skäl därtill, dömes för obefogat åtal till fängelse eller böter.

7 §.

Gör någon angivelse till åtal med uppsåt att oskyldig må bli sakfälld, dömes för falsk angivelse till straffarbete i högst två år eller fängelse. I ringa fall vare straffet fängelse eller böter.

Den som, i annat fall än första stycket avser, hos åklagare, polismyndighet eller annan myndighet sanningslöst tillvitar annan brottslig gärning, föregiver besvärande omständighet eller förnekar friande eller mildrande omständighet, straffes, där myndigheten har att upptaga anmälan i sådan sak, för falsk tillvitelse såsom i första stycket sägs.

Begår någon av grov oaktsamhet gärning som i första eller andra stycket sägs, dömes till böter eller fängelse.

8 §.

Förvanskar eller undanröjer någon bevis med uppsåt att oskyldig må bli sakfälld eller åberopar med sådant uppsåt falskt bevis, dömes för bevisförvanskning såsom i 5 § sägs.

9 §.

Har någon, utan att vara förfallen till straff enligt vad i 1—8 §§ sägs, genom osann utsaga, åtal, angivelse, tillvitelse eller bevisförvanskning, varom där förmäles, framkallat fara för att annan skall bli utan laga skäl dömd eller eljest lida avsevärt förfång, och underlåter han, efter att hava kommit till insikt därom, att till farans avvärjande göra vad skäligen kan begäras, dömes till böter eller fängelse.

10 §.

Var som i skriftlig utsaga, som jämlikt lag eller författning avgives under edlig förpliktelse eller på heder och samvete eller under annan dylik försäkran, lämnar osann uppgift eller förtiger något som han är skyldig uppgiva, dömes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för osann försäkran till fängelse eller böter eller, om brottet är grovt, till straffarbete i högst två år.

Förövas gärning varom i första stycket förmäles av grov oaktsamhet, dömes till böter eller fängelse.

11 §.

Lämnar någon i intyg eller annan urkund osann uppgift om vem han är eller om annat än egna angelägenheter eller upprättar skriftlig rättshandling

för skens skull, dömes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för osant intygande till böter eller fängelse. Är brottet med hänsyn till att det innefattar missbruk av tjänsteställning eller eljest att anse som grovt, skall till fängelse eller straffarbete i högst två år dömas.

Den som åberopar eller eljest begagnar osann urkund som avses i första stycket, straffes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för brukande av osann urkund enligt vad i nämnda stycke sägs.

12 §.

Missbrukar någon pass, betyg eller dylik för viss man utställd urkund genom att giva sig eller annan ut för honom eller utlämnar urkunden att sålunda missbrukas, eller utgiver någon sanningslöst handling, som tillkommit medelst genomslag eller fotografering eller på annat dylikt sätt, för riktig kopia av viss urkund, dömes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för missbruk av urkund till fängelse eller böter.

13 §.

Förnekar någon sin underskrift på urkund, dömes, där åtgärden innebär fara i bevishänseende, för förnekande av underskrift till fängelse eller böter

14 §.

Förberedelse till brott varom i 1 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas, där ej brottet skulle vara att anse som ringa. Lika som förberedelse anses sådan stämpling, att någon sökt anstifta annan till gärningen.

Försök till brott som i 8 § sägs straffes ock enligt vad i 3 kap. stadgas.

15 §.

Där någon, som ådragit sig ansvar enligt 1—13 §§, innan avsevärd olägenhet uppkommit frivilligt rättat felet eller på annat sätt avvärjt fara för vidare olägenhet, må straffet nedsättas under vad eljest bort följa å gärningen. Var faran ringa och är brottet ej belagt med svårare straff än fängelse, vare fri från straff.

14 KAP.

2 §.

Försök eller förberedelse till mord så ock underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. stadgas; dock må för försök dömas till straffarbete på livstid. Såsom förberedelse anses ock stämpling.

7 §.

Hava flera deltagit i misshandel, varav någon ljutit döden; då skall en var, som tillfogat den döde livsfarlig skada, och där ej viss skada var i sig själv

livsfarlig, en var, som tillfogat den döde någon av de skador, vilka i förening orsakat döden, dömas till det straff, vartill han, om den av honom åstadkomna skadan ensam varit dödande, gjort sig förfallen. Den, som å den döde gjort ringare misshandel, skall, där ej gärningen eljest är med högre straff belagd, anses hava medverkat till dråpet på sätt i 3 kap. 5 § sägs.

10 §.

Har någon — — — sex år.

Försök eller förberedelse till brott, som nu sagt är, så ock underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Såsom förberedelse anses ock stämpling.

Med svår — — — livsfarlig sjukdom.

18 §.

Har någon — — — år dömas.

Försök eller förberedelse till brott, som nu sagt är, så ock underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Såsom förberedelse anses ock stämpling.

38 §.

Hava tvenne — — — två år.

Förberedelse till brott, som nu sagt är, så ock underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Såsom förberedelse anses ock stämpling.

45 §.

Misshandel som i 12 eller 13 § sägs, ändå att den skett emot maka, styv- eller svärföräldrar, adoptivföräldrar, fosterföräldrar, förmyndare, husbonde eller annan förman, så ock brott efter 15 eller 37 §, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsägande brottet till sådant åtal angiver, eller det blivit förövat å allmän plats. Utan hinder av vad nu är sagt må brottet åtalas av allmän åklagare, där det medfört döden eller ock landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat.

Vållande, varom — — — än målsägande.

Därest brott — — — till åtal.

Har brott — — — åtal angives.

15 KAP.

Om brott mot annans frihet eller frid.

25 §.

Försök till brott, som i 5, 6, 7, 8, 12, 13, 15, 15 a eller 17 § eller 18 § 1 mom. sagt är, så ock förberedelse till eller underlåtenhet att avslöja brott som i 5, 6, 7 eller 8 § angives, straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Har av försök till brott,

som i 12 eller 13 § omtalas, kvinnan fått döden, må till straffarbete på livstid dömas. Såsom förberedelse anses ock stämpling.

Angående åtal — — — 19 § sägs.

26 §.

Bryter man annans hemfrid, i ty att man med våld, eller eljest emot hans vilja, intränger i hans hemvist, vare sig gård, hus eller fartyg, eller vägrar att därifrån, efter tillsägelse, sig begiva, eller ock dit sig insmyger eller där gömmer sig undan, utan att kunna skälig anledning därtill visa; straffes med böter eller fängelse i högst sex månader. Begår någon sådant hemfridsbrott i uppsåt att annan våldföra; må, ändå att uppsåtet ej varder fullbordat, till straffarbete i högst två år dömas.

27 §.

Brytes hemfrid genom husrannsakan av obehörig person eller i olaga ordning; vare straffet böter eller fängelse i högst sex månader.

28 §.

Bryter man hemfrid, i ty att man, av ondska, slår in fönster i annans hus, eller kastar i annans gård, hus eller fartyg in sten eller annat; straffes med böter eller fängelse i högst sex månader. Sker det av överdåd eller okynne; vare straffet böter.

Den, som kastar sten eller annat å annans hus, bultar eller gör annat våld därå, eller kommer oljud eller oväsande åstad i annans gård eller trädgård, varde, där hemfrid därigenom störes, straffad med böter.

29 §.

Brott, som i 26, 27 eller 28 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där det ej av målsägande till sådant åtal angives.

30 §.

Den som, sig eller annan till nytta eller att därmed skada göra, olovligen bryter eller öppnar annans förseglade brev eller handling eller annat, som honom enskilt angår och med försegling eller på annat sätt tillslutet är; dömes till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Sker det eljest med vilja utan ont uppsåt; vare straffet böter.

Tager någon olovligen från posten ut annans brev och det uppsåtligen förstör eller undanhåller; straffes ock såsom i första stycket sägs.

Brott, som i denna paragraf avses, må ej åtalas av annan än den, som brevet avsänt eller till vilken det skrivet är, eller av den, som äger, i vård haver eller emottaga skulle det, som eljest brutet eller öppnat blivit.

31 §.

Har man, utan sådant hemfridsbrott, som i 26, 27 eller 28 § sägs, gjort våld å annan, i hus eller gård, där han sitt hemvist hade, eller dit han i fara

tillflykt tog, eller å fartyg, evad han till besättningen hörde eller eljest hade lov eller lega för sig, eller ute å mark, då han sitt arbete förrättade; varde den omständighet, vid straffets bestämmande för våldet, såsom försvårande ansedd.

16 KAP.

Om ärekränkning.

19 KAP.

Om allmänfarliga brott.

1 §.

Anlägger någon brand, som innebär fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, dömes för mordbrand till straffarbete från och med två till och med åtta år.

2 §.

Är mordbrand med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grov, dömes för grov mordbrand till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om branden anlagts i tätbebyggt samhälle, där den lätt kunde sprida sig, eller eljest innebar fara för flera människor eller för egendom av särskild betydelse.

3 §.

Den som åstadkommer explosion, översvämning, ras, skeppsbrott, flyg- eller tågolycka eller annan sådan ofärd och därigenom framkallar fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, dömes för allmänfarlig ödeläggelse till straffarbete från och med två till och med åtta år eller, om brottet är grovt, till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år.

4 §.

Där någon förstör eller skadar egendom, som har avsevärd betydelse för rikets försvar, folkförsörjning, rättsskipning eller förvaltning eller för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet i riket, eller genom annan åtgärd, som ej innefattar allenast undanhållande av arbetskraft eller uppmaning därtill, allvarligt hindrar eller stör användningen av sådan egendom, dömes för sabotage till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Samma lag vare, där någon eljest, genom skadegörelse eller annan åtgärd som nyss sagts, allvarligt hindrar eller stör den allmänna samfärdseln eller användningen av telegraf, telefon, radio eller dylikt allmänt hjälpmedel eller av anläggning för allmänhetens förseende med vatten, ljus, värme eller kraft.

Är brottet grovt, dömes för grovt sabotage till straffarbete från och med två till och med tio år eller på livstid. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om därigenom framkallats fara för rikets säkerhet, för flera människoliv eller för egendom av särskild betydelse.

5 §.

Den som av oaktsamhet, genom att umgås ovarsamt med eld eller sprängämne eller annorledes, vållar brand eller ofärd som i 1, 2 eller 3 § sägs eller framkallar fara därför eller vållar skada eller hinder som i 4 § sägs, dömes för allmänfarlig vårdslöshet till fängelse eller böter. Är brottet grovt, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

6 §.

Förgiftar eller infekterar någon livsmedel, vatten eller annat, sprider på annat sätt gift eller dylikt eller överför eller sprider allvarlig sjukdom, och framkallar han därigenom allmän fara för människors liv eller hälsa, dömes för spridande av gift eller smitta till straffarbete i högst sex år.

Är brottet grovt, dömes till straffarbete från och med fyra till och med tio år eller på livstid. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det skett med uppsåt att skada annan till liv eller hälsa eller om många människor utsatts för fara.

7 §.

Framkallar någon allmän fara för djur eller växter medelst gift eller genom att överföra eller sprida elakartad sjukdom eller genom att sprida skadedjur eller ogräs eller på annat dylikt sätt, straffes för förgöring högst med straffarbete i två år.

Är brottet grovt, dömes för grov förgöring till straffarbete i högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det skett med uppsåt att skada eller om egendom av betydande värde utsatts för fara.

8 §.

Framkallar någon av grov oaktsamhet allmän fara som i 6 eller 7 § sägs, dömes till fängelse eller böter.

9 §.

Har någon, utan att vara förfallen till straff enligt vad i 1—8 §§ sägs, vid handhavande av eld, sprängämne, gift eller annorledes framkallat fara för brand eller ofärd som i 1, 2 eller 3 § sägs eller allmän fara som avses i 6 eller 7 §, och underlåter han, efter att hava kommit till insikt därom, att till farans avvärjande göra vad skäligen kan begäras, dömes till fängelse eller böter.

10 §.

Försök eller förberedelse till brott som i 1, 2, 3, 4, 6 eller 7 § sägs så ock underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Såsom förberedelse anses ock stämpling.

11 §.

Där någon, som ådragit sig ansvar enligt 1, 2, 3, 5, 6, 7 eller 8 § för det han framkallat fara, frivilligt avvärjt denna innan avsevärd olägenhet uppkommit, må straffet nedsättas under vad eljest bort följa å gärningen, dock må ej till lägre straff än straffarbete dömas, om minsta straff för brottet eljest är straffarbete i två år eller däröver. Var faran ringa och är brottet ej belagt med svårare straff än fängelse, vare fri från straff.

20 KAP.

3 §.

Stjäl någon — — — det tillgripna.

I fråga om straff för återfall i brott skall bodräkt anses som ringa stöld.

8 §.

Tager någon i skog eller mark olovligen sådant som avses i 24 kap. 2 § andra stycket och är ej brottet enligt vad där sägs att anse som åverkan, skall vad i detta kapitel är stadgat angående tillgrepp äga tillämpning.

Gör någon intrång i annans besittning av fastighet, såsom genom att olovligen anbringa eller bryta stängsel, bygga, gräva, plöja, upptaga väg eller låta kreatur beta, eller skiljer obehörigen annan från besittning av fastighet eller del därav, skall vad i 6 och 7 §§ sägs om egenmäktigt förfarande eller självtäkt äga tillämpning.

10 §.

Försök eller förberedelse till brott som i 1, 4, 5 eller 9 § sägs så ock underlåtenhet att avslöja brott som i 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Samma lag vare beträffande försök till sådant tillgrepp av fortskaffningsmedel, som är straffbart enligt 6 §. Såsom förberedelse till rån anses ock stämpling.

Gör vid — — — livstid dömas.

21 KAP.

6 §.

Den som köper sak, som är frånhänd någon genom brott, eller tillgodogör sig saken eller eljest därmed tager befattning ägnad att försvåra sakens återställande, straffes för häleri med straffarbete i högst två år eller fängelse,

eller, om brottet är grovt, med straffarbete i högst fyra år; i ringa fall vare straffet böter eller fängelse. Samma lag vare om den som bereder sig otillbörlig vinning av någons brottsliga förvärv, så ock om den som genom krav, överlåtelse eller på annat dylikt sätt hävdar genom brott tillkommen fordran.

Om gärningsmannen — — — eller fängelse.

8 §.

Försök eller förberedelse till brott som i 1, 3, 4 eller 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas; dock skall vad i 3 kap. 3 § första stycket sägs icke gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för förberedelse till brott som i 1 eller 3 § sägs straffes den som för att bedraga försäkringsgivare eller eljest med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Samma lag vare, där någon med uppsåt som nyss sagts söker åstadkomma sådan skada. Har han innan skadan inträtt frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, vare fri från straff.

22 KAP.

7 §.

Brukar någon olovligen annans sak som han har i besittning och vållar därigenom skada eller olägenhet, dömes för olovligt brukande till böter. Samma lag vare, där innehavare av fastighet brukar denna till men för annans rätt därtill genom att olovligen bygga, gräva, plöja, upptaga väg, låta kreatur beta eller vidtaga annan dylik åtgärd.

24 KAP.

Om skadegörelse; så ock om olovligt tagande av väg.

1 §.

Var som förstör eller skadar egendom, fast eller lös, till men för annans rätt därtill, dömes för skadegörelse till fängelse eller böter.

2 §.

Är skadegörelse med hänsyn till skadans obetydlighet och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för åverkan dömas till böter.

Den som i skog eller mark olovligen tager växande träd eller gräs eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda eller ock vindfälle, sten, grus, torv eller annat sådant, som ej är berett till bruk, dömes för åverkan, om brottet med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter är att anse som ringa.

3 §.

Är skadegörelse med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grov, skall för grov skadegörelse dömas till fängelse eller till straffarbete i högst fyra år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller om den förövats på sak som har stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan eljest är synnerligen kännbar.

4 §.

Tager någon olovligen väg över tomt eller plantering eller över annan äga som kan skadas därav, dömes för olovligt tagande av väg till böter.

5 §.

Försök eller förberedelse till brott som i 3 § sägs så ock underlåtenhet att avslöja sådant brott straffes efter ty i 3 kap. stadgas.

6 §.

Åverkan eller olovligt tagande av väg må ej, där brottet endast förnärmar enskilds rätt, åtalas av allmän åklagare med mindre landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat.

25 KAP.

Om ämbetsbrott.

1 §.

Missbrukar ämbetsman, genom handling eller underlåtenhet, sin ställning till förfång för det allmänna eller någon enskild, dömes, där ej gärningen utgör förskingring eller annan trolöshet eller eljest är särskilt belagd med straff, för tjänstemissbruk till avsättning eller suspension från tjänsten; om skäl äro därtill, skall tillika dömas till fängelse eller straffarbete i högst två år. I ringa fall vare straffet allenast böter.

Är tjänstemissbruk med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som grovt, dömes för grovt tjänstemissbruk till avsättning och straffarbete i högst sex år.

2 §.

Där ämbetsman mottager, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning, dömes för tagande av muta såsom i 1 § stadgas. Samma lag vare, där han begått sådan gärning innan han erhöll befattningen.

Begår den som varit ämbetsman gärning, varom i första stycket sägs, dömes till allmänt straff som i 1 § stadgas.

3 §.

Yppar ämbetsman vad han är pliktig att hemlighålla eller utnyttjar han olovligen sådan hemlighet, dömes, där ej gärningen eljest är särskilt belagd med straff, för brott mot tystnadsplikt till suspension eller avsättning; om skäl äro därtill, skall han tillika dömas till fängelse. I ringa fall vare straffet allenast böter.

Begår den som varit ämbetsman sådan gärning, dömes till allmänt straff som i första stycket sägs.

4 §.

Åsidosätter ämbetsman av försummelse, oförstånd eller oskicklighet vad honom åligger enligt lag, instruktion eller annan författning, särskild föreskrift eller tjänstens beskaffenhet, dömes, där ej gärningen utgör tjänstemissbruk eller eljest är särskilt belagd med straff, för tjänstefel till böter eller suspension. Är felet grovt, vare straffet avsättning eller suspension; om skäl äro därtill, skall tillika dömas till fängelse.

5 §.

Finnes ämbetsman hava genom brott, varom annorstädes än i detta kapitel förmåles, åsidosatt sin tjänsteplikt, må fängelse intill två år ådömas, ändå att så högt straff eljest ej kunnat följa å brottet.

6 §.

Har den som enligt bestämmelserna i 1—4 §§ förskyllt avsättning eller suspension från tjänsten i dennas ställe erhållit befattning med likartade arbetsuppgifter, skall dömas till avsättning eller suspension från den befattningen. Innehar han annan med ämbetsansvar förenad befattning, varde ock avsatt därifrån, om han genom brottet visat sig uppenbarligen icke vara skickad att innehava befattningen; har han eljest i avsevärd mån skadat det anseende innehavaren av den befattningen bör äga, dömes till suspension därifrån.

Innehar den som förskyllt avsättning eller suspension ej befattning från vilken han bort skiljas, skall hänsyn därtill tagas vid prövning av frågan, huruvida och till vilket mått annat straff som kan följa å brottet må ådömas. Har den brottslige förskyllt avsättning, skall det utsättas i domen.

7 §.

Där ämbetsman på grund av brott, för vilket han ej förskyllt ämbetsstraff enligt vad förut i detta kapitel sägs, dömes till straffarbete, varde ock avsatt; om särskilda skäl föranleda därtill, må han dock bibehållas i tjänsten, och kan i sådant fall dömas till suspension. Förskyller han fängelse eller böter, skall dömas till avsättning, om han genom brottet visat sig uppenbarligen icke vara skickad att innehava tjänsten, eller till suspension, om han eljest

i avsevärd mån skadat det anseende som innehavaren av befattningen bör äga.

Då avsättning eller suspension ådömes jämlikt första stycket, skall den förlust ämbetsmannen därigenom lider beaktas vid bestämmande av annat straff för brottet, och må böter som eljest skolat följa å brottet bortfalla.

8 §.

Har förvaltningsmyndighet ålagt ämbetsman bestraffning, har domstol att taga hänsyn därtill vid bestämmande av straff för samma brott, och må böter eller suspension, som eljest skolat följa å brottet, bortfalla. Verkställighet av förvaltningsmyndighetens beslut må ej ske efter det domstols dom i målet vunnit laga kraft.

9 §.

Har ämbetsman utan lov eller tillkännagivet förfall avhållit sig från tjänstgöring och ej kunnat med kallelse träffas eller inställas, dömes, där han ej kommer innan tre månader förflutit från det kallelse som domstolen utfärdat å honom ågått i allmänna tidningarna, till avsättning från tjänsten.

10 §.

Har någon medverkat till gärning, varom i 1, 2 eller 3 § förmåles, utan att därigenom åsidosätta tjänsteplikt, dömes till allmänt straff som där sägs efter ty i 3 kap. stadgas. Är han själv ämbetsman, skall därjämte vad i 7 § sägs äga tillämpning.

För medverkan till gärning varom i 4 § sägs må allenast den som därigenom åsidosatt tjänsteplikt dömas.

11 §.

Med ämbetsman förstås i denna lag domare, annan statens befattningshavare som endast medelst rannsaking och dom kan avsättas från sin tjänst samt den som har förtroendesyssla, från vilken Konungen må entlediga honom. Vad som sägs om ämbetsmän gälle ock om dem, som äro satta att förvalta städers, menigheters eller allmänna av Konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättnings eller stiftelsers angelägenheter, om de tjänstemän som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda och om andra som förordnats att förrätta ämbete eller tjänsteärende.

Den som är förordnad eller vald till ledamot av beslutande statlig eller kommunal församling eller sitter i jury vid domstol eller i taxerings- eller prövningsnämnd skall ock vara underkastad ämbetsansvar efter 2, 3 och 5—7 §§; dock må suspension ej ådömas.

Åsidosätter den som är anställd vid inrättning för allmän samfärdsel, som är stadfästad av Konungen, vad honom åligger till förekommande av olyckshändelse, gälle vad i 5 och 7 §§ stadgas.

12 §.

Brott som avses i 5 § hör, utan hinder av vad eljest må vara stadgat, under allmänt åtal. Vad nu sagts innebär dock ej ändring i bestämmelse om inskränkning i allmän åklagares åtalsrätt med avseende å sådan gärning som i 3 § sägs och som är särskilt belagd med straff.

13 §.

Har den som blivit dömd till straff dessförinnan blivit förordnad eller vald till befattning utan att frågan om avsättning eller suspension därifrån jämlikt 6 eller 7 § prövats i domen, må särskild talan om avsättning eller suspension från befattningen föras, såframt den väckes inom två år från det domen vann laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949; och skall med avseende därå iakttagas följande.

1. Genom denna lag upphävas lagen den 9 juni 1927 (nr 198) innefattande förbud att sprida efterbildning av penningssedel, lagen den 15 juni 1934 (nr 271) om förbud mot vissa sammanslutningar samt lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

2. Vad i § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen stadgas om att förbrytelse som där sägs skall anses enligt 8 kap. 4 § strafflagen skall i stället avse 8 kap. 10 § nya lagen.

Där i lag eller författning eljest förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall ock denna i stället tillämpas.

3. I stället för vad 10 kap. strafflagen innehållit med avseende å upprors och upplopps stillande samt församlingsfrihet stadgas som följer:

a) Till upplopps stillande må krigsmanskap användas; dock äge det ej å deltagare i upplopp bruka vapen förr än på stället varande civilmyndighet högt och tydligt befallt dem att genast åtskiljas, vid äventyr att vapenmakt eljest användes. Övergå deltagare i upplopp så hastigt till våld, att civilmyndigheten ej kan så förfara som nu är sagt; då äge myndigheten förordna, att upploppet genast skall stillas med vapenmakt. Ej må dock i något fall vapen längre brukas, än civilmyndighet finner sådant, för upploppets stillande, vara nödigt.

Med civilmyndighet förstås här Konungens befallningshavande, landsfogde samt polischefen i orten eller den som är satt i sådan ämbets- eller tjänstemans ställe.

Är ej civilmyndighet tillstädes och kan ej dess ankomst avbidas, äge på stället varande högste militärbefälhavare så förfara, som för civilmyndigheten är stadgat.

b) Sammankommer menighet å landet eller i stad till överläggning om allmänt eller menigheten särskilt rörande ärende, må tillträde till sammankomsten ej offentlig myndighet förvägras. Ej må sammankomsten av myn-

digheten upplösas, såframt därvid ej företages något, som är stridande emot lag eller eljest stör allmän ordning.

4. Genom denna lag göres ej ändring i vad hittills gällt därom att vad någon olovligen sått eller planterat å annans jord tillfaller jordens laglige innehavare.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1)
om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 17 oktober 1900 om straffregister¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller med tillämpning av 12, 20, 21, 22 eller 23 kap. strafflagen till dagsböter ej under sextio eller med tillämpning av 5 kap. 2 § strafflagen till böter för brott, varå enligt lag kan följa straffarbete, eller med tillämpning av 6 § samma kapitel till böter, eller

2. erhållit villkorlig dom, eller

3. blivit dömda till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran, eller

4. blivit dömda till förvaring eller internering i säkerhetsanstalt, eller

5. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller

6. blivit dömda till tvångsarbete.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

---

¹ Senaste lydelse, se SFS 1937:467, 1944:294 och 1945:468.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 3 § lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 4 juni 1913 angående utlämning av förbrytare skall erhålla följande ändrade lydelse.

3 §.

Utlämning må ej ske för brott, som förövats inom Sverige eller å svenskt fartyg utom riket. Begäres någons utlämnande för medverkan till brott, vilket förövats utomlands, må dock i särskilt fall utlämning medgivas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 27 § lagen den 15 juni 1935¹ om ungdomsfängelse skall erhålla följande ändrade lydelse.

27 §.

Vad i denna lag finnes stadgat därom att ungdomsfängelse må användas i stället för annat straff eller träda i stället för annat straff gäller icke avsättning eller suspension och ej heller förverkande eller liknande påföljd som finnes stadgad i lag eller författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

---

¹ Senaste lydelse, se SFS 1939:322 och 1943:750.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 21 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 21 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran skall erhålla följande ändrade lydelse.

21 §.

Vad i denna lag finnes stadgat därom att tvångsuppfostran må användas i stället för straff eller träda i stället för straff gäller icke avsättning eller suspension och ej heller förverkande eller liknande påföljd som finnes stadgad i lag eller författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 20 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skall erhålla följande ändrade lydelse.

20 §.

Vad i denna lag finnes stadgat därom att förvaring eller internering må användas i stället för straff eller träda i stället för straff gäller icke avsättning eller suspension och ej heller förverkande eller liknande påföljd som finnes stadgad i lag eller författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

Härigenom förordnas, att 28 § epidemilagen den 19 juni 1919 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

28 §.

Underlåter hushållsföreståndare att fullgöra vad honom enligt 2 § 1 mom. åligger eller tredskas någon att hörsamma hälsovårdsnämnds beslut jämlikt 3 § angående någons intagande å sjukvårdsinrättning eller isolering eller ställande under observation eller bryter någon mot föreskriften i 5 § 2 mom. eller mot bestämmelserna i 7 §, straffes med dagsböter.

Lag samma — — — 2 mom. åligger.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 12 § epizootilagen den 12 april 1935 (nr 105).

Härigenom förordnas, att 12 § epizootilagen den 12 april 1935¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

12 §.

Förseelse mot denna lag eller enligt densamma meddelade bestämmelser straffes med dagsböter.

Dömes någon — — — vara förverkad.

Innefattar förseelsen — — — tillfaller kronan.

Avskrift av — — — till medicinalstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

---

¹ Senaste lydelse, se SFS 1941: 341.

F ö r s l a g

till

L a g**om ändring i brandlagen den 15 juli 1944 (nr 521).**

Härigenom förordnas, att 12 § brandlagen den 15 juli 1944 skall upphöra att gälla samt att 19 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

19 §.

Den som utan tillstånd eller giltigt skäl uteblir från övning eller brandsläckning, vartill han genom brandsignal eller annorledes kallats, eller lämnar honom anvisat arbete eller eljest icke åtyder vad brandbefäl i och för tjänsten befallt eller som bryter mot föreskrift i 13 § eller som hindrar eller söker hindra åtgärd, som i 14 § avses, straffes med dagsböter.

Arbetsgivare eller — — — med dagsböter.

Den som — — — sex månader.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändring i lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske.**

Härigenom förordnas, att i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske skall införas en ny paragraf, betecknad 17 a §, av följande lydelse.

17 a §.

Den som olovligen fiskar i annans fiskevatten eller sätter ut fast fiskeredskap i vatten, där fiskerätt tillkommer varje svensk undersåte, eller genom grävning eller annorledes drager till sig annans fiske eller genom stängsel eller fiskeredskap avhåller fisk från annans fiskevatten, dömes för olovligt fiske till böter eller, där brottet är grovt, till fängelse i högst sex månader. Missbrukar delägare sin rätt i samfällt fiske, straffes med dagsböter.

Olovligt fiske må ej, där det endast förnärmar enskilds rätt, åtalas av allmän åklagare med mindre det av målsägande anges till sådant åtal.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 30 juni 1913 (nr 97) om gemensamhetsfiske.

Härigenom förordnas, att 37 § lagen den 30 juni 1913 om gemensamhetsfiske skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

37 §.

Den, som i följd av gemensamhetsfiskes inrättande allenast äger rätt till visst slag av fiske i honom tillkommande vatten men likväl där idkar annat slag av fiske, så ock den, som fiskar i strid mot fastställd plan, dömes, om ej gärningen är belagd med straff i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske, till böter från och med fem till och med etthundra kronor.

Förseelse, varom — — — av fisket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 29 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt.

Härigenom förordnas, att 29 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

29 §.

2 mom. Utövar delägare i allmänning eller annan samfällighet, varom sägs i 4 §, å området jakt, som strider mot vad enligt första stycket av nämnda paragraf är tillåtet eller mot beslut som avses i andra stycket första punkten av samma paragraf, straffes med dagsböter.

Överträder ägare — — — med dagsböter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

Härigenom förordnas, att 15 § lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter skall erhålla följande ändrade lydelse.

15 §.

Företager, sedan angående ägas användning bestämmelse enligt denna lag träffats, delägare i strid därmed avverkning eller tager grus, torv, ler, sand eller dylikt eller överträder han eljest genom brukande av ägan vad sålunda blivit bestämt,

eller nyttjar delägare, utan att därtill hava erhållit medgivande, äga, som är ställd under förvaltning av god man,

eller bryter delägare mot förbud, som meddelats jämlikt 9 § andra stycket, gälla vad i 20 och 24 kap. strafflagen stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 59 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred.

Härigenom förordnas, att 59 § lagen den 2 juni 1933 om ägofred skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

59 §.

Bryter någon — — — med dagsböter.

Lag samma — — — omkring marken.

Begår någon förseelse, som i första eller andra stycket sägs, av oaktsamhet eller vållar någon genom försummelse i den vård om egna eller andras kreatur honom åligger eller på annat sätt, att kreatur olovligen inkommer på annans ägor, vare straffet böter från och med fem till och med femtio kronor.

Innefattar förseelse, som i denna paragraf avses, förbrytelse mot allmänna strafflagen, skall gärningen bedömas enligt vad i 4 kap. strafflagen är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 januari 1948.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 10 september 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 10 maj 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlå- tande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhäm- tas över upprättade förslag till

- 1) lag om ändring i strafflagen,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister,
- 3) lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse,
- 5) lag angående ändrad lydelse av 21 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran,
- 6) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt,
- 7) lag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443),
- 8) lag om ändrad lydelse av 12 § epizootilagen den 12 april 1935 (nr 105),
- 9) lag om ändring i brandlagen den 15 juli 1944 (nr 521),
- 10) lag angående ändring i lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske,
- 11) lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 30 juni 1913 (nr 97) om gemensamhetsfiske,
- 12) lag angående ändrad lydelse av 29 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt,
- 13) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter, samt
- 14) lag angående ändrad lydelse av 59 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits i vissa delar av hovrättsrådet numera justitierådet N. Beckman och i övrigt av e. o. hovrättsassessorn S. Petrén.

Förslagen föranledde följande yttranden.

1. Förslaget till lag om ändring i strafflagen.

Förslaget i allmänhet.

Lagrådet:

Förevarande till lagrådets granskning överlämnade förslag till ny lagstiftning om brott mot staten och allmänheten utgör andra ledet i den etappvis fortgående omarbetning av strafflagen som inleddes med den år 1942 genomförda lagstiftningen om förmögenhetsbrotten. Den nu framlagda delen behandlar skadegörelse, förfalskningsbrott, mened, falskt åtal eller annan osann utsaga ävensom brott mot staten, till vilka hänförts även ämbetsbrott. I sammanhang härmed ha även andra brottskategorier berörts, varjämte till prövning upptagits vissa frågor som tillhöra straffrättens allmänna del.

Mot de allmänna principer som uppbära förslaget har lagrådet ej funnit anledning till erinran. Några verkliga omvälvningar innefattar den tillämnade lagstiftningen icke utan bygger i huvudsak på gällande rätt. Detta hindrar likväl ej att betydelsefulla ändringar genomförts med beaktande av de erfarenheter som vunnits och den utveckling samhällsförhållandena och rättsuppfattningen undergått sedan 1864 års strafflag utarbetades. Straffrättsliga problem av stor räckvidd ha därigenom blivit lösta. I åtskilliga hänseenden innebär, på sätt departementschefen framhållit, dessutom förslaget betydande förenklingar. Såsom helhetsomdöme kan sägas, att förslaget i materiellt avseende innefattar värdefulla förbättringar och även formellt väl fyller de anspråk som böra ställas på en lagstiftning inom detta viktiga och centrala rättsområde. De erinringar lagrådet framställer i det följande beröra således icke förslagets huvudgrunder eller allmänna utformning utan hänföra sig i stort sett endast till spörsmål av jämförelsevis mindre omfattande art.

Lagrådet vill emellertid här understryka angelägenheten av att arbetet med den fortsatta revisionen av strafflagen får bedrivas utan avbrott så att det fullständiga lagverk som utgör straff agsreformens slutmål må kunna färdigställas inom en snar framtid.

I 3 kap. 3 § stadgas beträffande tillbakaträdande från försök eller förberedelse, att den som frivilligt, genom att avbryta gärningens utförande eller annorledes, föranlett att brottet ej fullbordats ej skall dömas till ansvar samt att den som tagit olovlig befattning med hjälpmedel ej skall dömas för förberedelse, om han frivilligt förebyggt den brottsliga användningen av hjälpmedlet. Straffrättskommittén, vars förslag i fråga om tillbakaträdande från försök och från olovlig befattning med hjälpmedel överensstämmer med det remitterade, uttalade att, om av flera medverkande en avbrutit försök

så att något straffbart sådant ej kommit till stånd, detta ledde till frihet från straff för försök även för övriga medverkande, medan däremot vid befattning med hjälpmedel för strafffrihet fordrades, att den som tagit befattning därmed själv förebyggde den brottsliga användningen därav. Departementschefen har i remissen framhållit att de nya medverkansreglerna innebära, att varje medverkandes straffbarhet bör bedömas fullt självständigt och att i följd därav tillbakaträdande medför strafffrihet endast för den tillbakaträdande själv. Samtidigt uttalas emellertid att, om en av flera medverkande föranlett att brott ej fullbordats, i regel jämväl annan medverkande, som därefter frivilligt avstått från utförande av brottet eller medverkan därtill, måste anses ha tillbakaträtt, eftersom i sådan situation oftast utrymme icke finnes för annan form av tillbakaträdande.

Det nu berörda spörsmålet har betydelse ej blott vid tillbakaträdande från försök eller förberedelse utan även vid tillbakaträdande från fullbordat brott, där sådant enligt förslaget kan ske (13 kap. 15 § och 19 kap. 11 §).

Enligt lagrådets mening torde de synpunkter, som kommit till uttryck i departementschefens anförande — mot vilket lagrådet ej har någon erinran — föra något längre än som omedelbart framgår av yttrandet. Om den som anlagt en brand frivilligt vill hindra att elden medför skada, men därvid blir förekommen av en utomstående, synes konsekvensen fordra, att han ej blir sämre ställd än om en medverkande förekommit honom. En sådan uppfattning torde liksom departementschefens vara väl förenlig med de ifrågakvarande lagrummens avfattning.

I det remitterade förslaget förekommer på några ställen (2 kap. 18 §, 14 kap. 45 § och 24 kap. 6 §) uttrycket »landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen». Genom lagen den 10 juli 1947 (nr 616) om ändring i rättegångsbalken den 18 juli 1942 har emellertid för dessa befattningshavare införts den sammanfattande benämningen statsåklagare. Tydligen bör denna benämning användas vid ny lagstiftning. Beträffande strafflagen, i vilken förstnämnda uttryck återfinnes även på andra ställen än de uppräknade, synes emellertid med genomförandet av den nya terminologien kunna anstå till slutskedet av lagens omarbetning.

Straffrättskommittén har ansett, att någon ändring av gällande bestämmelser om forum privilegium vid ämbetsbrott ej borde föranledas därav att dessa bestämmelser erhöles en ändrad innebörd genom den nya utformningen av straffstadgandena om ämbetsbrott. Enligt kommitténs mening vore det en fördel att nämnda bestämmelser inskränktes till att gälla blott de självständiga ämbetsbrotten.

Rörande denna fråga har justitiekanslern anmärkt att, då bestämmelserna om forum privilegium i vederbörande instruktioner för närvarande i allmänhet torde gälla generellt för »fel och försummelser i tjänsten», det förefölle ovisst huruvida den berörda inskränkningen av forum privilegium verkligen skulle komma till stånd, såvida icke ändring skedde i instruktionerna. Departementschefen har emellertid ansett att den omläggning, som

föreslagits i fråga om ämbetsbrottens systematik, även utan ändring av de processuella bestämmelserna syntes medföra att förskingring, trolöshet eller annan allmän förbrytelse i tjänsten oavsett den brottsliga tjänsteställning skall upptagas vid vanligt brottmålsforum i underrätt. En sådan tolkning överensstämde bäst med de stadganden i nya rättegångsbalken som omtalade hovrätts och högsta domstolens behörighet att upptaga ämbetsbrott. Endast de självständiga ämbetsbrotten, för vilka straff stadgades i det nya 25 kap. strafflagen, kunde för framtiden anses omfattade av bestämmelserna om forum privilegium för förbrytelser i tjänsten.

Enligt lagrådets mening måste det anses ovisst huruvida bestämmelserna om forum privilegium i ämbetsverks instruktioner och liknande föreskrifter, i den mån de erhållit sådan formulering som justitiekanslern angivit, kunna anses till följd av ändringarna i strafflagen få det ändrade innehåll att de väl avse självständiga ämbetsbrott i eller utanför strafflagen men icke allmänna brott varigenom tjänsteplikt åsidosättes. Det synes därför lämpligt att, till undanröjande av motsägelse mellan de i lag givna och de administrativa föreskrifterna, de senare, exempelvis genom en generell administrativ författning, ändras så att varje tvekan i angivna avseende undanröjes.

Slutligen erinras om att Kungl. Maj:t i en den 3 oktober 1947 dagtecknad remiss, som den 13 december 1947 kommit lagrådet tillhanda, infortrat lagrådets utlåtande över åtskilliga lagförslag avseende ändrad strafflagstiftning för krigsmakten. Enligt ett av dessa, vilket innefattar förslag till lag om ändring i strafflagen, skall den nu gällande strafflagen för krigsmakten till huvudsakliga delar inarbetas i allmänna strafflagen, till vilken skulle fogas två nya kapitel, betecknade 26 och 27 kap. Därvid förutsättas vissa ändringar i förevarande förslag. Lagrådet, som i det följande kommer att yttra sig om dessa ändringar, vill framhålla att, då de den 3 oktober 1947 remitterade förslagen ej hunnit behandlas i övrigt, det icke är helt uteslutet att granskningen därav kan få betydelse även för det föreliggande förslaget.

1 KAP.

1 §.

Lagrådet:

Det remitterade förslaget innebär, att brott skall anses begånget här i riket ej blott, såsom nu gäller, då den brottsliga handlingens omedelbara verkan inträffat här, utan även såväl då handlingen företagits här som då den slutliga effekt, som karakteriserar brottet, ägt rum inom landet. Mot den förra utvidgningen av den svenska strafflagens tillämpningsområde synes intet vara att erinra. Den senare utvidgningen, som ansluter sig till dansk och norsk lagstiftning, har föranletts av att man velat i möjligaste mån hindra uppkomsten av fall, i vilka intet lands lagstiftning är tillämplig. Då anledningen till att dylika fall kunna förekomma oftast torde vara att söka i svårigheten att visa, att förutsättningarna för någon strafflags tillämpning äro för

handen — t. ex. om någon finnes död, då ett tåg från ett land når fram till station i ett annat land — avhjälpes denna olägenhet näppeligen genom den föreslagna regeln. En mera effektiv utväg vore måhända att å brott som begåtts å vissa internationella kommunikationsmedel tillämpa regler, liknande dem som gälla om brott begångna å fartyg, en väg som dock icke synes böra beträdas utan förhandlingar med åtminstone våra grannländer. En annan utväg kunde vara att för fall av denna art något utvidga Konungens rätt att förordna om åtal. Det är emellertid ej känt, att något starkare behov utav föreskrifter av ifrågavarande innebörd gjort sig märkbart. Å andra sidan ha erfarenheterna från senaste tid visat, att i vissa nu avsedda fall åtal vid svensk domstol skulle te sig ganska opåkallat, exempelvis om en utomlands misshandlad utlänning efter kanske avsevärd tid reser till Sverige och här dör i följd av de lidna skadorna. Det kan ock tänkas att i politiskt upprörda tider rättsuppfattningen inom olika länder kan förete skiftningar, som mana till försiktighet i fråga om ett lands ingripande mot brottsliga gärningar, förövade utom dettas gränser. Lagrådet får därför hemställa, att här berörda regel icke genomföres. Härigenom skulle ock vinnas en i och för sig önskvärd överensstämmelse med nya rättegångsbalkens regler om forum i brottmål. Stadgandet synes alltså böra i anslutning till 19 kap. 1 § sagda balk få den innebörd, att brott anses begånget där den brottsliga handlingen företogs, så ock där brottet fullbordades eller, vid försök, skulle hava fullbordats. Från nyssnämnda lagrum avviker det sålunda förordade stadgandet därutinnan, att det även innehåller en alternativ regel om var försök till brott skall anses förövat. Det synes böra tagas under övervägande huruvida icke en däremot svarande bestämmelse bör upptagas i nya rättegångsbalken.

2 KAP.

16 §.

Lagrådet:

Enligt kommittéförslaget skulle i första stycket avsedd egendom kunna förklaras förverkad, om skäl därtill vore; enligt det remitterade förslaget åter är förverkandepåföljden obligatorisk utom beträffande annan egendom än penningar, vilken ej finnes i behåll. Skälet till ändringen synes vara att särskilt muta och vederlag för brott ansetts alltid böra vara förverkade. För normalfall finnes intet att erinra häremot. Men stadgandet avser också fall, då egendomen lämnats eller mottagits av omyndig eller någon, som handlat under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten. I dessa fall skulle en tillämpning av reglerna i 5 kap. lagen om förmynderskap, respektive i lagen den 27 juni 1924 om verkan av avtal, som slutits under inflytande av rubbad själsverksamhet, leda till att egendomen skulle helt eller delvis återbäras till den som utgivit densamma. Och om det är denne, som är omyndig eller handlat under inflytande av rubbning utav själsverksamheten, skulle ett förverkande ofta vara otillfreds-

ställande. Med hänsyn till svårigheten att på förhand med säkerhet överblicka verkningarna av en bestämmelse om obligatoriskt förverkande synes också försiktigheten bjuda, att även i andra fall än de nyss berörda lämna möjligheten till en prövning av omständigheterna i det särskilda fallet öppen. Ehuru lagrådet sålunda anser sig böra förorda ett återgående i sak till kommitténs ståndpunkt, synes dock stadgandet böra avfattas så, att något stöd för en alltför begränsad tillämpning av påföljden ej erhålles. Den här förordade ändringen medför också den fördelen att förslag för brott ej blir principiellt annorlunda behandlat än för brott anskaffat hjälpmedel.

Början av paragrafen torde böra något omredigeras för att bättre må klargöras, att relativsatsen hänför sig även till orden förslag och vederlag, varjämte vid avfattningen bör undvikas ett uttryck, som skulle förutsätta att en gärningsman kan straffas för att han främjat sitt eget brott.

Godtages vad här förordats, skulle första stycket kunna inledas med en bestämmelse om *att muta skall*, i den mån det ej finnes oskäligt, förklaras förverkad till kronan *samt att samma lag skall vara om förslag eller vederlag för brott och annat dylikt, som lämnats eller mottagits då det i förevarande lag är särskilt belagt med straff.*

Såsom i remissen framhållits kan belöning för ett redan fullbordat brott ej förklaras förverkad på grund av första stycket, med mindre lämnandet eller mottagandet av sådan belöning är särskilt straffbelagt. Däremot synes hinder ej möta att hänföra dylik belöning till vinning, som avses i andra stycket.

Straffrättskommittén har i sin motivering till andra stycket uttalat, att med vinning i regel finge förstås nettovinst samt att utgifter för inkomstens förvärvande således skulle avdragas i den mån de icke bestode i muta eller dylik ersättning åt medbrottslingar eller eljest vore stridande mot lag eller goda seder. Riktigheten av den gjorda begränsningen i vad som vid beräklandet av vinningens storlek bör få avdragas torde kunna ifrågasättas. Redan den omständigheten, att sådan ersättning efter åtal mot medbrottslingen kan förklaras i dennes hand förverkad, torde, då förverkande två gånger av samma penningbelopp ej lär böra ifrågakomma, utvisa, att ersättningen åtminstone under vissa förhållanden bör få avdragas. Som den föreslagna lagtexten emellertid ger utrymme för ett fritt bedömande av vinningens storlek — och uppkommande frågor härom torde man kunna lämna åt rättspraxis att avgöra — saknas anledning framställa erinran mot förslaget i denna del.

17 §.

Justitieråden Lawski och Gyllenswärd:

Enligt kommitténs förslag kräves för förverkande jämlikt första stycket aningen att den som var ägare till föremålet förövat gärningen eller medverkat därtill eller också att någon som »var i hans ställe» gjort detta. Sistnämnda uttryck har i remissen ansetts giva möjlighet till alltför vidsträckt tillämpning och därför ersatts med uttrycket någon som »han satt i sitt ställe». Avsikten härmed har i första hand varit att — i anslutning till en erinran i ytt-

rande över kommittéförslaget — från stadgandets tillämplighetsområde utsluta det fallet att en förmyndare begår brott med användande av något myndlingen tillhörigt föremål såsom hjälpmedel. Det i nämnda syfte valda uttrycket torde emellertid föranleda eliminering även av en del fall, beträffande vilka stadgandet bör få gälla, eller åtminstone oklarhet om hur därmed förhåller sig. Under vissa omständigheter skall exempelvis ledamot av styrelsen för aktiebolag eller annan juridisk person tillsättas, icke av intressenterna utan av någon utomstående, ofta offentlig myndighet. Att sådana fall innefattas under den av kommittén föreslagna lydelsen är tydligt. Remissförslagets lagtext åter synes — även där bestämmelse om dylikt tillsättande finnes, på grund av lag eller eljest, intagen i vederbörande sammanslutnings egen författning, t. ex. en bolagsordning — vara i berörda avseende i allt fall icke entydig. Och än svårare blir det att anse orden »någon som han satt i sitt ställe» omfatta jämväl en av rätten utsedd likvidator. För tillgodoseende av det med omförmälda erinran avsedda önskemålet lär det i själva verket knappast vara erforderligt att i denna del jämka kommitténs lagtext. I remissförslaget har nämligen, utöver de i kommittéförslaget stadgade förutsättningarna för förverkandeförklaring, upptagits även föreskrift om att påföljden ej skall få inträda, där det vore uppenbart obilligt. Det torde så mycket hellre vara lämpligt att stanna vid detta kautel som det ej synes uteslutet att under vissa om än säregna förhållanden föremålet bör förklaras förverkat, ändå att det tillhör myndlingen. På grund av det anförda hemställes, att åt första stycket måtte i nu förevarande del givas en med kommitténs lagtext överensstämmande avfattning.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

I formellt avseende erinras att uttrycket »ägare eller någon som han satt i sitt ställe», såsom det infogats i sammanhanget, är svårt att förstå. Närmast synes det syfta på den som ägaren satt att i sitt ställe föröva gärningen. Den avsedda innebörden synes framstå klarare, om i anslutning till kommitténs förslag i stället för de nämnda orden införes uttrycket »den som var ägare till föremålet eller som han satt att i sitt ställe råda över detta».

Lagrådet:

Några uttryckliga bestämmelser återfinnas icke i kommitténs lagtext rörande det fall att vid brott använt hjälpmedel utgöres av föremål som brottslingen förvärvat genom avbetalningsköp med äganderättsförbehåll. Men i kommitténs motiv nämnes såsom exempel på fall då den brottslige finge anses vara i ägarens ställe — vid sidan av dem där ägaren lånat ut eller uthyrt det ifrågavarande föremålet — också att denne sålt föremålet under äganderättsförbehåll och försummat att vidtaga tillbörliga försiktighetsmått till förhindrande av brottslig gärning. Icke heller remissförslaget innefattar något uttryckligt stadgande i detta ämne. I samband med redogörelsen för den ändring av lagtexten varigenom kommittéförslagets uttryck »den som var i hans ställe» ersatts av uttrycket »någon som han satt i sitt ställe» heter

det emellertid — vid exemplifieringen av fall som i följd av ändringen utslutits från stadgandets tillämpningsområde — att det ej torde kunna om en avbetalningsköpare sägas att säljaren satt honom i sitt ställe. Vidare framhålls, att avbetalningsköparen ju förvärvat en självständig rätt och ej företräder säljaren. Med stöd härav förklaras, att köparen icke bör genom att låta det på avbetalning köpta föremålet komma till brottslig användning kunna föranleda förverkande av större rätt till detsamma än han själv förvärvat genom avbetalningskontraktet. I enlighet härmed uttalas slutligen, att av de stadgade allmänna förutsättningarna för förverkande torde utan vidare framgå, att en avbetalningssäljares rätt till gods, som sålts med äganderättsförbehåll, ej kan bli förverkad genom köparens brottsliga förfarande med godset. Även om viss oklarhet råder beträffande den juridiska innebörden av ett avbetalningsköp, torde likväl den härskande uppfattningen vara att intill dess köpeskillingen gäldats såväl säljaren som köparen har en villkorlig äganderätt till godset. Och oavsett vilka verkningar som på grund härav i andra hänseenden följa av sakrättsliga regler lär det i vad angår säljarens rätt böra med avseende å här förevarande spörsmål anses, att han satt köparen i sitt ställe; i den mån ej särskilda försiktighetsmått iakttagits har nämligen denne av säljaren satts i tillfälle att — likaväl som den till vilken ett föremål blivit utlånat eller uthyrt — utöva den omedelbara rådigheten över föremålet. Framhållas må, att denna uppfattning överensstämmer med vad som i motiven till lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin uttalades beträffande det liknande uttrycket i 8 § 1 mom. andra stycket c) av samma lag. Vare sig lagtexten i förevarande del avfattas i överensstämmelse med kommitténs förslag eller enligt remissförslaget torde därför en förverkandeförklaring, såvitt ej annat förbehåll sker, medföra upphävande av icke blott avbetalningsköparens utan också avbetalningssäljarens rätt till föremålet. En annan sak är att remissförslagets ståndpunkt i fråga om förutsättningarna för förverkande i de flesta fall lär föranleda förbehåll som nyss sagts. Att hålla jämväl den andra möjligheten öppen för domstolarna torde dock få anses riktigt med hänsyn till angelägenheten av att förekomma missbruk.

Förverkandeförklaring innebar enligt kommittéförslaget, att också begränsade sakrätter — vartill kommittén hänförde såväl panträtt som den rätt vilken tillkommer säljare med äganderättsförbehåll — upphävdes, såvitt ej vid förklaringen gjordes förbehåll för sådan särskild rätt till det förverkade föremålet. Och uttrycklig föreskrift fanns i lagtexten om att domstolen kunde uppställa dylikt förbehåll. I remissförslaget åter saknas motsvarande föreskrift. Någon saklig skillnad är dock ej åsyftad; sålunda framhålls i motiven, att jämväl utan uttryckligt stadgande förverkande bör, såsom kommittén föreslagit, kunna ske med förbehåll om den rätt annan person än den brottslige har till föremålet.

Huruvida med dessa uttalanden avses också sjöpanträtter och fartygsinteckningar synes ovisst. Även lagtexten torde giva anledning till tvekan huruvida, i den mån annat förbehåll ej sker, jämväl rättigheter av detta slag

förfalla i och med att det föremål i vilket de gälla förklaras förverkat. Ett liknande spörsmål diskuterades under förarbetena till förut berörda lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin. Nämnda lag upptog såsom 3 mom. i 1 kap. 8 § bestämmelser därom att, då farkost, vilken enligt vad i 1 eller 2 mom. av samma paragraf stadgas skall vara förverkad, är intecknad, domstolen under närmare angivna förutsättningar skall förklara, att panträtten i fartyget skall upphöra. Bestämmelser, motsvarande 3 mom., funnos icke i det till lagrådet remitterade förslaget. Med anledning härav yttrades inom lagrådet, att det torde vara tvivelaktigt, huruvida sjöpanträtter och inteckningar, som belastade ett fartyg, förfölle då fartyget bleve förverkat, samt att uttryckligt stadgande för hävande av nämnda tvekan borde meddelas. Vederbörande departementschef förklarade sig emellertid vara av den uppfattningen att, om ej uttrycklig bestämmelse i annan riktning gäves, nu berörda rättigheter trots fartygets förverkande bleve bestående; och då alltså införande av en bestämmelse härom icke syntes betingad av hänsyn till rättssäkerheten, hade departementschefen ej utav vad i förevarande avseende inom lagrådet anförts funnit anledning vidtaga någon ändring i det remitterade förslaget. Propositionen i ämnet innehöll icke heller någon motsvarighet till 3 mom. Detta insattes först efter förslag av sammansatta bevillnings- och första lagutskottet, som i avgivet utlåtande anförde bl. a. att utskottet närmast anslöte sig till den av departementschefen uttalade uppfattningen att den omständigheten att ett fartyg förverkades icke i sig själv medförde, att sjöpanträtter och inteckningar, som häftade vid fartyget, förlorade sin giltighet, att emellertid den tveksamhet i detta hänseende som uttalats inom lagrådet måste uppmärksammas samt att bestämmelser icke borde införas angående förverkande av sjöpanträtter men väl beträffande förverkande av inteckningar i fartyg. Uppenbart är — såsom likaledes inom lagrådet erinrades vid granskningen av förslaget till 1924 års lag — att en fartygsägare lätt skulle kunna göra en förverkandedom ekonomiskt kraftlös genom missbruk av möjligheten att låta inteckna sitt fartyg. Och enligt vad erfarenheten givit vid handen kan motsvarande förhållande förekomma jämväl beträffande fordringar av beskaffenhet att grunda sjöpanträtt. Med den tillämnade lagstiftningens syfte lärer därför överensstämma, att förverkandet skall kunna drabba även sådana rättigheter. Av skäl som framgå av den under förarbetena till 1924 års lagstiftning förda diskussionen torde emellertid detta böra uttryckligen fastslås genom lagtexten. I första stycket av 17 § synes alltså böra upptagas en bestämmelse av innehåll att, om förverkandeförklaring avser fartyg som besväras av sjöpanträtt eller inteckning, domstolen ock må förklara, att panträtten i fartyget skall upphöra. Införes detta stadgande i förslaget, erfordras vissa kompletterande bestämmelser med avseende å dödande av inteckning ävensom anteckning uti inteckningsbok, allt i ungefärlig överensstämmelse med vad utskottet påpekade i fråga om 1924 års lag. Sistnämnda bestämmelser torde dock lämpligen hava sin plats, icke i strafflagen utan i lagen om inteckning i fartyg. Förslag härutinnan torde följaktligen jämväl böra utarbetas.

I detta sammanhang må anmärkas, att 17 § andra stycket lagen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken torde bliva att tillämpa även i det fall att innehavare av inteckning, som skall drabbas av förverkande, icke är känd (jfr 16 § andra stycket 1924 års lag, sådan denna lyder enligt lag den 20 december 1946).

Vad härefter angår det fall att någon eljest har särskild rätt till föremål som förklaras förverkat torde väl, såsom i remissen antytts, domstolarna även i saknad av uttrycklig bestämmelse bliva pliktiga att vid prövningen huruvida förverkande skall äga rum beakta deras intressen vilka ha begränsad sakrätt i föremålet. Med hänsyn till den stora vikten av att så verkligen sker synes det likväl vara till fördel om, på sätt kommittén föreslog, domstolarnas nämnda skyldighet omedelbart framgår av lagtexten. Och ett stadgande härutinnan läser i tydlighetens intresse bliva än mer påkallat, därest vad lagrådet förordat beträffande sjöpanträtter och fartygsinteckningar vinner beaktande. Det hemställes således, att i slutet av första stycket intages föreskrift att, då någon eljest har särskild rätt till föremål som förklaras förverkat och denna finnes böra oaktat förklaringen bestå, domstolen skall göra förbehåll därom. Framhållas bör att, eftersom uttrycket »särskild rätt» kan avse jämväl den rätt en avbetalningssäljare må äga till föremålet, stadgandet kommer att innefatta erinran också om sådant förbehåll som efter vad i det föregående sagts kan ske rörande det fortsatta beståndet av dylik rätt.

Påpekas må att, enär förutsättningarna för förverkande äro annorlunda angivna i 1924 års lag, sådan åtgärd enligt sagda lag torde kunna ske i större utsträckning än som blir möjligt vid brott mot strafflagen. Med hänsyn till förstnämnda brotts särskilda karaktär och det alltjämt trängande behovet att stävja smugeltrafiken torde denna skillnad vara befogad. Såsom kommittén framhållit, bliva bestämmelserna i första stycket heller icke tillämpliga inom specialstraffrättens område.

3 KAP.

2 och 3 §§.

Lagrådet:

Det kan ifrågasättas, huruvida det överensstämmer med allmänt språkbruk att åt uttrycket »främja straffbelagd gärning» ge så vid innebörd att det kommer att omfatta själva utförandet av gärningen. I nu gällande 3 kap. 4—6 §§ strafflagen har »främja» tagits i mera inskränkt mening och i varje fall synes det lämpligt att i lagtext använda ordet endast i denna betydelse. På grund härav får lagrådet — med erinran att i den avfattning av 2 kap. 16 § lagrådet under sistnämnda paragraf föreslagit uttrycket »främjande av brott» uteslutits — hemställa, att i första punkten av 2 § ordet »eljest» och som följd därav även ordet »själv» få utgå.

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

Enligt stadgande i första punkten av 2 § är straff för förberedelse utesluttet, där den som gjort förberedelsen förskyllt straff för medverkan till fullbordat brott eller försök. Då den som ensam förövat ett brott svårligen kan sägas hava medverkat därtill, skulle regeln enligt sin ordalydelse ej komma att omfatta det fall, som likväl är det närmast till hands liggande, nämligen att den som gjort förberedelsen ensam utför brottet. Orden »medverkan till» torde därför böra utgå.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

I likhet med lagrådets övriga ledamöter anser jag att första punkten av 2 § bör taga sikte på huvudfallet att endast en person är engagerad i den brottsliga gärningen. Jag finner emellertid viss omformulering önskvärd utöver vad nämnda ledamöter förordat. Straffrättskommittén framhåller i sitt betänkande möjligheten att brottet visserligen kommit till fullbordan eller försök men att detta skett på ett sätt som icke omfattas av uppsåtet hos någon som utfört eller medverkat vid en förberedelsehandling. Paragrafen har fått sin utformning med hänsyn till bland annat en sådan möjlighet; framför allt läser uttrycket »ej förskyllt straff för» ha valts särskilt med tanke därpå. Om exempel överhuvud kunna anföras av den art som kommittén antagit — där alltså 4 § i 3 kap. enligt förslaget icke blir tillämplig — synes förhållandet likväl ej äga den betydelse att det behöver särskilt beaktas vid paragrafens avfattning. Det ligger knappast nära till hands att vid angivande av rekvisiten för förberedelse beskriva avgränsningen mot fullbordat brott och försök på det sätt att gärningsmannen »ej förskyllt straff» därför. Ett sådant uttryckssätt synes förutsätta att en gärning verkligen begåtts, för vilken gärningsmannen *kunnat* förskylla straff, men det utmärkande för förberedelse är just att den ifrågavarande gärningen — fullbordat brott eller försök — icke kommit till utförande. Om ej särskilda skäl av annat slag än det ovan nämnda kunna anföras för förslagets formulering — och motiveringen ger ingen antydning om att så skulle vara fallet — vore det väl lämpligt att fullfölja den uppläggning som tillämpats i 1 §, exempelvis på det sätt att efter »hjälpmedel» inskjutes en sats »utan att det kommit till fullbordat brott eller försök», medan sista satsen i meningen utgår.

Lagrådet:

I 3 §, som huvudsakligen handlar om tillbakaträdande från försök eller förberedelse, har därjämte upptagits en regel om straffrihet för förberedelse om faran för brott var ringa. Detta stadgande, som kan sägas innefatta en bestämning av begreppet straffbar förberedelse, nämligen den att handlingen skall ha medfört ett visst högre mått av fara för brott, synes böra få sin plats i 2 §, där nämnda begrepp definieras. Sista punkten i första stycket av 3 § torde därför, med någon redaktionell ändring, böra inskjutas som ett andra stycke i 2 §, vilket i sin tur lär föranleda en jämkning jämväl i sista stycket av 2 §.

De i första punkten av 3 § förekommande orden »till visst brott» ha av departementschefen insatts till hindrande av sådan läsning av stadgandet, att den, vars syfte med förberedelsen icke enbart varit ett visst sedermera ej genomfört brott, skulle gå fri från straff genom tillbakaträdande blott från detta brott. Även utan de citerade orden torde det dock vara tydligt, att tillbakaträdandet för att leda till straffrihet måste avse all den åsyftade brottsliga verksamheten. Å andra sidan medger den föreslagna ordalydelsen att stadgandet uppfattas så, att om en straffbar förberedelse av annan art än befattning med hjälpmedel icke åsyftar visst brott, ett tillbakaträdande från förberedelsen icke skulle medföra straffrihet. Stadgandets avsedda innebörd torde med hänsyn till det här anförda tydligare framgå, om ordet »visst» uteslutes.

Med andra stycket i 3 § lära åsyftas dels undantagsbestämmelsen i 21 kap. 8 § första stycket dels ock de fall då såsom i 9 kap. 6 § samt 10 kap. 7 och 8 §§ gärningar, vilka till sin natur innefatta allenast förberedelse eller försök, kriminaliserats som fullbordade brott. En erinran i förevarande paragraf om berörda undantagsbestämmelse är för praktiskt ändamål av föga vikt och ur systematisk synpunkt icke oundgänglig; att i strafflagens speciella del stadgats undantag från en regel given i något till allmänna delen hörande kapitel är ej exempellöst. Vad övriga här avsedda fall angår är det knappast riktigt att anse kriminaliserandet av vissa gärningar utav ovan antydd art som fullbordade brott innefatta undantag från regeln i första punkten av 3 §; dessa gärningar gå ej in under de definitioner på försök och förberedelse, som givits i 1 och 2 §§ och som utesluta de fall, då fullbordat brott föreligger. På nu anförda grunder hemställes, att ifrågavarande andra stycke får utgå.

4 §.

Lagrådet:

Det i första stycket inskjutna förbehållet »där ej annat följer av vad nedan sägs eller för särskilda fall är föreskrivet» läser åsyfta, i sin förra del 5 § och i sin senare del vissa stadganden i strafflagens speciella del. Det väsentliga i detta förbehåll torde vara dess senare del; i motsats till vad som gäller beträffande sista stycket i 3 §, vilket lagrådet ansett böra utgå, torde här förhållandet till de särskilda stadgandena i strafflagen ej alltid vara självklart. Emellertid bör förbehållet gälla även andra stycket; flera exempel på dess tillämplighet även här kunna anföras. Lagrådet, som anser hänvisningen till 5 § obehövlig, förordar att det erforderliga förbehållet med återgång till kommittéförslagets uppställning och formulering upptages i ett sista stycke av paragrafen.

6 §.

Lagrådet:

Beteckningen »underlåten tillsyn» på det i andra stycket avhandlade brottet har en så omfattande innebörd, att det torde kunna föranleda missuppfattning. I analogi med uttrycksättet i första stycket föreslås därför beteckningen »underlåtenhet att hindra brottet». En sådan jämkning bör leda till

att i sista stycket orden »för underlåtenhet att avslöja brott eller för underlåten tillsyn» utbytas mot »för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott».

5 KAP.

13 §.

Justitierådet Lawski:

Såsom av 2 kap. 17 § andra stycket framgår kan där avsett föremål förklarar förverkat även om det icke haft samband med något brott. För dylik förklaring blir alltså en föreskrift om att den kan meddelas utan hinder av förbrytarens död utan betydelse. Då emellertid i förevarande paragrafs andra stycke uppställas något strängare förutsättningar för förverkande än enligt förstnämnda stadgande, är den omständigheten att påföljd som där sägs enligt ordalagen omfattas av förevarande paragrafs andra stycke ägnad att åstadkomma oklarhet. Om i enlighet med det sagda detta uttryckligen inskränkes till att avse påföljd, varom i 2 kap. 16 § eller 17 § första stycket sägs, lärer någon tvekan icke kunna råda om att det, i likhet med den föreslagna 19 a §, kommer att avse jämväl föreskrivande av — i stället för förverkande enligt 2 kap. 17 § första stycket — åtgärd till förebyggande av missbruk; härom måste nämligen anses stadgat även i sistnämnda lagrum.

15 §.

Lagrådet:

För flertalet av de brott som av ämbetsman förövas i ämbetet, eller sådana beträffande vilka i straffskalan ingår avsättning eller suspension, skulle ej kunna tillämpas de regler i 14 § som låta preskriptionstidens längd bero av det för brottet stadgade »högsta» straffet. Redan av denna anledning ha angående nämnda ämbetsbrott erfordrats särskilda bestämmelser om åtalspreskription. Dessa, som återfinnas i 15 §, ha nu tillämpning å samtliga brott av ämbetsman, oavsett om en där given regel i något fall ändå skulle följa av 14 §. I förslaget åter upptagas i förevarande paragraf endast bestämmelser rörande sådana brott mot tjänsteplikten vilka ej äro belagda med svårare allmänt straff än straffarbete i två år. Meningen är naturligen att beträffande andra brott av ämbetsman i ämbetet — både de, vilka behandlas i 25 kap. 1—4 §§, och sådana, som avses i 25 kap. 5 § — preskriptionstiderna skola bestämmas med ledning av föreskrifterna i 14 § och därvid hänsyn tagas till endast det allmänna straff som kan följa å brottet. Denna förslagets ståndpunkt torde böra direkt utsägas. Lagrådet hemställer alltså — under hänvisning till den avfattning som 14 och 15 §§ erhållit genom lagen den 20 december 1946 (nr 856) om ändring i strafflagen — att å 15 § måtte givas det innehåll att för brott som avses i 25 kap. 1—5 §§ straffet, där brottet ej är belagt med svårare allmänt straff än straffarbete i två år, skall vara förfallet, om den misstänkte ej häktats eller erhållit del av åtal inom fem år,

samt att, då å brottet kan följa straff som i 14 § första, andra eller tredje punkten sägs, skall gälla vad där stadgas.

6 KAP.

5 §.

Justitieråden Lawski och Gyllenswärd samt regeringsrådet Kuylenstierna:

Av föredragande departementschefens yttrande rörande denna paragraf — vars avfattning i huvudsak överensstämmer med kommittéförslaget — synes framgå, att den egentligen icke varit avsedd att i förhållande till gällande strafflag innefatta annat än en av de i 3 kap. upptagna nya medverkansbestämmelserna påkallad redaktionell följdändring. Någon utvidgning av skadeståndsskyldigheten för det fall att flera äro delaktiga i ett brott medförde icke kommittéförslaget. Den omarbetning nämnda kapitel enligt departementsförslaget undergått torde emellertid föranleda, att jämväl förevarande paragraf i visst hänseende får ändrad innebörd. I den uppräknade paragrafens gällande lydelse innehåller återfinnes icke någon hänvisning till det nuvarande stadgandet i 8 § av 3 kap., d. v. s. det fall att andra personer än föräldrar, adoptivföräldrar, fosterföräldrar, andra uppfostrare eller förmyndare underlåta att avslöja brott. I enlighet härmed har i praxis person som fällts till ansvar jämlikt berörda 8 § ansetts icke ha gjort sig skyldig till sådan brottslighet som enligt lag medför förpliktelse att utgiva skadestånd (se N. J. A. I 1891 s. 9). Det mot nyssnämnda lagrum svarande stadgandet i departementsförslaget utgör första stycket av 3 kap. 6 §. Redan genom kapitelrubriken hänföres alltså stadgandet till medverkansbestämmelserna. Och i departementschefsyttrandet framhålles uttryckligen, att underlåtenhet av ifrågavarande art kan betraktas såsom en särskild form av medverkan till brott, ett slags negativ delaktighet. Med hänsyn härtill torde den föreslagna lydelsen av 6 kap. 5 §, vilken anknyter till samtliga fall av medverkan till brott, svårligen kunna föranleda annan tolkning än att skadeståndsskyldighet som där sägs skall inträda även vid den i 3 kap. 6 § första stycket omtalade underlåtenheten att avslöja brott. Att i motsats till gällande lag här, utöver den straffrättsliga repressionen, föreskriva jämväl en i det särskilda fallet måhända mycket betungande skadeståndsrättslig sanktion lärer emellertid icke vara tillrådligt. I själva verket synes det redan i och för sig ägnat att ingiva betänkligheter att överhuvud i detta begränsade sammanhang ändra gällande skadeståndsregler. På grund av det anförda hemställas, att tillämpningsområdet för 6 kap. 5 § inskränkes till att avse fall då flera, på annat sätt än i 3 kap. 6 § första stycket sägs, medverkat till brott.

Justitierådet Nissen:

På sätt lagrådets övriga ledamöter anført torde paragrafen böra tolkas så, att skadeståndsskyldighet som där sägs skall inträda även vid den i 3 kap. 6 §

första stycket omtalade underlåtenheten att avslöja brott. Mot den ändring i förhållande till nu gällande lagregler som förslaget i denna del får anses innebära torde emellertid intet vara att erinra, då en förutsättning för brottslighet enligt sistnämnda paragraf torde vara, att omständigheterna föranleda till antagande att ett avslöjande av det planerade brottet skolat leda till dess förhindrande, eller med andra ord att kausalsammanhang föreligger mellan underlåtenheten att avslöja brottet och den inträffade skadan.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

En av de nyheter som följa av de föreslagna reglerna om behandlingen av medverkan av annan än gärningsmannen är, att sådan medverkan i motsats mot den gamla delaktigheten straffas i culpa i samma utsträckning som om den medverkande vore gärningsman. Straffrättskommittén anför under 3 kap. 4 § — motsvarande 5 § i det remitterade förslaget — såsom exempel på medverkan, beträffande vilken straffrihet synes kunna ifrågakomma, att någon oaktsamt medverkar till ett brott som gärningsmannen utför uppsåtligen. Är oaktsamheten icke stor eller brottet av grövre art, anses förhållandena här lätt kunna vara sådana att den oaktsamt medverkande utan våda kan lämnas straffri. Där på grund av straffrihetsregeln ett åtal får antagas leda till frikännande, bör enligt kommitténs mening allmän åklagare icke åtala den medverkande.

Lämpligheten av den allmänna omreglering som skett på ifrågavarande område ifrågasättes ej. Ändringen får likväl icke ske med bortseende från de konsekvenser som framträda, om de regler, vilka gälla om gärningsmän, skulle genomgående tillämpas å fallen av delaktighet. Vad angår det nyss omnämnda, av straffrättskommittén anförda fallet att någon i culpa medverkar till ett brott, som gärningsmannen utför uppsåtligen, synes det i förslaget uppmärksammas behovet av särskild reglering i avseende å straffet uppenbart. Vad den som utfört en handling, vilken sedermera visat sig vara av sådan betydelse för ett utfört brott att objektivt sett medverkan kan anses vara för handen, bort kunna förutse är även det förhållandet att gärningsmannens vilja skulle inriktas på brottets begående. Det måste ofta vara synnerligen svårt för den medverkande, när han företager sin handling, att förutse att ett händelseförlopp, som styres av en annan persons vilja, ligger i farans riktning. Ofta är väl culpa ej för handen, men även där detta är förhållandet måste orsakssammanhanget ej sällan vara så uttunnat att grunden för straffbarhet blir obetydlig eller helt bortfaller. Det är en sådan eventualitet som bland annat avses med kommitténs ovan återgivna uttalande och som skall anses inbegripen i uttrycket »medverkat allenast i mindre mån».

I förevarande paragraf upptages en helt generell regel att, om flera medverkat till brott, de skola en för alla och alla för en svara till skadestånd. Därav att det är en nyhet att delaktighet i culpa gjorts straffbar behöver väl ej utan vidare följa att det också är en nyhet att den culpöst delaktige är solidariskt ansvarig för skadestånd. Skadeståndsskyldigheten sträcker sig enligt vedertagen uppfattning in på culpaområdet även där culpa ej är straff-

bar. I vad mån den skall anses enligt gällande rätt vid culpa sträcka sig även in på området för den solidariska ansvarighet som stadgas i nu gällande 6 kap. 5 § får väl dock anses oklart. Oavsett huru därmed må förhålla sig synes mig oinskränkt solidarisk ansvarighet för skadestånd i de fall, där mera avsevärd straffnedsättning eller rent av straffrihet finnes böra inträda, kunna verka i hög grad obillig. Och sådan ansvarighet skulle vid straffrihet vara desto mera opåkallad som åtal ej skall äga rum. Det är väl vanskligt att i detta sammanhang införa nyheter i fråga om skadeståndsskyldigheten, vilkas konsekvenser det kan vara svårt att överskåda. Då det emellertid ej lär vara alldeles klart att den föreslagna regeln är ett uttryck för gällande rätt, kan det knappast behöva möta betänkligheter att för de fall varom här är fråga beträffande skyldigheten att utgiva skadestånd införa en parallell till straffbestämmelserna i 3 kap. 5 §. Jag ifrågasätter förden skull, att i ett andra stycket av paragrafen stadgas att skadestånd må jämkas eller bortfalla för annan medverkande än gärningsmannen, därest hans medverkan berott allenast på oaktsamhet.

8 KAP.

Lagrådet:

Enligt förut berörda, den 3 oktober 1947 remitterade förslag till lag om ändring i strafflagen skola ur förevarande kapitel uteslutas 2, 3 och 16 §§ ävensom 13 och 14 §§, i vad de avse det i 2 § omförmälda brottet, och de ämnen som dessa lagrum reglera i stället behandlas i den föreslagna nya delen av strafflagen. Lagrådet har ingen invändning mot att så sker men erinrar om att den av en sådan ändring föranledda omnumreringen av 4—15 §§ nödvändiggör vissa jämkningar i de uti 8 och 15 §§ upptagna stadgandena.

4 och 5 §§.

Justitieråden Lawski och Nissen samt regeringsrådet Kuylenstierna:

Mot de här upptagna brottsbeteckningarna synes kunna erinras, att ordet diplomati knappast framkallar föreställningen om deltagande vid något särskilt tillfälle i mellanstatlig förhandling. Framför dem torde vara att förebraga de under lagärendets tidigare behandling föreslagna uttrycken trolöshet respektive egenmäktighet i förhandling med främmande makt.

6 §.

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

Med det allmänna språkbruket synes mindre väl förenligt att tala om att någon »röjer uppgift», såframt därunder skall inbegripas lämnande av oriktig uppgift avseende visst sakförhållande. Det hemställs, att paragrafens första punkt måtte till avfattningen jämkas sålunda att paragrafen inledes med orden »Den som, med uppsåt att gå främmande makt tillhanda, obehö-

rigen anskaffar, befordrar eller lämnar uppgift rörande försvarsverk, vapen, förråd, import, export eller förhållande i övrigt, vars».

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Bestämmelsen i förevarande paragraf avser uppgift rörande förhållande, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men av visst slag. Det kräves ej att uppenbarandet av förhållandet i fråga är farligt, utan det räcker att förhållandet är av sådan art att uppenbarandet därav kan medföra men. Närmare beskrives ifrågavarande men såsom avseende bland annat »folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden». Då man synes kunna befara den missuppfattningen att exempelvis uppgifter om sådana förhållanden som export och import, vilkas uppenbarande kunde lända till men för folkförsörjningen, om det vore krig, av sådan anledning avses med straffbudet även i normala fredliga tider, finner jag förtydligande av stadgandets innebörd önskvärd. Detta kunde ske så, att efter orden »vid krig» införas orden »som hotar riket eller vari riket befinner sig» eller, kanske hellre, endast orden »vari riket befinner sig»; väljes sistnämnda formulering, får förutsättas att fall av krigshot regleras genom den paragraf som kommer att motsvara 16 §.

Justitierådet Lawski:

Medan i 8 kap. 11 § gällande strafflag straff stadgas för den som lämnar upplysning om sakförhållanden, vilka böra hållas hemliga med hänsyn till rikets försvar eller folkförsörjningen i riket, är i förevarande paragraf fråga om uppgift rörande förhållande, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för försvaret eller för folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda förhållanden eller eljest för rikets säkerhet. Att sålunda, i viss anslutning till 8 kap. 14 § strafflagen, kravet på att förhållandet skall vara hemligt icke bibehållits beror, såsom av kommitténs motiv framgår, därpå att man velat kriminalisera även sådant som uppgift om stämningen inom rikets krigsmakt eller om folkstämningen. Det kan emellertid ifrågasättas, om en dylik kriminalisering är av något egentligt värde; uppgifter av sådan art kunna knappast vara farliga om de äro oriktiga, och möjligheten att genom straffsanktionen någon mera avsevärd tid förhindra att de verkliga förhållandena bliva kända bör icke överdrivas. Det är icke uteslutet, att denna kriminalisering blott leder till att i ett förtvivlat läge ett krig, som redan är avgjort, till skada för landet förlänges. Under sådana förhållanden synes vara att föredraga att bibehålla kravet på att det skall vara fråga om förhållande som bör hållas hemligt, i all synnerhet som det innefattar en någorlunda koncis begränsning av det straffbara området, medan vad som föreslagits möjliggör, att under upprörda tider paragrafen göres tillämplig å förfaranden, som man nu ej avser. Jag förordar därför, att paragrafen skall avse förhållande, som bör hållas hemligt med hänsyn till försvaret eller folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest med hänsyn till rikets säkerhet.

8 §.

Justitieråden Gyllenswärd och Nissen:

Då bestämningen »av hemlig natur» lärer vara att hänföra, icke till viss uppgift i och för sig utan till det förhållande uppgiften avser, torde i paragrafens första stycke uttrycket »uppgift av hemlig natur» böra utbytas mot »uppgift som rör förhållande av hemlig natur». Av enahanda skäl och med hänsyn till vad som anförts vid 6 § rörande uttrycket »röjer uppgift» lärer vidare den enligt andra stycket straffbara gärningen lämpligen böra angivas vara att någon — av grov oaktsamhet — befordrar eller lämnar uppgift som avses i nyssnämnda paragraf och som rör förhållande av hemlig natur.

Justitierådet Lawski:

Godtages vad jag förordat vid 6 §, böra i förevarande paragraf orden »beträffande uppgift av hemlig natur» i första stycket och orden »och som är av hemlig natur» i andra stycket utgå. Bibehålles 6 § oförändrad i det av mig särskilt berörda avseendet, instämmer jag i vad justitieråden Gyllenswärd och Nissen anført.

9 §.

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

I anslutning till den jämkning som förordats beträffande avfattningen av 8 § lära i förevarande paragraf orden »och äro» framför orden »av hemlig natur» böra utgå.

12 §.

Justitieråden Lawski och Nissen:

Stadgandet i 8 kap. 22 § strafflagen avses, såsom av förarbetena framgår, skola innefatta ett straffbeläggande av varje mottagande av utländskt ekonomiskt stöd för den i paragrafen omnämnda politiska agitationen. Avfattningen har, såsom likaledes framgår av förarbetena, gjorts något mer omfattande än som motsvarar vad man i det väsentliga velat förebygga. Den möjliggör därför en tillämpning även då penningar eller annat mottages icke såsom understöd, utan såsom vederlag, t. ex. om en medarbetare i en tidning mottager ersättning från främmande makt för att i sina, av tidningsföretaget betalda artiklar insmyga förrädisk propaganda eller om en förmögen person, som är i stånd att taga på sig alla kostnader för en viss propaganda, förmås därtill genom presenter.

Enligt det remitterade förslaget torde dylika förfaranden bliva straffria genom att ordet understöd inskjutits i lagtexten. Anledningen härtill synes icke ha varit någon önskan att begränsa stadgandet i nu berörda avseendet, utan ändringen har motiverats med att man befarat, att under stadgandet skulle kunna hänföras även mottagande av nyhetsmaterial och annat tankeinhåll, som skall användas i propagandaverksamheten. Emellertid är denna farhåga näppeligen befogad. Under penningar eller annat lärer kunna hänföras allenast sådant som är av direkt ekonomisk betydelse för

propagandan, t. ex. propagandamaterial, som skall distribueras, men däremot icke upplysningar och instruktioner, oavsett hur de lämnas (muntligen, i brev eller i tryckt skrift).

På grund av det anförda hemställles, att ordet »understöd» måtte få utgå. Iakttages detta, måste jämväl brottsbeteckningen ändras, förslagsvis till olovlig utländsk propaganda.

9 KAP.

3 §.

Lagrådet:

Uttrycket »missfirmlig gärning» förekommer i bl. a. 16 kap. 9 och 11 §§ i en mera inskränkt bemärkelse än som här avses. I enlighet med vad departementschefen vid 10 kap. 5 § framhållit torde förevarande paragraf böra gälla även förtal. Med hänsyn härtill bör väljas ett uttryck som motsvarar alla de brott som enligt det remitterade förslaget bibehållas i 16 kap. Såsom gemensam beteckning för dessa användes i den föreslagna nya överskriften till kapitlet ordet »ärekränkning», vilket lämpligen synes böra i förevarande paragraf ersätta uttrycket »missfirmlig gärning».

10 KAP.

1 §.

Lagrådet:

Bland dem som i främsta rummet torde böra med tillämpning av paragrafens andra stycke beredas skydd äro de befattningshavare, som utsetts att handhava säkerhetstjänsten vid anläggning som avses i 19 kap. 14 § strafflagen. Ett av Konungen med stöd av detta lagrum meddelat förordnande att sådan anläggning skall njuta lika skydd som statens kan emellertid icke anses innefatta föreskrift att anläggningens befattningshavare skola åtnjuta samma skydd som enligt förevarande paragraf tillkommer innehavare av befattning varmed ämbetsansvar är förenat. Det torde därför vara lämpligt att genom en generell, i administrativ ordning utfärdad föreskrift skydd som i paragrafens första stycke sägs tilläggas varje befattningshavare, som utsetts att handhava säkerhetstjänsten vid anläggning beträffande vilken förordnande enligt 19 kap. 14 § meddelats.

Av de ytterligare personkategorier, beträffande vilka förordnande enligt andra stycket i förevarande paragraf skulle kunna ifrågakomma, nämnes i remissen den yrkesmässiga biltrafikens personal. Lämpligheten av att ifrågavarande skydd beredes yrkesutövare av dylikt slag torde dock kunna ifrågasättas. Lagrummets grund lärer förnämligast vara att söka i angelägenheten av personlig integritet hos dem som fullgöra för det allmänna viktiga funktioner, således först och främst ämbets- och tjänstemännen och med dem likställda. Därutöver bör, på sätt straffrättskommittén anfört, skyddet i

första hand utsträckas till sådan personal, som har att i förhållande till allmänheten sörja för upprätthållande av ordning och säkerhet. Att en viss personkategori i sin yrkesutövning är särskilt utsatt för risken av övergrepp torde däremot knappast vara tillräckligt skäl för skydd enligt förevarande paragraf. För övrigt äro de övergrepp mot biltrafikens personal, som komma i fråga, i allmänhet av så allvarlig art, att stränga straff kunna utdömas även om förevarande paragraf ej kan åberopas; det ytterligare straffhot, som paragrafens tillämplighet skulle kunna innebära, lär vara av ringa betydelse som avhållande faktor.

Skulle emellertid andra stycket anses böra möjliggöra beredande av skydd åt sådan personal som nyss nämnts, får lagrådet påpeka, att uttrycket »befattning» svårligen passar in på alla ifrågavarande fall; sålunda kan en trafikbilägare, som själv tjänstgör som förare, icke sägas vara innehavare av någon befattning.

5 §.

Lagrådet:

Av skäl som anförts vid 9 kap. 3 § torde även i andra stycket av förevarande paragraf ordet »ärekränkning» böra ersätta uttrycket »missfirmlig gärning».

6 §.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Medan enligt denna paragraf lämnande, utlovande eller erbjudande av muta m. m. bestraffas såsom bestickning med straffarbete i högst två år, kan straffet för den ämbetsman, som mottager mutan, enligt 25 kap. 2 § vid grovt brott bli, förutom avsättning, straffarbete upp till 6 år. Enligt 25 kap. 10 § kan medverkande i ämbetsbrottet, vilken ej är ämbetsman, ådömas lika högt allmänt straff, under det medverkan till bestickning enligt förevarande paragraf ej kan föranleda högre straff än straffarbete i två år. Det lär stundom kunna vara tvivelaktigt, om en medverkande, t. ex. den som förmedlar muta, medverkar till bestickningen eller till tagandet av mutan. Den stora olikheten i straffsätser om brottet bedömes enligt ena eller andra paragrafen lär visserligen stundom utjämnas genom konkurrensreglerna men synes icke i och för sig motiverad. Om en person söker att genom en anhörig till en ämbetsman förmå denne att taga muta men misslyckas, blir den förstnämnde straffbar enligt förevarande paragraf men den anhörige kan straffas för anstiftan enligt 25 kap. 10 §. Omständigheterna lära ej sällan kunna vara sådana, att bestickaren är förtjänt av högre allmänt straff än mottagaren, låt vara att denne är ämbetsman. Man kan måhända göra gällande att straffsatsen enligt nu ifrågavarande paragraf i grova fall är för låg; med denna uppfattning är en höjning av straffmaximum för sådana fall till 4 års straffarbete motiverad. Å andra sidan kan kanske anses att det allmänna straff, som föranledes av att den brottslige handlar under ämbetsansvar, är alltför högt för den som icke är ämbetsman; en sådan mening bör föranleda att i 25 kap. 10 § införes ett straffmaximum av 4 års straffarbete.

7 §.

Lagrådet:

De skäl som föranlett departementschefen att i 6 § utbyta det av kommittén föreslagna uttrycket »otillbörlig förmån» mot »otillbörlig belöning» synas äga giltighet även beträffande förevarande paragrafs andra stycke. Lagrådet hemställer därför, att motsvarande ändring här vidtages.

9 §.

Lagrådet:

Liksom i 11 kap. 8 § strafflagen skyddas i förevarande paragraf den, som inför myndighet fört talan, gjort anmälan eller avlagt vittnesmål eller ock vid förhör inför myndighet avgivit utsaga eller som skall företaga sådan åtgärd, mot angrepp medelst våld eller hot därmed, varjämte den som avlagt eller skall avlägga vittnesmål eller avgivit eller skall avgiva utsaga inför myndighet skyddas även mot vissa andra angrepp.

Med uttrycket »den som vid förhör inför myndighet avgivit utsaga» avses enligt förarbetena den som i annan egenskap än vittne för åstadkommande av utredning höres av offentlig myndighet.

Efter det nya rättegångsbalken trätt i kraft kommer tydligen att under utsaga vid förhör hänföras ej blott utsaga av part under sanningsförsäkran utan även annan utsaga av part. Härom hänvisas till bl. a. 23 kap. 6 och 9 §§, 43 kap. 6 § och 46 kap. 6 § nya rättegångsbalken. Om sålunda part vid förhör i mål lämnat eller skall lämna uppgifter om förhållanden av betydelse för utredningen däri, kommer han liksom blivande part, vilken höres under förundersökning, att genom bestämmelsen i paragrafens andra punkt åtnjuta där stadgat skydd. Häremot synes intet vara att erinra.

För att överensstämmelse må vinnas mellan andra punkten och det, vad den brottsliga handlingen beträffar, likartade stadgandet i 2 §, synes ordet »åtgärd» böra utbytas mot uttrycket »otillbörlig gärning».

11 §.

Justitieråden Gyllenswärd och Nissen samt regeringsrådet Kuylenstierna:

Under straffbudet i paragrafen faller tydligen även rymningshjälp åt person som jämlikt 47 § sinnessjuklagen för vård förvaras å sinnessjukavdelning vid fångvården. En straffbestämmelse, avseende — förutom rymningshjälp åt den som är intagen å sinnessjukhus — jämväl det fall att någon förhjälp eller söker förhjälp annan att avvika från sinnessjukavdelning vid fångvården, finnes emellertid i 54 § samma lag. Sistnämnda stadgande torde därför böra erhålla sådan ändrad lydelse att det från och med den dag då förevarande strafflagsändring träder i kraft kommer att avse endast den, som förhjälp eller söker förhjälp någon, som är intagen å sinnessjukhus, att avvika därifrån. Och då även rymningshjälp åt en å sinnessjukhus intagen person under vissa förhållanden omfattas av det föreslagna stadgandet i 11 §, lär samtidigt i berörda 54 § böra införas det förbehåll att

straff enligt paragrafen skall ädömas allenast där ej gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med högre straff.

Justitierådet Lawski:

I kommittéförslaget avser 11 § rymningshjälp åt fånge eller annan, som är anhållen, häktad eller eljest lagligen berövad friheten. Ett sådant stadgande skulle omfatta rymningshjälp ej blott åt personer som omhändertagits på grund av att de begått brott utan även åt sådana som internerats enligt utlänningslagen, lagen om samhällets barnavård, fattigvårdslagen, lösdrivareförordningen, sinnessjuklagen och stadganden som åsyfta att förhindra spridning av smittosamma sjukdomar.

I det remitterade förslaget åter talas om anhållen, häktad, fånge eller annan som ej äger vistas på fri fot. Enligt motiveringen avses med dessa uttryck personer, som omhändertagits antingen i samband med en brottsutredning eller som påföljd av att de av domstol befunnits hava förövat någon med straff belagd gärning. Härunder antagas falla anhållna, häktade, fångar, å säkerhetsanstalt förvarade eller internerade, de som undergå tvångsarbete eller ungdomsfängelse, internerade landsflyktiga utläningar, straffriförklarade och med dem i fråga om utskrivning likställda kriminella som intagits på sinnessjukhus samt för fylleri anhållna. Efter det förslaget remitterats till lagrådet har enligt lag den 30 juni 1947 lagen om tvångsuppfostran i viss utsträckning upphävts. Förevarande paragraf kommer på grund av nämnda lagändring att avse ej sådana som undergå tvångsuppfostran utan sådana som på grund av dom å tvångsuppfostran äro berövade friheten.

Till klarläggande av vad som menas med i fråga om utskrivning med straffria likställda kriminella som intagits å sinnessjukhus må erinras om att enligt 18 § sinnessjuklagen utskrivning i allmänhet må äga rum då intagen kan vistas utom sinnessjukhus utan fara för annans personliga säkerhet eller eget liv även om behov av vård å sådant sjukhus förefinnes, men att beträffande vissa kategorier intagna gäller att intagen ej må utskrivas så länge han är i behov av dylik vård. Dessa kategorier äro, förutom straffriförklarade, sådana som enligt vad känt är någon gång — även om det ej föranlett intagning å sinnessjukhus — under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktad straffbelagd gärning, som ej blivit beivrad, sådana som enligt domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt men överförts till sinnessjukhus och slutligt utskrivits från anstalten samt de som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse eller utskrivning från förvaring eller internering från säkerhetsanstalt. Har intagen, som nu nämnts, tidigare utskrivits på den grund att han icke är i behov av vård å sinnessjukhus, gälla dock ej de skärpta reglerna om ej överinspektören för sinnessjukvården förordnar därom. Utskrivning av intagen, som ej får utskrivas så länge han är i behov av vård å sinnessjukhus, ankommer på sinnessjuknämnden. Lika med straffriförklarade, som intagits å sinnessjukhus, behandlas enligt 50 § sinnessjuklagen de straffriförklarade som för vård förvaras å fångvårdsanstalt och vilka

ju, efter det straffriförklaringen vunnit laga kraft, icke kunna betraktas såsom häktade eller fångar. Enligt 54 § sinnessjuklagen är det belagt med straff av böter eller fängelse att förhjälpa eller söka förhjälpa någon att avvika från sinnessjukhus eller från fångvårdsanstalt, där han efter straffriförklaring förvaras för vård; är den intagne farlig för annans personliga säkerhet, kan straffet höjas till straffarbete i högst ett år.

Mot kommittéförslaget föreligger enligt min mening icke någon anledning till erinran. Att även sådant som rymningshjälp åt den som intagits å alkoholistanstalt kriminaliseras synes mig befogat, och det jämväl om frihetsberövandet är grundat på att den intagne frivilligt ingått å anstalten. Och då straffsatsen omfattar även böter, kan vederbörlig hänsyn tagas till arten av det frihetsberövande varom fråga är. Emellertid erfordras, därest detta förslag godtages, att i promulgationsbestämmelserna intages föreskrift om upphävande av 54 § sinnessjuklagen.

Vad angår det remitterade förslaget bör framhållas, att uttrycket »äger vistas på fri fot» näppeligen enligt vanligt språkbruk innefattar vad därmed i förslaget åsyftas. I samtalsspråk torde det vara liktydigt med »ej är berövad friheten» (jfr Svenska akademiens ordbok, F. s. 1240); i lagspråk synes det närmast motsvara »är på fri fot», vilket betyder att ej vara häktad (jfr 24 kap. 21 § nya R.B. samt 19 § 6 och 8 S.P.). Men även om uttrycket skulle kunna betraktas såsom en språklig nybildning är det svårt att uppfatta det såsom remissen avser. Överhuvud synes det föga konsekvent, att av två personer som på alldeles samma sätt äro berövade friheten den ene skall anses äga vistas på fri fot och den andre icke. Detta skulle emellertid med förslagets motivering bliva fallet med sinnessjuka samt med elever å allmän uppfostringsanstalt eller, sedan lagen om tvångsuppfostran helt försatts ur kraft, vid skolor, tillhörande barna- och ungdomsvården. På en och samma anstalt och under alldeles lika förhållanden vårdas sålunda t. ex. farliga kriminalpatienter och andra farliga sinnessjuka. Det synes också svårt att förstå att rymningshjälp åt en ofarlig kriminalpatient skulle kunna straffas med upp till fyra års straffarbete, medan rymningshjälp åt en på samma anstalt som kriminalpatienten förvarad farlig sinnessjuk, som exempelvis intagits efter att före 1943 hava begått ett då ej straffbelagt försök till dråp, ej skulle kunna straffas högre än med straffarbete i ett år. Enligt min mening bör rymningshjälp åt sinnessjuka, som äro intagna för vård, liksom nu behandlas efter enhetliga regler, och om någon generell regel om straff för rymningshjälp ej nu skall meddelas, kan 54 § sinnessjuklagen, beträffande vilken något behov av ändring icke torde hava yppats, bibehållas oförändrad. Även rymningshjälp åt elever vid allmän uppfostringsanstalt eller skola tillhörande barna- och ungdomsvården synes böra behandlas lika, oavsett om eleverna intagits för brott eller icke. I enlighet med det sagda kunde, om kommitténs förslag ej anses böra godtagas, ifrågavarande straffbestämmelse lämpligen få omfatta rymningshjälp åt den som är anhållen, häktad eller fånge eller är intagen å allmän uppfostringsanstalt eller eljest annat än för sjukvård eller skyddsuppfostran berövad friheten. Med en sådan lokution skulle paragra-

fen ej komma att avse rymningshjälp åt sinnessjuka, alkoholister, bacillbärare, i karantänsanstalt kvarhållna och för skyddsuppfostran eller tvångsuppfostran omhändertagna som intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården. Däremot skulle vad här förordats såsom redan antytts medföra, att rymningshjälp åt den som är intagen å allmän uppfostringsanstalt behandlas lika oavsett om intagandet skett för tvångsuppfostran eller för skyddsuppfostran.

Anses slutligen paragrafen böra bibehållas i dess lydelse i det remitterade förslaget, instämmer jag i vad lagrådets övriga ledamöter anfört.

12 §.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

I stället för av kommittén för brott enligt denna paragraf såsom brottsbeteckning ifrågasatta »ingrepp i myndighets verksamhet» har efter viss inskränkning av brottsbestämningen i remissen föreslagits »överträdelse av myndighets bud». Då detta uttryck synes kunna avse snart sagt varje förordnande av myndighet, synes det i och för sig olämpligt såsom beteckning för ett speciellt brott. Eftersom ordet »bud» vanligen torde nyttjas i positiv betydelse och sålunda snarast avse motsatsen mot »förbud», synes det ej tilltalande att, såsom här skett, låta det innefatta bl. a. ett uttryckligen angivet förbud. Då i varje fall en brottsbeteckning av ifrågavarande allmänna art är föga upplysande rörande brottets beskaffenhet, synes det bättre att här utesluta den och låta domstol för varje fall välja den beteckning den må finna lämplig. Skulle en brottsbeteckning i paragrafen anses nödvändig, kunde måhända — i viss anslutning till kommittéförslaget — beteckningen »ingrepp i myndighets åtgörande» kunna användas.

11 KAP.

5 §.

Lagrådet:

I strafflagens speciella del förekommo tidigare på olika håll hänvisningar till särskilda paragrafer i lagens 4 kap. Dessa hänvisningar inneburo i några fall avvikelser från vad eljest skulle gälla. Sålunda skulle enligt 20 kap. 8 och 9 §§ å särskilda ställen och tider förövat snatteri, stöld eller inbrott bestraffas efter ty i 4 kap. 3 § stadgades (fortsatt brott) och icke enligt reglerna för realkonkurrens; å andra sidan skulle enligt 25 kap. 18 § konkurrensfall enligt 4 kap. 2 § anses föreligga, om förbrytelse som i 25 kap. 16 eller 17 § sägs tillika innefattade annat uppsåtligt brott eller straffbelagt vållande. I andra fall åter, då hänvisning skedde till 4 kap. 1 eller 3 §, lärer detta endast ha inneburit ett uttryckligt fastslående av vad som ändå skolat gälla. Så var förhållandet med 10 kap. 9 § (förslagets 11 kap. 2 §), 10 kap. 14 § (förevarande paragraf i förslaget), 13 kap. 2 § (förslagets 13 kap. 1 §) samt 19 kap. 21 § (förslagets 19 kap. 10 §). I de tre förstnämnda lagrummen hänvisades till 4 kap. 1 §, och i det sistnämnda avsåg hänvisningen 4 kap. 3 §.

Genom 1938 års ändrade lagstiftning om sammanträffande av brott utbyttas hänvisningarna till 4 kap. 3 § i 20 kap. 8 och 9 §§ mot särskilda konkurrensregler, och på de övriga här berörda ställen, där hänvisningar till viss paragraf av 4 kap. förekommo, ersattes dessa med en hänvisning till 4 kap. i dess helhet. De nyssnämnda särskilda konkurrensreglerna i 20 kap. 8 och 9 §§ försvunno vid 1942 års strafflagsändringar beträffande förmögenhetsbrotten, och i det nu remitterade förslaget saknas motsvarigheter till hänvisningarna i 10 kap. 9 §, 13 kap. 2 §, 19 kap. 21 § och 25 kap. 18 §. Kvar skulle således efter förslagets genomförande stå allenast stadgandet i sista punkten av förevarande paragraf. Det kan ifrågasättas, om på detta enda ställe i strafflagens speciella del bör bibehållas ett dylikt stadgande och om man icke hellre även här bör lita till allmänna grunder. Och skulle dessa i något fall leda till annat resultat än att 4 kap. skall tillämpas, synas tillräckliga skäl icke finnas att här stadga en avvikande regel. Det hemställes därför, att sista punkten i förevarande paragraf får utgå.

8 §.

Lagrådet:

Av motiveringen framgår, att uttrycket »eljest gör skada eller ofog på grav eller annat de dödas vilorum» är avsett att innefatta även det fall att någon förövar sådan gärning å kista eller urna, vari lik eller avlidens aska förvaras men som ännu icke överförts till grav eller kolumbarium. Emellertid är det icke utan vidare klart, att ordet »vilorum» enligt mera allmänt språkbruk har en sådan innebörd. I tydlighetens intresse torde därför lämpligen efter orden »ofog på» böra inskjutas »kista, urna».

9 §.

Lagrådet:

Gällande lags uttryck »överlastar sig av starka drycker» har i remissförslaget utbytt mot orden »uppträder berusad». Härigenom komma att under stadgandet inbegripas jämväl fall där berusningsmedlet varit annat än starka drycker, t. ex. droger eller farmaceutiska preparat. Dylikt slag av berusning lärer dock knappast kunna betecknas såsom fylleri i ordets hävdvunna bemärkelse. Även bortsett från detta förhållande synes lämpligare att, liksom hittills, låta straff i dessa fall inträda endast då gärningen kan inordnas under bestämmelserna om förargelseväckande beteende. Det hemställes alltså, att efter ordet »berusad» måtte tilläggas »av starka drycker». Eftersom understundom en persons tal torde kunna, ändå att det icke är oredigt, visa att han är berusad, förordas vidare, att ordet »orediga» får utgå ur lagtexten.

12 KAP.

2 §.

Lagrådet:

Då vissa slag av polletter — och bland dem sådana som detta uttryck närmast för tanken på — böra hänföras till värdemärken som avses i 7 §, synes det icke lämpligt att som exempel på urkund av mindre vikt anföra pollett; i stället lär man kunna nämna kontramärke.

4 §.

Justitierådet Lawski:

Såsom förutsättning för straffbarhet upptages i förevarande paragraf bland annat att den kriminaliserade åtgärden skall avse urkund varöver den handlande ej äger förfoga. Enligt kommitténs motiv åsyftas härmed närmast att den handlande ej på grund av äganderätt eller dylik materiell rätt är herre över urkunden. De närmare reglerna härom förutsättas givna i processrätten, kontraktsrätten o. s. v. Det framhålles emellertid, att rätt att fritt — utan samtycke av annan intressent, t. ex. motpart i rättegång — förfoga över urkund kan saknas för ägare därav på grund av urkundens betydelse i bevishänseende; och över handelsböcker skall deras ägare icke kunna förfoga med hänsyn till bokföringslagens föreskrifter om skyldighet att bevara dylika böcker.

Den distinktion, som sålunda göres i förslaget, överensstämmer näppeligen med den sedvanliga uppfattningen om innebörden av förfoganderätt. Förfoganderätt över en urkund är icke alltid lika med fri eller obegränsad förfoganderätt över densamma. Om förfoganderätt enligt särskilda lagbestämmelser är underkastad vissa inskränkningar i det allmännas intresse, innebär detta icke en uppdelning av förfoganderätten emellan den eller dem som ha en materiell rätt till urkunden och någon, som representerar det allmännas intresse. Den omständigheten att ägaren av en urkund enligt nya rättegångsbalken är pliktig att vid rättegång på begäran av någon av parterna förete urkunden torde sålunda icke innebära att förfoganderätten ej längre i dess helhet skall tillkomma ägaren. Han är oförhindrad att sälja eller pantsätta urkunden. Och den som driver rörelse lär icke till någon del kunna anses förlora förfoganderätten över sina handelsböcker på den grund att han är pliktig att bevara dem under viss tid; beträffande handelsböcker bör särskilt uppmärksammas, att det icke finnes någon som jämte ägaren kan utöva förfoganderätt över böckerna. Då även i de nu särskilt berörda fallen en förstöring av urkunden synes böra bedömas såsom förfalskning, synes i fråga om dessa uttrycket »varöver han ej äger förfoga» komma att medföra en icke avsedd begränsning av paragrafens tillämplighetsområde. Denna begränsning kan också medföra, att bestämmelserna rörande undanskaffande av urkund ej bliva konsekventa. Ehuru det sålunda synes ligga i sakens natur att förstörande av urkund, varigenom fara i bevishänseende uppkommer för annan, bör bedömas enligt enhetliga regler, föranleder ifrågavarande begränsning, såsom av departementschefens anförande framgår, att den som förstör en

urkund, beträffande vilken editionsplikt åligger honom i en redan inledd rättegång, skall bedömas enligt förevarande paragraf, medan han, om han förstör urkunden omedelbart före rättegångens inledande och med kännedom om att denna är förestående, icke kan straffas i vidare mån än åtgärden faller under 10 kap. 10 § i förslaget. Då berörda uttryck således synes ägnat att åstadkomma oklarhet och bristande följdriktighet, föreslås, att detsamma får utgå.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Vad som avsetts med uttrycket »varöver han ej äger förfoga» synes komma bättre till uttryck om före ordet »förfoga» inskjutes ordet »så».

7 §.

Lagrådet:

I förtydligande syfte torde böra uttryckligen angivas att fråga är allenast om gällande värde- eller kontrollmärken. Så bör exempelvis den som eftergör ett icke längre gångbart frimärke ej straffas enligt denna paragraf.

8 §.

Lagrådet:

Bland de fasta märken, som här avses, anger kommittén uttryckligen även vattenmärke. Då det ej torde vara fullt tydligt att det i remissförslaget valda uttrycket »märke för höjdmätning i vatten» inbegriper jämväl sådant märke, hemställas att även vattenmärke omnämnes i paragrafen. Då ordet »förstör» vanligen brukas såsom närmast liktydigt med fullständigt tillintetgörande men här avser även partiellt förstörande, synes ordet »skadar» lämpligen kunna införas efter »borttager».

10 §.

Lagrådet:

Då i beskrivningen av den brottsliga gärningen talas om »föremål», avses därmed den framställda efterbildningen; i brottsbeteckningen åter syftar uttrycket »sådant föremål» på det föremål — gällande penningssedel, mynt eller offentligt värdemärke — som efterbildats. Detta språkligt mindre tillfredsställande förhållande undvikas, om paragrafens avfattning jämkas därhän, att den som i annat fall än i 9 § sägs bland allmänheten sprida något som lätt kan förväxlas med gällande penningssedel, mynt eller offentligt värdemärke, dömes för spridande av efterbildning av sådant föremål till böter.

11 och 12 §§.

Lagrådet:

Därest i enlighet med hemställan av lagrådet 14 och 15 §§ i 13 kap. få byta plats, torde jämväl ordningen mellan förevarande paragrafer böra omkastas.

13 KAP.

1—4 §§.

Justitieråden Lawski och Gyllenswärd samt regeringsrådet Kuylenstierna:

Mened beskrives i 1 § av straffrättskommitténs förslag såsom lämnande av osann uppgift eller förtigande av sanningen. Genom bestämmelserna i 4 § enligt samma förslag öppnas emellertid möjlighet till straffminskning eller strafffrihet i vissa fall, däribland det att någon avgivit osann utsaga eller förtigit sanningen om sådant varom han ägt vägra att yttra sig. Att generellt fritagat från ansvar i dylikt fall har syntts kommittén betänkligt. I detta hänseende anför kommittén såsom exempel att någon för att undgå ansvar för en ransoneringsförseelse bidragit till att en annan blivit oskyldigt fälld för förfalskning. Huruvida straff skall följa eller bortfalla har därför i kommittéförslaget gjorts beroende av omständigheterna i det särskilda fallet.

Den straffrättsliga behandlingen av menedsbrottet är således enligt nämnda förslag i princip densamma, oavsett om någon lämnat felaktiga positiva uppgifter eller inskränkt sig till att förtiga en för honom besvärande omständighet. I departementsförslaget åter har vid sanningspliktens straffrättsliga sanktionerande en uppdelning ägt rum allteftersom åsidosättandet av sagda plikt skett positivt eller negativt. Sålunda har å ena sidan redan genom själva brottsbeskrivningen i 1 § det fall att någon förtiger sanningen om sådant varom han ägt vägra att yttra sig förts utanför menedsbrottet och följaktligen gjorts straffritt oavsett föreliggande omständigheter, medan å andra sidan, då någon lämnat positivt oriktig uppgift, överhuvud icke (bortsett från fall enligt 4 §) någon strafffrihet utan endast straffminskning kan inträda, hur utpräglat hans tvångsläge i följd av intressekollisionen än må ha varit.

Den formella uppläggning av menedsbrottet som departementsförslaget sålunda innefattar synes mindre väl förenlig med den uppfattning rörande sanningspliktens innebörd som lärer hava legat till grund för nya rättegångsbalkens bestämmelser om vittne och förhör med part under sanningsförsäkran, enkannerligen 36 kap. 6 §, jämförd med 11, 12 och 14 §§ i samma kapitel, samt 37 kap. 5 §. För denna uppfattning torde uppdelningen i en obegränsad positiv och en begränsad negativ sanningsplikt vara främmande. Och utgångspunkten för förstnämnda stadgande lärer i första hand ha varit att ingen bör anses underkastad en sanningsplikt varigenom han bleve nödsakad att för brott angiva sig själv eller någon honom på visst sätt närstående.

Mot den principiellt olika behandlingen av positivt osann utsaga och förtigande kunna även anföras betänkligheter av mera praktisk natur. Såsom kommittén erinrat skiljer sig förtigande ej alltid väsentligt från positiv uppgift (jfr, beträffande tillämpningen av gällande rätt, bl. a. N. J. A. I 1945 s. 263 och 1947 s. 273). Departementsförslagets genomförande i denna del torde därför vara ägnat att ställa domstolarna inför en gränsdragning som kan bli hart när omöjlig. Särskilt då den oriktiga uppgiften innebär allenast förnekande av kännedom rörande en viss omständighet synes skillnaden i

förevarande hänseende ganska betydelselös. T. o. m. när positivt oriktig uppgift innefattar mer än ett förnekande kan skillnaden te sig ringa, i det att vad som därutöver tillkommit icke behöver vara annat än sådant som varit oundgängligt för fullföljande av syftet med förnekandet. Vad rätteligen skall hänföras till ett blott förtigande blir desto ovissare då uttrycket såsom i departementsförslaget ställes i direkt motsats till lämnande av osann uppgift. Vidare bör beaktas, att även förtigandet såtillvida städse innefattar ett positivt moment som det genom att vilseleda rörande utsagens bevisvärde kan komma att påverka domstolens uppfattning och därmed målets utgång.

Ytterligare är att märka, att det ofta måste komma att bero av processuella tillfälligheter huruvida någon skall anses ha lämnat positivt oriktig uppgift eller gjort sig skyldig till allenast förtigande. Är processledningen noggrann eller äro partsombuden tillräckligt uppmärksamma, torde redan genom ställandet av helt allmänna frågor åtminstone i flertalet fall möjligheten att anse ett rent förtigande föreligga kunna elimineras. Att i följd av det sagda departementsförslagets regel om straffrihet i den praktiska tillämpningen kan bliva tämligen illusorisk synes desto mera betänkligt som, efter vad förut nämnts, detsamma (alltjämt bortsett från 4 §) — i olikhet med ej blott kommittéförslaget utan ock gällande lag enligt dess tillämpning i praxis — icke medger annat än straffminskning, där gärningen ej kan rubriceras såsom förtigande. I en mängd fall är för övrigt förtigandet endast skenbart, därför att i protokollet ej antecknas att ett vittne uttryckligen angivit sig hava sagt allt som han har sig bekant i saken.

Därest man från dessa utgångspunkter vill i särskilda fall medgiva strafffrihet för den som icke begagnar sig av rätten att vägra att uttala sig beträffande viss omständighet utan avgiver oriktig utsaga därom, synes man ej gärna kunna göra straffriheten så vidsträckt att sanningsplikten alltid bortfaller för dem som ha dylik rätt. Tvärtom bör åt lagstiftningen givas sådant innehåll att den hörde känner sig i första hand manad att använda rätten att vägra. Å andra sidan måste största hänsyn tagas till att det ibland är omöjligt för honom att använda rätten till vägran utan att ådraga sig eller närstående misstanke för brott. Detta gäller framför allt den som gjort sig skyldig till medverkan till brott och åberopas såsom vittne i mål om åtal mot annan för just detta brott. Härmed kan jämföras, att målet rör annan påföljd av brottet, t. ex. ett skadeståndsanspråk som göres gällande utan att tillika föres talan om ansvar. I sådana fall synes straffrihet motiverad, såframt den hörde ej sagt mer än som erfordrats för att fria från misstanken; går han längre, t. ex. genom att söka kasta misstanke på en oskyldig, bör gärningen ej lämnas strafflös, varemot strafflindring kan vara motiverad. I andra mål kan den som har rätt till vägran ibland utan att göra sig skyldig till brott enligt 13 kap. avgiva en oriktig utsaga rörande det han vill dölja, nämligen om utsagan därutinnan saknar all betydelse för målet. Vanligare är att den hörde utan olägenhet kan vägra att uttala sig; att märka är sålunda att domstolen i allmänhet måste godtaga en av den hörde på ed eller sanningsförsäkran lämnad uppgift att han jämlikt 36 kap. 6 § nya rätteg-

gångsbalken har rätt till vägran. Skall ej denna rätt bli helt illusorisk, måste nämligen domstolen godtaga den hördes uppgift härom, så snart ej särskild anledning föreligger till antagande att den hörde obehörigen söker undandraga sig att avgiva utsaga. I detta sammanhang må framhållas, att möjligheten att en mera allmänt hållen vägran kan avse att dölja, ej ett brott utan en vanärande handling minskar olägenheterna av att framställa vägran, i all synnerhet som det ej sällan är något för parterna alldeles okänt som den hörde vill dölja. Det sagda hindrar väl ej, att understundom även i annat mål än sådant som angår ansvar för brott eller annan påföljd därav en vägran att yttra sig kan medföra misstanke för brott. En klart avgränsande särregel för fall i vilka straffrihet skulle kunna tänkas är dock svår att finna. Härvidlag kan bl. a. erinras om sådana fall där, såsom i t. ex. de uti N. J. A. I 1916 s. 451 och 1947 s. 140 refererade målen, den hörde redan vid företagandet av den brottsliga handling, som han velat dölja genom sin osanna uppgift, åtminstone haft anledning räkna med att han skulle komma att höras på ed i saken och således den falska utsagan planerats såsom ett led i det ursprungliga brottsliga förfarandet. Och någon obillighet ligger det näppeligen i att den som i nu avsedda fall genom sitt handlande sätter rättssäkerheten i fara erhåller straff härför, låt vara att straffet med hänsyn till den föreliggande intressekollisionen ofta kan sättas mycket lågt.

Gillas vad ovan förordats, synes följande bliva att iakttaga: I 1 § upptagas paragrafens två första punkter enligt departementsförslaget, därvid emellertid uttrycket »något varom han är pliktig yttra sig» utbytes mot ordet »sanningen». I 2 § bibehålles bestämmelsen i samma paragrafs första punkt enligt departementsförslaget, dock att även här ordet »sanningen» får ersätta uttrycket »något varom han är pliktig yttra sig». Här-efter införes i 3 § *dels* såsom en första punkt föreskrift att, därest i fall som i 1 eller 2 § sägs någon i mål angående ansvar för brott eller annan påföljd därav lämnat osann uppgift eller förtigit sanningen beträffande omständighet varom han ägt vägra att yttra sig, och gärningen innefattade allenast avvärjande av misstanke mot honom eller någon honom närstående för medverkan till brottet, skall ej till straff dömas, *dels* såsom en andra punkt stadgande att, där brottet eljest är att anse som ringa, straffet skall vara böter eller fängelse. Vidare upptages i 4 § bestämmelsen i 3 § enligt departementsförslaget, omedelbart följd av en föreskrift innehållande att, om förhållande förelåg som enligt 3 § skulle hava föranlett straffrihet i där avsett fall, straff ej skall ådömas. Slutligen införes i 5 § stadgandet i 4 § enligt departementsförslaget, dock med den redaktionella jämkningen att orden »i något fall» inskjutas mellan »ej» och »till straff» samt att uttrycket »1—3 §§» ändras till »1—4 §§». Omläggningen föranleder naturligen ock omnumrering av 5—15 §§ i departementsförslaget jämte vissa ändringar i förslagets 8 och 14 §§.

Det kan anmärkas, att en reglering av menedsbrottet i enlighet med vad ovan angivits i princip lär stå nära den utformning hithörande bestämmelser erhållit i dansk och norsk lagstiftning, varifrån stadgandet i 36 kap. 6 § rättegångsbalken synes närmast vara hämtat.

Justitierådet Nissen:

Enligt det remitterade förslaget blir förtigande av något varom man ej är pliktig att yttra sig städse straffritt, en ståndpunkt som synes stå i god överensstämmelse med grunderna för 36 kap. 6 § och 37 kap. 5 § nya rättegångsbalken, varemot lämnande av osann uppgift alltid, bortsett från det i 4 § avsedda fallet, skall bestraffas.

Att uppdraga gränsen mellan lämnande av osann uppgift och förtigande torde väl understundom kunna te sig vanskligt. Särskilt lärer det kunna synas ovisst huruvida ett osant förnekande av kännedom om något man ej är skyldig yppa kan likställas med förtigande. En sträng tolkning härutinnan skulle måhända kunna leda till att straffrihet bleve utesluten, ehuru den hörde kommit i sådant tvångsläge, att förnekande blivit nödvändigt om han ej skolat röja det förhållande han var berättigad förtiga. Det remitterade förslagens ordalydelse synes dock ej i detta hänseende nödvändiggöra en tillämpning, som skulle leda till stötande resultat.

Det kan emellertid ifrågasättas om man ej bör gå ett steg längre och lämna utanför det straffbara området även vissa fall av positivt osanna uppgifter, då det varit nödvändigt för den hörde att avvika från sanningen för att icke ådraga sig själv eller någon närstående misstanke för brott. I denna del kan jag instämma i vad lagrådets övriga ledamöter anfört.

Jag vill alltså förorda, att i 1 § den sista punkten ersättes med stadganden dels att, om någon i mål angående ansvar för brott eller annan påföljd därav lämnat osann uppgift angående sådant varom han ej var pliktig yttra sig och gärningen innefattade allenast avvärjande av misstanke mot honom eller någon honom närstående för medverkan till brottet, skall till straff ej dömas, dels att, om brottet eljest är att anse som ringa, vare straffet fängelse eller böter, samt att i 2 § den andra punkten utbytes mot enahanda stadganden, dock att straffet när brottet eljest är att anse som ringa skall vara böter eller fängelse. De ringa fallen skulle då i båda paragraferna komma att omfatta bland annat icke straffria fall av osann uppgift om sådant varom den hörde ej var pliktig yttra sig. De nu förordade ändringarna i 1 och 2 §§ skulle föranleda ett tillägg till 3 § motsvarande det lagrådets övriga ledamöter föreslagit, varjämte i 4 § skulle erfordras den av samma ledamöter angivna redaktionella jämkningen, att orden »i något fall» inskjutas mellan »ej» och »till straff».

6 och 7 §§.

Lagrådet:

I nya rättegångsbalken stadgas i 19 kap. 4 § att talan om ansvar för falskt åtal eller falsk angivelse, varå åtal följt, må väckas vid den rätt, där brottet åtalats, samt i 20 kap. 8 § sista stycket att den som angivits eller åtalats för brott må — utan hinder av viss i första stycket stadgad inskränkning i målsägares åtalsrätt — väcka talan om ansvar för falsk angivelse eller falskt åtal. Tydligt böra samma regler gälla om obefogat åtal, varom i det remitterade förslagets 6 § sägs. Vad angår falsk angivelse yttrade straffrätts-

kommittén, som i 7 § intagit bestämmelser om ansvar för falsk och obefogad tillvitelse, avsedda att ersätta de hittillsvarande stadgandena om ansvar för falsk angivelse, att bestämmelserna i 20 kap. 8 § nya rättegångsbalken, om kommitténs förslag godtoges, borde hänföra sig till falsk eller obefogad tillvitelse samt att likaså bestämmelsen i 19 kap. 4 § nya rättegångsbalken syntes böra avse tillvitelsebrottet. I det remitterade förslaget har visserligen brottsbeteckningen falsk angivelse återinförts, men den avser där allenast sådan angivelse till åtal som någon gör med uppsåt att oskyldig må bli sakfälld. Vid sidan härav bibehålles för brott som omnämnas i 7 § andra stycket beteckningen falsk tillvitelse. De skäl som föranlett nyssnämnda bestämmelser i nya rättegångsbalken synas emellertid äga giltighet även beträffande falsk tillvitelse, varå åtal följt, helst gränsen mellan falsk angivelse och falsk tillvitelse understundom torde bli svår att uppdraga. Jämväl brott som avses i 7 § sista stycket torde, där åtal följt, i fråga om forum och målsägares åtalsrätt böra jämföras med falsk angivelse, varå åtal följt. Med hänsyn till det sålunda anförda torde en omredigering av omförmälda stadganden i nya rättegångsbalken böra övervägas.

8 §.

Justitieråden Lawski och Gyllenswärd samt *regeringsrådet Kuylenstierna*:
Vid bifall till vad vi under 1—4 §§ förordat skall i förevarande paragraf hänvisningen till 5 § ändras att gälla 6 §.

10 §.

Justitieråden Lawski och Gyllenswärd samt *regeringsrådet Kuylenstierna*:
Därest i 1 och 2 §§ orden »förtiger sanningen» införas, bör i förevarande paragraf uttrycket »något som han är skyldig uppgiva» ersättas med ordet »sanningen».

11 §.

Lagrådet:

Medan i kommittéförslaget de mot det remitterade förslagets 11—13 §§ svarande stadgandena begränsade de urkunder, varom där är tal, till urkunder som upprättats till bevis, har i sistnämnda förslag någon begränsning av urkundsbegreppet icke ansetts erforderlig. Det synes i anledning av denna ändring böra påpekas, att i förevarande paragrafs första stycke likvisst aldrig kan bli fråga om osann uppgift i annan urkund än sådan som upprättats till bevis, eftersom gärningsmannens uppsåt skall gå ut på bl. a. att hans åtgärd innebär fara i bevishänseende.

14 och 15 §§.

Justitieråden Lawski och Gyllenswärd samt *regeringsrådet Kuylenstierna*:
Iakttages vad vi hemställt under 1—4 §§ — varigenom avfattningen av 1 § ändras sålunda att dess sista punkt enligt lydelsen i departementsförslaget utgår — följer därav, att orden i första punkten av första stycket i 14 § »där

ej brottet skulle vara att anse som ringa» skola strykas. Härjämte bör under enahanda förutsättning i andra stycket av samma paragraf hänvisningen till 8 § ändras att gälla 9 §.

Lagrådet:

Då det i 4 § stadgas att under där angiven förutsättning straff skall helt bortfalla, synes det oegentligt att i paragrafhänvisningen i 15 § medtaga jämväl denna paragraf såsom avseende ett fall där någon ådragit sig ansvar. Olägenheten kan undgås exempelvis på det sätt att 14 och 15 §§ få byta plats och uttrycket »enligt vad förut i detta kapitel är sagt» införes i stället för »enligt 1—13 §§».

14 KAP.

38 §.

Lagrådet:

I denna paragraf stadgas straff för förberedelse till och underlåtenhet att avslöja duellbrott, varvid såsom förberedelse ock skall anses stämpling. Vissa slag av förberedelse till dylikt brott torde emellertid redan nu vara straffbelagda (se 14 kap. 39 och 41 §§). I övrigt torde med regleringen av detta här i landet knappast förekommande brott utan nackdel kunna anstå tills kapitlet systematiskt genomgås. Det hemställes därför, att det föreslagna tillägget till denna paragraf får utgå; härav skulle föranledas jämkning i lagförslagets ingress.

19 KAP.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Den »allmänfara», som 19 kap. avser att särskilt kriminalisera, representerar icke ett enhetligt begrepp. Det kan gälla fara för en persons liv eller hälsa (1—3 §§, 5 §) eller allmän fara för flera människors liv eller hälsa (6 §), allmän fara för djur eller växter (7 §), fara för omfattande förstörelse av annans egendom (1—3 §§, 5 §), allt in concreto, eller för egendom, som har avsevärd betydelse för rikets försvar etc. och som är av sådan art, att in abstracto allmänfara anses vara för handen om egendomen skadas (4 §). Enligt 24 kap. straffas i allmänhet skadegörelse där det ej kan påvisas att sådan fara föreligger, som utgör förutsättning för tillämpning av olika paragrafer i 19 kap. (utom 4 §). Men även i 24 kap. förekommer det att faran särskilt beaktas. Enligt 24 kap. 3 § anses sålunda kvalificerad skadegörelse föreligga, om av annan gärning än sådan som bestraffas enligt 19 kap. kommit synnerlig skada för någons liv eller hälsa eller om den förövat på sak som har stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan eljest är synnerligen kännbar. Karaktären av de brott som hänföras under 19 kap. är följaktligen ej så klar, att man av sakens natur kan sluta att detta och ej 24 kap. skall tillämpas. Frågan om de olika brotternas hänförande till det

ena eller andra kapitlet äger likvisst praktisk betydelse. Framhållas må exempelvis att enligt 19 kap. oaktsamhet straffas, medan detta ej är fallet enligt 24 kap. Det är i själva verket i vissa avseenden svårt att förstå varför uppdelningen gjorts på sätt som skett, varför exempelvis anläggande av skogsbrand straffas såsom mordbrand vid fara för en större skogsmark, men som skadegörelse om det gäller en mindre skogsmark. En fastare indelning skulle, vill det synas, ha vunnits, om begreppet allmänfara enligt 19 kap. bestämts i närmare anslutning till den innebörd, som vanligen brukar inläggas i detta ord, och följaktligen vissa där avsedda brott överförts till 24 kap. Tillika synes kunna ifrågasättas, huruvida icke oaktsamhet bör bestraffas även enligt 24 kap. åtminstone vid fara som avses i 3 § andra stycket.

Den till synes mindre klara indelningsgrunden har väl i sin mån också bidragit till att brottsbeteckningarna i 19 kap. i regel blivit mindre expressiva. Även ur formellt språklig synpunkt synas några av dem ej tillfredsställande. »Allmänfarlig ödeläggelse» syftar närmast på effekten, ej på handlingen. »Allmänfarlig vårdslöshet» skiljer sig från andra beteckningar därigenom att brottslighetsgraden (oaktsamheten) gjoris till huvudord i stället för till attribut. Benämningen skulle kunna användas för många andra brott än de avsedda, bl. a. dem som beröras i 8 §. »Spridande av gift eller smitta» innefattar enligt sin egentliga innebörd även huvudparten av de brott varom 7 § (och även 8 §) handlar. »Förgöring» har enligt alltjämt levande språkbruk en annan och mera inskränkt betydelse än enligt förslaget och bör knappast användas där blott fara, ej skada föreligger. Därest ej lämpligare uttryck än de nu angivna kunna utfinnas såsom beteckningar för de ifrågavarande brotten, böra de enligt mitt förmenande hellre utgå i avvaktan på att bättre beteckningar småningom hinna utbildas.

10 och 11 §§.

Lagrådet:

Beträffande brott som avses i 13 kap. stadgas om frivilligt avvärjande i 15 §. Denna paragraf hänvisar bl. a. till 9 § i samma kapitel, vilken avser det fall att någon som ej gjort sig skyldig till straff enligt vissa angivna lagrum framkallat fara som avses i paragrafen och underlåtit att, efter att hava kommit till insikt därom, till farans avvärjande göra vad skäligen kan begäras. I departementschefens motiv anföres att, om någon gjort sig förfallen till ansvar enligt 13 kap. 9 § genom att han icke inom skäligen tid beriktigat en oriktig utsaga, men därefter avvärjer olägenhet av utsagan, straffrihet skall inträda där faran var ringa. Förevarande kapitels 9 § utgör i huvudsak en motsvarighet till 13 kap. 9 §, men dess 11 § medtager ej paragrafen bland de fall, där frivilligt avvärjande av uppkommen fara kan föranleda straffminskning eller straffrihet. Det lär likväl ej vara uteslutet att den som framkallat faran kan i efterhand avvärja denna, även där han från början saknat sådant uppsåt som normalt förutsättes för straffbarhet men efter vunnit insikt om faran gjort sig skyldig till sådan underlåtenhet att straffbarhet enligt 9 § hunnit inträda. Följdriktigheten synes kräva att i 19 kap. dylikt

efterföljande avvärjande ej behandlas annorlunda och strängare än i 13 kap. Lagrådet hemställer därför, att straffrihet eller strafflindring på sätt föreslagits i 11 § skall inträda, om någon, som ådragit sig ansvar enligt 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 eller 9 §, frivilligt avvärjt fara som där sägs innan avsevärd olägenhet uppkommit.

Ändras i enlighet med vad lagrådet förordat ordningsföljden mellan 14 och 15 §§ i 13 kap., synas jämväl förevarande paragrafer böra byta plats.

21 KAP.

8 §.

Lagrådet:

Därest, på sätt lagrådet hemställt, andra stycket i 3 kap. 3 § utgår, torde i förevarande paragraf orden »första stycket» få bortfalla.

24 KAP.

Lagrådet:

Under uttrycket »tager någon olovlig väg» i 11 § enligt kapitlets gällande lydelse torde ej vara att hänföra det fall att någon använder en förut upptagen väg (jfr N. J. A. II 1940 s. 336 o. ff.). Nämda uttryck har i remissförslaget, liksom tidigare i kommitténs förslag, ersatts av orden »tager någon olovligen väg». Att härigenom skulle straffbeläggas även begagnande av en redan befintlig väg synes icke vara avsett. Emellertid lär det kunna befaras, att med den sålunda tillämnade avfattningen osäkerhet i berörda hänseende skulle uppstå vid stadgandets tillämpning. På grund härav hemställs, att — i anslutning till lydelsen av nuvarande 11 § — brottet i den nya 4 § måtte beskrivas genom orden »tager någon olovlig väg» etc. Iakttages detta, bör tillika uttrycket »olovligt tagande av väg» i 4 och 6 §§ ävensom i kapitlets överskrift utbytas mot »tagande av olovlig väg».

25 KAP.

1 §.

Lagrådet:

I remissen den 3 oktober 1947 om ändrad strafflagstiftning för krigsmakten förklaras att vid den fortsatta behandlingen av förevarande förslag det i paragrafen avsedda brottet bör förses med benämningen tjänstesvek i stället för tjänstemissbruk. Enligt lagrådets tanke skulle genom en sådan ändring ifrågavarande brott komma att karakteriseras ej såsom ett svikande av tjänsteplikt — vilket torde vara avsett — utan som ett svikligt förfarande. Då brottet ingalunda behöver hava sistberörda karaktär samt — om det anses nödvändigt att samma brottsbeteckning användes i paragrafen som i

26 kap. 17 § i det den 3 oktober 1947 remitterade förslaget — beteckningen tjänstemissbruk på det senare stället ej är mindre användbar än tjänstesvek, hemställes, att förevarande paragraf bibehålles oförändrad.

2 §.

Lagrådet:

I den mån tagande av muta är särskilt belagt med straff, såsom i 8 kap. av förslaget, lärer vara avsett, att paragrafen icke skall vara tillämplig. I likhet med vad som skett i 1 samt 3 och 4 §§ torde emellertid detta böra uttryckligen angivas.

5—7 §§.

Lagrådet:

I 5 § behandlas de ämbetsbrott som i motsats till de självständiga ämbetsbrotten kunna begås även av annan än ämbetsman och genom att förövas av sådan i hans tjänst endast bliva särskilt kvalificerade. Till skillnad mot gällande rätt tillämpar förslaget den principen att ett allmänt brott, även om den brottslige är ämbetsman, i första hand bör medföra straff allenast enligt annat kapitel än 25 kap. Att brottet tillika innefattar åsidosättande av tjänsteplikt skall således beaktas endast såsom grund för straffskärpning vid tillämpning av de allmänna straffbestämmelserna för brottet. Något uttryckligt stadgande härutinnan upptager icke förslaget. I och för sig är väl detta ej heller av nöden; att gärningsmannens missbruk av ansvarsfull ställning utgör försvårande omständighet följer redan av allmänna straffrättsliga grundsatser. Förslaget inskränker sig alltså till att i förevarande paragraf beträffande brott av ämbetsman vilket tillika innefattar åsidosättande av tjänsteplikt stadga möjlighet till bestraffning enligt en skärpt latitud av fängelse i två år, ändå att den ordinära latituden stannar vid böter eller lägre fängelsestraff. Principen förklarar sig departementschefen dock ha funnit så viktig att stadgandet därom upptagits omedelbart efter bestämmelserna om de självständiga ämbetsbrotten. Skillnaden i behandlingssättet i fråga om sistnämnda brott, å ena sidan, och de i 5 § avsedda ämbetsbrotten, å andra sidan, skulle emellertid framhävas än starkare, om i detta sammanhang gäves särskilt uttryck för den ovan omförmälda bestraffningsregeln med avseende å de allmänna brott som tillika innefatta åsidosättande av tjänsteplikt. Härigenom vunnos ock den fördelen att innebörden av de i andra lagrum förekommande hänvisningarna till 5 § bleve tydligare. Framhållas må sålunda att, då det t. ex. i 5 kap. 15 § talas om »brott som i 25 kap. 5 § sägs», tvekan kan, om förslagets avfattning av sistnämnda paragraf bibehålles, uppstå huruvida med uttrycket, såsom meningen är, avses varje brott genom vilket ämbetsman åsidosatt tjänsteplikt eller endast brott varå den i paragrafen angivna bestraffningsregeln i ett särskilt fall skolat träda i tillämpning. I enlighet med det sagda bör i 5 § uttryckligen stadgas att, då ämbetsman finnes hava genom gärning som är annorstädes än i 1—4 §§ belagd med straff åsidosatt sin tjänsteplikt, den omständigheten skall beaktas vid bestämmande av straffet.

I ett flertal lagar och författningar utanför strafflagen meddelas straffbestämmelser som uteslutande avse ämbetsmän. Gärning som omfattas av en dylik specialstraffrättslig bestämmelse faller uppenbarligen utom tillämplighetsområdet för stadgandet i 5 §. Å andra sidan är det klart, att stadgandet — vilket kompletterar bestämmelserna i 4 kap. strafflagen (jfr förhållandet beträffande 25 kap. 18 § strafflagen enligt nu gällande lydelse) — blir att tillämpa i fråga om en specialstraffrättslig bestämmelse som ej kan anses ha karaktären av en *lex specialis* för viss ämbetsförseelse som sådan.

6 § skulle vinna i tydlighet, om bestämmelserna i första styckets andra punkt och i andra stycket byta plats. Gemensamt för de stadganden, som sålunda skulle sammanföras i första stycket, är att de båda behandla följder av att förskyllt avsättning eller suspension från den tjänst, i vilken ämbetsmannen förbrutit sig, ej kan ådömas därför att han lämnat denna tjänst. Medan första punkten kommer att behandla det fall att avsättning eller suspension kan ske från annan tjänst som han fått i stället, skulle andra punkten avse det fall att ingen sådan tjänst finnes, varför enbart till allmänt straff kan dömas. Enligt det remitterade förslaget lär vara avsett att, om den brottslige eljest ej förskyllt frihetsstraff, varje straff skall kunna bortfalla. Ordalagen torde böra så jämkas att detta tydligt framgår.

Det nya första stycket kunde i enlighet härmed få den avfattningen *att*, om den som enligt bestämmelserna om ämbetsbrott förskyllt avsättning eller suspension från viss tjänst ej längre innehar samma tjänst, men han i dess ställe erhållit annan befattning med likartade arbetsuppgifter, han skall dömas till avsättning eller suspension från den befattningen *samt att*, om han ej i tjänstens ställe erhållit annan befattning varom nu sagts det för brottet stadgade allmänna straffet skall ådömas enbart och vid straffets bestämmande hänsyn tagas till att han förskyllt avsättning eller suspension, dock att om han i detta senare fall eljest ej förskyllt frihetsstraff, varje straff må bortfalla. Såsom en slutpunkt i första stycket skulle vidare upptagas bestämmelsen att, om den brottslige förskyllt avsättning, det skall utsättas i domen.

I den till andra stycket överförda andra punkten i första stycket i det remitterade förslaget skulle ingen väsentlig ändring erfordras.

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

I 7 § behandlas frågan i vad mån en ämbetsman, som begått ett allmänt brott, bör ådömas, förutom allmänt straff, jämväl avsättning eller suspension. Paragrafen är icke avsedd att tillämpas å ämbetsman som ådömes ansvar jämlikt 1 §, 2 § första stycket, 3 § första stycket eller 4 §, även om straffet endast utgöres av böter, men väl å den som efter att hava lämnat viss tjänst gör sig skyldig till brott emot 2 § andra stycket eller 3 § andra stycket och som då dom rörande brottet meddelas innehar annan tjänst än den som föranlett tillämpning av något av dessa lagrum. Detta paragrafens avsedda innehåll synes dock icke hava kommit till tydligt uttryck i lagtexten, då den an-

vända termen ämbetsstraff — särskilt om den sammanställes med den i 2 och 3 §§ förekommande beteckningen allmänt straff — lätteligen kan uppfattas allenast som en sammanfattande benämning på avsättning och suspension.

Genom att 7 § gjorts tillämplig även å den som dömts jämlikt 2 § andra stycket eller 3 § andra stycket kommer han att få åtnjuta den straffminskning varom paragrafens sista stycke handlar. Han skulle i detta hänseende bli gynnsammare ställd än den ämbetsman som efter brottet lämnat den tjänst vari han förbrutit sig och som jämlikt 6 § kan utan motsvarande straffminskning ådömas avsättning eller suspension från annan tjänst. För en sådan skillnad torde saknas bärande skäl.

Det föreslås därför — under erinran om vad lagrådet hemställt beträffande uppställningen av 6 § — att till nämnda paragraf fogas ett tredje stycke av innehåll att, om någon dömes till ansvar jämlikt 2 § andra stycket eller 3 § andra stycket och han innehar med ämbetsansvar förenad befattning, skall vad i paragrafens andra stycke stadgas äga motsvarande tillämpning. Godtages detta, kunde till undvikande av termen ämbetsstraff i inledningen till 7 § användas uttrycket »där ämbetsman på grund av annat brott än sådant varom i 1—4 §§ sägs».

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Därest ämbetsman för brott, som avses i 1—4 §§, dömes allenast till böter — vilket i fråga om brott som omförmäles i 1—3 §§ skall ske, om brottet är ringa, och i fråga om brott som behandlas i 4 § är det vanligaste — kan han enligt 6 § icke avsättas från annan av honom innehavd tjänst än den vari han förbrutit sig. Att han genom brottet visat sig uppenbarligen icke skickad att innehava denna andra tjänst — vilken kanske är hans huvudsakliga — eller i avsevärd mån skadat det anseende som innehavaren av befattningen bör äga, kommer icke enbart för sig i betraktande; det fordras, att ämbetsbrottet som sådant är av så allvarlig art, att det förskyllt avsättning eller suspension. Dömes däremot ämbetsman till böter för allmänt brott, varigenom tillika tjänsteplikt åsidosättes, kan han jämlikt 7 § dömas till avsättning eller suspension såväl från den tjänst vari han förbrutit sig som från annan tjänst; eventuellt kan mistning av en utav flera av ämbetsmannen innehavda tjänster ådömas.

Att förslaget beträffande ämbetsbrott, som tillika är allmänt brott, intar den ståndpunkten, att brottet skall bedömas såsom allmänt brott under beaktande av den felandes ämbetsställning kan svårigen motivera den här omnämnda olikheten. Det är visserligen att antaga att domstolarna i praxis kunna förväntas genom en försiktig lagtillämpning i åtskilliga fall undanröja den sålunda förefintliga inkonsekvensen, men det torde icke vara försvarligt att med hänvisning härtill låta denna kvarstå.

Med hänsyn till den utomordentliga betydelse, som en avsättning eller en suspension i allmänhet har för en ämbetsman, synes den ordning, som enligt förslaget skall gälla då ämbetsman begått brott, varom stadgas i 1—4 §§, böra tillämpas på alla ämbetsbrott. Det sålunda förordade jämställandet kan

lämpligen ske på det sätt, att i 5 § upptages ett stadgande att vid där avsedda brott, om skäl därtill äro, suspension eller avsättning kan ådömas tillika med allmänt straff eller ock i stället för böter, samt att 6 § göres tillämplig på dem, som enligt bestämmelserna i 1—5 §§ förskyllt avsättning eller suspension från tjänsten.

Iakttages vad sålunda förordats, torde det icke vara möjligt att i 7 § bibehålla föreskriften att den som för brott, varigenom han ej åsidosatt sin tjänsteplikt, dömes till allenast böter skall kunna dömas till mistning av tjänsten. Skulle sådan påföljd kunna inträda även för brott av mindre allvarlig art, kan ej uteslutas, att vid bedömandet av frågan huruvida påföljden skall ådömas ej blott den felandes genom brottet ådagalagda olämplighet kommer att beaktas.

I enlighet med det sagda förordas, att 7 § göres tillämplig endast i fall då ämbetsman för brott, varigenom han ej åsidosatt sin tjänsteplikt, dömes till straffarbete eller fängelse, varmed jämlikt 27 § lagen om villkorlig dom sådan dom är likställd.

Av vad här förordats blir en följd att i dom rörande brott, som begåtts av ämbetsman, i allmänhet kommer att fastslås, om brottet innefattar åsidosättande av tjänsteplikt eller icke. Denna konsekvens innebär enligt min mening i och för sig en fördel; det skulle vara föga tillfredsställande om någon kategori av ämbetsmän skulle genom att detta spörsmål icke berörts i meddelade domar kunna få den oriktiga uppfattningen att de ej handla under ämbetsansvar. Det må visserligen vara riktigt, som departementschefen framhåller, att det emellanåt kan vara svårt att avgöra huruvida ett allmänt brott skett i eller utom tjänsten och att det därför kan medföra viss praktisk fördel att inrymma dem alla under ett gemensamt stadgande. En sådan fördel bör dock enligt mitt förmenande ej vinnas genom att låta begreppet ämbetsbrott bliva blott en kapitelrubrik utan tydlig motsvarighet i lagtexten.

I detta sammanhang är att erinra om att 25 kap. i framtiden skall vara tillämpligt å präst och att enligt 8 § i den nu gällande lagen om straff för ämbetsbrott av präst m. m. präst kan dömas till avsättning eller suspension, om han för brott utom ämbetet dömes till böter och brottet är sådant att därigenom hans prästerliga anseende fläckas eller spilles. I och för sig synes anledning saknas att i princip behandla präst på annat sätt än ämbetsmän i allmänhet. Däremot måste ifrågasättas, om man ej bör ålägga ämbetsmän i särskilt ömtålig ställning såsom en tjänsteplikt att uppträda på ett värdigt sätt även då de ej äro i tjänsteutövning (jfr 17 § polisreglementet för riket).

Vad lagrådets övriga ledamöter anfört rörande tillägg av ett nytt stycke till 6 § och ändrad formulering av inledningen till 7 § biträder jag, dock att såsom följd av vad jag ovan yttrat hänvisningen i nämnda inledning bör avse ej 1—4 §§ utan 1—5 §§.

Den disposition av kapitlets bestämmelser, som erhålles om den nu ifrågasatta ordningen i huvudsak följes, synes i och för sig innebära fördelar i förhållande till departementsförslaget. 25 kap. handlar om ämbetsbrott, och dess mening lär vara att såsom sådana skola betraktas ej blott de s. k.

speciella ämbetsbrotten, vilka avses i 1—4 §§, utan även de civila brott vilka tillika innefatta förbrytelse i tjänsten, exempelvis trolöshetsbrott. Det förefaller i och för sig naturligt, om dessa brott bliva föremål för ett särskilt lagstadgande, skilt från det som avser rent civila brott av sådan allvarlig karaktär att de anses böra föranleda avstängande från tjänst på viss tid eller för alltid. Den ovan förordade uppställningen uppfyller just detta önskemål. Tillika undvikes genom densamma den olägenheten att straffet för ett och samma brott, såsom skett i departementsförslaget, fastställs i skilda paragrafer — 5 och 7 §§ — då grunden för bestraffningen är densamma. Jag förordar alltså att, även om ovan angivna förslag i sakligt avseende ej skulle godkännas, lagtexten likväl uppställs i huvudsaklig överensstämmelse därmed.

I varje fall synes, om avsättning skall kunna förekomma när någon förskyllt blott böter för det civila brottet, departementsförslagets 5 § böra på sätt skett i kommittéförslaget nedflyttas efter 7 §, då den förra paragrafen avser reglering i ett speciellt avseende av fall, beträffande vilka 7 § utgör huvudstadgandet, och ej lämpligen bör föregå detta. 7 § kan under nyss angiven förutsättning tillämpas enligt sin lydelse oberoende av om tillämpning jämväl av 5 § ifrågakommer.

Lagrådet:

Departementschefen har i anslutning till 6 § funnit anledning att understryka önskvärdheten av sådan ändring i gällande pensionsförfattningar, att avsatta befattningshavare kunna bevaras vid intjänade pensionsförmåner. Ehuru frågan härom kan förväntas bliva föremål för utredning på grund av riksdagens skrivelse den 13 juni 1945, nr 348, må framhållas, att de i 7 § upptagna utvidgade bestämmelserna om mistning av tjänst såsom skydds-påföljd vid brott synas böra medföra, att en sådan ändring av pensionsförfattningarna blir gällande vid den tidpunkt, då förevarande förslag skall träda i kraft. Härför talar även en annan omständighet. Om ämbetsman dömes till avsättning eller suspension enligt 7 §, medför detta enligt pensionsförfattningarna jämväl viss förlust av pensionsförmåner. Om emellertid den tilltalade, innan dom avkunnas, på egen begäran entledigats från sin tjänst, lärers liksom enligt gällande praxis någon pensionsförlust icke inträda; och detta blir fallet även om den tilltalade, sedan han dömts till avsättning, överklagar domen och innan den högre instansens dom meddelats lyckas få avsked. Att en tilltalad sålunda skall kunna befria sig från en i pensionsförfattningarna förutsatt påföljd av brottet är uppenbarligen föga tillfredsställande. Vidtages den berörda ändringen i pensionsbestämmelserna försvinner denna olägenhet. En följd av en sådan ändring blir också, att den i 6 § andra stycket andra punkten upptagna bestämmelsen skall utgå.

8 §.

Lagrådet:

Genom bestämmelsen i 8 § kommer en bristfällighet i gällande lagstiftning att bli avhjälpd. Förslaget förutsätter att domstolen vid straffets utmätande skall kunna bedöma, i vilken mån av förvaltningsmyndighet ålagd bestraffning kommer att vara verkställd, då domstolens dom därest den ej överklagas vinner laga kraft. Vissa svårigheter uppkomma emellertid om förvaltningsmyndighetens beslut ej vunnit laga kraft vid tiden för domen. I sådana fall kan något bedömande av nyssnämnda fråga icke ske; domstolens bedömande kan f. ö. bli oriktigt på den grund, att åtgärd ej i vederbörlig ordning vidtages för att bringa förvaltningsmyndighetens beslut till verkställighet. För att undvika dessa svårigheter kan domstolen visserligen anlita den utvägen att låta med domens meddelande anstå, till dess klarhet vunnits i frågan. Tydligt är ock att efter klagan av part högre rätt kan få möjlighet att vederbörligen beakta lagakraftgående beslut i disciplinmålet. Infet av dessa alternativ synes dock fullt tillfredsställande, och båda alternativen medföra den olägenheten, att spörsmålet om påföljd för ett och samma tjänstefel kan komma att samtidigt handläggas av såväl domstol som administrativ myndighet och det till och med i fall då den administrativa myndighetens beslut kan — t. ex. på den grund att detta men ej domstolens dom överklagas — förväntas bli utan någon som helst betydelse. För att undvika de angivna olägenheterna synes det naturligast att låta förvaltningsmyndighetens beslut förfalla, därest ej disciplinär bestraffning såväl ådömts som börjat verkställas, då åtal väckes. På sådant sätt riskeras ej att tjänstefel i något fall lämnas obeivrat, medan å andra sidan den disciplinära bestraffningen alltid kan beaktas och evalverandet av disciplinStraff i straff enligt allmänna strafflagen — en evalvering, för vilken någon regel ej gives i förslaget — ofta kan undvikas. Uppenbart är att genom vad sålunda förordats förevarande bestämmelse kommer att få en något större principiell räckvidd än enligt förslaget, men då redan detta bygger på att domstolsavgörandet bör följas, där det utan olägenhet kan ske, synes häri icke ligga något skäl mot den föreslagna ordningen. Godtages denna, skulle andra punkten i paragrafen få det innehåll att förvaltningsmyndighetens beslut skall förfalla, om det ej helt eller delvis verkställts då åtal för brottet väckes. Av ett sådant stadgande skulle klart framgå att disciplinförfarande, som ej lett till beslut vid sagda tidpunkt, skall omedelbart nedläggas, något som väl torde vara förutsatt jämväl i förslaget. Om förvaltningsmyndighets beslut avser flera tjänsteförseelser och i undantagsfall samtliga dessa ej bli föremål för åtal, lär av det föreslagna stadgandet följa att hinder ej föreligger att i administrativ ordning ånyo upptaga fråga om påföljd för tjänstefel, för vilket åtal ej blivit väckt.

11 §.

Lagrådet:

Med taxerings- och prövningsnämnder förstås enligt taxeringsförordningens terminologi nämnder för årlig taxering. Då 11 § andra stycket torde bära

avse medlemmar av samtliga beskattningsnämnder, således även beredningsnämnder för allmän fastighetstaxering, synas orden »taxerings- eller prövningsnämnd» böra utbytas mot den i taxeringsförordningen använda termen beskattningsnämnd.

Tredje stycket avser att ersätta gällande stadganden i 25 kap. 15 § i den mån de genom 25 kap. 22 § andra stycket gjorts tillämpliga å där nämnda personer. Det kan ifrågasättas om den lydelse det remitterade förslaget i denna del erhållit ger tydligt uttryck åt den avsedda innebörden. I förevarande stycke skall uppenbarligen icke åsyftas sådan inrättning, som är nämnd redan i andra punkten av första stycket. Det synes vidare så mycket mera ovisst vad som i detta sammanhang skall förstås med inrättning som är stadfästad av Konungen, som enahanda uttryck i första stycket användes i en betydelse som här icke kan vara avsedd. Förordnande enligt 19 kap. 14 § kan näppeligen anses innefatta sådant stadfästande av en inrättning. En klarare regel synes kunna erhållas genom en föreskrift att där innehavare av befattning vid företag för allmän samfärdsel, vilken enligt Konungens förordnande skall åtnjuta skydd som i 10 kap. 1 § sägs, åsidosätter vad honom åligger till förekommande av olyckshändelse, skall vad i det remitterade förslagets 5 och 7 §§ är stadgat gälla.

Lagrådet får här erinra om sitt under 10 kap. 1 § gjorda påpekande om lämpligheten därav, att genom en generell, i administrativ ordning utfärdad föreskrift skydd som i paragrafens första stycke sägs tillägges varje till säkerhetstjänstens handhavande utsedd befattningshavare vid inrättning, beträffande vilken förordnande enligt 19 kap. 14 § meddelats. Om en sådan föreskrift gives, bliva dessa befattningshavare underkastade det ansvar varom förevarande stycke handlar.

12 §.

Lagrådet:

Paragrafen är avsedd att gälla även specialstraffrätten, och dess andra punkt kan få tillämpning endast inom denna. Då emellertid stadganden i allmänna strafflagen av den innebörd varom här är fråga icke lära bliva direkt eller analogiskt tillämpliga å specialstraffrätten, förordas, att andra punkten får utgå samt att i övergångsbestämmelserna upptages föreskrift om att vad i första punkten stadgas skall vara tillämpligt jämväl å bestämmelser utanför strafflagen, dock med den modifikation som omnämnes i andra punkten.

13 §.

Lagrådet:

Att frågan om tillämpning av 6 eller 7 § icke prövas av domstol, som dömer någon till straff, kan bero på att domstolen saknar kännedom om den tilltalades innehav av befattning, däri inbegripet det fall att sammanräkning efter ett val ännu ej skett vid tiden för domens meddelande. Erhåller den

tilltalade en befattning först efter domens meddelande men innan den vinner laga kraft — om senare erhållna befattningar är icke fråga — har spörsmålet alls icke kunnat komma upp vid domstolen. I båda dessa fall torde enligt förslagets mening regeln i förevarande paragraf skola tillämpas. För att detta skall tydligare framgå torde paragrafens inledningsord få något jämkas. Det är ock tänkbart att domstolen utan giltig anledning underlåter att ingå i prövning som här avses eller i allt fall att lämna uttryckligt besked i domen. Enligt förslagets ordalydelse skulle även då särskild talan som i paragrafen sägs få föras. Under vissa omständigheter synes dock domstolens tystnad böra verka till den dömdes förmån. Sålunda lärers, om av domstolens akt i målet framgår, att domstolen haft kännedom om innehavet av befattningen — och en muntlig vid rätten lämnad upplysning om befattningen torde böra protokollföras — den dömde skäligen ej böra utsättas för att frågan tages upp i ny rättegång utan domstolen presumeras hava tagit ställning till frågan och funnit påföljd ej böra ådömas. För att göra en sådan tolkning av paragrafen möjlig kunde som förutsättning för särskild talan angivas, att domstolen icke prövat frågan om avsättning eller suspension jämlikt 6 eller 7 §.

Ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r n a .

Lagrådet:

Eftersom giltighetstiden för lagen om sabotage enligt lag den 14 mars 1947 (nr 113) utgår den 31 december 1948, bör den ej upptagas bland de lagar som jämlikt punkt 1 skola upphävas.

I fråga om punkt 2 första stycket torde det väl vara riktigt att, såsom redan straffrättskommittén framhållit, vad i § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen stadgas om att förbrytelse som där sägs skall anses enligt 8 kap. 4 § strafflagen bör, sedan nya lagen trätt i kraft, även utan uttryckligt stadgande i stället hänföras till dennas 8 kap. 10 §. I och för sig innebär alltså förevarande stadgande endast en anvisning till domstolarna angående en rättstillämpning som dessa få antagas, oavsett samma stadgande, komma att iakttaga. Att, såsom här skulle ske, genom föreskrift i allmän lag ålägga domstolarna att på visst sätt tolka ett grundlagsbud synes likväl ej lämpligt. Någon bestämmelse i detta ämne upptogs heller icke i kommittéförslaget. På grund av det anförda hemställes, att ifrågavarande stadgande måtte få utgå. Därest detta ej iakttages, bör den under 8 kap. berörda omnumreringen av bland annat 10 § i nämnda kapitel beaktas.

Under hänvisning till vad lagrådet anfört vid 25 kap. 12 § hemställes, att såsom en femte punkt insättes en föreskrift om att vad i nämnda paragraf är stadgat icke innebär ändring i bestämmelse i annan lag än strafflagen om inskränkning i allmän åklagares åtalsrätt med avseende å sådan gärning som i 3 § samma kapitel sägs och som är särskilt belagd med straff.

2. Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse.

Lagrådet:

Genom att i förevarande paragraf orden »påföljd som avses i 2 kap. 20 § strafflagen eller liknande påföljd» utbyts mot »förverkande eller liknande påföljd» synes det bliva oklart om, liksom nu, sådan påföljd som förlust av rätt att idka handel med vissa begagnade föremål eller att förestå sådan rörelse (se 17 och 19 §§ förordningen den 28 maj 1918 angående handel med vissa begagnade föremål m. m.) inbegripes under stadgandet. Lagrådet förordar därför, att sistberörda uttryck utbytes mot »särskild påföljd för brott».

3. Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 21 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran.

Lagrådet:

Då förevarande lagrum enligt lag den 30 juni 1947 (nr 299) upphört att gälla från och med den 1 juli 1947, läser förslaget böra utgå.

4. Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Lagrådet:

Vad förut erinrats i avseende å förslaget till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen om ungdomsfängelse har tillämpning även å förevarande förslag.

5. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen den 19 juni 1919.

Lagrådet:

Förslaget innebär att förevarande lagrum ej längre skall vara subsidiärt i förhållande till allmänna strafflagen, där i denna är utsatt strängare straff för förseelsen. Såsom skäl härför åberopas i motiven, att lagrummet bestraffar överträdelse vilka närmast äro att betrakta såsom blott ordningsförseelser, varför detsamma borde kunna tillämpas i konkurrens med 19 kap. 8 § strafflagen. Man kan dock svårligen komma ifrån att grunden för kriminaliseringen i 28 § epidemilagen, i den mån allmänfara vållas, och hithörande fall i 19 kap. 8 § strafflagen är densamma. Lagrådet hemställer därför, att paragrafen får förbli oförändrad.

6. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 12 § epizootilagen den 12 april 1935.

Lagrådet:

Då på sätt straffrättskommittén framhållit innehållet i 19 kap. 8 § strafflagen bör begränsas till fall då vållande av allmän fara föreligger, är intet att erinra mot att i förevarande lagrum straff av dagsböter utsättes. Lagrådet anser emellertid, att här på samma sätt som i fråga om epidemilagen lagbudet

bör vara subsidiärt i förhållande till allmänna strafflagen och att stadgandet härom bör avfattas i anslutning till den nuvarande lydelsen av 28 § epidemi-lagen.

7. Förslaget till lag om ändring i brandlagen den 15 juli 1944.

Lagrådet:

Vid tillkomsten av brandlagen förutsattes stadgandet i 12 § kunna utgå, om straffrättskommitténs arbete ledde till att en föreskrift av motsvarande innehåll upptoges i 19 kap. strafflagen. Det föreslagna upphävandet av berörda 12 § motiveras ock med att denna bestämmelse samt därtill hörande straffstadgande i 19 § brandlagen ersättas av 19 kap. 5 § strafflagen i departementsförslaget. Brottbeskrivningen i denna paragraf täcker emellertid icke till fullo förstnämnda stadgandes tillämplighetsområde. För straffbarhet enligt den föreslagna 5 § i 19 kap. strafflagen fordras nämligen framkallande av åtminstone fara för en sådan effekt som nämnes i kapitlets 1 eller 3 §. Den som begått gärning varom förmäles i 12 § brandlagen, d. v. s. så handhaft eld eller eldfarligt föremål att brand därav lätt kunnat uppkomma, är följaktligen ej utan vidare förfallen till ansvar enligt den nya 19 kap. 5 § strafflagen; härför kräves ytterligare, att branden inneburit fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom. Att upphäva stadgandet i 12 § brandlagen även i vad gäller förseelse som efter vad nu sagts ej omfattas av den tillämnade föreskriften i 19 kap. 5 § strafflagen synes knappast påkallat. På grund härav hemställes, att ändringen i brandlagen måtte inskränkas därtill att i 19 § första stycket efter orden »straffes med dagsböter» tillägges »där ej å förseelsen följer straff enligt allmänna strafflagen».

8. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske.

Lagrådet:

I första stycket av 17 a § ha utan saklig ändring upptagits bestämmelserna i 24 kap. 14 § strafflagen. Där omnämnda brott äro jämlikt 15 § i samma kapitel angivelsebrott. Ej heller i detta hänseende avses någon ändring. Åtalsregeln har upptagits i den nya paragrafens andra stycke. Emellertid torde, då i förslaget beteckningen »olovligt fiske» förbehållits åt det i första punkten av första stycket straffbelagda brottet, andra stycket i sin föreslagna avfattning icke komma att åsyfta det brott som avhandlas i andra punkten av första stycket. Det hemställes därför, att andra stycket inledes med orden »brott varom i denna paragraf sägs».

9. Övriga lagförslag.

Lagrådet:

Dessa förslag föranleda icke någon erinran.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *vissa ändringar i strafflagen* samt anför därvid följande.

Angående ifrågasatta bestämmelser om kränkande av främmande makt m. m.

I anledning av det förslag till tryckfrihetsförordning som den 30 oktober 1947 framlagts av 1944 års tryckfrihetskunniga (SOU 1947:60) ävensom på grund av åtskilliga däröver avgivna yttranden har jag funnit, att vissa stadganden i det den 10 maj 1946 till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändring i strafflagen böra tagas under förnyat övervägande.

Sådana stadganden äro till en början 8:10, 10:5 första stycket samt 11:6 och 7 i sistnämnda förslag. I 8:10 har upptagits ett stadgande att den, som offentligen skymfar främmande makt eller dess regering, flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken så ock den som med våld, hot därom eller missfirmlig gärning förgriper sig mot främmande makts representant eller gör intrång i lokal som innehaves av främmande makts representation eller gör skada därå eller å egendom som där finnes, skall för kränkande av främmande makt dömas till fängelse eller till straffarbete i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter. Enligt 10:5 första stycket har föreslagits straff av böter eller fängelse för ett såsom skymfande av myndighet betecknat brott, vilket beskrivits såsom att någon offentligen skymfar myndighet eller annat organ som äger besluta i allmänna angelägenheter. I 11:6 har föreslagits att den, som bland allmänheten sprider falskt rykte eller annat osant påstående som är ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet, folkförsörjningen eller allmän ordning och säkerhet eller att undergräva aktningen för myndighet eller annat organ som äger besluta i allmänna angelägenheter, skall för samhällsfarlig ryktesspridning straffas högst med straffarbete i två år. Enligt det i 11:7 upptagna stadgandet skall

den, som offentligen skymfar sådant som av kyrkan eller erkänt trossamfund hålles heligt, för brott mot trosfrid dömas till böter eller fängelse.

Enligt det nyssnämnda förslaget till tryckfrihetsförordning (SOU 1947: 60) skall tryckfrihetsförordningen icke innehålla några självständiga brottsbeskrivningar utan tryckfrihetsbrotten skola bestämmas genom att strafflagens brottsbeteckningar få göra tjänst också i tryckfrihetsförordningen. I 7:4 i förslaget till tryckfrihetsförordning ha sålunda bl. a. inryckts brottsbeteckningarna skymfande av myndighet, kränkande av främmande makt, samhällsfarlig ryktesspridning och brott mot trosfrid.

I anslutning härtill ha de sakkunniga likväl (s. 243) angående det till lagrådet remitterade strafflagsförslaget uttalat:

Härmed ha de sakkunniga emellertid icke tagit ståndpunkt till frågan, huruvida departementsförslaget uppfyller de fordringar som ur tryckfrihetsrättslig synpunkt böra upprätthållas i fråga om yttrandefrihetens närmare reglering i den allmänna lagstiftningen. Bland de sakkunniga ha erinringar framställts beträffande vissa av de i departementsförslaget upptagna brottsbeskrivningarna och det har gjorts gällande att dessa erhållit en så obestämd avfattning att de föreslagna straffbuden därigenom komme att verka hämmande på tryckfrihetens utövning. Ifrågavarande erinringar avse särskilt de brott som i departementsförslaget betecknats som skymfande av myndighet och kränkande av främmande makt. Stark tvekan har överhuvud taget yppats om lämpligheten av att dessa straffbud i sin föreslagna form upptoges i strafflagen.

I flera av de remissyttranden som avgivits över tryckfrihetssakkunnigas förslag ha liknande tankegångar kommit till uttryck.

I *Sveriges advokatsamfunds* yttrande anföres sålunda, att de sakkunnigas förslag i fråga om tryckfrihetsbrotten måste te sig föga tilltalande, om man i likhet med samfundet funnit straffrättskommitténs förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten på flera punkter ägnat att ingiva betänkligheter. Härefter har samfundet fortsatt:

Enligt samfundets uppfattning böra exempelvis brottstyperna skymfande av myndighet och samhällsfarlig ryktesspridning över huvud taget icke införas i strafflagen och självfallet än mindre i tryckfrihetsförordningen. De erinringar, som samfundet framfört mot straffrättskommitténs förslag, drabba visserligen icke i samma grad det till lagrådet remitterade förslaget, men i det remitterade förslaget kvarstå åtskilliga vaga och svävande brottsbeskrivningar, vilka ur rättssäkerhetssynpunkt äro ägnade att skapa oro för framtiden.

Landsorganisationen har i sitt yttrande anfört, att i och för sig intet funnes att anmärka mot att tryckfrihetsförordningens brottskatalog inskränktes till att återge brottsbeteckningar ur strafflagen, men har därefter uttalat:

De betänkligheter som kunna framställas hänföra sig till att, på grund av konstruktionen i fråga, såsom tryckfrihetsbrott komma att kriminaliseras vissa gärningstyper, som enligt det föreliggande departementsförslaget rörande brott mot staten och allmänheten äro i påfallande grad allmänt och oklart beskrivna — gärningstyper (t. ex. »skymfande av myndighet»,

»kränkande av främmande makt», »sambällsfarlig ryktesspridning»), vilka just från tryckfrihetsrättslig synpunkt äro av speciellt intresse. Det är angeläget att vid den slutliga utformningen av dessa brottsbeskrivningar hänsyn tages till nu nämnda betänkligheter.

Publicistklubben har uttalat, att de brottsdefinitioner som provisoriskt upptagits från strafflagsförslaget kunde vålla ungefär hur många olyckor för tryckfriheten som helst; åtminstone fyra av brottsdefinitionerna, »skymfande av myndighet», »kränkande av främmande makt», »sambällsfarlig ryktesspridning» och »brott mot trosfrid», kunde sålunda utan vidare användas till att undertrycka »fair comments on matters of public interest».

Svenska journalistföreningen har anfört:

Vad de särskilda brotten beträffar inger det s. k. departementsförslaget i vissa delar farhågor. Det brott som betecknas »skymfande av myndighet» anges enligt föreningens mening alltför vagt i den föreslagna lagtexten, varför i rättstillämpningen vissa risker för den lojala kritiken kan uppkomma. Det hör nu till det offentliga meningsbytet i ett demokratiskt land, att myndigheter och myndighetspersoner måste finna sig i en kritik, som, om den riktades mot enskilda eller rörde privatlivets förhållanden, med fog kunde anses »skymfelig» och såsom sådan straffbar. Brottet »sambällsfarlig ryktesspridning» förutsätter att i rättstillämpningen strängt uppehålles kravet på att det åligger åklagaren att styrka att ett utspritt rykte verkligen är »falskt» eller ett påstående »osant». Vad slutligen straffbudet mot »kränkande av främmande makt» beträffar, synes det i och för sig rimligt att bland tryckfrihetsbrotten upptas kränkande uttalanden om t. ex. ett främmande lands statsöverhuvud, regering eller härvarande sändebud. Lagtexten måste emellertid i sådant fall vara i högsta grad stringent. Kritiken i utrikespolitiska sammanhang kan eljest bli otillbörligt hämmad. De svenska myndigheterna kan också komma i en ur rikets synpunkt olycklig mellanställning, om vår lag är så skriven, att allsköns kritiska uttalanden kan uppfattas som enligt svensk lag straffbara med påföljd att åtgärder bör vidtagas i enlighet med den »kränkta» maktens önskemål. Ur utrikespolitisk synpunkt torde det vara värdefullt för svenska regeringen att ha snarare mycket begränsade än mycket vidsträckta befogenheter att i sådant fall ingripa mot pressen.

Slutligen har även *Svenska tidningsutgivareföreningen* uttalat, att flera av de i förslaget till tryckfrihetsförordning antydda brottskategorierna icke vore godtagbara ur pressfrihetens synpunkt.

Departementschefen. Såsom inledningsvis berörts har jag under arbetet med ett förslag till ny tryckfrihetsförordning funnit anledning att till förnyad prövning upptaga vissa därmed sammanhängande bestämmelser i det den 10 maj 1946 till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändring i strafflagen. Detta gäller i första hand stadgandet om straff för skymfande av myndighet i 10:5 första stycket i sistnämnda förslag samt bestämmelsen om kränkande av främmande makt i 8:10 i förslaget, till den del detta brott tänkts kunna bestå i offentligt skymfande av främmande makt eller dess regering. Vad till en början angår 10:5 första stycket, innebär vad där förordats en nyhet i svensk rätt, som för närvarande endast stadgar

straff för ärekränkning mot ämbetsmän såsom personer men däremot icke bestraffar kränkning av myndigheter såsom sådana. Bestämmelsen har emellertid begränsats till att gälla offentligt skymfande. Enligt vad jag vid remissen till lagrådet uttalat, innebär detta att beskyllningen skall ske i offentlig handling eller eljest rikta sig till allmänheten samt att dess form skall vara skymflig. Saklig kritik, även om den innefattar oriktiga uppgifter, skulle alltså lämnas straffri, såvitt den riktade sig mot ett organ och icke mot någon viss person. Motsvarande begränsning av det straffbara området är åsyftad i 8: 10 av förslaget, i det att den kränkning av främmande makt eller dess regering som där straffbelägges likaledes skall bestå i offentligt skymfande. Straff för kränkande av främmande makt eller dess regering infördes i vår strafflag först 1940. Tidigare straffades endast förgräpelse mot främmande stats regent eller sändebud här i riket.

Vad som framkommit under förarbetena till en ny tryckfrihetsförordning synes ge vid handen, att frågan om kriminalisering av dessa slag av ärekränkning behöver ytterligare utredas. Visserligen anser jag alltjämt, att goda skäl tala för en sådan reglering av hithörande frågor som avsetts i det förut remitterade förslaget, under förutsättning att bestämmelserna bli tillämplade i överensstämmelse med de motivuttalanden för vilka nyss redogjorts. De uttalanden angående dessa bestämmelser, som gjorts i samband med remissbehandlingen av förslaget till ny tryckfrihetsförordning, ha emellertid låtit det framstå såsom föremål för tvekan huruvida bestämmelserna fått en tillräckligt tydlig avfattning. Dessutom göra särskilda betänkligheter sig gällande, då det blir fråga om att införa en ny och snävare gränsdragning för tryckfriheten. Därvid måste behovet av skydd mot otillbörliga framställningar mycket noga vägas mot intresset av att garantera en fri och ohämmad kritik.

Vidare är att märka, att 16 kap. strafflagen för närvarande endast uppger bestämmelser om ärekränkning mot enskilda personer och icke i något fall bestraffar ärekränkning mot kollektiva enheter. Den allmänna frågan huruvida och i vilken omfattning sådan ärekränkning bör bestraffas, kan väntas bli upptagen av straffrättskommittén vid den förestående revisionen av 16 kap. Vid sådant förhållande synes mig frågan om bestraffandet av de nu förevarande fallen av ärekränkning mot kollektiv böra upptagas först i detta större sammanhang.

Nu angivna skäl ha föranlett mig att ur det remitterade förslaget avlägsna 10: 5 första stycket liksom vad 8: 10 innehåller om skymfande av främmande makt eller dess regering. Till följd härav har i förslaget en omredigering fått ske av det förutvarande andra stycket i 10: 5, varjämte bestämmelsen i 8: 10 om den som med våld, hot därom eller missfirmig gärning förgriper sig mot främmande makts representant utvidgats att omfatta även sådant angrepp mot främmande statsöverhuvud.

Vid omredigeringen har vidare iakttagits att paragraferna i 8 kap. måste omnumreras till följd av att enligt ett till lagrådet remitterat förslag till ändrad strafflagstiftning för krigsmakten två paragrafer i kapitlet skola

överflyttas till 27 kap.; stadgandet i 8: 10 har med anledning härav placerats i 8: 8.

I yttrande den 14 januari 1948 har lagrådet förordat, att i bestämmelserna om missfirmelse mot Konungen eller annan medlem av konungahuset i 9: 3 och om missfirmelse mot tjänsteman i 10: 5 andra stycket uttrycket »missfirmelig gärning» måtte utbytas mot »ärekränkning». Anledningen härtill är att jag vid remitterandet av förslaget anfört, att 10: 5 borde gälla även förtal mot tjänsteman. När emellertid numera behandlingen av förslaget till tryckfrihetsförordning, på sätt i det föregående utvecklats, medfört att vissa i det förevarande strafflagsförslaget förut behandlade spörsmål befunnits icke längre böra upptagas förrän i samband med den blivande revisionen av ärekränkingsbestämmelserna, har jag ansett detta böra gälla även frågan huruvida bestämmelserna i 9: 3 och 10: 5 skola omfatta jämväl förtal. Det må nämligen framhållas, att denna fråga lämpligen bör lösas först i samband med den hela ärekränkingsområdet berörande frågan, i vilken utsträckning sanningsbevisning skall fria från straff. På grund av vad sålunda anförts har jag icke funnit skäl att i nu förevarande sammanhang vidtaga någon ändring beträffande uttrycket »missfirmelig gärning», som ingår i de mot 9: 3 och 10: 5 andra stycket av förslaget svarande stadgandena i den för närvarande gällande strafflagen.

Vidare ha bl. a. av hänsyn till den blivande nya tryckfrihetsförordningen införts särskilda brottsbeteckningar för de i 9: 3 och 4 av strafflagsförslaget upptagna brotten. I sådant hänseende har i 9: 3 insatts beteckningen »missfirmelse mot kunglig person» och i 9: 4 den av straffrättskommittén föreslagna beteckningen »statsmissfirmelse». I sistnämnda stadgande har ytterligare vidtagits den sakliga ändringen att statsrådet borttagits i uppräkningsobjekt som genom bestämmelsen skyddas. Att statsrådet här medtagits var i förslaget en nyhet i förhållande till gällande rätt. I överensstämmelse med vad förut sagts om önskvärdheten av att frågor om ärekränkning mot kollektiv såvitt möjligt komma under behandling först i ett större sammanhang, har detta tillägg nu befunnits böra utgå.

I motsats till vad gäller de nu behandlade stadgandena, har jag icke i anledning av förslaget till tryckfrihetsförordning och de däröver avgivna yttrandena funnit tillräckliga skäl att vidtaga ändring i 11: 6 eller 7 i strafflagsförslaget. I det förra lagrummet är förutsättning för straffbarhet att någon uppsåtligen sprider falskt rykte eller osant påstående av närmare angiven samhällsfarlig beskaffenhet. Det måste alltså bevisas, att den utspridda uppgiften var lögnaktig och att detta förhållande enligt vanliga regler täcktes av gärningsmannens uppsåt. Vad åter angår stadgandet om brott mot trosfrid i 11: 7 har detta brott bestämts endast såsom offentligt skymfande av sådant som svenska kyrkan eller erkänt trossamfund håller heligt, varvid med skymfande här såsom eljest i förslaget förstås användande av en skymflig form men ej en saklig kritik. Vid den tidigare remissen till lagrådet framhöll jag, att förslagets avfattning ändrats för att klarlägga, att en kritik, vilken såsom vapen använde ironien, icke skulle omfattas av

straffbestämmelsen. Med de snäva begränsningar som sålunda skett av de straffbara områdena, synas mig alltjämt dessa båda stadganden icke kunna giva anledning till olägenheter i tillämpningen.

Angående skydd mot rashets.

Under senare tid har i olika sammanhang aktualiserats frågan om att i svensk rätt införa bestämmelser mot hetspropaganda, som riktar sig mot vissa särskilda grupper av medborgare. Det viktigaste exemplet härför är den antisemitiska propagandan. Framhållas bör emellertid, att frågan icke enbart rör denna. Vårt land är visserligen lyckligt lottat däri, att vi i modern tid undsluppit upprivande strider mellan olika nationella, språkliga eller religiösa grupper, men detta förhållande kan ändras. Anmärkas må vidare, att inom Förenta Nationerna nyligen tagits initiativ till internationella överenskommelser om lagstiftning mot ett såsom genocidium (folk-mord) betecknat brott, vilket på förberedelsestadiet skulle kunna ta sig formen just av hets mot folkgrupp.

Rashets och liknande former av propaganda mot särskilda folkgrupper inom en stat kunna anses straffvärda ur tre olika synpunkter. Till en början bör beaktas, att en sådan hatpropaganda kan leda till motsättningar och lidelser, vilka äro ägnade att äventyra ordning och säkerhet i landet; på denna väg kunna ytterst förutsättningar skapas för förföljande och utrotande av den minoritet mot vilken propagandan riktar sig. För det andra är att märka, att eftersom det strider mot själva grundvalarna för vår civilisation att förfölja människor för deras härstammings eller religions skull, en propaganda som går ut härför måste antagas väcka förargelse inom de vidaste kretsar; alldeles särskilt gäller detta om den, såsom ofta är fallet, ikläder sig en sadistisk eller eljest särskilt anstötlig form. För det tredje slutligen är det tydligt, att en propaganda av ifrågavarande slag är ägnad att åstadkomma ett oförskyllt psykiskt lidande för de individer som tillhöra den förföljda folkgruppen.

Vissa speciella former av hetspropaganda falla redan under straffbestämmelserna i den nuvarande strafflagen eller i det till lagrådet remitterade förslaget till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten. En propaganda, som innefattar uppmaning till brott, omfattas sålunda av straffbudet mot uppvigling i 11:5 i det remitterade förslaget. Detta inbegriper vidare i 11:6 under samhällsfarlig ryktesspridning bl. a. spridande av falskt rykte eller annat osant påstående som är ägnat att framkalla fara för allmän ordning och säkerhet. Gentemot en propagandaverksamhet, som äger rum på allmän plats och som är ägnad att väcka förargelse hos allmänheten, kan bestämmelsen om straff för förargelseväckande beteende i 11:10 i förslaget vinna tillämpning. Om åter hetsen riktas mot bestämda enskilda personer, kan straff följa enligt bestämmelserna om ärekränkning i det nuvarande 16 kap. strafflagen. Vidare är att märka, att därest propagandan sker genom tryckt skrift, den ofta synes uppfylla betingelserna för straff-

barhet enligt tryckfrihetsförordningen § 3 12:o, vilket lagrum innehåller ett allmänt stadgande om straff för lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande. Motsvarighet till detta stadgande saknas i strafflagen. En propaganda av nu ifrågavarande slag, som icke sker genom tryckt skrift och som icke hemfaller under någon av nyssnämnda speciella bestämmelser, blir därför straffri.

Ett allmänt stadgande om straff för hetspropaganda föreslogs tidigast i en inom justitiedepartementet upprättad, den 27 oktober 1943 dagtecknad *promemoria* angående lagstiftning mot rashets m. m. I denna föreslogs, att i 11 kap. strafflagen skulle införas en ny paragraf av innehåll, att den som uppsåtligen gäve allmän spridning åt falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att väcka hat mot eller förakt för en grupp av befolkningen med viss härstamning eller trosbekännelse, eller ock, muntligen inför menighet eller folksamling eller i skrift som han utspredde eller låte utspreda, smädade eller hotade sådan befolkningsgrupp, skulle straffas med böter eller fängelse. Efter remissbehandling föranledde *promemorian* emellertid icke någon omedelbar åtgärd. Därefter upptog emellertid *straffrättskommittén* i sitt förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten såsom 11:7 strafflagen ett stadgande angående »hets mot folkgrupp». Det föreslagna stadgandet (SOU 1944:69 s. 21 samt 222 ff.) hade följande lydelse: »Hotar, förtalar eller smädar någon offentligen en grupp av befolkningen med viss härstamning eller trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till böter eller fängelse.» Kommittén torde ha ansett, att det väsentliga i det sålunda straffbelagda brottet vore att därigenom den allmänna ordningen bragtes i fara. Härför talar stadgandets placering i 11 kap., som handlar om brott mot allmän ordning.

Vid remissbehandlingen av kommitténs förslag visade sig, att meningarna voro delade i fråga om lämpligheten av det sålunda föreslagna nya stadgandet, och detta blev också uteslutet ur det sedermera till lagrådet remitterade förslaget. Min motivering härför (sistnämnda förslag s. 163 f.) var främst, att ett stadgande av ifrågavarande innehåll skulle kunna giva näring åt påståenden om att judiska medborgare eller andra minoritetsgrupper i vårt land erhållit en privilegierad ställning, och att det fördenskull kunde komma att skärpa motsättningar inom befolkningen i stället för att befördra frid i sammanlevnaden.

Vid remissen till lagrådet framhöll jag emellertid även, att antisemitisk och annan dylik propaganda ofta är av sådant slag att den står pornografin nära, samt att frågan om dess kriminalisering därför borde undersökas i samband med ett åt 1944 års tryckfrihetskunniga lämnat uppdrag angående lagstiftning mot spridning av skrifter med pornografiskt innehåll.

Denna syn på frågan har jag därefter närmare utvecklat i ett vid 1947 års riksdag lämnat interpellationssvar (se andra kammarens protokoll den 17 juli 1947 nr 36, s. 63 ff.). Enligt vad som därvid uttalats borde bl. a. övervägas att ersätta den nuvarande bestämmelsen i 18:13 strafflagen om straff för framställning som sårar tukt eller sedlighet med ett mera all-

mänt hållet stadgande, som täckte icke blott pornografi utan också andra i vidsträckt mening sedlighetssårande eller anstötliga framställningar. Under ett sådant allmänt stadgande skulle exempelvis grövre former av antisemitisk propaganda ha sin naturliga plats.

Behovet av att i strafflagen införa en bestämmelse, under vilken mera anstötliga former av antisemitisk propaganda kunna hänföras, har sedermera än ytterligare aktualiserats. Från Sverige utgår nämligen för närvarande en dylik propaganda, som enligt rapporter från svenska beskickningar och konsulat ådrager vårt land en pinsam uppmärksamhet i stora delar av den civiliserade världen. Denna propaganda bedrivs huvudsakligen medelst tryckta skrifter och torde för närvarande icke kunna beivras i vidare mån än genom det förut omnämnda straffbudet i tryckfrihetsförordningen § 3 12:o mot lögnaktiga och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande. Enligt det förslag till ny tryckfrihetsförordning, som 1944 års tryckfrihetssakkunniga nu framlagt, (SOU 1947: 60), återfinnes emellertid något mot nyssnämnda lagrum svarande stadgande icke i den nya författningstexten, vilken i fråga om brottsbeskrivningarna uteslutande hänvisar till strafflagen. Om de sakkunnigas förslag skall upphöjas till lag, måste följaktligen den förevarande frågan erhålla sin primära lösning inom strafflagens ram, varjämte motsvarande tillägg bör göras till tryckfrihetsförordningens därpå grundade brottskatalog.

Med anledning av dessa överväganden har inom justitiedepartementet frågan om kriminalisering av hetspropaganda varit föremål för fortsatt utredning. Denna har resulterat i en den 2 december 1947 dagtecknad p r o m e m o r i a med förslag till lag om ändring i 18:13 strafflagen. I detta lagrums första punkt stadgas för närvarande straff av böter eller fängelse för den som sprider ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som sårar tukt och sedlighet, medan i andra punkten säges att samma lag skall vara om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för annans förförelse därav kommer. Det nyssnämnda förslaget innebär, att genom ett tillägg i första punkten denna gjorts tillämplig även å skrift, målning, teckning eller bild, som genom grov kränkning av andras människovärde är ägnad att väcka allmän anstöt.

Motiveringen för förslaget innehåller till en början att då det gällde att finna en bärkraftig grund för kriminalisering av den ifrågavarande propagandan, avgörande vikt syntes böra tilläggas vad förut framhållits om att det strider mot grundvalarna för vår civilisation att förfölja människor för deras härstammings eller religions skull, och att därför en propaganda med sådant innehåll vore ägnad att väcka anstöt inom de stora medborgargrupper hos vilka medvetandet om detta förhållande är levande. Ett fullföljande av denna tankegång visade att det anstötliga i propagandan låge däri att genom densamma själva människovärdet hos den förföljda gruppen kränktes. Dennas medlemmar stämplades nämligen såsom mindervärdiga på grund av något som redan från början av deras tillvaro gäve dem

en viss prägel och som icke kunde föras tillbaka på något handlande av dem själva. Att av sådan anledning behandla människor såsom föraktliga eller mindervärdiga strede mot den för kristendomen och det demokratiska samhället gemensamma grundåskådning, enligt vilken varje människa oberoende av sin härkomst hade ett eget värde, lika för alla, som det gällde att respektera och tillvarataga. Intet i den nu besegrade nazismens läror hade därför mera upprört den svenska opinionen än att stora folkgrupper betraktats som mindervärdiga i förhållande till s. k. herrefolk och i propagandan rentav betecknats som »Untermenschen». En propaganda, som arbetade med sådana medel, syntes rymma ett så stort mått av anstötlighet att det även med allt beaktande av yttrandefrihetens värde icke borde möta några principiella betänkligheter att på denna grund kriminalisera densamma.

Vad angår placeringen av ett stadgande härom, har i den nu förevarande promemorian uttalats, att denna fråga vore diskutabel. Närmast torde komma i fråga 18 kap. strafflagen, i vilket hittills varit sammanförda bestämmelser av olika slag till skydd för vissa sedliga och moraliska normer av sådan betydelse, att ett brott mot dem väckte allmän anstöt och ansåges böra drabbas av straff. Kapitlet vore emellertid för närvarande under omarbetning. I det till lagrådet remitterade förslaget hade vissa brott i det nuvarande 18 kap., vilka närmast kunde betraktas som brott mot allmän ordning, överförts till 11 kap., nämligen fylleri, hasardspel och djurplågeri. Återstoden av kapitlet hörde till straffrättskommitténs nästa arbetsetapp, och det vore ovisst hur detsamma framdeles komme att disponeras. Som en provisorisk åtgärd borde dock det nu ifrågasatta stadgandet kunna placeras där.

Att detsamma infogats i 18 kap. 13 § har i promemorian motiverats därmed att det även vid den propaganda varom här är fråga vore för de praktiskt betydelsefulla fallen kännetecknande att det gällde utspridande, saluhållande eller utbjudande av skrift, målning, teckning eller bild. På grund härav torde det straffskydd varav behov nu gjorde sig gällande enklast kunna åstadkommas genom att paragrafens första punkt utbyggdes till att avse även skrift, målning, teckning eller bild, som genom grov kränkning av andras människovärde vore ägnad att väcka allmän anstöt. Genom att straffbarhetens inträde gjordes beroende av att det skulle vara fråga om en grov kränkning av människovärdet och att kränkningen skulle vara ägnad att väcka allmän anstöt, torde tillräcklig hänsyn ha tagits till den rätt till fri kritik mot gruppbildningar och enskilda som i samhällsdiskussionens intresse borde finnas i ett demokratiskt samhälle.

Vad särskilt gäller angrepp mot enskilda personer, har i promemorian framhållits att enligt vad som följde av den nyss återgivna tankegången endast sådana angrepp som toge sikte på någon konstitutiv, av de utpekades eget handlande oberoende egenskap kunde falla under det föreslagna nya straffbudet. Ett dylikt angrepp måste vidare antagas utom den eller de närmast berörda enskilda personerna träffa även den större grupp människor, som med dem hade den särskilt framhållna egenskapen gemensam. Om

exempelvis en enskild person grovt förhånades enbart därför att han vore jude eller katolik, ginge sålunda detta indirekt ut över alla andra judar eller katoliker. Det förhållandet att någon viss enskild person särskilt utpekades kunde emellertid föranleda att jämte 18:13 i dess föreslagna nya lydelse även tillämpligt lagrum i 16 kap. strafflagen bleve användbart. Ett angrepp mot enskild person på grund av något visst handlingssätt, vartill denne påstodes ha gjort sig skyldig, kunde däremot icke sägas kränka den angripnes människovärde och komme sålunda icke att falla under 18:13. Det kunde i detta sammanhang erinras om att enligt 24 § lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. den intagne skulle behandlas med aktning för hans människovärde. Här förutsatte sålunda lagstiftaren att även den som förövat grova brott hade sitt människovärde i behåll.

I promemorian har vidare understrukits att eftersom såväl 16 som 18 kap. strafflagen stode inför sin revision, den nu förordade, av ett aktuellt behov förestavade lösningen av frågan om kriminalisering av anstötlig hetspropaganda icke behövde vara definitiv. Det finge ankomma på straffrättskommittén att under det fortsatta arbetet med den påbörjade strafflagsrevisionen upptaga även denna fråga till ytterligare övervägande i samband med en allmän reformering av de kapitel i strafflagen, där andra gärningar av likartad beskaffenhet vore kriminaliserade.

Utlåtanden över promemorian ha efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Övre Norrland, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Gävleborgs län ävensom straffrättskommittén.

Överståthållarämbetet har tillika överlämnat yttranden av t. f. polismästaren och av t. f. förste stadsfiskalen i Stockholm, därvid t. f. polismästarens yttrande åtföljts utav yttrande av kriminalpolisintendenten i Stockholm. Länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus och Gävleborgs län ha envar bifogat yttrande av landsfogden eller t. f. landsfogden i länet.

Tillfälle att avgiva yttrande över förslaget har även beretts Sveriges advokatsamfund och publicistklubben, av vilka advokatsamfundet inkommit med yttrande.

Frågan huruvida lagstiftning mot den nu ifrågavarande hetspropagandan vore erforderlig har av de flesta sålunda hörda remissinstanserna besvarats jakande. *Justitiekanslersämbetet* har i denna del anfört.

Såsom i promemorian anförts har behovet av lagbestämmelser, som möjliggöra ett effektivt ingripande mot den antisemitiska propagandan, under senaste tiden framträtt med ökad styrka. På grund härav synes det tillfredsställande, att frågan om lagstiftning i ämnet ånyo upptagits till övervägande.

Vad som i ärendet förekommit giver oförtydligt vid handen, huru svårt det är att på förevarande område meddela bestämmelser, som äro tillräckligt klara och effektiva utan att samtidigt innebära risk för att andra vik-

tiga intressen trädas för nära. Om man ser frågan realistiskt, torde det knappast låta sig göra att giva stadganden i ämnet sådan form eller innebörd, att de icke allmänt komma att uppfattas såsom riktade mot praktiskt taget allenast den antisemitiska propagandan. Med andra ord vare sig stadgandena placeras i ena eller andra kapitlet i allmänna strafflagen eller meddelas i en fristående lag och vare sig bestämmelserna erhålla en med hänsyn till syftet mera direkt precisering eller en allmän innebörd, kan den föreställningen svårligen tillbakavisas, att den nya lagen har sin verkliga betydelse för den judiska folkgruppen. Om man vill lagstifta på detta område, måste man enligt justitiekanslersämbetets mening taga nämnda konsekvens och därmed också acceptera faran av att berörda folkgrupp erhåller en privilegierad ställning med de vådor som tilläventyrs äro förenade därmed.

Frågan är då, om behovet av bestämmelser i ämnet får anses så framträdande, att hänsynen för eventuellt menliga verkningar bör få vika. Med framhållande av vanskligheten att göra mera bestämda uttalanden anser justitiekanslersämbetet dock övervägande skäl tala för att denna fråga besvaras jakande. Visserligen har just nu domstol att pröva, huruvida den i promemorian åsyftade antisemitiska propagandan — den enda mera allmänt kända som väl nu bedrivs i vårt land — står i strid med svensk lag, och det kan följaktligen te sig, som om det ännu så länge vore för tidigt att yttra sig om möjligheterna att med gällande lag åtkomma sådan propaganda. Emellertid är att märka, att brottsbeskrivningen i det lagrum i tryckfrihetsförordningen, som åberopats i målet, icke är fullt tillfredsställande för propagandans säkra bekämpande samt att det i lagrummet stadgade straffet, blott dagsböter, är alltför ringa för att möjliggöra ett verkamt ingripande. Å andra sidan har denna propaganda bedrivits i så anstötliga former, att det framstår såsom ett allvarligt missförhållande, ägnat att skada vårt land, att den ej med säkerhet kan på ett effektivt sätt åtkommas. Visserligen äro de konsekvenser en lagstiftning på området kan medföra, såsom esomoftast är fallet vid strafflagstiftning, ej helt överblickbara, men justitiekanslersämbetet föreställer sig, att en lagstiftning som begränsas till de verkligt grova formerna av antisemitisk propaganda och närstående företeelser skall uppbäras av det allmänna rättsmedvetandet och att följaktligen åtminstone mera betydande olägenheter därav ej skola yppa sig.

Svea hovrätt har uttalat:

Det torde väl vara riktigt, att man för närvarande icke har att räkna med några allvarliga motsättningar inom samhället på ifrågavarande område. En grovt vulgär antijudisk propaganda förekommer dock i viss utsträckning. Denna propaganda är särskilt motbjudande, som den genom tryckta pamfletter ofta sprides bland skolbarn eller utom landets gränser. Det måste vara ett icke obetydligt samhällsintresse, att dessa grövre former av rashetsande och rasförföljande propaganda straffbeläggas. Tillskapandet av en lagstiftning med sådant innehåll utgör tillika en måhända nyttig beredskapsåtgärd mot den våg av antisemitism som för närvarande går fram över stora delar av världen. Med hänsyn härtill och med beaktande av de i promemorian uttalade önskemålen att brottskatalogen i den väntade nya tryckfrihetsförordningen måtte kunna tillföras en hänvisning till strafflagstiftning i ämnet biträder hovrätten förslaget att redan vid 1948 års riksdag provisoriskt — i avbidan på den omarbetning av 16 och 18 kap. strafflagen, varmed straffrättskommittén nu är sysselsatt — förbättra gällande lag för att möjliggöra ingripanden mot särskilt anstötliga former av rashets.

Uttalanden i samma riktning ha gjorts av Göta hovrätt, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, överståthållarämbetet ävensom av länsstyrelserna i Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län.

Tvekan angående behovet av lagstiftning i ämnet har däremot uttalats av länsstyrelsen i Södermanlands län. Länsstyrelsen i Malmöhus län har till en början uttalat, att länsstyrelsen helt delade uppfattningen att en hat- och hetspropaganda mot särskilda befolkningsgrupper borde undertryckas med alla medel; särskilt anstötlig vore även enligt länsstyrelsens mening en propaganda som misskrediterade vårt land i utlandets ögon på sätt i den remitterade promemorian framhållits. Därefter har länsstyrelsen emellertid anfört, att den nu ifrågasatta lagstiftningen praktiskt taget hade samma innebörd som det genom justitiedepartementets promemoria av den 27 oktober 1943 framlagda förslaget angående lagstiftning mot rashets och straffrättskommitténs förslag till stadgande om straff för »hets mot folkgrupp», i anledning av vilka båda förslag länsstyrelsen i avgivna remissyttranden ifrågasatt lämpligheten av en dylik lagstiftning. Motiveringen för denna länsstyrelsens ståndpunkt hade främst varit att vissa intressegrupper i samhället icke borde erhålla en privilegierad ställning i den politiska debatten. Denna uppfattning hade länsstyrelsen icke nu funnit anledning att frånträda. Med hänsyn särskilt till den misskreditering för vårt land som den härifrån emanerande antisemitiska propagandan i utlandet utgjorde, vore det emellertid möjligt att betänkligheterna mot lagstiftningen borde vika. *Straffrättskommittén* har framhållit, att vägande principiella invändningar kunde göras mot att genom lagstiftning inskrida mot sådan hetspropaganda, som här vore i fråga, och hänvisat till att det på grund härav endast varit med tvekan som kommittén i sitt förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten upptagit det förut omnämnda stadgandet om straff för »hets mot folkgrupp». *Advokatsamfundet* har likaledes, under hänvisning till vad samfundet anfört i remissyttrande över straffrättskommitténs förslag, ifrågasatt, huruvida lagstiftning vore ett effektivt sätt att komma till rätta med de ifrågavarande företeelserna. Ett direkt avstyrkande av lagstiftning i ämnet föreligger endast i det av *länsstyrelsen i Gävleborgs län* avgivna yttrandet, enligt vilket behovet av straffskydd mot rashets och dylikt redan får anses tillräckligt beaktat i det till lagrådet remitterade förslaget till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten.

Beträffande frågan ur vilken synpunkt hetspropaganda främst bör anses straffvärd och den därmed sammanhängande frågan om utformningen och placeringen i strafflagen av ett stadgande i ämnet, ha i yttrandena framkommit olika meningar.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har tillstyrkt förslaget såsom väl ägnat att möjliggöra effektivt ingripande mot de vanligast förekommande formerna av förföljelse och förklenande propaganda mot vissa särskilda människogrupper för deras härstammings eller religions skull. *Skolöverstyrelsen* har icke funnit något att erinra mot förslaget.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har uttalat, att det nu framlagda förslaget väsentligen skilde sig från tidigare ifrågasatta lösningar av det förevarande lagstiftningsproblemet. Även om lagbestämmelsens inplacering i det sammanhang som nu föreslagits måhända ur principiell synpunkt kunde bli föremål för en viss tveksamhet, syntes förslaget likväl rent praktiskt sett ha så stora fördelar, att länsstyrelsen ansåge sig böra tillstyrka det samma.

Göta hovrätt har uttalat att på vilket sätt den ifrågavarande propagandan lämpligast borde kriminaliseras kunde vara föremål för olika meningar. Hovrätten, som icke delade de uttalade farhågorna beträffande verkningarna av en lagstiftning i enlighet med straffrättskommitténs förslag, ville emellertid icke motsätta sig den nu föreslagna lösningen. *Socialstyrelsen* har såsom sin mening uttalat, att det i justitiedepartementets promemoria av den 27 oktober 1943 innefattade förslaget vore att föredraga framför det nu framlagda förslaget. Icke heller vore 18: 13 strafflagen en lämplig plats för den ifrågasatta straffbestämmelsen. Med hänsyn till att förutsättningar för närvarande icke torde finnas att lösa frågan efter linjerna i förstnämnda förslag, ansåge sig styrelsen emellertid icke böra motsätta sig det nya förslaget. *Överståthållarämbetet* har erinrat om att ämbetet i tidigare remissyttranden tillstyrkt nyssnämnda år 1943 inom justitiedepartementet upprättade förslag och heller icke haft något att erinra mot det av straffrättskommittén föreslagna stadgandet om straff för »hets mot folkgrupp.» Då behovet av dylik lagstiftning ytterligare aktualiserats genom därefter inträffade händelser, finge ämbetet i princip tillstyrka även det nu framlagda förslaget. Det kunde visserligen vara tveksamt var i strafflagen ett stadgande om skydd mot rashets borde infogas, men ämbetet hade för sin del intet att erinra mot att stadgandet i avvidan på straffrättskommitténs fortsatta behandling av frågan inplacerades på sätt som nu föreslagits.

Åtskilliga remissinstanser ha funnit att, eftersom förslaget föranletts av behovet att stävja den antisemitiska propagandan, detta syfte klarare borde komma till uttryck i stadgandet. *Justitiekanslersämbetet* har sålunda redan med hänsyn härtill ställt sig tveksamt till den föreslagna helt allmänt hållna bestämmelsen. Enligt ämbetets uppfattning vore vidare det däri beskrivna brottet alltför artskilt från de gärningar som eljest behandlas i 18 kap. strafflagen för att lämpligen kunna erhålla ens en provisorisk plats i detta kapitel. I anslutning härtill har ämbetet funnit, att i rådande läge en lösning av det ifrågavarande lagstiftningsproblemet borde sökas enligt de riktlinjer som framlagts av straffrättskommittén, därvid emellertid till mötande av risken att bestämmelserna skulle lägga hinder i vägen för tillbörlig kritik möjligen utöver de av kommittén uppställda rekvisiten för straffbarhet kunde krävas, att gärningen skulle väcka allmän anstöt.

Svea hovrätt har funnit oriktigt att man, i avsikt främst att förekomma påståenden att judiska medborgare eller andra minoritetsgrupper skulle få en privilegierad ställning, föreslagit att kriminalisera den ifrågavarande propagandan allenast genom att med en generell bestämmelse utbygga första

punkten i 18:13 strafflagen till att avse jämväl skrift, målning, teckning eller bild, som genom grov kränkning av andras människovärde är ägnad att väcka allmän anstöt. Hovrätten har härom vidare anfört:

Hovrätten finner det knappast riktigt, att en lagstiftningsprodukt — allra helst en sådan av tillfällig natur — gives annat innehåll än vad som direkt svarar mot syftet med dess tillskapande. Därigenom förminskas ju också betydelsen av statsmakternas ståndpunktstagande för opinionsbildningen i landet. Man får heller icke överdriva faran för att de grupper av befolkningen, som behöva skyddas, skulle anses otillbörligt gynnade eller bliva på ett olämpligt sätt uppmärksammade allenast därför att lagstiftningen i ämnet erhöle en till personkretsen mera begränsad omfattning. Om man genom lagstiftning vill motarbeta förföljelse mot en särskild befolkningsgrupp, innebär ju detta endast att man försöker återställa den balans i fråga om rättsskydd, som håller på att gå förlorad på en viss punkt.

Vid avgörandet av vilka folkgrupper som kräva beaktande i här avsett hänseende finner hovrätten ett aktuellt skyddsbehov förefinnas allenast för vissa grupper med gemensam härstamning och då företrädesvis judarna. Större besinning och anständighet är emellertid stundom på sin plats jämväl när det gäller zigenare, tattare och kanske även de baltiska flyktingarna. Föga eller intet har däremot förekommit av beskaffenhet att motivera ett förstärkt skydd för religionsutövare. I stället kan det befaras, att ett sådant skydd kunde kännas som ett hinder mot att framföra en hård men likväldigt nyttig kritik av bizarra religiösa företeelser eller mot sekter med ur samhällets synpunkt förkastliga seder och bruk. Härvidlag angriper man ju mänskliga handlings- och tänkesätt, vilka äro möjliga att påverka och utveckla, vilket ju alls icke gäller angrepp som direkt avse vederbörandes härstamning. — Man torde för övrigt reslöst komma till rätta med judehetsen även om genom lagstiftningen beredes skydd allenast åt grupper av befolkningen med gemensam härstamning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har i yttrande över straffrättskommitténs förslag i här förevarande hänseende pekat på möjligheten av att folkgrupper i landet, som hölle samman på grund av gemensam härstamning eller trosbekännelse, såsom sådana bleve bärare av idéer eller bedreve verksamhet, som fölle inom politikens rāmärken. Länsstyrelsen erinrade därvid om den ödesdigra erfarenhet som man hade av exempelvis tyska minoritetsgruppers politiska verksamhet inom olika europeiska länder. Lika med länsstyrelsen vill hovrätten icke utesluta möjligheten av att utlänningar, som tagit sin tillflykt till Sverige, komma att syssla med politisk agitation i den ena eller andra riktningen. Enär emellertid allmän enighet lär råda därom, att statsmakten bör iakttaga största återhållsamhet när det gäller ingrepp i den politiska debatten, torde detta böra medföra, att en lagstiftning till skydd för folkgrupper med gemensam härstamning måste givas den begränsningen att åt dessa grupper icke gives någon privilegierad ställning såvitt avser rent politiska sammanhang.

Hovrätten finner ovan angivna synpunkter bliva bäst beaktade, därest hets mot folkgrupp bleve straffbelagt i huvudsak på sätt straffrättskommittén angivit i sitt betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten. Hovrätten håller dock före, att kriminaliseringen bör inskränkas till att avse allenast de grävsta formerna av rashetsande propaganda. Vidare bör undantag stadgas för de angrepp mot minoritetsgrupper som väsentligen hänföra sig till av dessa bedriven politisk verksamhet. Hovrätten ifrågasätter slutligen, huruvida icke rättsskyddet — med uteslutande av de religiösa meningsriktningarna — bör begränsas till grupper med viss gemensam härstamning.

Det är förvisso riktigt, att rasförföljande propaganda kan leda till mot-sättningar och lidelser, ägnade att äventyra ordning och säkerhet i landet, och att sådan propaganda ofta får antagas väcka allmän förargelse. Enligt hovrättens mening avser lagstiftningen till skydd mot rashets dock i första hand att befria den förföljda folkgruppen från oförskyllt lidande. Hovrätten förmenar därför, att brottet hets mot folkgrupp såsom en form av kollektiv ärekränkning har sin naturliga plats i 16 kap. strafflagen.

Därest statsmakterna emellertid skulle föredraga den lösning av förevarande lagstiftningsfråga, som rekommenderats i promemorian, vill hovrätten ytterligare anföra följande.

Då avsikten nu är att till annat kapitel i strafflagen överföra de för närvarande i 18 kap. avhandlade brotten hasardspel, fylleri och djurplågeri, kommer 18 kap. framdeles att innefatta kriminalisering av allenast rena sexualdelikt. Den därmed vunna fördelen i avseende å strafflagens systematik skulle emellertid på nytt spolieras, om 18 kap. 13 § utbyggdes på sätt nu är föreslaget. Det ter sig härjämte i och för sig tämligen överraskande att finna det straffrättsliga skyddet för ett så fundamentalt intresse som människovärdet undanstoppat i en paragraf som för övrigt endast avhandlar pornografi. I överensstämmelse med vad ovan utvecklats skulle hovrätten förorda, att skyddet för människovärdet anknötes till 16 kap. i strafflagen.

Straffrättskommittén har funnit syftemålet med det remitterade förslaget vara att på en annan väg uppnå samma kriminalpolitiska ändamål som vore avsett i den av kommittén tidigare föreslagna bestämmelsen, d. v. s. att stävja hetspropaganda mot folkgrupper inom landet med särskild härstamning eller trosbekännelse. Enligt kommitténs mening vore emellertid en lösning av denna lagstiftningsfråga efter de av kommittén uppdragna linjerna alltjämt att föredraga framför vad som nu föreslagits. Genom inplaceringen i 18: 13 strafflagen komme det föreslagna stadgandet att spränga detta kapitels nyss vunna enhetlighet och därmed stå i strid mot den strävan efter en bättre systematik som utmärkte det pågående arbetet på strafflagens reformering. På grund härav kunde bestämmelsens föreslagna placering i 18: 13 icke få betraktas annat än såsom provisorisk. Detta innebure bl. a. den olägenheten att eftersom stadgandet i fråga måste antagas bliva en av de bestämmelser i strafflagen till vilka tryckfrihetsförordningens brottskatalog i någon form borde hänvisa, den blivande oundvikliga ändringen av dess placering måste medföra även en ändring i tryckfrihetsförordningen. Icke minst med hänsyn härtill borde ett stadgande i detta ämne redan nu erhålla en definitiv plats eller ock brottet en särskild benämning, varunder i tryckfrihetsförordningen hänvisning kunde ske till strafflagen. *Advokatsamfundet* har likaledes såsom sin uppfattning uttalat att, därest en lagstiftning i ämnet vore ofrånkomlig, straffrättskommitténs förslag, trots de betänkligheter, som kunde anföras mot detsamma, dock i varje fall vore att föredraga framför en straffbestämmelse av det obestämda innehåll som nu föreslagits.

Enligt *kriminalpolisintendenten i Stockholm* borde brottsbeskrivningen i huvudsaklig anslutning till straffrättskommitténs förslag bliva att »någon, på sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt, hotar med brottslig gär-

ning, förtalar eller smädar grupp av befolkningen med viss härstamning eller trosbekännelse». *T.f. förste stadsfiskalen i Stockholm* har uttalat, att en kränkning av andras människovärde icke borde jämföras med pornografiska gärningar och att den ifrågasatta lagbestämmelsen därför syntes böra infogas i annat sammanhang än det föreslagna. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* har funnit en motsättning föreligga mellan det nu föreslagna stadgandets motivering och dess utformning samt uttalar härom:

Det synes stå i mindre god överensstämmelse med lagförslaget, att man i motiveringen vill söka den teoretiska grunden därtill i den kränkning av människovärdet, som därigenom med rätta anses ske. Man talar där till exempel om en propaganda, som är ägnad att åstadkomma oförskyllt psykiskt lidande för vederbörande individer, och om att det anstötliga i propagandan ligger i att en viss folkgrupps medlemmar stämplas såsom mindervärdiga på grund av något som redan från början av deras tillvaro giver dem en viss prägel och som icke kan föras tillbaka till något handlande av dem själva. Men samtidigt heter det, att avgörande vikt bör tilläggas, att propagandan väcker anstöt inom stora medborgargrupper. I och för sig är det givetvis tilltalande att söka bättre än den nuvarande strafflagen förmår skydda själva människovärdet och hindra att människor av utanför dem själva liggande orsaker behandlas såsom föraktliga eller mindervärdiga. Men man måste ställa sig tveksam mot bärigheten av en motivering sådan som den här antydda, när det ifrågasatta skyddet för människovärdet icke slår vakt om de avsedda gruppernas eller individernas eget intresse utan inskränker sig till att slå ned på sådana former av kränkning av människovärdet, som väcka allmän anstöt; därmed är det ju de utomstående intresse att *de* bevaras från kontakten med dylika anstötliga handlingar, som man tar tillvara.

I fråga om *detaljutformningen* av det nu framlagda förslaget i och för sig har en del av remissinstanserna gjort vissa erinringar. Sålunda har *justitiekanslersämbetet* funnit brottsbeskrivningen vara väl obestämd, särskilt med hänsyn till uttrycket »människovärde». Ämbetet har härom anfört:

Även om det i och för sig är tilltalande att låta människovärdet erhålla den betydelse som utvecklats i promemorian, synes det likväl kunna ifrågasättas, om uttrycket är så klart och entydigt, att det lämpar sig att ingå som väsentlig beståndsdel i en brottsbeskrivning. Ämbetet befarar för sin del, att ett sådant stadgande som det föreslagna skulle ge upphov till åtskillig ovisshet och skilda meningar, huruvida en skrift etc. vore straffbar eller icke och därigenom alstra en betänklighetsosäkerhet. Det förefaller icke kunna uteslutas, att fall rymmas under bestämmelsen som ej torde vara avsedda att komma därunder liksom att det motsatta kan inträffa. Sålunda torde beskrivningen av vissa politiska ytterlighetsmän, t. ex. nazister, kunna tänkas ske på sådant sätt att allt människovärde fränkännes dem, och då synes bestämmelsen bliva tillämplig, ehuru detta väl icke är meningen. Å andra sidan torde propagandan mot judarna kunna bedrivas i sådana former, att den faller utanför brottsbeskrivningen. Så kan bliva förhållandet, om judarna utmålats exempelvis såsom krigshetsare på grund av profitbegär; i propagandan ha dylika beskyllningar vid flera tillfällen riktats mot judarna.

Svea hovrätt har i samma hänseende uttalat:

Vad sedan gäller begreppet människovärde synes promemorian utgå från en bestämning därav som åtskilligt avviker från det gängse språkbruket. Sålunda anses nog angrepp mot förvärvade egenskaper eller mot en persons sedliga och moraliska handlande som regel innefatta kränkning jämväl av hans människovärde. Detsamma gäller stundom också smädande med allenast okvädinsord. Detta medför emellertid, att den föreslagna strafflagsändringen kommer att få verkningar långt utöver vad som svarar mot dess ändamål.

Om däremot den i promemorian givna definitionen av människovärdet såsom innefattande allenast vissa medfödda egenskaper skulle godtagas, bleve många straffvärda förfaranden uteslutna från kriminalisering. Dit höra exempelvis uttalanden såsom »Judarna äro ansvariga för mordet å — — —» eller »Judarna bedraga samhället». Man skulle dessutom ställas inför mycket svåra tolkningsfrågor. Det torde nämligen i praktiken vara ogörligt att skilja kränkande uttalanden, som rikta sig mot en befolkningsgrupp på grund av dess härstamning, från smädelser, som allenast avse gruppens upprädnade.

Straffrättskommittén har anfört:

Det synes kommittén att den föreslagna lagtexten å ena sidan icke med tillräcklig tydlighet klargör att skyddet mot kränkande framställningar skall gälla för folkgrupper, men å andra sidan är så avfattad att mera torde ingå därunder än som enligt motiven är avsett. I det förra hänseendet finner kommittén, att ordet »människovärde» i första hand för tanken på det individuella värde som varje människa besitter och icke på något för en hel folkgrupp gemensamt, kollektivt värde. I det senare hänseendet torde den i motiven utlagda innebörden av ordet vara snävare än som överensstämmer med vanlig språkuppfattning. Begreppet människovärde skulle sålunda enligt motiven endast hänföra sig till medfödda egenskaper. Även angrepp som avse förvärvade egenskaper kunna emellertid sägas kränka en persons människovärde. Om exempelvis någon genom strävan i livet utbildat sig för ett visst yrke, skulle ett hetsande till förakt och ovilja mot honom på grund av hans yrke kunna med vanligt språkbruk betecknas såsom kränkning av hans människovärde. Motsvarande skulle å andra sidan också gälla därest individer och grupper i mindre gynnad ställning utsattes för nedsättande behandling (jfr orden »människovärdet vi fordra tillbaka» i Arbetets söner). Anmärkas må även att med den i motiven givna definitionen av människovärde detta begrepp näppeligen täcker religions-tillhörigheten, som ingalunda behöver vara medfödd.

Hovrätten för Övre Norrland har funnit det kunna ifrågasättas huruvida, i fråga om angrepp mot utpekade enskilda personer, de i motiven angivna, och enligt hovrättens mening berättigade begränsningarna av straffbudets räckvidd med önskvärd tydlighet framginge av dess ordalag. Att åstadkomma en ur denna synpunkt fullt tillfredsställande avfattning mötte tvivelsutan stora svårigheter. Därest till ledning vid rättstillämpningen gäves klara och otvetydiga motiv till den nya lagstiftningen syntes emellertid missbruk knappast behöva befaras. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anmärkt, att det föreslagna stadgandet på grund av sin vaga avfattning syntes kunna giva anledning till vissa svårigheter i rättstillämpningen. *Socialstyrelsen* har likaledes funnit, att svårigheter kunde uppkomma vid

tillämpningen, särskilt när det gällde att fastställa vad som utgjorde grov kränkning av andras människovärde. Även *kriminalpolisintendenten i Stockholm* har ansett, att det föreslagna stadgandet genom sin obestämdhet icke på ett tillfredsställande sätt droge upp gränsen mellan bruk och missbruk av tryckfriheten. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har i fråga om uttrycket »människovärde» anfört, att lagtextens innebörd i denna del icke kunde förstås utan tillgång till och studium av motiven, något som icke kunde anses förenligt med god lagstiftning. Därest emellertid förslaget upphöjdes till lag och ordet »människovärde» därvid tilldelades den betydelse som promemorian avsåg, kunde enligt länsstyrelsens mening ifrågasättas huruvida lagen komme att medföra tillräcklig effekt. Det torde nämligen kunna befaras, att den antisemitiska propagandan i så fall komme att mindre beröra judarnas konstitutiva egenskaper än deras påstådda amoraliska handlingar i vinningssyfte, exempelvis genom drivande av propaganda för vanföreställningen om judarnas ansvar för krig och andra världsolyckor. Med hänsyn härtill skulle det vara en fördel om den i viss mån oriktiga och därigenom vilseledande beteckningen »andras människovärde» i lagtexten utbyttes mot vad i verkligheten därmed avsåges eller »viss medborgargrupp». *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har anmärkt, att den i förslaget givna formuleringen av straffbestämmelsen endast torde hindra särskilt anstötliga former av den antisemitiska propaganda, som aktualiserat frågan om det utökade straffskyddet, men däremot icke en antisemitisk propaganda i och för sig. *Advokatsamfundet* har uttalat:

Vad som menas med att grovt kränka en människas »människovärde» kan vara föremål för mycket delade meningar. Samfundet har i olika sammanhang, bl. a. i sitt yttrande över straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten, starkt reagerat mot tendensen att genom vaga och oklara brottsbeskrivningar söka tillgodose intresset av att allt som är »straffvärt» verkligen blir bestraffat. Att dylika brottsbeskrivningar innebära risk för godtycke och rättsosäkerhet är nämligen enligt samfundets mening ovedersägligt.

Med anledning av att i motiveringen till det föreslagna stadgandet bl. a. hänvisas till en från Sverige utgående antisemitisk propaganda som ådragit vårt land en pinsam uppmärksamhet i stora delar av den civiliserade världen, har *länsstyrelsen i Södermanlands län* framhållit, att i det avsedda fallet tillvägagångssättet torde vara att här i landet tryckta skrifter genom posten spredes direkt till adressater i andra länder. Det torde enligt länsstyrelsens mening knappast vara klart, att enligt allmänna rättsregler förfarandet skulle anses straffbart i Sverige. Det kunde väl även ifrågasättas, huruvida icke den »allmänna anstöt», som omtalades i lagförslaget, där måste förutses ha inträffat i Sverige, eftersom svenska strafflagen väl icke avsåg att skydda utomlands boende personer för där begångna anstötliga handlingar. *T. f. landsfogden i Malmöhus län* åter har förmenat att stadgandet till undvikande av vissa källor till förvecklingar borde begränsas till att avse fall, ägnade att väcka allmän anstöt inom landet.

En ojämnhet i förslaget har *straffrättskommittén* funnit vara att endast framställningar i skrift och bild omfattas därav och icke jämväl muntliga framställningar. Om kränkning av människovärdet skulle straffbeläggas i 18: 13 strafflagen, syntes tillräckliga skäl icke föreligga att i detta avseende göra någon skillnad i förhållande till vad paragrafen även för framtiden är avsedd att innehålla om sårande av tukt och sedlighet. Samma anmärkning har framställts även av *justitiekanslersämbetet*, *Svea hovrätt* och *Göta hovrätt*.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har, i anslutning till den av länsstyrelsen framförda kritiken mot det föreslagna stadgandets avfattning, vidare uttalat:

Ett korrektiv mot missbruk skulle vidare kunna införas genom föreskrift, att brott mot denna bestämmelse icke får åtalas av annan än av justitiekanslern. Ifrågavarande brott torde väl huvudsakligen komma att beivras som tryckfrihetsbrott och därest jämväl de hithörande brott, som icke utföras med användande av tryckt skrift, få beivras endast av justitiekanslern, skulle överensstämmelse uppnås med de regler, som i fråga om åtals anhängiggörande och utförande föreskrivits såväl i gällande tryckfrihetsförordning som i förefintligt förslag till ny tryckfrihetsförordning.

Slutligen ha åtskilliga remissinstanser understrukit, att det framlagda förslaget enligt motiven endast får anses som ett provisorium i avbidan på strafflagens fortsatta revision. *Göta hovrätt*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *överståthållarämbetet* samt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ha sålunda tillstyrkt det föreslagna stadgandet under uttrycklig hänvisning till denna dess provisoriska karaktär.

Departementschefen. Av den i lagstiftningsfrågan förebragta utredningen liksom av innehållet i det stora flertalet remissyttranden framgår tydligt, att ett påtagligt behov av lagstiftningsmaktens ingripande mot den antisemitiska propagandan i vårt land för närvarande föreligger. Alldeles särskilt har detta behov aktualiserats genom de tryckta propagandaskrifter som i stor omfattning från Sverige spridas till främmande länder och där ådraga oss pinsam uppmärksamhet. Det enda stadgande varigenom en dylik propaganda medelst tryckta skrifter för närvarande kan beivras är, såsom i det föregående omtalats, tryckfrihetsförordningen § 3 12:o. I det nu framlagda förslaget till ny tryckfrihetsförordning återfinnes emellertid icke någon motsvarighet till detta stadgande, i det att förslaget icke upptar några andra tryckfrihetsbrott än sådana som angivas genom hänvisningar till brottsbeskrivningar i strafflagen. Därest något straffbud mot hetspropaganda icke först införes i strafflagen, skulle det sålunda icke bli möjligt att enligt tryckfrihetsförordningen beivra sådan propaganda genom tryckt skrift. Eftersom vidare förslaget till ny tryckfrihetsförordning, som är av grundlags natur, kan väntas bli förelagt 1948 och 1949 års riksdagar, skulle — därest förslaget antages utan någon däri tillagd hänvisning till ett stadgande om straff för hetspropaganda i strafflagen — därefter icke kunna i tryckfrihetsförordningen införas någon bestämmelse i ämnet förr-

än med verkan tidigast från år 1953. Detta skulle uppenbarligen i belysning av det förut sagda vara ett i hög grad otillfredsställande tillstånd.

Såsom jag förut framhållit erbjuder sig för en kriminalisering av hetspropaganda valet mellan tre vägar, i det man kan betrakta propagandan som ett brott mot den allmänna ordningen, som ärekränkning av den eller de grupper, mot vilka propagandan är riktad, eller som ett uppväckande av allmän anstöt. Genom förslaget om ett stadgande angående »hets mot folkgrupp» i 11 kap. strafflagen har straffrättskommittén förordat den förstnämnda av dessa tre vägar. Som jag närmare utvecklat vid remitterandet till lagrådet av förslaget angående lagstiftning om brott mot staten och allmänheten, har jag emellertid funnit vissa skäl tala emot en lagstiftning efter denna linje. Det främsta av dessa skäl är att en sådan lag skulle kunna bli uppfattad som en privilegiering av vissa grupper inom samhället och därigenom komma att motverka sitt syfte att befördra friden i sammanlevnaden. Motsvarande invändning skulle kunna riktas mot ett stadgande varigenom hetspropaganda straffbelades såsom ärekränkning mot den förföljda gruppen. Såsom jag förut framhållit, bestraffas nämligen för närvarande i 16 kap. strafflagen såsom ärekränkning endast angrepp mot enskilda personer och icke i något fall kränkningar mot kollektiva enheter. Att för ett specialfall införa en regel om straff för ärekränkning av sistnämnda slag, skulle därför tydligen med lätthet kunna komma att uppfattas som en privilegiering av de grupper som stadgandet avsåge att skydda. En annan anledning till varsamhet vid beträdandet av denna väg är hänsynen till den fria samhällsdiskussionen, vilken förutsätter en vidsträckt rätt att kritisera gruppbildningar utifrån allmänna synpunkter. De nu gällande stadgandena om ärekränkning i 16 kap. strafflagen innefatta icke någon reglering av de intressekollisioner, som av denna anledning kunna uppkomma mellan den fria kritikrättens tillbörliga krav på rörelsefrihet och de enskildas intresse av att icke utsättas för angrepp, ägnade att skada deras anseende. Så länge ärekränkingskapitlet sålunda varken upptager någon bestämmelse om straff för ärekränkning mot kollektiv eller reglerar förhållandet till intressekollisioner av nyss angivet slag, finner jag icke lämpligt att på det speciella område varom nu är fråga införa bestämmelser om ett särskilt slags ärekränkingsbrott, och detta så mycket mindre som härigenom det av straffrättskommittén påbörjade arbetet med en revision av bl. a. ärekränkingskapitlet skulle i viss mån föregripas. Tydligt är däremot, att i samband med genomförandet av detta lagstiftningsarbete även frågan om hetspropagandans rätta straffrättsliga behandling kan komma i en ny dager.

Vad därefter beträffar den tredje av de förut angivna vägarna eller att kriminalisera hetspropaganda på grund av att den väcker allmän anstöt inom ett land av demokratisk samhällstyp, så kan tydligen icke mot en sådan lagstiftning framställas den invändningen att därigenom någon viss grupp i samhället skulle otillbörligt gynnas. Om gränsen mot ärekränkingsbrotten av angivna skäl måste hållas klar, synes man mig emellertid

vidare icke kunna komma ifrån att den anstötighet varom här kan bliva fråga skall hänföra sig allenast till det förhållandet att människor diskrimineras och förföljas på grund av medfödda, för någon hel grupp konstitutiva egenskaper. I första hand gäller det här tydligen sådana faktorer som härstamning och språk, men även om religionstillhörighet kan tydligen bliva fråga, nämligen då denna, såsom i vårt land mestadels är fallet, framstår såsom betingad av den miljö en person från födseln tillhör och icke av ett senare träffat val mellan olika trosformer. Det kan visserligen sägas, att även en beskyllning mot någon för ett visst handlingssätt skulle kunna väcka allmän anstöt, såsom då beskyllningen är grov och uppenbart obefogad. Dylika beskyllningar äro emellertid till sin natur ärekränkningar och böra, såsom förut sagts, icke behandlas i det sammanhang varom nu är fråga. För att utmärka den begränsning av det straffbara området, som sålunda här påbjuder sig, har i den inom justitiedepartementet upprättade promemorian valts att karakterisera den brottsliga framställningen såsom grov kränkning av andras människovärde vilken är ägnad att väcka allmän anstöt. Särskilt uttrycket »människovärde» har i remissyttrandena blivit föremål för åtskillig kritik. I betraktande av de klarläggande motivuttalanden som nu och tidigare under ärendets behandling blivit gjorda, finner jag emellertid att uttrycket i fråga bör kunna godtagas.

Några remissinstanser ha vidare ansett, att icke endast framställningar i skrift och bild utan även muntlig hetspropaganda borde beaktas i det föreslagna stadgandet. I anledning härav vill jag emellertid framhålla, att det aktuella behov av lagstiftning i ämnet som för närvarande föreligger icke hänför sig annat än till propaganda i skrift och bild. De av förhållandet till tryckfrihetsförordningen betingade synpunkter, som tala för en strafflagsändring redan vid innevarande riksdag, ha icke heller någon giltighet beträffande annat än framställningar i skrift. På grund härav och med hänsyn till det föreslagna stadgandets provisoriska karaktär har jag icke funnit tillräcklig anledning att på denna punkt göra någon ändring i förslaget.

Men anledning av att i ett remissyttrande ifrågasatts, huruvida skrifter som framställdes i Sverige men därefter skickades till utlandet omfattades av den föreslagna bestämmelsen, må framhållas att redan skrifternas överlämnande för befordran med posten får anses innefatta ett spridande av dem. Om skrifterna postas i Sverige, bör brottet följaktligen bliva att anse såsom begånget här i landet. För de eventuella fall då spridningen till utlandet sker på annat sätt kan, med de nya bestämmelser om medverkan till brott som upptagits i 3: 4 i det till lagrådet tidigare remitterade strafflagsförslaget, framställandet av skrifterna i Sverige bli straffbart såsom medverkan till det utomlands förövade brottet.

Den i ett annat remissyttrande framförda tanken, att det nya brottet endast skulle få åtalas av justitiekanslern, har jag med hänsyn till brottets beskaffenhet icke funnit mig böra biträda.

Jag har alltså i likhet med flertalet remissmyndigheter funnit påkallat att nu vidtaga lagstiftningsåtgärd i detta ämne. Visserligen anser jag det syn-

nerligen tveksamt vilken väg som härvid bör väljas, men särskilt med hänsyn till att det stadgande varom nu är fråga endast får betraktas som ett av särskilda förhållanden nödvändiggjort provisorium, finner jag mig nu böra framlägga det i den förut omnämnda promemorian av den 2 december 1947 framlagda förslaget till lag om ändring i 18 kap. 13 § strafflagen. Härvid har för samtliga i paragrafen beskrivna gärningar såsom brottsnamn föreslagits anstötligt förfarande.

I enlighet med vad i det föregående anförts har upprättats förslag till lag om ändring i strafflagen.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ake Mossler.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändring i strafflagen.

Härigenom förordnas, att 8 kap. 8 §, 9 kap. 3 och 4 §§, 10 kap. 5 § samt 18 kap. 13 § strafflagen skola erhålla ändrad lydelse¹ på sätt nedan angives.

8 KAP.

8 §.

Den som offentligen skymfar främmande makts flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken så ock den som med våld, hot därom eller missfirmlig gärning förgriper sig mot främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket eller gör intrång i lokal som innehaves av främmande makts representation eller gör skada därå eller å egendom som där finnes, dömes för kränkande av främmande makt till fängelse eller straffarbete i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter.

9 KAP.

3 §.

Talar eller skriver någon smädlig eller förgriper sig eljest med missfirmlig gärning mot Konungen eller annan medlem av konungahuset, dömes för missfirmelse mot kunglig person till fängelse eller böter.

4 §.

Skymfar någon offentligen riksstyrelse, som är satt i Konungens ställe, eller riksdagen, dess avdelning eller utskott, dömes för statsmissfirmelse till fängelse eller böter.

10 KAP.

5 §.

Förgriper man sig med smädelse eller annan missfirmlig gärning mot någon, som åtnjuter skydd enligt 1 §, och sker det i eller för hans befattning, dömes för missfirmelse mot tjänsteman till böter eller fängelse.

¹ Senaste lydelse beträffande 18: 13, se SFS 1938: 566.

18 KAP.

13 §.

Sprider någon ut, håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som sårar tukt och sedlighet eller genom grov kränkning av andras människovärde är ägnad att väcka allmän anstöt, straffes för anstötligt förfarande med böter eller fängelse. Lag samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 12 februari 1948.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden **LAWSKI,**
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet **KUYLENSTIERNA.**

Enligt lagrådet den 9 februari 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 23 januari 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i strafflagen*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av e. o. hovrättsassessorn S. Petré.

Förslaget föranledde följande yttrande av *lagrådet*.

Ordet »statsmissfirmelse», vilket rent språkligt är liktydigt med missfirmelse mot staten, synes ha en alltför vidsträckt innebörd för att väl lämpa sig såsom beteckning å brott som avses i 9 kap. 4 §. Med hänsyn härtill ifrågasattes, om icke såsom brottsbeteckning i nämnda paragraf bör i stället upptagas »missfirmelse mot riksstyrelse eller mot riksdagen».

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler fråga om *ändring i rättegångsbalken m. m.* samt anför därvid följande.

Ändring i rättegångsbalken.

Ett den 10 maj 1946 till lagrådet remitterat förslag angående ändrad lagstiftning om brott mot staten och allmänheten vilket, efter numera verkställd överarbetning med ledning av lagrådets yttrande, är avsett att innevarande år framläggas för riksdagen, innefattar åtskilliga ändringar i strafflagen, vilka befunnits böra få återverkningar inom rättegångsbalken.

I sådant hänseende märkes till en början, att enligt det nämnda strafflagsförslaget, sådant det slutligen utformats, till 1:1 strafflagen, vilket lagrum anger förutsättningar för strafflagens tillämplighet med hänsyn till ett brotts gärningsort, skall fogas ett andra stycke av innehåll, att brott skall anses begånget där den brottsliga handlingen företogs, så ock där brottet fullbordades eller, vid försök, det tillämnade brottet skulle hava fullbordats. I bestämmelserna om laga domstol i 19 kap. rättegångsbalken stadgas för närvarande i 1 § första stycket bl. a. att brott anses förövat å den ort, där den brottsliga handlingen företogs, och, om brottet fullbordades å annan ort, även å den orten. I lagrådets yttrande den 14 januari 1948 över strafflagsförslaget har, för den händelse i 1:1 andra stycket av förslaget upptoges en alternativ regel om var försök till brott skulle anses vara förövat, ifrågasatts huruvida denna icke borde få en motsvarighet i rättegångsbalkens forumbestämmelser. Vad lagrådet sålunda anfört har föranlett mig att föreslå införande även i 19:1 rättegångsbalken av en föreskrift innebärande att, om vid försök till brott det tillämnade brottet skulle hava fullbordats å annan ort än där försökshandlingen företogs, försöksbrottet skall anses vara förövat å båda orterna.

En annan ändring i rättegångsbalkens forumregler påkallas av att enligt det förut omnämnda strafflagsförslaget den hittillsvarande principiella skill-

naden mellan gärningsmannen till ett brott och den som endast är delaktig däri bortfaller, i det att envar som medverkar till ett brott skall vara ansvarig för vad han själv gjort, oberoende av vad andra medverkande förbrutit. Bestämmelserna i 19: 3 rättegångsbalken om forum vid fleras medverkan till brott äro emellertid avfattade i överensstämmelse med den nu gällande strafflagens systematik. I paragrafens första stycke stadgas sålunda dels, att åtal mot flera gärningsmän för samma brott må, om det sker samtidigt, väckas vid den rätt, där någon av dem har att svara, dels ock att, om åtalen väckas å olika tider, skall vid den rätt, som upptagit åtal mot någon av gärningsmännen, kunna väckas åtal även mot den eller de övriga. Därefter föreskrives i andra stycket av paragrafen, att åtal för delaktighet i brott må väckas vid den rätt, som upptagit åtal mot gärningsmannen. I proposition nr 188 till riksdagen 1947 föreslogs bl. a., under hänvisning till strafflagsförslaget, att bestämmelsen i 19: 3 andra stycket rättegångsbalken icke skulle bibehållas, och att i stället första stycket i paragrafen skulle utvidgas till att avse samtliga fall av åtal mot flera för medverkan till brott, oavsett om alla de brottsliga vore att anse såsom gärningsmän eller vissa av dem endast gjort sig skyldiga till anstiftan eller medhjälp. Samtidigt föreslogs, enär vad som förr brukade benämnas efterföljande delaktighet icke ingår under det nya medverkansbegreppet, att såsom ett nytt andra stycke i paragrafen skulle upptagas stadgande av innehåll att reglerna om laga domstol vid åtal mot flera för medverkan till brott skulle erhålla tillämpning även i fråga om åtal i andra fall mot flera för brott som ägde samband med varandra, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter funne lämpligt att åtalen upptoges av samma domstol. Vad sålunda föreslagits blev emellertid icke antaget av riksdagen, enär prövningen av den ifrågavarande lagändringen befanns böra anstå till dess riksdagen tagit ställning till strafflagsförslaget. I samband med att strafflagsförslaget nu framlägges för riksdagen, har jag funnit mig böra ånyo föreslå den ändring i 19: 3 rättegångsbalken för vilken redogjorts. Av denna ändring föränledes att i 31: 6 första stycket rättegångsbalken föreskriften, att om för samma brott flera dömas såsom gärningsmän eller delaktiga, de skola svara för rättegångskostnaden en för alla och alla för en, bör ändras till att avse att flera dömas för medverkan till samma brott eller för brott som äga samband med varandra.

Ytterligare ändringar i rättegångsbalken ha blivit erforderliga i anledning av stadganden i 13 kap. av strafflagsförslaget. I 19: 4 rättegångsbalken stadgas, att talan om ansvar för falskt åtal eller falsk angivelse, varå åtal följt, må väckas vid den rätt, där brottet åtalats, samt i 20: 8 sista stycket rättegångsbalken, att den som angivits eller åtalats för brott må — utan hinder av viss i första stycket stadgad inskränkning i målsägares åtalsrätt — väcka talan om ansvar för falsk angivelse eller falskt åtal. I strafflagsförslaget motsvaras den nu gällande strafflagens bestämmelser om falsk angivelse och falskt åtal av stadgandena i 13: 5—7. I 13: 5 föreslås sålunda straff för falskt åtal, vilket brott bestämmes såsom att någon väcker åtal med

uppsåt att oskyldig må bliva sakfälld. Därefter behandlas i 13: 6 under be-
teckningen obefogat åtal det fall att någon väcker åtal ehuru han icke har
sannolika skäl därtill. I 13: 7 åter handlar första stycket om falsk angiv-
velse, varmed skall förstås att någon gör angivelse till åtal med uppsåt att
oskyldig må bliva sakfälld, samt andra stycket om falsk tillvitelse, vilket
brott beskrives så att någon, i annat fall än första stycket avser, hos åkla-
gare, polismyndighet eller annan myndighet sanningslöst tillvitar annan
brottslig gärning, föregiver besvärande omständighet eller förnekar friande
eller mildrande omständighet, allt under förutsättning att myndigheten har
att upptaga anmälan i sådan sak. I 13: 7 tredje stycket slutligen upptages
ett stadgande att, om någon av grov oaktsamhet begår gärning som i första
eller andra stycket sägs, han skall dömas till böter eller fängelse.

I anledning härav har lagrådet i sitt yttrande över strafflagsförslaget fun-
nit, att en anpassning av stadgandena i 19: 4 och 20: 8 rättegångsbalken
till dem i 13: 5—7 i strafflagsförslaget borde övervägas. I anledning härav
föreslås, att forumregeln i 19: 4 rättegångsbalken göres tillämplig å talan
om ansvar för falskt eller obefogat åtal eller för falsk angivelse eller annan
osann tillvitelse, varå åtal följt, samt att åtalsregeln i 20: 8 sista stycket rät-
tegångsbalken ändras till att avse talan om ansvar för falskt eller obefogat
åtal, falsk angivelse eller annan osann tillvitelse angående brott. Sistnämnda
ändring har medfört en motsvarande följdändring i 47 kap. 1 § andra styc-
ket rättegångsbalken.

Ändring i lagen den 10 maj 1901 om inteckning i fartyg.

I 2: 17 första stycket av det förut omnämnda strafflagsförslaget har på
hemställan av lagrådet införts ett stadgande att, då fartyg som besväras
av sjöpanträtt eller inteckning förklaras förverkat, tillika skall kunna för-
klaras att panträkten i fartyget skall upphöra. Lagrådet har vidare uttalat,
att ett stadgande av detta innehåll erfordrade kompletterande bestämmel-
ser med avseende å dödande av inteckning ävensom anteckning uti inteck-
ningsbok, vilka bestämmelser borde införas i lagen om inteckning i fartyg.
Med anledning härav föreslås, dels att i sistnämnda lag såsom en ny para-
graf, betecknad 19 a §, införas ett stadgande av innebörd att, efter sådan för-
klaring om upphörande av panträtt som förut nämnts, ny ägare av fartyget
skall kunna få inteckning däri dödad, dels ock att till 29 § i lagen fogas
ett nytt, tredje stycke med föreskrift att, om domstol beträffande inteckning
i fartyg meddelat förklaring som i 19 a § sägs, domstolen skall översända
bevis därom till inskrivningsdomaren samt att denne å nästa inskrivnings-
dag efter mottagandet av beviset skall göra anteckning om förhållandet i
inteckningsboken.

I enlighet med vad sålunda anförts ha inom departementet upprättats
förslag till

- 1) *lag om ändring i rättegångsbalken, samt*
- 2) *lag angående ändring i lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om inteckning i fartyg.*

Härefter hemställer föredraganden, att lagrådets utlåtande över ifrågasvarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändring i rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 1, 3 och 4 §§, 20 kap. 8 §, 31 kap. 6 § och 47 kap. 1 § rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

19 KAP.

1 §.

Laga domstol i brottmål är rätten i den ort, där brottet förövades. Brott anses förövat å den ort, där den brottsliga handlingen företogs, och, om brottet fullbordades eller, vid försök, det tillämnade brottet skulle hava fullbordats å annan ort, även å den orten. Förövades brottet å orter under skilda domstolar, äge de lika behörighet. Har det skett å svenskt fartyg under resa inom eller utom riket, vare även rätten i den ort, dit den miss-tänkte med fartyget först ankommer eller där han gripits eller eljest uppehåller sig, behörig.

Är, då — — — uppehåller sig.

Åtal för — — — det lämpligt.

3 §.

Åtal mot flera för medverkan till brott må, om det sker samtidigt, väckas vid den rätt, där någon av dem har att svara. Väckas åtal å olika tider, må vid den rätt, som upptagit åtal mot någon av dem, åtal väckas även mot den eller de övriga.

Vad nu sagts skall ock gälla angående åtal i andra fall mot flera för brott, som äga samband med varandra, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner lämpligt, att åtal upptagas av samma domstol.

4 §.

Talan om ansvar för falskt eller obefogat åtal eller för falsk angivelse eller annan osann tillvitelse, varå åtal följt, må väckas vid den rätt, där brottet åtalats.

20 KAP.

8 §.

Målsäganden må — — — äga rum.

Har åklagare — — — fullfölja talan.

Utan hinder av vad i första stycket sägs må målsägande väcka talan om ansvar för falskt eller obefogat åtal, falsk angivelse eller annan osann tillvitelse angående brott.

31 KAP.

6 §.

Dömas flera för medverkan till samma brott eller för brott, som äga samband med varandra, eller skola flera målsägande eller åklagaren och målsäganden ersätta rättegångskostnad, svare de för kostnaden en för alla och alla för en. I den mån kostnad hänför sig till del av målet, som angår allenast någon av dem, eller ock någon orsakat kostnad genom vårdslöshet eller försummelse, som avses i 4 §, skall dock denna kostnad gäldas av honom ensam.

Är någon — — — för en.

47 KAP.

1 §.

Vill målsägande — — — till rätten.

Vill den tilltalade i samma mål mot målsäganden eller åklagaren väcka talan om ansvar för falskt eller obefogat åtal, falsk angivelse eller annan osann tillvitelse angående brott, må det ske utan stämning muntligen inför rätten eller ock skriftligen. Den, mot vilken talan väckes, skall erhålla del därav.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändring i lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s.1) om in-teckning i fartyg.**

Härigenom förordnas, *dels* att i lagen den 10 maj 1901 om in-teckning i fartyg skall införas en ny paragraf, betecknad 19 a §, av nedan angiven lydelse, *dels ock* att 29 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.¹

19 a §.

Har domstol, vid meddelande av förklaring att fartyg jämlikt 2 kap. 17 § strafflagen skall vara förverkat till kronan, tillika beträffande in-teckning i fartyget förklarat, att panträtten i fartyget skall upphöra, må, sedan utslaget vunnit laga kraft, in-teckningen dödas på ansökan utav ny ägare av fartyget eller lott däri, ändå att in-teckningshandlingen i huvudskrift ej företes.

29 §.

Då utmätning — — — boken antecknat.

Har vid — — — laga kraft.

Har domstol beträffande in-teckning i fartyg meddelat förklaring som i 19 a § sägs, åligger det domstolen att därom översända bevis till in-skrivningsdomaren. Inkommer sådant bevis till denne, skall å nästa in-skrivningsdag göras anteckning om förhållandet i in-teckningsboken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

---

¹ Senaste lydelse beträffande 29 §, se SFS 1936: 226.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 20 februari 1948.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 19 februari 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 februari 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) *lag om ändring i rättegångsbalken;*
- 2) *lag angående ändring i lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om inteckning i fartyg.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av e. o. hovrättsassessorn S. Petré.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 14 januari 1948 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 10 maj 1946 remitterade förslagen till

- 1) lag om ändring i strafflagen,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister,
- 3) lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse,
- 5) lag angående ändrad lydelse av 21 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran,
- 6) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt,
- 7) lag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443),
- 8) lag om ändrad lydelse av 12 § epizootilagen den 12 april 1935 (nr 105),
- 9) lag om ändring i brandlagen den 15 juli 1944 (nr 521),
- 10) lag angående ändring i lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske,
- 11) lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 30 juni 1913 (nr 97) om gemensamhetsfiske,
- 12) lag angående ändrad lydelse av 29 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt,
- 13) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter, samt
- 14) lag angående ändrad lydelse av 59 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred.

Föredraganden anmäler vidare, likaledes efter beredning med statsrådets övriga ledamöter, *dels* lagrådets den 12 februari 1948 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 23 januari 1948 remitterade förslaget till lag om ändring i strafflagen *dels ock* lagrådets denna dag avgivna utlåtande över de den 13 februari 1948 till lagrådet remitterade förslagen till lag om ändring i rättegångsbalken samt till lag angående ändring i lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om inteckning i fartyg.

Efter redogörelse för samtliga tre utlåtanden anför föredraganden:

Lagrådet har icke funnit anledning till några erinringar mot förslagets huvudgrunder utan har i stort sett endast påfordrat förhållandevis mindre genomgripande ändringar i ett antal av de föreslagna stadgandena. Dessa ändringar ha i allmänhet vidtagits, varvid de båda förslagen till lag om ändring i strafflagen sammanarbetats med iakttagande av den i det senare förslaget följda nummerordningen mellan paragraferna i 8 kap. Beträffande skälen för och innebörden av de sålunda gjorda ändringarna hänvisar jag till lagrådets utlåtanden.

På några punkter har jag emellertid icke ansett mig böra vidtaga de ändringar om vilka lagrådet hemställt. Härom och beträffande lagrådets utlåtanden i övrigt får jag anföra följande.

Förslaget till lag om ändring i strafflagen.

I anslutning till vad lagrådet i inledningen till utlåtandet över detta förslag anført om behovet av en administrativ författning till reglerande av förslagets inverkan på bestämmelserna om forum privilegatum i olika ämbetsverks instruktioner kommer denna fråga att upptagas till behandling i särskild ordning.

1 KAP.

1 §.

Lagrådets hemställer att andra stycket av denna paragraf måtte få det innehåll, att brott skall anses begånget där den brottsliga handlingen företogs, så ock där brottet fullbordades eller, vid försök, skulle hava fullbordats, har jag funnit mig kunna efterkomma. Eftersom emellertid i den av lagrådet föreslagna formuleringen ordet »brott» först användes i den dubbla betydelsen av fullbordat brott och försöksbrott men i fortsättningen endast betyder fullbordat brott, har för vinnande av större tydlighet orden »det tillämnade brottet» inskjutits i stadgandets sista led.

2 KAP.

16 §.

Lagrådets hemställer, att förverkanderegeln i denna paragrafs första stycke icke måtte erhålla en så absolut utformning som i det remitterade förslaget,

har föranlett att orden »om det ej är uppenbart obilligt» inskjutits i styckets första punkt. Däremot har jag ej funnit erforderligt att vidtaga jämväl de redaktionella jämkningar i samma punkt som förordats av lagrådet.

17 §.

I denna paragraf har i förhållande till det remitterade förslaget till en början gjorts den av två ledamöter i lagrådet påkallade ändringen att med en återgång till straffrättskommitténs förslag uttrycket »någon som var i hans ställe» valts för att utmärka, vem som i det hänseende varom i paragrafen är fråga skall jämväl jämkas med ägaren till föremål, som använts såsom hjälpmedel vid straffbelagd gärning eller frambragts genom sådan gärning. Vidare har den av lagrådet förordade särskilda regeln beträffande sjöpanträtt och in-teckning i fartyg, som förklaras förverkat, införts i paragrafen. I anslutning till straffrättskommitténs förslag har lagrådet jämväl hemställt, att i paragrafen därefter måtte upptagas en föreskrift att, då någon eljest har särskild rätt till föremål, som förklarats förverkat, och denna finnes böra oaktat förklaringen bestå, domstolen skall göra förbehåll därom. Även vad lagrådet i denna del förordat har jag funnit böra beaktas, dock att uttrycket »särskild rätt» icke synt mig otvetydigt omfatta också den av lagrådet i sammanhanget omnämnda rätt som en avbetalningsförsäljare har till det försålda föremålet. På grund härav har den ifrågavarande regeln i stället avfattats sålunda, att där i annat fall någons rätt till föremål som förklarats förverkat finnes oaktat förklaringen böra bestå, domstolen skall göra förbehåll därom. Att här, liksom med uttrycket »särskild rätt», endast avses sakrätter torde framgå av sammanhanget.

3 KAP.

2 §.

I denna paragraf av remissförslaget har utom de av lagrådet i dess helhet påfordrade ändringarna vidtagits jämväl den jämkning som påfordrats utav tre av lagrådets ledamöter.

6 KAP.

5 §.

I anledning av att denna paragraf i remissförslaget erhållit den lydelse att, om flera medverkat till brott, de skola svara till skadestånd en för alla och alla för en, hava tre ledamöter av lagrådet anmärkt, att undantag borde göras för medverkan enligt 3 kap. 6 § första stycket i förslaget, eftersom eljest straffbelagd underlåtenhet att avslöja brott alltid skulle medföra skadeståndsskyldighet, vilket innebure en principiell utvidgning i förhållande till gällande rätt. Enligt min mening är emellertid den, som är skyldig att avslöja ett brott men underlåter detta, redan enligt huvudregeln i 6 kap. 1 § skyldig att ersätta den genom brottet uppkomna skadan. Anledning saknas därför att i detta sammanhang göra undantag för sådana fall.

8 KAP.

2 och 3 §§.

I dessa båda paragrafer, svarande mot 4 och 5 §§ i det först remitterade förslaget till lag om ändring i strafflagen, ha vidtagits de ändringar i brottsbeteckningarna vilka påfordrats av tre ledamöter av lagrådet.

4 §.

I denna paragraf, som svarar mot 6 § i det först remitterade strafflagsförslaget, har gjorts den språkliga jämkning varom tre ledamöter av lagrådet hemställt.

Beträffande beskrivningen av det i paragrafen behandlade spioneribrottet har en ledamot av lagrådet uttalat sig för att brottet endast måtte göras hänförligt till förhållanden, som böra hållas hemliga med hänsyn till försvarret eller folkförsörjningen vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden eller eljest med hänsyn till rikets säkerhet. Det synes mig emellertid alltjämt att paragrafen, såsom i det remitterade förslaget, bör avse varje förhållande, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men i de angivna hänseendena, oberoende av huruvida förhållandet bör anses vara av hemlig natur. Åtskilliga förhållanden äro nämligen av den beskaffenhet att, ehuru de icke i och för sig kunna anses hemliga, ett meddelande till främmande makt av systematiskt insamlade uppgifter om dem kan vara till men för rikets säkerhet i ett kritiskt läge. Som exempel kunna nämnas uppgifter om trafikförhållanden i hamnar eller om isförhållanden i sjöar, i vilka trupptransportplan kunna tänkas gå ned.

6 och 7 §§.

I dessa mot 8 och 9 §§ i det först remitterade strafflagsförslaget svarande paragrafer ha vidtagits de språkliga jämkningar, vilka förordats av tre ledamöter av lagrådet.

10 §.

Beträffande denna paragraf, som svarar mot 12 § i det först remitterade strafflagsförslaget, ha två ledamöter av lagrådet funnit anledning till erinran mot att ordet »understöd» införts i lagtexten, varigenom brottsbeskrivningen kommit att avse den som av främmande makt eller någon som handlar i dess intresse mottager penningar eller annat understöd för att genom utgivande eller spridande av skrifter eller annorledes påverka den allmänna meningen om statsskicket eller om åtgärder i rikets inre eller yttre styrelse. Enligt de ifrågavarande två ledamöterna av lagrådet skulle det vara otillfredsställande, att genom ordet »understöd» från det straffbara området uteslötes sådana fall då penningar eller annat mottoges icke såsom understöd utan såsom vederlag för en verksamhet av här åsyftat slag. De ha på grund härav föreslagit, att detta ord måtte utgå ur lagtexten, samt att i anslutning härtill

brottsnamnet i paragrafen måtte ändras från »tagande av utländskt understöd» till »olovlig utländsk propaganda».

Att ur lagtexten avlägsna ordet »understöd» utan att ersätta det med något annat ord, som angiver att fråga skall vara om någonting av ekonomisk betydelse, har icke syntts mig lämpligt. Den framställda anmärkningen har emellertid föranlett att ordet i fråga utbytt mot »egendom». Den i remissförslaget upptagna brottsbeteckningen har det oaktat ansetts kunna bibehållas oförändrad.

10 KAP.

1 §.

Det skydd mot våld och hot, som enligt första stycket av denna paragraf i remissförslaget stadgats för innehavare av ämbete eller annan med ämbetsansvar förenad befattning, har enligt andra stycket i paragrafen utsträckt att gälla befattning, vars innehavare enligt Konungens förordnande skall åtnjuta samma skydd. På grund av att i motiven till sistnämnda stadgande även den yrkesmässiga biltrafikens personal nämnts såsom en personkategori, beträffande vilken här avsett förordnande skulle kunna meddelas, har lagrådet ifrågasatt lämpligheten av att nu förevarande skydd beredd yrkesutövare av dylikt slag. Om så likväl funnes böra ske, har lagrådet vidare anmärkt, att uttrycket »befattning» svårligen passade in på alla ifrågavarande fall i det att en trafikbilägare, vilken själv tjänstgjorde såsom förare, icke kunde sägas vara innehavare av någon befattning.

I anledning av vad lagrådet i denna del anfört får jag såsom min mening alltjämt framhålla, att det icke minst i belysning av nyligen inträffade rånöverfall på droskbilförare i tjänstgöring synes vara ett berättigat krav att den yrkesmässiga biltrafikens personal skall kunna komma i åtnjutande av sådant skydd som här är i fråga. Icke heller synes mig något hinder möta mot att åt ordet befattning här gives den innebörd att även en ägare av ett biltrafikföretag, vilken samtidigt själv tjänstgör som bilförare, får anses upprätthålla befattning såsom chaufför i företagens trafik. I lagtexten har emellertid vidtagits den redaktionella jämkningen att uttrycket »befattning vars innehavare enligt Konungens förordnande skall åtnjuta samma skydd» utbytt mot »befattning, med vilken enligt Konungens förordnande samma skydd skall vara förenat».

I överensstämmelse med vad lagrådet funnit lämpligt, kan det motses att genom en administrativ författning ämbetskydd enligt denna paragraf tilläggas varje befattningshavare, som handhar säkerhetstjänst vid anläggning beträffande vilken förordnande enligt nuvarande 19: 14 meddelats.

7 §.

Beträffande det i denna paragrafs andra stycke föreslagna stadgandet om straff för den, som mottager, låter åt sig utlova eller begär otillbörlig förmån för att rösta på visst sätt eller icke rösta i allmänt ärende, har jag icke

funnit erforderligt att efterkomma lagrådets hemställan att uttrycket »otillbörlig förmån» måtte, i överensstämmelse med vad som skett i stadgandet om bestickning i 10:6, utbytas mot »otillbörlig belöning».

9 §.

I fråga om andra punkten i denna om övergrepp i rättssak handlande paragraf har lagrådet förordat, att i uttrycket »annan åtgärd, som medför lidande, skada eller eljest olägenhet» ordet »åtgärd» måtte utbytas mot »otillbörlig gärning», varigenom överensstämmelse skulle vinnas med uttrycks sättet i beskrivningen av brottet förgripelse mot tjänsteman i 10:2. Vad lagrådet i denna del anfört har endast såtillvida befunnits böra medföra ändring av lagtexten som ordet åtgärd här utbyts mot »gärning».

11 §.

Med hänsyn till den anmärkning som en ledamot av lagrådet framställt mot brottsbeskrivningen i denna paragraf, har jag funnit att stadgandet, med ändring av det remitterade förslaget, bör avse lösttagande av den som är anhållen, häktad eller fånge eller eljest för annat än sjukvård eller skyddsuffostran är berövad friheten. Med denna avfattning av paragrafen blir det icke erforderligt att, på sätt lagrådets tre övriga ledamöter påfordrat, vidtaga en följdändring i sinnessjuklagen.

11 kap.

9 §.

Beträffande denna paragraf har lagrådet funnit anledning till erinran mot att vid beskrivningen av fylleribrottet gällande lags uttryck »överlastar sig av starka drycker» i remissförslaget utbyts mot »uppträder berusad», varigenom under paragrafen skulle inbegripas jämväl fall där berusningsmedlet varit annat än starka drycker, t. ex. droger eller farmaceutiska preparat. Enligt lagrådets mening skulle det vara lämpligare att, såsom hittills, låta straff i dessa fall inträda endast då gärningen kunde inordnas under bestämmelserna om förgelseväckande beteende.

I anledning härav synes mig böra framhållas, att tillräckliga sakliga skäl icke synas föreligga för att i nu förevarande hänseende upprätthålla någon skillnad mellan berusning genom starka drycker och berusning som åstadkommes på annat sätt. Den som exempelvis berusat sig genom att intaga kokain och i detta tillstånd uppträder på allmän plats förefaller sålunda icke mindre straffvärd än en fyllerist av vanlig typ. På grund härav har paragrafen i förevarande del icke ändrats på sätt lagrådet hemställt.

Däremot har jag funnit mig böra efterkomma lagrådets vidare gjorda hemställan, att ordet »orediga» måtte utgå ur lagtexten, eftersom en persons tal även på annat sätt än genom oredighet kunde visa att han vore berusad.

13 kap.

1—4 §§.

I straffrättskommitténs förslag voro menedsbestämmelserna utformade sålunda att, beträffande sådant varom vittne eller part enligt nya rättegångsbalken 36:6 och 37:7 ägt vägra yttra sig, såväl osann utsaga som förtigande av sanningen skulle medföra lägre straff än annan mened eller i ringa fall intet straff. Detta ändrades i remissförslaget därhän, att osann utsaga om hithörande förhållanden alltid skulle medföra nedsatt straff och förtigande alltid straffrihet. I den remitterade lagtexten har detta kommit till uttryck därigenom att brotten i 13:1 och 2 beskrivits såsom att någon lämnar osann uppgift eller förtiger något varom han är pliktig att yttra sig, vartill anslutits bestämmelser om lägre straff där någon lämnat osann uppgift angående sådant varom han ej var pliktig yttra sig. Häremot ha tre ledamöter av lagrådet invänt, att osann utsaga och förtigande borde jämsställas, att straffnedsättning borde medgivas endast om brottet vore att anse som ringa, samt att straffrihet borde inträda endast då gärningen innefattade avvärjande av misstanke att den under edsplikt eller sanningsförsäkran hörde eller någon honom närstående begått brott. Den motivering, som anförts för dessa ändringsyrkanden, synes mig vara övertygande, dock att tillämpningsområdet för den föreslagna straffrihetsregeln icke torde böra begränsas så snävt som här förordats. Det kan nämligen tänkas föreligga även intressekonflikter av andra typer än den angivna vid vilka straffrihet synes böra inträda för den som avger en oriktig utsaga. Ett vittne i ett skilsmässomål, som vid avgivandet av sin vittnesutsaga fördöljer att endera maken förövat äktenskapsbrott tillsammans med vittnet, torde sålunda i den allmänna uppfattningen förfara vida mindre klandervärt än den som i ett brottmål för att skydda sig själv avger ett falskt vittnesmål, varigenom en oskyldigt anklagad utsättes för fara att bli sakfälld.

På grund av vad sålunda anförts har brottsbeskrivningen i 1 och 2 §§ uttrycket »förtiger något varom han är pliktig att yttra sig» utbytt mot »förtiger sanningen», varjämte i samma båda paragrafer slutmeningen ändrats till att innehålla endast den allmänna regeln att, om brottet är att anse som ringa, straffet skall vara fängelse eller böter. Vidare har i 4 § tillagts ett andra stycke enligt vilket straff ej skall ådömas, där någon lämnat osann uppgift eller förtigit sanningen angående sådant varom han ägt vägra att yttra sig och omständigheterna innebära skälig ursäkt för honom.

10 §.

I denna paragraf har vidtagits den av ändringarna i 1 och 2 §§ föranledda jämkning, som tre ledamöter av lagrådet påfordrat.

25 kap.

5—7 §§.

Utöver de ändringar i dessa paragrafer om vilka lagrådet i dess helhet hemställt ha vidtagits de ändringar som därjämte i 6 och 7 §§ påkallats av tre ledamöter av lagrådet. Härvid har i den av lagrådet förordade lydelsen av 6 § första stycket gjorts en mindre redaktionell jämkning, i det att den i andra punkten ingående meningen »dock må, om han eljest ej förskyllt frihetsstraff, varje straff bortfalla» omformulerats så att ordet »dock» utgått; härigenom har tydligare klargjorts, att innebörden av det omedelbart förut sagda icke är att det allmänna straffet alltid skall skärpas för ämbetsman, som förskyllt avsättning eller suspension enligt bestämmelserna i 1—4 §§ men vid tiden för domen icke längre innehar befattning varom här är fråga.

Lagrådet har vidare uttalat, att de i 7 § upptagna utvidgade bestämmelserna om mistning av tjänst såsom skyddspåföljd vid brott syntes böra medföra att samtidigt med det nu förevarande strafflagsförslaget genomfördes sådan ändring i gällande pensionsförfattningar, att avsatta befattningshavare kunde bevaras vid intjänade pensionsförmåner. Såsom jag i lagrådsremissen framhållit finner även jag i hög grad önskvärt, att en ändring i pensionsförfattningarna av den angiva innebörden snarast möjligt kommer till stånd. Att genomföra densamma i nu förevarande sammanhang har emellertid icke visat sig vara görligt. Frågan kommer emellertid att, så snart omständigheterna det medgiva, upptagas inom finansdepartementet.

8 §.

Enligt det remitterade förslaget innefattade andra punkten i denna paragraf ett stadgande av innebörd att verkställighet av förvaltningsmyndighets beslut om disciplinär bestraffning ej finge ske efter det laga kraft åkommit domstols dom i mål angående ansvar för samma brott varom i disciplinärförfarandet varit fråga. På lagrådets hemställan har punkten nu ändrats till att lyda, att förvaltningsmyndighetens beslut skall förfalla, om det ej helt eller delvis verkställts då åtal för brottet väckes. I anslutning härtill må endast framhållas, att det med denna avfattning av lagtexten torde följa av sig självt att, därest beslutet om disciplinär bestraffning delvis hunnit verkställas, när domstolens dom vinner laga kraft, verkställandet då skall upphöra.

Ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r n a .

Mot den i punkt 2 första stycket i det remitterade förslagets övergångsbestämmelser meddelade anvisningen, att vad i § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen stadgas om att förbrytelse som där sägs skall anses enligt 8 kap. 4 § strafflagen efter strafflagsförslagets genomförande i stället skall avse 8 kap. 10 §, har lagrådet invänt, att detta skulle innebära att domstolarna genom föreskrift i allmän lag ålades att tolka ett grundlagsbud på visst sätt.

Eftersom vidare någon föreskrift i ämnet icke erfordrades, då domstolarna ändock kunde förväntas komma att förfara såsom här sades, har lagrådet hemställt att det ifrågavarande stadgandet i övergångsbestämmelserna måtte utgå. Då emellertid bestämmelsen måste anses fylla en praktisk funktion, har jag ansett densamma böra bibehållas. Likväl har, för att dess karaktär av en ren anvisning klarare skall framgå, orden »skall i stället avse 8 kap. 10 § nya lagen» ändrats till »blir i stället hänförligt till 8 kap. 8 § nya lagen»; ändringen av paragrafsiffran har här vållats av den omnumrering som paragraferna i 8 kap. i enlighet med lagrådets påpekande undergått.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen den 19 juni 1919.

Det remitterade förslaget innebär borttagandet av ett i denna paragraf för närvarande intaget förbehåll, att densamma icke skall tillämpas då strängare straff å där beskrivna förseelser är utsatt i allmänna strafflagen. Anledningen till den föreslagna ändringen var, enligt vad jag i lagrådsremissen framhöll, att den nu ifrågavarande paragrafen i epidemilagen närmast finge anses bestraffa blott ordningsförseelser och att den därför borde bliva att tillämpa i konkurrens med 19: 8 i strafflagsförslaget. Lagrådet har emellertid häremot invänt, att grunden för kriminaliseringen i 28 § epidemilagen, i den mån allmänfara vållas, och hithörande fall i 19: 8 vore densamma. På grund härav har lagrådet hemställt, att 28 § epidemilagen måtte förbli oförändrad.

I anledning av vad sålunda förekommit synes böra framhållas, att även om ett specialstraffrättsligt stadgande icke uttryckligen anger sig vara subsidiärt till strafflagen, en tillämpning av allmänna principer i fråga om förhållandet mellan strafflagen och specialstraffrätten likväl kan föranleda till att så i en given situation måste anses vara fallet. Även med den av lagrådet uttalade uppfattningen om relationen mellan 19: 8 i strafflagsförslaget och 28 § epidemilagen synes sålunda icke möta något hinder mot att sistnämnda lagrum ändras på sätt i det remitterade förslaget skett. På grund härav har jag icke ansett mig böra i denna del vidtaga någon ändring i förslaget.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 12 § epizootilagen den 12 april 1935.

Av enahanda skäl som angivits under närmast föregående lagförslag har icke heller beträffande den föreslagna lydelsen av nu förevarande stadgande vidtagits den ändring varom lagrådet hemställt.

I överensstämmelse med lagrådets hemställan har förslaget om upphävande av 12 § brandlagen och av hänvisningen därtill i 19 § samma lag befunnits böra återtagas. Av skäl, som angivits under förslaget till lag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen, har jag emellertid icke ansett mig böra efterkomma vad lagrådet tillika föreslagit om införande i 19 § brandlagen av ett förbehåll om paragrafens subsidiaritet i förhållande till strafflagen. Till följd härav har hela förslaget till lag om ändring i brandlagen fått utgå. Förslaget

till lag angående ändrad lydelse av 21 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran har likaledes utgått, enär lagrummet i fråga, på sätt även lagrådet anmärkt, numera upphört att gälla.

Utöver de ändringar som framgå av det förut sagda ha i förslagen vidtagits smärre ändringar av formell art.

Föredraganden hemställer, att de nu ifrågavarande lagförslagen, med undantag av förslaget till lag angående ändrad lydelse av 21 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran och förslaget till lag om ändring i brandlagen den 15 juli 1944, måtte, efter ändringar i anmärkta hänseenden, jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lars Nordvall.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	2
Propositionens förslag till ändring av strafflagen m. fl. lagar	5
<i>Förslaget i allmänhet.</i>	
Straffrättskommittén. Yttranden. Departementschefen	39
Lagrådet	394
<i>Strafflagens tillämplighetsområde (1 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	70
Lagrådet	396
Departementschefen	472
<i>Straffarter och förverkande (2 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	72
Lagrådet	397
Departementschefen	472
<i>Försök, förberedelse, medverkan (3 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	81
Lagrådet	402
Departementschefen	473
<i>Sammanträffande av brott m. m. (4 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	100
<i>Preskription av straffbarhet (5 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	103
Lagrådet	405
<i>Skadestånd (6 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	104
Lagrådet	406
Departementschefen	473
<i>Brott mot rikets säkerhet (8 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	105
Lagrådet	408, 462
Departementschefen	438, 474
<i>Högmålsbrott (9 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	145
Lagrådet	411, 462
Departementschefen	442
<i>Brott mot allmän verksamhet (10 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	154
Lagrådet	411, 462
Departementschefen	438, 475

	Sid.
<i>Brott mot allmän ordning (11 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	180
Lagrådet	416
Departementschefen	438, 476
<i>Förfalskningsbrott (12 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	218
Lagrådet	418
<i>Mened, falskt åtal och annan osann utsaga (13 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	254
Lagrådet	420
Departementschefen	477
<i>Mord m. m. (14 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, departementschefen	278
Lagrådet	425
<i>Brott mot annans frid (15 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	280
<i>Rashets och annat anstöligt förfarande (18: 13).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	194
Departementschefen	443, 457
Yttranden	447
Lagrådet	462
<i>Allmänfarliga brott (19 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	281
Lagrådet	425
<i>Stöld m. m. (20 kap.).</i>	
Straffrättskommittén yttranden, departementschefen	303
<i>Häleri m. m. (21 kap.).</i>	
Yttranden, departementschefen	305
Lagrådet	427
<i>Olovligt brukande (22 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, departementschefen	306
<i>Skadegörelse och tagande av olovlig väg (24 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	306
Lagrådet	427
<i>Ämbetsbrott (25 kap.).</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	312
Lagrådet	427
Departementschefen	478
<i>Övergångsbestämmelser.</i>	
Straffrättskommittén, departementschefen	345
Lagrådet	435
Departementschefen	478
<i>Följdförfattningar.</i>	
Straffrättskommittén, yttranden, departementschefen	348
Lagrådet	436, 470
Departementschefen	463